NOTES

And let us establish, etc. – יולוקמה וכו': Some explain that the Gemara is asking why Rami bar Hama's explanation is rejected, as he could establish the mishna in a different manner. Others maintain that this is a general guestion as to why the mishna is not explained in this fashion (see Rivan and Ritva)

Where he seized etc. – היכא דְהַפָּס וכו׳: Some explain that as he was able to collect intermediate-quality land from the father's estate while he was alive, it is not taken away from him at a later stage (Ra'avad). Others note that although by Torah law a creditor collects from inferiorquality land, nevertheless the Sages issued a decree that if one did seize intermediate-quality land from orphans it is not taken away from him, so that people not be discouraged from issuing loans (Ramban).

HALAKHA

Three lands with regard to marriage – שליש ארצות לגשואין: The entire inhabited area of Eretz Yisrael is divided into separate territories with regard to the halakhot of forced relocation after marriage: Judea, Transjordan, and the Galilee. The commentaries add that every kingdom constitutes its own land as far as these halakhot are concerned (Rivash) Furthermore if one kingdom is subdivided into separate counties, even in name only, each is considered a separate land (Be'er Heitev; Rambam Sefer Nashim, Hilkhot Ishut 13:16; Shulhan Arukh, Even HaEzer 75:1).

One may not remove, etc. – אין מוֹצִיאין וכו׳: If a man from one of these three lands married a woman from another land, she must relocate to his place of residence. as she married him under this condition, even if it was not expressly stated. If they were from the same land, he cannot force her to relocate to a different country. However, he can compel her to move from one town to another, or from one city to another, within the same land. Some claim that with regard to moving from one town to another, each spouse can force the other to relocate (Rema). Some authorities (Terumat HaDeshen) claim that if he is unable to earn a living where they are, she must relocate with him, while others (Beit Yosef) dispute this (Rambam Sefer Nashim, Hilkhot Ishut 13:17; Shulhan Arukh, Even HaEzer 75:1).

אַמַר רָבָא: שָׁתֵי תַשוּבוֹת בַּדְבַר; חָדָא -דזה גובה וזה גובה קתני, ועוד: לגבינהו אַרְעַא לְיַתְמֵי, וְלִיהֲדֵר וְלִיגְבִּינָהוּ מִינֵיִיהוּ, כּדָרָב נַחָמַן, דָאַמַר רָב נַחָמַן אַמַר רָבָה בר אבוה: יתומים שגבו קרקע בחובת אביהן – בעל חוב חוזר וגובה אותן מהן, קשיא!

ולוקמה דאית להוּ ליתמי זיבורית ואית ליה לדידיה עידית ובינונית, דאזלי יתמי גַבוּ בֵּינוֹנִית וּמַגַבּוּ לֵיה זִיבּוּרִית. דָאָי נַמ בִּשֶׁל כָּל אָדָם הֵן שָׁמִין – הָא אֵין נִפְרָעִי מנכסי יתומים אלא מזיבורית!

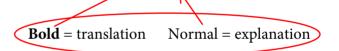
הני מילי היכא דלא תפס, אבל היכא דתפס – תפס.

מתני׳ שלש ארצות לנשואין: יהודה, ועבר הַיָּרְדָן, וְהַגַּלִיל אֵין מוציאין מעיר לְעִיר וּמִקְרַךְ לִבְרַךָ, אֲבָל בְּאוֹתָה הָאָרֶץ מוֹצִיאִין מֵעִיר לְעִיר וּמִקְרַךָ לְכָרַךָ, Rava said: There are two responses to this explanation. One is that the mishna teaches that this one collects his promissory note and that one collects his promissory note, which indicates that each actually collects what is owed to him, not that one is entitled to collect it but may not do so in practice. And furthermore, let him give land to the orphans and return and collect it from them, in accordance with the opinion of Rav Nahman. As Rav Nahman said that Rabba bar Avuh said: With regard to orphans who collected land in payment of their father's debt, a creditor may come back and collect it from them. The Gemara comments: This does pose a difficulty for the explanation of Rami bar Hama.

§ The Gemara asks: And let us establish^N the mishna as referring to a case where the orphans have inferior-quality land, and he himself, the other creditor, has both superior-quality land and intermediate-quality land. In this scenario the orphans go and collect intermediate-quality land from him, while they give him inferior-quality land in payment of the debt owed to him by their father. The reason is that even if the halakha is that one assesses the quality of land on the basis of the lands of all people, and therefore the other creditor should be able to collect intermediatequality land from the orphans, there is a principle that one collects a debt from the property of orphans only from inferior-quality land.

The Gemara answers: This applies only to a case where the lender has not as yet seized any land from the orphans in payment of his debt. However, where he has seized^N intermediate-quality land, he has seized that land. Since he is already in possession of a field, it is not taken from him. In these circumstances there is no significance to each party collecting from the other.

Eretz Yisrael is divided into three separate Transjordan, and the Galilee. If a man marries a woman in one of these lands he may **not remove**^H her **from** one **town to** another town in another of these lands or from one city to another city, i.e., he cannot compel her to move to another land. However, in the same land one may remove her from one town to another town or from one city to another city.

Perek XIII Daf 110 Amud b

HALAKHA

Also not from a noxious residence – אַף לא מְנֵוֶה רָעָה: When a man seeks to relocate with his wife from town to town or from city to city in the same land, he cannot take her from a pleasant to a noxious residence or vice versa, in accordance with the opinion of Rabban Shimon ben Gamliel (Rambam Sefer Nashim, Hilkhot Ishut 13:19; Shulhan Arukh, Even HaEzer 75:2).

אַבַל לא מֵעִיר לְכָרָך וָלא מִכְּרָך לְעִיר.

מוֹצִיאִין מִנֵוֶה הַרַעַה לְנֵוֶה הַיָּפָה, אֲבָל לא מנוה היפה לנוה הרעה. רבן שמעון בן גמליאל אומר: אף לא מנוה רעה לנוה יפה, מפני שהנוה היפה בודק.

However, even within the same land one may not force his wife to move from a town to a city, nor from a city to a town.

The mishna adds: One may remove his wife from a noxious residence to a pleasant residence, even if it is in another land. However, one may not compel his wife to move from a pleasant residence to a noxious residence. Rabban Shimon ben Gamliel says: One may also not remove her from a noxious residence^H to a pleasant residence, because a pleasant residence tests the individual, i.e., one accustomed to certain environments can suffer even in more comfortable living quarters.

גמ׳ בּשְׁלְמָא מִבְּרַךְ לְאִיר – דְּבַבְּרַךְ שְׁכִיחִי כָּל מִיבֵּי, בָּאִיר לָא שְׁכִיחִי כָּל מִילֵי. אֶלָא מֵאִיר לִכְרַךְ מַאי טַעֲמָא?

GEMARA that one may not force one's spouse to move from a city to a town or from a town to a city, the Gemara asks: Granted, one may not remove her from a city to a town, as all items are readily available in a city, whereas in a town all items are not as available, and therefore the wife can argue that living in a town is inconvenient for her. However, what is the reason that the husband cannot compel her to move from a town to the city?

With regard to the statement in the mishna

NOTES מסייע ליה לרבי יוֹסֵי בַּר חֵנִינַא, דָאַמַר The Gemara answers: This supports the opinion of Rabbi Yosei Dwelling in cities is difficult – ישִׁיבת כַּרְבִים קַשָּה: Some bar Hanina, as Rabbi Yosei bar Hanina said: From where is it רבי יוסי בר חנינא: מנין שישיבת explain that this is due to the congested conditions of the derived that dwelling in cities is difficult?^N As it is stated: "And כרכים קשה - שנאמר ״ויברכוּ העם city, the tight housing, the number of people, and the lack the people blessed all the men who willingly offered themselves of open spaces and fresh air (Rivan; Rid). Others claim that האנשים המתנדבים לשבת to dwell in Jerusalem" (Nehemiah 11:2). This shows that living in the cost of living is higher in the cities (Rabbeinu Hananel). a city is difficult, due to the noise and the general hubbub of an Yet others add that one must adopt a higher standard of living when residing in a city (Talmidei Rabbeinu Yona). urban area. .׳רַבָּן שְׁמָעוֹן בֵּן גַמִלִיאֵל אוֹמֵר״ כו׳ § The mishna taught: Rabban Shimon ben Gamliel says that a LANGUAGE pleasant residence tests the individual. The Gemara asks: What is מאי בודק? כדשמואל, דאמר שמואל: Habits [veset] – יוֻסָת: From the Greek ἔθος, ethos, meaning the meaning of the term tests in this context? The Gemara explains: שינוי וסת תחלת חולי מעים. כתוב custom or habit This is in accordance with the opinion of Shmuel, as Shmuel בספר בן סירא: ״כּל ימי עני רעים״. said: A change in one's eating habits [veset]^{LB} or in one's place of HALAKHA והאיפא שבתות וימים טובים! residence is the start of intestinal disease. Similarly, it is written All may force their family to ascend to Eretz Yisrael, בָּדַשְׁמוּאָל, דָאַמַר שְׁמוּאַל: שִׁינוּי וָסֵת in Sefer Ben Sira:⁸ All the days of the poor are terrible. And etc. – הכל מעלים לארץ ישראל וכו׳. All of these halakhot concerning the relocation of a married couple refer only תחלת חולי מעים. yet there are Shabbatot and Festivals, when even the poor eat to a move either within the borders of Eretz Yisrael or well. Once again, the Gemara answers: This is in accordance with between different countries abroad. However, one can the opinion of Shmuel, as Shmuel said: A change in one's eating coerce a spouse to move from abroad to Eretz Yisrael, even habits or in one's place of residence is the start of intestinal disease, from a pleasant residence to a noxious one, and even from and as a result the poor suffer even from a change for the better. a place in which the majority of residents are Jews to a place where the majority are gentiles. One cannot coerce בן סירא אומר: ״אף לילות, בשפל גגים Since the Gemara quoted from Sefer Ben Sira, it cites the rest of the a spouse to leave Eretz Yisrael even if it would be a move passage concerning the terrible days of the poor. Ben Sira says: גַּגוֹ וּבְמָרוֹם הַרִים כַּרָמוֹ, מַמְטֵר גַּגִּים לְגַגוֹ from a noxious residence to a pleasant one, or from a place Even the nights of the poor are bad. His roof is at the low point where the majority of residents are gentiles to one where ומעפר כרמו לכרמים״. the majority is Jewish (Rambam Sefer Nashim, Hilkhot Ishut of the roofs, i.e., his residence is at the lowest point in the city, and 13:19; Shulhan Arukh, Even HaEzer 75:3). his vineyard is at the mountain peaks, at the highest point of the slope, which means that the rain of roofs washes down to his roof, הבל – All may force their family to ascend to Jerusalem and the soil of his vineyard to other vineyards, i.e., the rain washes מעלין לירו שלים: The same halakha that applies to Eretz Yisrael vis-à-vis other countries also applies with regard to away the soil in his vineyard and carries it away to the vineyards Jerusalem vis-à-vis the rest of Eretz Yisrael: All may force below their family to move to Jerusalem and none may coerce them to leave the city (Rambam Sefer Nashim, Hilkhot Ishut בותני׳ הכל מעלין לארץ ישראל ואין 13:20; Shulhan Arukh, Even HaEzer 75:4).

מתני׳ הַכּל מַעֲלוּן לְאָרָץ יִשְׁרָאַל וְאֵין הַכּל מוֹצִיאִין, הַכּל מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם וְאֵין הַכּל מוֹצִיאִין, אֶחֶד הָאֲנָשִׁים וְאֶחֶד הנשים.

MISHNA All may force their family to ascend to Eretz Yisrael,^H i.e., one may compel his family and household to immigrate to Eretz Yisrael, but all may not remove others from Eretz Yisrael, as one may not coerce one's family to leave. Likewise, all may force their family to ascend to Jerusalem,^H and all may not, i.e., no one may, remove them from Jerusalem. Both men and women may force the other spouse to immigrate to Eretz Yisrael or to move to Jerusalem.

נְשָׁא אִשָּׁה בְּאָרֶץ יִשְׁרָאֵל וְגַרְשָׁה בְּאֶרֶץ יִשְׁרָאֵל - נוֹתֵן לָה מִמְעוֹת אֶרֶץ יִשְׁרָאֵל. נָשָׁא אִשָּׁה בְּאֶרֶץ יִשְׁרָאֵל וְגַרְשָׁה בְּקַפּוֹטְקָיָא - נוֹתֵן לָה מִמְעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, נָשָׂא אִשָּׁה בְּקַפּוֹטְקָיָא -וְגַרְשָׁה בְּאֶרֶץ יִשְׁרָאֵל - נוֹתֵן לָה מִמְעוֹת וְגַרְשָׁה בְאָרֶץ יִשְׁרָאֵל - נוֹתֵן לָה מִמְעוֹת אֶרֶץ יִשְׁרָאֵל וַבָּן שִׁמְעוֹן בָּן גַמְלִיאֵל אוֹמֵר: נוֹתֵן לָה מִמְעוֹת קַפּוֹטְקָיָא -אוֹמֵר: נוֹתֵן לָה מִמְעוֹת קַפּוֹטְקָיָא.

The mishna lists other halakhic distinctions between various geographic locations: If one married a woman in Eretz Yisrael and divorced her in Eretz Yisrael, and the currency of the sum in the marriage contract was not specified, he gives her the sum of her marriage contract in the currency of Eretz Yisrael. If one married a woman in Eretz Yisrael and divorced her in Cappadocia,^B where the currency holds greater value, he gives her the currency of Eretz Yisrael. If one married a woman in Cappadocia and divorced her in Eretz Yisrael, he likewise gives her the currency of Eretz Yisrael. Rabban Shimon ben Gamliel says: He gives her the currency of Cappadocia. Everyone agrees that if one married a woman in Cappadocia and divorced her in Cappadocia, he gives her the currency of Cappadocia.

BACKGROUND

A change in habits – שָׁנּוּיוְמָת A sudden change in eating habits, e.g., a change in one's diet or the quantity of food consumed, may adversely affect one's digestion. Although this is unlikely to cause a full-fledged illness, it might lead to discomfort and even severe pain.

Sefer Ben Sira : בָּסָר בָּן סִיָּא Sefer Ben Sira is one of the books of the Apocrypha. It was added to the canon of biblical literature in the Septuagint. This book is unique in that it is cited by the Sages by name, at times with the same introductory language as the books of the Writings of the Bible. Since this book was not sanctified as part of the biblical canon, there were many different editions available, as can be seen from translations and manuscripts. It is possible that a different, and less reliable, book: The Alphabet of Ben Sira, was added to the apocryphal work mentioned above, which lead the Sages to treat the entire work with a measure of suspicion. The passage cited here does not appear either in the translations or in the Hebrew manuscripts of the book, although it does appear as a gloss in one manuscript. This passage is based on a verse in the Bible: "All the days of the poor are evil" (Proverbs 15:15), and it is followed by additional observations attributed to ben Sira.

Cappadocia – Κτριτάρχεται This refers to the province καππαδοκία, Kappathokia, located in Asia Minor, bordering the Euphrates. Cappadocia was once an independent country, which became a Roman province in the time of the Talmud. As mentioned here, the coins of Cappadocia were greater in value than those of Eretz Yisrael due to their higher content of precious metals.

NOTES					
To include slaves - יָאָרָיי אָבָרָים אָבָרָשָׁרָאָרָאָרָאָרָאָרָאָרָאָרָאָרָאָרָאָרָ	גמ׳ ׳ ״הַכּּל מַעֲלִין״ לְאַתּוּיֵי מַאי? לְאַתּוּיֵי עֲבָדִים.	GEMARA The mishna stated: All can force the members of their family to ascend. The Gemara asks: This inclusive phrase serves to include what case? The Gemara answers: It comes to include slaves, ^{NH} i.e., Hebrew slaves as well may be coerced to immigrate to Eretz Yisrael with their master's family against their will.			
mance of mitzvot to the same degree as a woman, he must fulfill the mitzva of settling Eretz Yisrael, as discussed later in the Gemara. Consequently, he may coerce his master to resettle there or to emancipate him. HALAKHA To include slaves – יָלאַתּוּיָ עֵבָרִים: If a Canaanite slave expressed a wish to immigrate to Eretz Yisrael, his mas- ter must either take the slave there himself or sell him to someone who will take him there. If they were living in Eretz	וּלְמַאן דְּתָנֵי אֲבָדִים בְּהָדְיָא, לְאַתּוּיֵי מַאי? לְאַתּוּיֵי מִנֶּוֶה הַיָּפָה לְנֶוֶה הָרָעָה.	The Gemara asks: And according to the one whose text of the mishna expressly teaches the case of slaves, this phrase comes to include what case? As stated later in the Gemara, there are some editions of the mishna that state that this <i>halakha</i> applies equally to men, women, and slaves. The Gemara answers: It comes to include one who moves from a pleasant residence to a noxious residence, i.e., one may coerce his family to ascend to Eretz Yisrael even from a good residence abroad to an inferior one in Eretz Yisrael.			
Yisrael and the master wished to leave, he may not forcibly take his slave with him. This <i>halakha</i> applies at all times, even when Eretz Yisrael is under foreign control (Rambam Sefer Kinyan, Hilkhot Avadim 8:9; Shulhan Arukh, Yoreh De'a 267:85). He says to ascend, etc. – אומר לעלות וכוי: If a man wishes to ascend to Eretz Yisrael and his wife does not wish to do so, he may divorce her without paying the marriage contract. Similarly, if she wishes to ascend to Eretz Yisrael and the husband does not wish to do so, he must divorce	יְוְאֵין הַכּּל מוֹצִיאִין״ לְאֵתּוּיֵי מַאי? לְאַתּייֵי עֶבָד שֶּׁבָרַח מִחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֶץ, וְּאֶמְרִינֵן לֵיהּ: זַבְּנֵיה הָכָא וְזִיל, מִשּוּם יְשִׁיבַת אֶרֶץ יִשְׁרָאֵל.	§ The mishna further taught: But all may not remove others. Once again the Gemara asks: This phrase comes to include what case? The Gemara answers: It comes to include a Canaanite slave who ran away from his master and came from outside Eretz Yisrael to Eretz Yisrael, as we say to the master: Sell your slave here, in Eretz Yisrael, and then you may go and return abroad, but you may not take the slave abroad with you, due to the mitzva of settling Eretz Yisrael.			
her and pay her the marriage contract. Some say that this halakha applies only when the move does not entail dan- ger (Rashbatz). In general, the halakhic authorities debate whether or not the mitzva to immigrate to Eretz Yisrael applies nowadays. Since this debate remains unresolved, one may not force an unwilling spouse to make the move (Beer HaGola). Others (Pithei Teshuva) cite several responsa	״הַכּּל מַעֲלִין לִירוּשָׁלַיִם״ לְאַתּוּיֵי מַאי? לְאַתּוּיֵי מִנָּוֶה הַיָּפָּה לְנָוֶה הָרָעָה.	§ The mishna taught: All may force others to ascend to Jeru- salem. The Gemara asks once again: This phrase comes to include what case? The Gemara answers: It comes to include a move from a pleasant residence elsewhere in Eretz Yisrael to a noxious residence in Jerusalem.			
that conclude that there is a mitzva to immigrate to Eretz Yisrael even in contemporary times (Rambam <i>Sefer Nashim,</i> Hilkhot Ishut 13:20; Shulḥan Arukh, Even HaEzer 75:4–5).	״וְאֵין הַכּל מוֹצִיאִין״ לְאַתּוּיֵי מַאי? לְאַתּוּיֵי אֲפִילוּ מָנָוֶה הָרָעָה לְנָוֶה הַיָּפָה. וְאַיְיֵדִי דְתָנָא רֵישָׁא ״אֵין מוֹצִיאין״, תָנָא סֵיפָא נַמִי ״אֵין מוֹצִיאין״.	§ The mishna taught: And all may not remove them from Jerusalem. The Gemara asks: This phrase comes to include what case? The Gemara answers: It comes to include even a move from a noxious residence to a pleasant residence. The Gemara adds: And since the <i>tanna</i> of the mishna taught: But one may not remove, in the first clause, he also taught: But one may not remove, in the latter clause, despite the fact that this <i>halakha</i> could have been inferred from the first clause.			
	הָנוּ רַבְּנַן: הוּא אוֹמֵר לַעֲלוֹת וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁלֹּא לַעֲלוֹת – כּוֹפִין אוֹתָה לַעֲלוֹת, וְאָם לֶאו – הֵצֵא בְּלֹא בְּתוּבָה. הִיא אוֹמֶרֶת לַעֲלוֹת וְהוּא אוֹמֵר שֶׁלֹא לַעֲלוֹת – כּוֹפִין אוֹתוֹ לַעֲלוֹת, וְאָם לָאו – יוֹצִיא וְיִהֵּן בְּתוּבָה.	§ The Sages taught: If the husband says that he wishes to ascend, ^H i.e., to immigrate to Eretz Yisrael, and his wife says that she does not wish to ascend, one forces her to ascend. And if she will not do so, as she resists all attempts to force her to make the move, she is divorced without receiving her marriage contract, i.e., she forfeits her rights to the benefits outlined in the marriage contract. If she says that she wishes to ascend to Eretz Yisrael and he says that he does not wish to ascend, one forces him to ascend. And if he does not wish to immigrate, he must divorce her and give her the marriage contract.			
	הִיא אוֹמֶרֶת לָצֵאת וְהוּא אוֹמֵר שֶׁלֹּא לָצֵאת – בּוֹפִין אוֹתָה שֶׁלֹּא לָצֵאת, וְאָם לָאו – תֵּצֵא בְּלֹא כְּתוּבָה. הוּא אוֹמֵר לָצֵאת וְהִיא אוֹמֶרֶת שֶׁלֹא לָצֵאת – בּוֹפִין אוֹתו שֶׁלֹא לָצֵאת, וְאִם לָאו – יוֹצִיא וְיִתֵּן כְּתוּבָה.	If she says that she wishes to leave Eretz Yisrael, and he says that he does not wish to leave, one forces her not to leave. And if she does not wish to stay in Eretz Yisrael and resists all attempts to force her to stay, she is divorced without receiving her marriage contract. If he says that he wishes to leave Eretz Yisrael and she says that she does not wish to leave, one forces him not to leave. And if he does not wish to stay in Eretz Yisrael, he must divorce her and give her the marriage contract.			
	ּנָשָׂא אִשָּׁה״ כו׳. הָא גּוּפָא קַשְׁיָא;	§ The mishna taught that if one married a woman in Eretz Yisrael and divorced her in Cappadocia, he must pay her the marriage contract in the currency of Eretz Yisrael. The same is true if he married her in Cappadocia and divorced her in Eretz Yisrael. The Gemara asks: This matter itself is difficult , i.e., there is an internal contradiction in the rulings provided by the			

mishna.

The Gemara elaborates: The mishna first teaches that if one קתני: נשא אשה בארץ ישראל וגרשה married a woman in Eretz Yisrael^H and divorced her in בקפּוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל – Cappadocia, he gives her the currency of Eretz Yisrael. Appar-אלמא בתר שיעבודא אזלינן. אימא סיפא: ently, one follows the customs of the place of the lien, i.e., he נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל pays with the currency of the location of the wedding, where the נותן לה ממעות ארץ ישראל, אלמא בתר obligation came into force. Now, say the latter clause of the גוביינא אולינו! mishna: If one married a woman in Cappadocia and divorced her in Eretz Yisrael, he likewise gives her currency of Eretz Yisrael. Apparently, one follows the place of the collection of the money. Rabba said: The Sages taught here one of the leniencies that אַמַר רַבַּה: מִקּוּלֵי כִּתוּבַה שֵׁנוּ כַּאן, קַסַבַר apply to a marriage contract. The leniency is that the husband כתובה דרבנן. pays with the less valuable currency of Eretz Yisrael in both cases, whether the wedding or the divorce occurred there. This is because the tanna of this mishna holds that a marriage contract applies by rabbinic law. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נותן " § The mishna taught that Rabban Shimon ben Gamliel says that if one married a woman in Cappadocia and divorced her לה ממעות קפוטקיא״. קסבר: כתובה in Eretz Yisrael, he pays her the marriage contract in the דאורייתא. currency of Cappadocia. The Gemara explains that Rabban Shimon ben Gamliel holds that a marriage contract applies by Torah law, which means that its debt must be paid according to its highest possible value. Consequently, one follows the place in which the obligation was formed, which is the halakha for all deeds and contracts, and there is no room for leniency in this matter. הַנוּ רַבַּנַן: הַמּוֹצִיא שִׁטַר חוֹב עַל חֲבֵירוֹ, כַּתוּב § The Sages taught: With regard to one who produces a promissory note against another,^H if Babylonia is written in it, he בּוֹ בַּבֵל - מַגְבָהוּ מִמְעוֹת בַּבֵל, כַּתוּב בּוֹ אֵרָץ pays it with the currency of Babylonia; if Eretz Yisrael is ישראל - מַגְבָהו מִמְעוֹת אָרָץ ישְׁרָאָל. כַּתוּב written in it, he pays it with currency of Eretz Yisrael. In a בּוֹ סַתַם, הוֹצִיאוֹ בִּבָבֶל – מַגְבֵהוּ מִמְעוֹת case where it is written without specification as to where the בבל, הוציאו בארץ ישראל - מגבהו ממעות document was written, if he produced it in Babylonia he pays ארץ ישראל. כתוב בו כסף סתם - מה it with the currency of Babylonia and if he produced it in Eretz שירצה לוה מַגַבָּהוּ, מַה שֵׁאֵין כֵּן בְּכָתוּבָה. Yisrael he pays it with currency of Eretz Yisrael. If the note mentions money without specification of what type of coins are to be used, the borrower may pay it with any type of coin he likes, even the smallest denomination available. However, this is not the case with regard to a marriage contract. אהייא? אמר רב משרשיא: ארישא, לאפּוּקי מִדְרַבָּן שִׁמְעוֹן בֵּן גַמִלִיאֵל, דִאַמַר כִּתוּבַה דאורייתא.

The Gemara asks: With regard to this last statement, that this is not the case with regard to a marriage contract: **To which** part of the *baraita* is this referring? **Rav Mesharshiyya said**: It is referring back to **the first clause**, that if the promissory note mentions Babylonia one pays with Babylonian currency. This indicates that one invariably pays based on the place where the document was written. The *tanna* adds that this principle does not apply to a marriage contract, as one pays based on the place where a marriage contract was written only if this would lead to a leniency, as explained above (Rid). This ruling comes **to exclude** the opinion **of Rabban Shimon ben Gamliel, who said** that that **a marriage contract** applies **by Torah** law and must always be paid in the currency of the place in which the obligation was first formed.

HALAKHA

One married a woman in Eretz Yisrael, etc. - יְשָׁרָאָל וכוי ווישָׁרָאָליוכוי וו a case of one who married a woman in one place and divorced her elsewhere, and no specific currency was mentioned in the marriage contract, if the currency of the place where they were married is more valuable, he pays her with the currency of the place where they were divorced. This is the case only if she was with him at the time of the divorce; however, if he had to send her bill of divorce to the place where they were married, this *halakha* does not apply (*Beit Yosef*, citing Rashba). If the money of the place where they were divorced is more valuable, he pays her with the currency of the location where they were wed. The *halakha* is in accordance with the opinion of the Rabbis that a marriage contract applies by rabbinic law, and therefore the Sages were lenient in these matters. In any event, the husband may not pay her less than the minimum value of a marriage contract fixed by the Sages (*Maggid Mishne*). Needless to say, if a given currency was noted in the marriage contract she collects the money in that currency (Rambam *Sefer Nashim, Hilkhot Ishut* 16:6; *Shulḥan Arukh, Even HaEzer* 100:5).

One who produces a promissory note, etc. – אַפֿאַ אַפֿאַ אַפֿאַ דוב וכני: With regard to one who produces a promissory note against another, if it was written in Babylonia he pays the debt in Babylonian currency, and if it was written in Eretz Yisrael, he pays the debt in currency from Eretz Yisrael. If the location was not stated in the document, the debt is paid in the currency of the location where the document was produced by the creditor. If the note did not mention any specific denomination of currency or location, the borrower may pay with the currency of his choice, as stated in the *baraita* (Rambam Sefer *Mishpatim, Hilkhot Malve VeLoveh* 17:9; *Shulhan Arukh, Hoshen Mishpat* 42:14).

HALAKHA

But one can say it refers to strips – איז איז איז if it is stated in a document that one borrowed silver from another, he may repay the loan with the smallest available weight of silver. If it is stated that he borrowed a silver coin, he may repay with the smallest silver coin available, even if it is a *peruta* (Rambam *Sefer Mishpatim, Hilkhot Malve Veloveh* 173: Shulhan Arukh. Hosben Mishpat 4213)

A person should always reside in Eretz Yisrael – לְעָנְלָם Yisrael, even in a town which is populated predominantly by gentiles, rather than outside Eretz Yisrael, even in a predominantly Jewish town. All who leave Eretz Yisrael to reside elsewhere are considered as though they are engaged in idol worship (Rambam Sefer Shofetim, Hilkhot Melakhim 5:12). ״כָּתוּב בּוֹ כֶּסֶף סְתָם מַה שֶׁיִרְצָה לוֶה מַגְבֵהוּ״ וְאֵימָא נַסְכָא? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: דְּרְתִיב בֵּיה מַטְבֵע. וְאֵימָא פְּרִיטֵי? אֲמַר רַב פַּפָא: פְרִיטֵי דְּכַסְפָא לָא עָבְדֵי אֱינָשֵׁי. S The Gemara continues to analyze the *baraita*, which teaches: If the note mentions money [*kesef*] without specification, the borrower may pay it with any type of coin he likes. The Gemara asks: But can't one say that perhaps the document was not speaking of coins but of silver [*kesef*] strips?^H Rabbi Elazar said: The *baraita* is referring to a case in which it is written in the document: Coins, although it does not specify which ones. The Gemara further asks: And can't one say that one may pay off the debt with *perutot*, a small denomination? Rav Pappa said: People do not ordinarily mint *perutot* of silver,^B as they reserve silver for larger denominations.

תְּנוּ רַבְּנוּ לְעוֹלָם יָדוּר אָדָם בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אַפִּילּוּ בְּעִיר שֶׁרוּבָּה גּוּים וְאַל יְדוּר בְּחוּצָה לְאֶרֶץ וַאֵפִילּוּ בְּעִיר שֶׁרוּבָּה גּוּים וְאַל יְדוּר בְּחוּצָה הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׁרָאֵל דּוֹמָה כְמִי שָׁיֵש לו אֵלוֹהַ, וְכָל הַדָּר בְחוּצָה לָאֶרֶץ דּוֹמֶה כְמִי שֶׁאוֹזַה, וְכָל הַדָּר בְחוּצָה לָאֶרֶץ דּוֹמֶה כְמִי שֶׁאֵין לו אֱלוֹהַ, שֶׁנָּאֶמַר ״לְתֵת לָכֶם אֶת אֶרֶץ כְּנַעֵן לְהִיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים״. S In relation to the basic point raised by the mishna concerning living in Eretz Yisrael, the Sages taught: A person should always reside in Eretz Yisrael,^H even in a city that is mostly populated by gentiles, and he should not reside outside of Eretz Yisrael, even in a city that is mostly populated by Jews. The reason is that anyone who resides in Eretz Yisrael is considered as one who has a God, and anyone who resides outside of Eretz Yisrael is considered as one who does not have a God. As it is stated: "To give to you the land of Canaan, to be your God" (Leviticus 25:38).

וְכָל שָׁאֵינוֹ דָּר בָּאָרָץ אֵין לוֹ אֲלוֹחֵיּן: אָלָא לוֹמַר לְךָ: כְּל חַדָּר בְּאָרָץ אֵין לוֹ אֲלוֹחֵיּן: אָלָא עוֹבִּר עֲבוֹדָה זָרָה, וְבָן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר ״כִּי גַּרְשׁוּנִי הַיּוֹם מֵהַסְתַּפֵּח בְּנַחֲלַת ה׳ לֵאמׂר לוֹ לְדָוִד: לֵך עֲבוֹד אֶלֹהִים אֲחַרִים״, וְכִי מִי אָמַר לוֹמַר לְךָ: כָּל הַדָּר בְּחוּצָה לָאָרָץ – כְּאִילוּ עוֹבַר עֲבוֹדָה זָרָה.

ַרַבִּי זֵירָא הֲזָה קָּמִשְׁתַּמֵּיט מִיּצֵיה דְּדַב יְהוּדָה, דְּבְעָא לְמִיסַק לְאֶנֶץ יִשְׁרָאֵל. דְאָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הָעוֹלֶה מִבָּבָל לְאֶנֶץ יִשְׁרָאַל – עוֹבַר בַּעֲשֵׁה, שֶׁנֶאֲמַר The Gemara expresses surprise: And can it really be said that anyone who resides outside of Eretz Yisrael has no God? Rather, this comes to tell you that anyone who resides outside of Eretz Yisrael is considered as though he is engaged in idol worship. And so it says with regard to David: "For they have driven me out this day that I should not cleave to the inheritance of the Lord, saying: Go, serve other gods" (I Samuel 26:19). But who said to David: Go, serve other gods? Rather, this comes to tell you that anyone who resides outside of Eretz Yisrael is considered as though he is engaged in idol worship.

§ The Gemara relates: **Rabbi Zeira^p was avoiding** being seen by his teacher, **Rav Yehuda**, as Rabbi Zeira **sought to ascend** to **Eretz Yisrael** and his teacher disapproved. **As Rav Yehuda** said: **Anyone who ascends from Babylonia to Eretz Yisrael** transgresses a positive mitzva, as it is stated:

BACKGROUND

Perutot of silver – אָרִישָׁי דְּכָחָפָא: Since the value of silver coins in the ancient world was approximately equal to the value of the precious metals they contained, silver coins of very low denominations were not useful. A *peruta* was worth less than half a gram of silver, and a coin of this value would have been very small in size. For a certain period of time small silver coins were used in Greece, but this practice was abandoned and copper coins were adopted instead.

PERSONALITIES

Rabbi Zeira – ירָד וּדָרָאָ Born in Babylonia, Rabbi Zeira, known in the Jerusalem Talmud as Rabbi Ze'ira, became one of the great third-generation *amora'im* of Eretz Yisrael. His father was a Persian government tax collector who was praised as one of the few who performed that function honestly. When Rabbi Zeira ascended to Eretz Yisrael he decided to identify himself entirely with the Torah of Eretz Yisrael. The Gemara relates that he undertook one hundred fasts to forget the Torah he studied in Babylonia.

Rabbi Zeira was renowned for his sharp intellect and authored many incisive *halakhot*. He was also known as an extremely God-fearing man, as attested by several stories. Due to his modesty, he did not even wish to be ordained with the title Rabbi. He relented only after being told that ordination atones for one's sins.

The Gemara relates that he undertook one hundred additional fasts so that the fire of Gehenna would not harm him, and he would test himself by entering a fiery furnace. On one occasion his legs were scorched, and from then on he was called: The little man with the scorched legs (*Bava Metzia* 85a). Rabbi Zeira was a contemporary of Rav Hisda, Rav Sheshet, and Rabba in Babylonia, and he was a contemporary of the disciples of Rabbi Yohanan in Eretz Yisrael, with whom he engaged in extensive halakhic discourse. Apparently, he was a flax merchant in Eretz Yisrael, and it is likely that for business reasons he returned to Babylonia several times.

The text of the beginning of Rabbi Zeira's eulogy is preserved in the Talmud: The land of Shinar, i.e., Babylonia, conceived and gave birth; the land of splendor, i.e., Eretz Yisrael, raised her delight. Woe to me, said Rakkath, i.e., Tiberias, as she has lost her beloved instrument (*Megilla* 6a).

Rabbi Zeira's son, Rabbi Ahava, was a Sage in the following generation.

״בָּבֶלָה יוּבָאוּ וְשְׁמָה יִהְיוּ עַד יוֹם פָּקְדִי אוֹתָם יְאָס ה״. וְרַבִּי וֵירָא – הַהוּא בִּכְלֵי שְׁנֵת כְּתִיב.

וְרַב יְהוּדָה: בְּתִיב קְרָא אַחֲרִינָא ״הִשְׁבַּאָתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַיִם בִּצְבָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׁדֶה״ וגר׳.

וְוַבִּי וֵיָרָא: הַהוּא שֶׁלֹּא יַעֲלוּ יִשְׂרָאֵל בְּחוֹמָה. וְרַב יְהוּדָה: ״הִשְׁבַּעְהִי״ אַחֲרִינָא בְּתִיב. וְרַבִּי וֵירַא:

הַהוּא מִיּבְּעֵי לֵיה לְכִדְרַבִּי יוֹמֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא. דְּאֲמַר: שְׁלֹש שְׁבוּעוֹת הַלָּלוּ לָשֶׁה? אַחַת – שֶׁלֹא יַעֲלוּ יִשְׁרָאֵל בְּחוֹמָה, וְאַחַת – שֶׁהשְׁבִּיַע הַקָּדוֹש בָּרוּך הוּא אֶת יִשְׁרָאַל שֶׁלֹא יִמְרְדוּ בְּאוּמוֹת הָעוֹלָם, וְאַחַת – שֶׁהשְׁבִיעַ הַקָּדוֹש בָּרוּך הוּא אֶת הַגוּיִם שֶׁלֹּא יִשְׁתַעְבְּדוּ בָּהֶן בִּישַׁרָאַל יוֹתֵר מַדָּאי.

וְרַב יְהוּדָה: ״אָם תָּעִירוּ וְאָם הְּעוֹרְרוּ״ כְּתִיב. ורבי זירא:

מִיבָּעֵי לֵיה לְכִדְרַבִּי לֵוִי, דְּאָמַר: שֵׁשׁ שְׁבוּעוֹת הַלָּלוּ לָשָּׁה? הְּלָתָא – הָנֵי דַּאַמַרַן, אִינָךָ: שֶׁלֹּא יְגַלּוּ אֶת הַקֵּץ, וְשֶׁלֹּא יְרַחֲקוּ אֶת הַקֵּץ, וְשֶׁלֹּא יְגַלּוּ הָסּוֹד לְגוּיִם.

אַמַר רַבִּי אַמַר רַבִּי אַלְעָזָר: אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹש בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׁרָאַל: אָלְעָזָר: אָמַר לָהֶם הַקָּדוֹש בָּרוּךְ הוּא לְיִשְׁרָאַל: אָם אַתֶּם מְקַיִּימִין אֶת הַשְׁבוּעָה – מוּטָב, וְאָם לָאו – אֵנִי מַתִּיר אֶת בְּשַׂרְכֶם בִּצְבָאוֹת וּכְאַילוֹת הַשָּׁדֵה. "They shall be taken to Babylonia and there they shall remain until the day that I recall them, said the Lord" (Jeremiah 27:22). Based on that verse, Rav Yehuda held that since the Babylonian exile was imposed by divine decree, permission to leave Babylonia for Eretz Yisrael could be granted only by God. The Gemara asks: And how does **Rabbi Zeira** interpret that verse? The Gemara answers that Rabbi Zeira maintains that **that** verse **is written about** the Temple **service vessels**, and it does not refer to the Jewish people, as the previous verse states: "Thus says the Lord of Hosts, the God of Israel, concerning the vessels that remain in the house of the Lord" (Jeremiah 27:21). Consequently, Rabbi Zeira sought to ascend to Eretz Yisrael.

The Gemara asks: And how does Rav Yehuda respond to this argument? The verse is clearly referring to the Temple vessels, not to the people. The Gemara answers that another verse is written: "I adjure you, O daughters of Jerusalem, by the gazelles and by the hinds of the field, that you not awaken or stir up love, until it please" (Song of Songs 2:7). Rabbi Yehuda derived from here that no act of redemption should be performed until a time arrives when it pleases God to bring about the redemption.

And Rabbi Zeira maintains that the oath mentioned in that verse means that the Jews should not ascend to Eretz Yisrael as a wall,^N i.e., en masse, whereas individuals may immigrate as they wish. The Gemara asks: And what does Rav Yehuda reply to this? The Gemara answers that this command is derived from another verse in which "I adjure you" (Song of Songs 3:5) is written. The Gemara asks: And how does Rabbi Zeira explain the repetition of this oath in these verses?

The Gemara explains: That verse is necessary for that which was taught by Rabbi Yosei, son of Rabbi Hanina, who said: Why are these three oaths (Song of Songs 2:7, 3:5, 8:4) needed? One, so that the Jews should not ascend to Eretz Yisrael as a wall, but little by little. And another one, that the Holy One, Blessed be He, adjured the Jews that they should not rebel against the rule of the nations of the world. And the last one is that the Holy One, Blessed be He, adjured the Jews excessively.

And how does Rav Yehuda respond? It is written: "That you not awaken or stir up love" (Song of Songs 2:7), which serves to amplify and include a prohibition against Jews immigrating to Eretz Yisrael. The Gemara asks: And how does Rabbi Zeira explain the extra emphasis of this phrase?

The Gemara explains: He needs this phrase for that which was taught by Rabbi Levi, who said: These six oaths, i.e., the aforementioned three verses containing oaths, each of which contains the phrase "That you not awaken or stir up," why are they necessary? Three are those that we said and explained above. The other three oaths are as follows: That those who know should not reveal the end of days; and that they should not distance the end of days by saying that it is still distant; and that they should not reveal the secret^{NB} of the Jews to the nations.

§ The Gemara discusses a phrase in the verse cited above. "I adjure you, O daughters of Jerusalem, by the gazelles and by the hinds of the field" (Song of Songs 2:7). Rabbi Elazar said: The Holy One, Blessed be He, said to the Jewish people: If you fulfill the oath, it is good, and if not, I will abandon your flesh and all will devour you like the gazelles and like the hinds of the field.

The Jews should not ascend as a wall – שָׁלֹא יַשָׁלוּ דישָׁרָא יַשָׁלוּ Rashi explains that they should not immigrate all together, in a forceful manner. Others maintain that this refers to a literal wall, i.e., they should not engage in rebuilding the walls and the fortifications of the country without permission from the ruling authorities (Maharsha).

That they should not reveal the secret – שָׁלֹא יָעָלוּ Some explain that this refers to the secrets of the intercalation of the calendar (Rashi in his first interpretation; Rabbeinu Tam). The Ritva indicates that his text actually contained the phrase: The secret of the intercalation of the calendar, and he states, citing Rabbeinu Tam, that this must not be revealed to gentiles. Others interpret this statement homiletically, that one should not reveal the secret of these oaths to the nations of the world (*Eshel Avraham*).

BACKGROUND

To reveal the secret – לְגַלּוֹת אֶת הֵסּוֹד: Most commentaries explain that this refers to secrets of the Torah, either secrets regarding the meaning of the Torah itself, which were exclusively for Jews, or the secrets of the calculation of the calendar, i.e., traditions and details that are not part of the basic calculations but are essential for the intercalation of the calendar. However, it is possible that this refers to other secrets. that are not necessarily connected to the Torah. On an inscription discovered at Fin Gedi a curse is pronounced upon one who reveals the city's secrets. This possibly refers to matters of security, e.g., secret routes into the city and the like. Alternatively, the Gemara might be speaking of professional secrets, as it is stated elsewhere that Jewish artisans who revealed their professional trade secrets would be ousted from their trades, while those who kept trade secrets were allowed to remain in their professions.

אדה שת אנוש קין אחוותלמיץ-חעד כתכשה ותד עחשם הם ווחית שלה ישור יחאובים כרכון ארי יכולת כאתוניים אקרב קישה גדי ואירייים ניסן אייר קוון תכוו אב זילה תארי ברוזשון כסוו טרוא שבע אורי אריהם יעוק אישב שום מעוד מיצאון ועריה שון עושראו ביתיו לעיבי התהריבותיותוקין בעודרת לי דיקי ולהתיק סלע בין אבר לחבריה ההי עו ביש אל חמצירה לעיבי ההיה לכי מאת בתבייה הי בין בלעול יחיד רקרתי החפריה הי כין בול חיה רקריתה היין ריין היעורה בישאטטון בכל ארי סתוריתה זעא ודע חבוה כאכרה בשוטטן בכלא ביה איה הבקוד מציה או הדוית אומ רבייוש קתנה חותים חלב דב יולי לי

Mosaic found in Ein Gedi pronouncing a curse upon one who reveals the city's secrets

HALAKHA

Anyone who resides in Eretz Yisrael dwells, etc. – בָּל הַדָּר ליַדָּרָא שָׁרוּיוכר דָּבֶּאֶר יִשְׁרָאֵל שָׁרוּיוכר: בְּאָרָא שָׁרוּיוכר: גַרָאָר אַרָאָראָל בָּרָא בּאַרייוכר: their sins forgiven, as stated by Rabbi Elazar (Rambam Sefer Shofetim, Hilkhot Melakhim 5:11).

One who was absorbed while alive is not similar, etc. – אינו דוֹמָה קוֹלְשָׁתוֹ מַחַיָּים וכו׳ The verse "You shall die in an unclean land" (Amos 7:17) teaches that one who was absorbed by Eretz Yisrael only after he died cannot be compared to a person who actually lived there, in accordance with the opinion of Rabbi Elazar. Nevertheless, the greatest of the Sages would bring their dead to Eretz Yisrael for burial, as can be derived from the instructions of Jacob and Joseph (Rambam Sefer Shofetim, Hilkhot Melakhim 5:11).

It is prohibited to leave Babylonia, etc. – אָמָרּ לְצָאָת הַבְּבָּר זכרי Just as it is prohibited to leave Eretz Yisrael for other lands, so too, it is prohibited to leave Babylonia, as it is stated: "They shall be carried to Babylon and there they shall be" (Jeremiah 27:22). Some commentaries maintain that according to the opinion of the Rambam even Eretz Yisrael is included in the list of prohibited destinations (Rambam Sefer Shofetim, Hilkhot Melakhim 5:12, and Kesef Mishne there).

NOTES

BACKGROUND

Bei Kuvei – בי כובי: Bei Kuvei was a village six parasangs, about 24 km, from Pumbedita.

Astonia – אָסְקוֹנְיָא Some maintain that this is not the name of place but a term derived from the Persian ostan, meaning province. Accordingly, it means the city that was host to the seat of the regional government. Based on the context, other commentaries suggest that it refers to the city Firuz Shabur, which was near Pumbedita. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַדָּר בְּאֶרָץ יִשְׁרָאֵל שְׁרוּי בְּלֹא עָוֹן, שֶּׁנֶאֶמַר ״וּבַל יאמַר שְׁבַן חָלִיתִי הָעָם הַיּוֹשֵׁב בָּה נְשׁוּא עָוֹן״. אָמַר מֵיה רָבָא לְרַב אַשִׁי: אֲנַן בְּסוֹבְלֵי חֲלָאִים מַתְנִינֵן לָה.

אַמַר רַב עָנָן: כָּל הַקָּבוּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל -כְּאִילּוֹ קָבוּר תַּחַת הַמִּוְבֵּחַ, כְּתִיב הָכָא ״מִוְבַּח אֲדָמָה תַּעֲשֶׁה לִי״ וּכְתִיב הָתָם ״וְכַפֶּר אַדָמָתוֹ עַמוֹ״.

עוּלָא הַוָה רָגִיל דַהַוָה סָלֵיק לְאָרָץ יִשְׁרָאַל, נָח נַפְשֵׁיה בְּחוּץ לָאָרֶץ. אָתוּ אָמְרוּ לֵיה לְרַבִּי אֶלְעָזֶר, אֲמַר: אַנְק עוּלָא אַדָמָה טְמֵאָה תָּמוּת״. אָמְרו לו: אֲרוֹנו בָּא. אָמַר לָהָם: אֵינו דוֹמֶה קוֹלַטְתוֹ מַחַיִּים לְקוֹלַטְתוֹ לְאַחֵר מִיתָה.

הַהוּא גַּבְרָא דְּנָפְלָה לֵיה יְבָמָה בֵּי חוֹזָאָה, אֲתָא לְקַמֵּיה דְּרַבִּי חֲנִינָא, אָמַר לֵיה: מַהוּ לְמֵיחַת וּלְיַבְּמָה?

אָמַר לֵיה: אָחִיו נָשָׂא כּוּתִית וּמֵת – בָּרוּךָ המקום שהרגו, והוא ירד אחריו?

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּשֵׁם שָּׁאָסוּר לָצֵאת מֵשֶּׁרֶץ יִשְׁרָאֵל לְבָבָל -כָּךָ אָסוּר לָצֵאת מִבָּבָל לִשְׁאָר אֲרָצוֹת. רַבָּה וְרַב יוֹמַף דְּאָמְרִי מִרְוַיְיהוּ: אֲפִילו מִפּוּמְבִדיתָא לְבֵי כּוּבֵי. הַהוּא דְנָפַק מִפּוּמְבִדיתָא לְבֵי כּוּבֵי, שַׁמְתֵיה רַב יוֹמַף מָפּוּמְבִדיתָא לְבֵי כּוּבֵי, שַׁמְתֵיה רַב יוֹמַף מָכּוּמְבָדיתָא לְבֵי כּוּבֵי, שַׁמְתֵיה רַב יוֹמַף הַהוּא דְנָפַק מִפּוּמְבִּדִיתָא לְאַסְתוֹנְיָא שְׁבֵיב. אֲמַר אַבַּיֵי: אִי בָּעֵי הַאי צוּרְבָא מַרַכָּוַן הֵוָה חַיֵּי. Rabbi Elazar said: Anyone who resides in Eretz Yisrael dwells^H without transgression, as it is stated: "And the inhabitant shall not say: I am sick; the people that dwell there shall be forgiven their iniquity" (Isaiah 33:24). Rava said to Rav Ashi: We learned this promise with regard to those who suffer from sickness. The phrase "I am sick" indicates that they are the ones who are forgiven their sins.

Rav Anan said: Anyone who is buried in Eretz Yisrael^H is considered **as though** he is **buried beneath the altar. It is stated here:** "An altar of earth [*adama*] you shall make for Me" (Exodus 20:21), and it is stated there: "For He does avenge the blood of His servants, and renders vengeance to His adversaries, and atones for the land of [*admato*] His people" (Deuteronomy 32:43). This teaches that one who is buried in the earth of Eretz Yisrael is considered as though he is buried beneath the altar in the Temple.

S The Gemara relates: Ulla^P was accustomed to ascend to Eretz Yisrael from time to time. However, he died outside of Eretz Yisrael. They came and said to Rabbi Elazar that Ulla had passed away. He said: Woe for you Ulla, as through you a verse was fulfilled: "You shall die in an unclean land" (Amos 7:17). They said to him: But his coffin is coming for burial in Eretz Yisrael. He said to them: Even so, one who was absorbed by the soil of Eretz Yisrael while he was yet alive is not similar^H to one who was absorbed only after death.

The Gemara relates with regard to a **certain man** from Eretz Yisrael **that** a *yevama*, i.e., a woman whose childless husband died and left a surviving brother, **happened** before him, the surviving brother, for levirate marriage. This *yevama* was living in the district of **Bei Hoza'a**, far away in southeast Babylonia. The man **came before Rabbi Hanina** and **said to him: What is** the *halakha* as to whether I may **descend** to Babylonia **to enter into levirate marriage** with this woman?

Rabbi Hanina said to him: His brother married a Samaritan woman [*kutit*] and died. Rabbi Hanina described the man's late brother in these terms because he had left Eretz Yisrael to marry, and for the same reason he called his wife a Samaritan. Blessed be the Omnipresent who killed him. And yet the brother wishes to follow in his footsteps and descend after him? Better that he stay in Eretz Yisrael.

S Rav Yehuda said that Shmuel said: Just as it is prohibited to leave Eretz Yisrael and go to Babylonia, so too, is it prohibited to leave Babylonia^{HN} for any of the other lands. Rabba and Rav Yosef both say: Even to go from Pumbedita to Bei Kuvei,^B which is located beyond the border of Babylonia proper, is not permitted. The Gemara relates: A certain man left Pumbedita to live in Bei Kuvei, and Rav Yosef excommunicated him. A certain man left Pumbedita to live in Astonia,^B which also lay beyond the borders of Babylonia proper, and he died. Abaye said: Had this Torah scholar wanted, he would still be alive, as he could have stayed in Babylonia.

PERSONALITIES

Ulla - אָשָּלָא Ulla was an *amora* of Eretz Yisrael and the most important of the emissaries of the Sages. Apparently, his full name was Ulla bar Yishmael. Ulla was a disciple of Rabbi Yoḥanan and a regular messenger who brought the Torah of Eretz Yisrael to Babylonia. He would likewise transfer innovative Torah ideas of the Babylonian Sages back to Eretz Yisrael. Ulla would journey to and from the two countries frequently and would even go from place to place to teach Torah. For this reason Yalta, wife of Rav Naḥman, would call him *mahadurei*, meaning peddler. Ulla was held in very high esteem by the Sages of Babylonia; Rav Hisda would call him: Our Sages who come from Eretz Yisrael, and Rav Yehuda sent his son to Ulla to learn from his customs. In the Jerusalem Talmud Ulla is usually called by his full name, Rabbi Ulla bar Yishmael, or Ulla Nahuta, the one who descends. Many Sages of the next generation were his disciples. Little is known of Ulla's personal life, although it is possible that the *amora* Rabba bar Ulla was his son. Ulla passed away on one of his journeys to Babylonia, and he was brought back to be buried in Eretz Yisrael. ַרַבָּה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמֵר תַּרַוְיִיהוּ: בְּשֵׁרִין שֶׁבְּבָל – אֶרֶץ יִשְׁרָאַל קוֹלַטְתָּן, בְּשֵׁרִין שֶׁבִּשְׁאָר אֲרָצוֹת – בְּבֶל קוֹלַטְתָּן. לְמַאי? אִיגֹיטָא לְיוֹחֲסִין – וְהָאָמַר מָר: בְּל הָאֲרָצוֹת עִיפָה לְאֶרֶץ יִשְׁרָאֵל, וְאֶרֶץ ישְׁרָאֵל עִיפָה לְבָבָל! אֶלָא לְענְיֵן קְבוּוָרָה.

אָמַר רַב יְהוּדָה: כָּל הַדָּר בְּבָבֶל – כְּאִילוּ דָּר בְּבֶרֶל יִשְׁרָאֵל, שֶׁנֶאֲמֵר ״הוֹי צִיוֹן הִמְּלְטִי יוֹשֶׁבֶת בַּת בְּבֵל". אֲמַר אַבַּיֵי: נָקְטִינַן, בְּבֶל לָא חַוְיָא חֶבְלֵי דְּמָשִׁיחַ. תִּרְגְמָה אַהוּצַל דְּבִנְיָמִין וְקָרוּ לֵיה ״קַרְנָא דְשִׁיזַבְתָּא״.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מֵתִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ אֵינָם חַיִּים, שֶּׁנְאֲמַר ״וְנָתַתִּי צְבִי בְּאָרֶץ חַיִּים״ אֶרֶץ שָּׁצְבְיוֹנִי בָּה – מֵתֶיהָ חַיִּים, שֶּׁאֵין צִבְיוֹנִי בָּה אֵין מֵתֶיהָ חַיִּים.

מְתִּיב רַבִּי אַבָּא בַּר מֶמֶל: ״ִיְחְיוּ מֵתֶּיךָ נְבֵלָתִי יְקוּמוּן״ מַאי לָאו ״ִיִחְיוּ מֵתֶיךָ״ – מֵתִים שֶׁבְּאָרֶץ יִשְׁרָאַל: ״נְבָלָתִי יְקוּמוּן״ – מֵתִים שֶׁבְחוּץ לָאֶרֶץ, וּמַאי ״וְנֶתַתִּי צְבִי בְּאֶרֶץ חַיִּים״ – אַנְבוּכַד נֶצַר הוּא דְּרְתִיב, דְאָמֵר רַחֲמָנָא: מֵיִיתִינָא אֲלַיִיהוּ מַלְפַא דְקַלִּיל כִּי טֵבְיֵא!

אָמַר גֵׁיה: רַבִּי מִקְרָא אַחֵר אֲיִי דּוֹרֵשׁ ״נוֹתֵן וְשְׁמָה לָעָם עֶלֶיהָ וְרוּחַ לַהוֹלְרִים בָּה״. וְאֶלָּא הָרְתִיב ״נְבַלָתִי יְקוּמוּן״? הַהוּא בִּנְפָלִים הוּא דַּרַתִיב.

וְרַבִּי אַבָּא בַּר מֶמָל, הַאי ״נוֹתֵן נְשָׁמָה לָעָם עָלָיהָ״ מַאי עָבֵיד לֵיהּ? מִיבָּעֵי לֵיה לְכִרְרַבִּי אַבָּהוּ דְּאָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אַפִּילוּ שִׁפְחָה בְּנַעֵנִית שַבְּאֶרֶץ יִשְׁרָאֵל מוּבְטָח לָה שֶׁהִיא בַּת הָעוֹלָם שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׁרָאַל מוּבְטָח לָה שֶׁהִיא בַת הָעוֹלָם הַבָּא, בְּתִיב הָכָא ״לָעָם עָלֶיהָ״ וּכְתִיב הָתָם ״שְׁבוּ לָכֶם פּה עִם הַחֲמוֹר״ – עַם הַדּוֹמֶה לחמוֹר.

״וְרוּחַ לַהוֹּלְכִים בָּה״ – אָמֵר רַבִּי יִרְמְיָה בַּר אַבָּא אַמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הַמְהַלֵך אַרְבַּע אַמּוֹת בְּאֶרֶץ יִשְׁרָאַל מוּבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶן הָעוֹלָם הַבָּא. Rabba and Rav Yosef both say: With regard to the worthy of Babylonia, Eretz Yisrael absorbs them; with regard to the worthy of other lands, Babylonia absorbs them. The Gemara asks: With regard to what matter did they issue this statement? If we say that they were referring to matters of lineage, didn't the Master say: Lineage of residents of all lands are muddled compared to that of Eretz Yisrael, and lineage of residents of Eretz Yisrael is muddled compared to that of Babylonia. This means that the lineage of Babylonians was purer than that of the residents of Eretz Yisrael. Rather, they taught this with regard to matters of burial, i.e., the worthy of Babylonia are buried in Eretz Yisrael.

Rav Yehuda said: With regard to anyone who resides in Babylon, it is as though he is residing in Eretz Yisrael, as it is stated: "Ho Zion, escape, you who dwells with the daughter of Babylon" (Zechariah 2:11). This verse equates the two countries. Abaye said: We have a tradition that Babylonia will not see the pangs of the Messiah, i.e., it will be spared the suffering that will be prevalent at the time of his arrival. Abaye interpreted this statement in reference to the city of Hutzal deVinyamin^B in Babylonia, and as a result people call it Karna deShizavta, Horn of Salvation, as its residents will not endure the travails of the time of the Messiah.

§ Rabbi Elazar said: The dead of the lands outside of Eretz Yisrael will not come alive and be resurrected in the future, as it is stated: "And I will set glory [*tzvi*] in the land of the living" (Ezekiel 26:20). This teaches that with regard to a land which contains My desire [*tzivyoni*], its dead will come alive; however, with regard to a land which does not contain My desire, i.e., outside of Eretz Yisrael, its dead will not come alive.

Rabbi Abba bar Memel raised an objection from a different verse: "Your dead shall live; my dead bodies shall arise" (Isaiah 26:19). What, is it not the case that the phrase "Your dead shall live" is referring to the dead of Eretz Yisrael, whereas the subsequent phrase "My dead bodies shall arise" is referring to the dead of the lands outside of Eretz Yisrael? And if so, what is the meaning of the verse "And I will set glory [*tzvi*] in the land of the living"? This verse is written with regard to Nebuchadnezzar, as the Merciful One states: I will bring upon you a king who is as swift as a deer [*tzvi*].

Rabbi Elazar said to Rabbi Abba bar Memel: My teacher, I teach it from a different verse, as it is stated: "He gives breath to the people upon it, and spirit to they who walk there" (Isaiah 42:5). This indicates that the future resurrection is specifically for those who dwell in Eretz Yisrael. Rabbi Abba retorted: But isn't it written: "My dead bodies shall arise"? How do you interpret this verse? Rabbi Elazar replied: That verse is not referring to those living outside Eretz Yisrael; rather, it is written with regard to stillborns, as they too will merit resurrection.

The Gemara asks: And what does Rabbi Abba bar Memel do with this verse "He gives breath to the people upon it"? The Gemara answers: He requires that verse for that which was taught by Rabbi Abbahu. As Rabbi Abbahu said: Even a Canaanite maidservant in Eretz Yisrael is assured a place in the Worldto-Come. It is written here: "To the people [*la'am*] upon it," and it is written there: "Abide you here with [*im*] the donkey" (Genesis 22:5). This verse in Genesis is traditionally interpreted to mean: A people [*am*] that is similar to a donkey, from which it may be inferred that even the members of this people merit a share in the world to come.

With regard to the aforementioned verse "And spirit to they who walk there" (Isaiah 42:5), Rabbi Yirmeya bar Abba said that Rabbi Yoḥanan said: Anyone who walks four cubits^H in Eretz Yisrael is assured of a place in the World-to-Come.

BACKGROUND

Hutzal deVinyamin – הוּצַל דְּבְנָמָין: The city of Hutzal was near Neharde'a, on the River Euphrates. This was an ancient city, as the Talmud states that it was walled in the days of Joshua and that it had a Jewish population from the days of Jehoiachin. It was called Hutzal deVinyamin, Hutzal of Benjamin, because its original settlers were exiles from the tribe of Benjamin. It has been said that the Divine Presence rests on its synagogue. For many generations, Hutzal was an important center of Torah and some of the last *tanna'im* were Hutzalites. Furthermore, in the times of the *amora'im* it Hutzal was apparently home to an independent school where several Sages studied.

HALAKHA

Anyone who walks four cubits, etc. – בָּל הַמְהַלָן. Even one who merely walks four cubits in Eretz Yisrael has earned for himself a place in the World-to-Come, as stated by Rabbi Yoḥanan (Rambam Sefer Shofetim, Hilkhot Melakhim 5:11).

וּלְרַבִּי אֶלְעָזָר צַדִּיקִים שֶׁבְּחוּץ לָאָרֶץ אֵינָם חַיִּים?! אָמַר רַבִּי אֶילְעָא: עַל יְדֵי וּלְגוּל מַתְקוּי לָה רַבִּי אַבָּא סַלָּא רָבָא: וּלְגוּל לַצַּדִּיקִים צַעַר הוּא! אָמַר אַבַּיֵי: מְחִילוֹת נַעֲשוֹת לָהֶם בַּקַּרַקַע.	The Gemara asks: And according to the opinion of Rabbi Elazar, will the righteous outside of Eretz Yisrael not come alive at the time of the resurrection of the dead? Rabbi Ile'a said: They will be resurrected by means of rolling, i.e., they will roll until they reach Eretz Yisrael, where they will be brought back to life. Rabbi Abba Salla Rava strongly objects to this: Rolling is an ordeal that entails suffering for the righteous. Abaye said: Tunnels are prepared for them in the ground, through which they pass to Eretz Yisrael.
יּוּנְשָּׁאתַנִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בִּקְבוּרָתָם״ אָמַר קַרְנָא: דְּבָרִים בְּגוֹ, יוֹדֵע הָיֶה יַעֵּקֹב אָבִינוּ שֶׁצַדִּיק גָּמוּר הָיֶה, וְאָם מֵתִים שֶׁבְּחוּצָה לָאֶרֶץ חַיִּים – לְמָָה הִטְרִיחַ אֶת בְּנָיו? שֶׁמָּא לא יוְכָּה לְמְחִילּוֹת.	§ The verse states that Jacob commanded Joseph: "You shall carry me out of Egypt and bury me in their burying-place" (Genesis 47:30). Karna said: There are inner matters here, i.e., a secret meaning: Our Patriarch Jacob knew that he was completely righteous, and if the dead of the lands outside of Eretz Yisrael come alive, why did he trouble his sons to bring him to Eretz Yisrael? The reason is that he was concerned lest he not merit the tunnels.
כִּיוֹצֵא בַּדְּבָר אַתָּה אוֹמֵר ״וַיַּשְׁבַּע יוֹמַף אֶת בְּנֵי יִשְׁרְאֵל״ וגו׳. אָמֵר רַבִּי חֲנִינָא: דְבָרִים בְגוּ, יוֹדֵעַ הָיָה יוֹמַף בְּעַצְמוֹ שָׁצַדִּיק גָמוּר הָיָה, וְאָם מֵתִים שֶּׁבְּחוּצָה לָאָרֶץ חַיִּים – לָמֶה וְאָם מֵתִים שֶּׁבְחוּצָה לָאָרֶץ חַיִּים – לָמֶה הָּטְרִיַח אֶת אֶחָיו אַרְבַּע מֵאוֹת פַּרְסָה? שֶׁמָּא לא יִוְכֶה לִמְחִילּוֹת.	On a similar note, you say: "And Joseph took an oath of the children of Israel, saying: God will surely remember you, and you shall carry up my bones from here" (Genesis 50:25). Rabbi Hanina said: There are inner matters here. Joseph knew con- cerning himself that he was completely righteous, and if the dead of the lands outside of Eretz Yisrael come alive, why did he trouble his brothers to carry his coffin four hundreds parasangs to Eretz Yisrael? The reason is that he was concerned lest he not merit the tunnels.
שָּׁלְחוּ לֵיה אֲחוּהִי לְרַבָּה: יוֹדֵעַ הָיָה יַעֲקָב שֶׁצַדִּיק גָּמוּר הָיָה וכו׳. אִילְפָא מוֹסִיף בָּה דְּבָרִים: מַעֲשֶּׁה בְּאֶחֶד שֶׁהָיָה מִצְטַעַר עַל אָשָּׁה אַחַת וּבִיקֵש לֵירֵר, בֵּיוָן שֶׁשֶׁמַע אָשָּׁה אַחַת וּבִיקֵש לֵירֵר, בֵּיוָן שֶׁשֶׁמַע בָּוֹאת – גּּלְגַּל בְּעַצְמוֹ עַד יוֹם מוֹתוֹ.	§ Rabba's brothers sent him a letter to Babylonia from Eretz Yisrael, in which they mentioned this idea that Jacob knew that he was completely righteous, as detailed above. They continued by writing that Ilfa adds matters to this statement: An incident occurred involving one who was suffering through his love for a certain woman he desired to marry, and he sought to descend from Eretz Yisrael. When he heard this idea concerning the tremendous significance of living in Eretz Yisrael, he suffered without leaving the country until the day he died.
אַף עַל פִּי שֶׁחָכָם גָּדוֹל אַתָּה – אֵינוֹ דוֹמֶה לוֹמֵד מֵעַצְמוֹ לַלוֹמֵד מֵרַבּוֹ. וְאָם תּאמַר: אֵין לְדָ רַב – יֵש לְדָ רַב, וּמַנּוּ – רַבִּי יוֹחָנֶן.	Rabba's brothers further wrote in their letter: And although you are a great Sage, one who studies by himself is not similar to one who studies from his teacher, and therefore you should come to Eretz Yisrael. And if you say that you do not have a teacher in Eretz Yisrael, in fact you do have a teacher. And who is he? He is Rabbi Yoḥanan.
וְאָם אֵין אַתָּה עוֹלֶה – הִזָּהַר בִּשְׁלֹשָׁה דְּבָרִים: אַל תַרְבָּה בִּישִׁיבָה – שֶׁיְשִׁיבָה קָשָׁה לַתַּחְתּוֹנִיּוֹת, וְאַל תַּרְבָּה בַּעֵמִידָה – שֶׁעֵמִידָה קָשָׁה לַלֵּב, וְאַל תַּרְבָּה בְּהֵלִיכָה – שֶׁהַליכָה קַשָּה לָעֵינֵים: אֶלָא, שְׁלִיש בִּישִׁיבָה, שְׁלִיש בַּעֲמִידָה, שְׁלִיש בְּהִילוּךָ.	And if you do not ascend to Eretz Yisrael, be careful in three matters: Do not sit excessively, as sitting is harmful with regard to hemorrhoids; do not stand excessively, as standing is harm- ful with regard to heart trouble; and do not walk excessively, as walking is harmful with regard to eye problems. Rather, divide your time: One-third for sitting, one-third for standing, and one-third for walking.
ּבָּל יְשִׁיבָה שָּׁאֵין עִמָּה סְמִיכָה – עֲמִידָה נוֹחָה הֵימֶנָּה. עֲמִידָה סָלְקָא דֵּיְתְדָ? וְהָאָמְרַתְּ: עֲמִידָה קָשָׁה לַלֵּב! אֶלָּא: יְשִׁיבָה	Rabba's brothers offered him more advice in their letter: With regard to any sitting that is without support , i.e., an object on which to lean, standing is more comfortable than that position. The Gemara asks: Can it enter your mind that standing is better than sitting? Didn't you say that standing is harmful with regard to heart trouble? Rather , with regard to sitting

Perek XIII Daf 111 Amud b

סמִיכָה נוֹחָה הֵימֶנְה.

שָׁאַין בָה קמִיכָה, עַמִידָה שָׁיָש בָּה without support, standing with a support, i.e. an object against which one can lean, is better than it.

This is the same text in another edition:

110b¹

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

אַכָל לא מֵעִיר לְכָרַף וָלא מִפְּרַף לְעִיר – but not from a town to a city,^u or from a city to a town. מוֹצְוּאָין מְנֵוֶה הָרַעָה אַכָּל לא מְנָוֶה הַיָּפָה לְנָוֶה – One can require his wife to move from a bad dwelling to a good dwelling, אַכָל לא מְנָוֶה הַיָּפָה ל הָרָעָה – but not from a good dwelling to a bad dwelling.^[2] הַרָעָה – Rabban Shimon ben Gamliel says: אף לא מנוה רעה לנוה נפה – One may not require her to move even from a bad dwelling to a good dwelling, מפגו שֶׁהַנָּוָה הַיָּפָה בוֹרֵק – because the good dwelling tries a person's constitution.[3]

Gemara The Gemara asks:

בּשָׁלַמַא מִבְרָה לְעִיר – It is understandable that a wife need not move from a city to a town, הבכרה שביחי בל מילי - because in a city everything can be found. בעיר לא שביחי של מולי – whereas in a town not everything can be found.[4] אָלַא מֵעִיר לִכְרֵך מַאי טַעמָא – But why does she not have to move from a town to a city?

The Gemara answers:

קטַיַע ליה לרָבִי יוֹסֵי בָּר חָנִינָא – This supports the teaching of R' Yose bar Chanina, דאמר רבי יוסי בר חנינא – for R' Yose bar Chanina said: מְנֵין שֵׁישִׁיבֵת כְּרַכִּים קָשָׁה - From where do we know that living in a city is difficult?^[5] - For it is stated: יווברכו הַעַם לכל הַאַנַשִׁים הַמַתנַדְכִים לַשֵּׁבֵת בִּירוּשַׁלֵם׳ - The people blessed all those who volunteered to settle in Jerusalem.^[6]

The Gemara quotes from the Mishnah:

רבו׳ – RABBAN SHIMON BEN GAMLIEL SAYS etc. According to Rabban Shimon ben Gamliel, a husband may not require his wife to move even from a bad dwelling to a good one, because a good dwelling tries a person's constitution. The Gemara explains:

שאי בורק – What does Rabban Shimon ben Gamliel mean by his vineyard. מאי בורק – Thus, the rain from the other saying that it tries one's constitution? What harm can there be in roofs falls onto his roof, [13] ומַעַפַר כַּרְמוֹ לַבְּרָמִים and the soil – and the soil moving from a bad dwelling to a good one? בְּרָשָׁמוּאַל – This can of his vineyard falls onto the other vineyards.[14]

be understood in accordance with Shmuel's teaching. דאמר אמואל – for Shmuel said: שׁינוי וְסֵת תְחַלֵּת חוֹלִי מֵעַיִם – A change of routine is the beginning of stomach illness.[7]

Further corroboration of Shmuel's teaching:

קתוב בְּסֵפֵר בֵּן סִירַא – It is written in the book of Ben Sira:^[8] יבליומי עני רעים״, - [Scripture states:] All the days of a poor man are bad.^[9]

Before quoting Ben Sira's comment on the verse, the Gemara shows how the verse corroborates Shmuel's teaching:

והאיבא שַבתות וומים טוֹבים – But there are the Sabbaths and holidays?^[10] How can the verse say that all a pauper's days are bad? דרשמואל – It can be understood in accordance with Shmuel's teaching, שִׁינוּי וֶסֶת הָחָלֵת חוֹלִי – for Shmuel said: שִׁינוּי וֶסֶת הָחָלֵת חוֹלִי - A change of routine is the beginning of stomach illness.[11]

The Gemara resumes its quotation from the book of Ben Sira: בן סירא אומר – Ben Sira comments on the verse: אָף לֵילוֹת – Not only are the days of a pauper bad, but even his nights are bad.[12] השפל גוים – For at the base of other roofs is his roof, ובמרום הָרִים בַּרְמוֹ – and at the height of mountains is

Mishnah This Mishnah discusses the right of a person to require his family to relocate when the starting point or destination is Eretz Yisrael;

הַבּל מַעַלין לאָר ץ ישָׁרָאָל – A person can force all the members of his household to go up to Eretz Yisrael to live there,[15]

NOTES

1. [Although they are both in the same province.] The reason is given in the Gemara (Rashi).

2. Even if he is moving from one city to another city or from one town to another town (in the same province), he can compel her to accompany him only if he is relocating from a dwelling in a bad neighborhood to one in a good neighborhood. A bad neighborhood is a place where food is scarce and expensive; a good neighborhood is a locale where food is plentiful and cheap (Meiri; Rashi, Mahadura Kamma, cited by Shitah Mekubetzes; see also Talmidei Rabbeinu Yonah ibid.).

3. Living in a good neighborhood can be physically harmful to someone who has come from a bad neighborhood. It puts the body to the test. causing illness (Rashi; cf. Rambam, cited by Ran). [The Gemara will elaborate.]

4. It is to her advantage to live in a city, where every commodity is available (see 110a note 49).

5. Cities have large populations living in congested conditions; its houses are crammed together and fresh air is lacking. In a town, by contrast, there are gardens and orchards next to the houses, and the air is clean (Rashi, see also Talmidei Rabbeinu Yonah, cited by Shitah Mekubetzes).

6. Nehemiah 11:2. Upon the return of the Babylonian exiles, some settled in the city of Jerusalem and were blessed for doing so. Since volunteering to dwell in Jerusalem warranted a blessing, it is evident that living in a city is objectionable (Rashi, Mahadura Kamma, cited by Shitah Mekubetzes; see Meiri).

7. Any change, even for the better (Rashi), can harm the body. A person who moves to a good neighborhood begins to eat rich foods to which he was not not previously accustomed, and consequently suffers digestive ailments (Meiri: see note 2).

Shmuel was an expert physician (as stated in Bava Metzia 85b), and hence knowledgeable in these matters (Iyun Yaakov).

8. A noncanonical book written at the end of the First Temple era (see Sanhedrin 100h)

9. Proverbs 15:15.

10. There is not a single Jewish pauper who does not enjoy delicacies on these days! (Rashi to Sanhedrin 101a). On the eves of each Sabbath and holiday, every community would supply its poor with meat and other festive foods (Rashbam to Bava Basra 146a).

11. The change in the pauper's diet from dry bread to meat could lead to stomach disorders (Rashbam ibid.), In this sense, even the Sabbath and festivals are "bad days" for the poor.

12. King Solomon (the author of Proverbs) bemoans only the daily existence of the poor. But their nights, when they sleep peacefully, are contented. Ben Sira, however, considers even the nights of the poor to be times of suffering (Rashbam ibid.).

13. Unlike the rich, a poor man cannot afford a tall house. On rainy nights his sleep is disturbed by the runoff beating down on his roof from the higher dwellings of the more prosperous (Rashi ibid.).

14. The only place for a vineyard that a pauper can afford is on a hilltop. he fertilizer he brings there is blown away by the wind onto the vineyards in the valley below, causing him a financial loss (Rashi here and to Sanhedrin ibid.). [Since the wind is active at all hours, this represents a second way in which the poor suffer even at night.]

15. If a family is living in some country outside of Eretz Yisrael and the father or the mother decides that the family should move to Eretz Yisrael, the entire household is coerced [by the Rabbinic court] to accede to the wishes of the parent and to go live in Eretz Yisrael (see Rashi; see also note 18 and Gemara below for further details of this law).

According to some Rishonim, there is a Biblical mitzvah to settle Eretz Yisrael (see, for example, Ramban in his appendix to Sefer HaMitzvos, Asei רביעית). Accordingly, our Mishnah's ruling that a person may force his household members to go there with him is a reflection of this mitzvah (see Ramban to Numbers 33:53) [although the right to coerce them may be a Rabbinic enactment]. Other Rishonim maintain that there is no positive commandment to settle Eretz Yisrael. However

р″ ШП	מסורח
--------------	-------

סנהדרין דף קה. עייש

ב) [מנהדרין דף ק:],

כתובות

דכי גרמי בכל הספרים דאמרינן ליה זבניה הכא וויל משום ישוב אבל לא מעיר לכרך. נגמ׳ מפרט טעמה: שהנוה היפה בודק. א מרים לו: כ״נ קט, ארי ישראל. מפרש' ה״ר יוסף בן ה״ר יוס טוב אע״ג את הגוף למי שבא מנוה רע ומתוך כך הלאים באים עליו: דגרמינן בהשולח (גיעיון דף מה. ואם) ההוא עבדא דברח לא״י אחא גמ׳ ישיבת כרבין קשה. שהכל ממיישבין אם ודוחקין ומחרבים

פרק שלשה עשר

דגרסינן בהשולח (גיטין דף מה ושס) ההות עבדה דברה לחיי תחה גבו ישיבת ברכין קשה. שהכל מתיישבין שם ודוחקין ומקרבים גו די וניטין די דוגיטין מתיים בין הי זוגיטין מקרבים גו די זוגיטין מקרבים היינה איניג ונייני מדינה הבתיים אויר הבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים מדינה איניג ונייני מרייה הבתריה התה לקמיה דרבי אמי אמר ליה ניכתוב לך שטרה הבתיים זו לזו וחין שם אויר הבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים מדינה איניג ונייני כתום׳ ד״ה נותן להז. לבתים ואוירן יפה: שנוי ופת. אפילו ח [עלכין ג:], ו) [טס לטונה: במרום הרים כרמו, שאין ע"ש], ח) [חוספתה עי"ש], א בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה ע"ע", ע) וני"ט נכורות נצ.], ין נעיי תוקי בראש ההר וכל זבלים שהוא מוציא לעיל י. דייה אייר נחמ לו נופל וזב ללרמים שתחתיו: ועיע היטנ חומי פוטה מ מתני׳ הכל מעלין. את כל בני דיים איםן, ים [מוספת פי״כן, ל) [עי׳ מוקי מנמות קו. ד״ה ודלמא ניתו אדם כופה לעלות ולישב עמו וכוי דמין מהכא סמירא בירושנים: אחד האנשים ואחד וסוגיה דב"ב קקה: ע"שן, הנשים. אף האשה כופה את בעלה מ) ב"ב קסה: מנחות קו לעלות ולדור שם ואם לאו יוציא נ) [חוספי ע״ו פרק ה]. ויתו כחובה כדהתני בברייתה בגמי 🕫 ולייל וכי כד 6n DJE (D , [""DO בהליה: מעות הפוטהיא. גדולות נרכות כד:, ס) [ועייע מוי נייצ קסה: ומוי מנחום קו. דייה ודלמאן. ושוהלום יותר משל איי: נכז' לאתווי עבדים. היה לו עבד עברי ילך העצד אחריו על כרחו: ואיידי דתנא כו׳. לאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא איצטריך כיון דאשמעינן תורה אור השלם דמעליו מנוה היפה לנוה הרע כל א) וַיְבָרַכוּ הָעָם לְכֹל שכן דאין מוזיאין אפילו מן הרע המתנרבים ָהָאֲנָשִׁים ליפה: דעדות. מחוצה לארץ לארץ שבת בּירוּשָׁלָים: וכן משחר גבולין לירושלים: לצאת. [נהפיה יא. כ] מירושלים לגבולין או מארץ לחולה ב) בל יפי אוי ראים לארז: מסודי כתובה שנו כאן. כאן (מוב לב משתה תמיר: [משלי מו, מו] הקלו בכתובה וזו אחת מקולי כתובה: ג) אַנִי יָי אֱלֹהַיכָם אַשָּר הסבר כתובה דאורייתא. הילכן הוצאתי אתכם מארץ בתר שיעבוד אולינן כדין כל שטרי מִצְרִים לְתַת לְכָם אָח סוב: כתוב בו כסף סתם. מחה אָרָץ כְּנַעָן לְהְיוֹת לְכָם אָלְהִים: [ויקרא כת, לה] כסף ולא פירש אם סלעיו אם דיוריו ד) (עַתָּה יִשְׁמַע נָא לס פונדיוניו: מה שירצה לוה מגבהו. ארגי המלך את דברי ואפילו איסרין: ואימא נסכא. חתיכות עַכָּדּוֹ אָם ייָ הֶסִיחָדְ כִי כסף היה לכך לא פירש: ואימא ירח מנתה ואם בני פרימי. ותאמר שיתן לו נחשת או הָאָדָם אַרוּרִים הַם לְפְנֵי יָי כִּי נַרְשׁוּנְי הַיּוֹם כסף שוה מאה פרוטות: וכי מי אמר לו לדור כז. אלא מפני שהיה מהסתפח בנחלת י לאמר לך עבר אלהים לריך לברות וללאת מארץ ישראל אַתְרִים: (שמואל א' כו, ימ) אל מלר מואב ואל אכיש: דבעי ר' זירא למיסה, וכב יהולה מוחה בידו להכי הוה משתמיט מיניה:

אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה "רשב"ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפגי שהגוה היפה בורה: בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ״מ מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא״ר יוסי בר חגינא ימנין שישיבת כרכים קשה שנאמר »ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב"ג אומר כו': מאי בודק כדשמואל "דאמר שמואל ישינוי וסת תחלת חולי מטים כתוב בספר בז סירא מכל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים מובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים ייבן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו מממר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים: כתגי׳ מעלין לארץ ישראל ייואין הכל מוציאין הכל מעליו לירושלים ואין הכל מוציאין אחד האנשים ואחר הנשים נשא אשה כא״י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא״י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בהפומהיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל יירבו שמעוו בו גמליאל אומר נותו לה ממעות קפוטקיא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא: גמ׳ יהכל מעלין לאתויי מאי הלאתויי עבדים ולמאן דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי ימנוה היפה לנוה הרעה ואיז הכל מוציאיז לאתויי מאי לאתויי יטבר שברח מחוצה לארץ לארץ דאמרינו ליה זבניה הכא

ליקומי רש״י

וויל משום ישיבת ארץ ישראל "הכל מעליו גוה, לעון מלול נחהילים ער, כן, שישיבת לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי אפי׳ מנוה הרעה לנוה היפה ואיירי דתנא רישא אין מוציאין תנא סיפא נמי אין מוציאין כרכים קשח. שהלון הוא מקום שווקים והיוקל מלוי צו ודוחק עוצרים ת״ר ^{יש ח}הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה יהיא וענים [קירושין מטו]. המתגרבים, אשר נונה אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופיז אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתז כתובה היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופיו אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת רומם אומם להיות יושנים בירושלים לשמור העיר מו שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה: 'נשא אשה כו': הא גופא קשיא אוילים נחמיה יא, קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבודא כל ימי עני רעים. טנמומ וייש 10006 אזלינו אימא סיפא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא יואל שניי מחלח חולי מעים נמשלי בתר גוביינא אזלינו אמר רבה "מקולי כתובה שנו כאן קסבר כתובה דרבנון: רבן שמעון בן גמליאל טו, טון, והאיכא שבתות וימים אומר נותו לה ממעות הפומהיא: הסבר י כתובה דאורייתא תנו רבנן י המוציא שמר חוב על חבירו כתוב בו שבתות וימים מובים, שיק לו מנוס בכל מגבהו ממעות בכל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בכבל מזנות שהיו מסלסיו וערב שבת לערב מגכהו ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל יכתוב בו כסף סתם מה ישירצה שנת אלא כשמואל אחא לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה אהייא אמר רב משרשיא ארישא לאפוקי מדרשב״ג דאמר כתובה דאורייתא: מרה להשמועי' ורשבים כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו "יואימא נסכא א"ר אלעזר רכתיב ביה ממבע ואימא בישראל שאין לו מעדי וסנהדרין קאם. שינוי וסת. מוק כמו עני שכל ימות המול אוכל פח פריטי אמר רב פפא פריטי דכספא לא עבדי אינשי ת״ר יילעולם ידור אדם בא״י אפי׳ בעיר שרובה עובדי כוכבים ואל ידור בחו״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל ״שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל מריבה ובשבת אוכל כשר הדר בחוצה לארץ רומה כמי שאין לו אלוה שנא׳ וילתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים יוכל הכי גרסי מחלם חולי מחוך כך ממחיל למלוח ואים דגרסי חולי מעיים שאינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לר כל הדר בחו״ל כאילו עובד עבודת כוכבים וכז בדוד הוא אומר ה כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדור לך עבוד אלהים ורשבים שםן, משנה וסק ואוכל יותר שאינו רגיל אהרים אלא לומר לך כל הדר בחו״ל כאילו עובד עבודת כוכבים ״ר׳ זירא הוה המשתמימ מיניה דרב יהודה לאכול היינו מסילמ מעיים לפיכך אסילו שנחות וימים טונים רעים דבעא למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה יכל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר בבלה לו זמנהרריו שםן. בשפל

כללות. ובפרום הריים כרפו, שאין לו השנת יד לקנות כרם בשפלה כדמים יקרים וקונה לו כאמד מן ההרים כוולת וכל עפל שהוא מולים לוכל (ולדייר) מוליך הרוח מן ההר לשאר כרמים שבכקעה ונמלא העני נפסד ושם קון. והמשך ביף קיא.

ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ומכרך לעיר בבירון שו וכווורן שון בעור בער בגון שעי הוא בירון אין בירון אין באיר בער בגון בער בער בגון בער און בער בער בגו האינו יכול להגניהן לפיכך מכומר גנים לגנו. שיורך מטר הגגים הגנוהים לגגו ומולפים עליו הגמוים ואין לו מנוחה למילו מוציאין מנוח הרע לנוח היפה אכל לא מנוה היפה לנוח הרע רשב״ג אומר אף לא מנוה הרע לנוח היפה שהנוה היפח בורק. פני ג' ארצות הן באיי הלוקות זו מזו לנשואי אשה שאם נשא אשה באי מהן אין אים אלו האים שותו וימה ולאין אין אין ארא מוציאין מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך כרך גדול מעיר והוא מקום שוקים ומכל סביבותית באים שם לסחורה וכלי דבר מצוי בו אכל באותה הארץ מוציאין מראשה ועד סופה מעיר לעיר ומכרך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר. רשלמא מכרך לעיר לא דבכרך שכיתו כל מילי אלא מעיר לברך מיט לא פגעי שישיבת כרכים קשה דאיר יוטי מנין שישיבת כרכים קשה שנאמר ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים פיי נופני זה ישיבתו קשה שהכל מחיישבין ום והכתים דחוקים זה לוה ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים טמוכין לבתים ואוירן יפה. רשבג"א וכוי מאי בורק כשמואל דאמר שמואל שינוי וסה תחילה ואפילו מרעה לטובה בורק את הגוף ומעורר עליו תלא לנישואין יהודה עבר הירדן הגליל במר״א בזמן שליה מהודה אור באליל שאירשה בליל אבל בן יהודה שאירש איש שיו יחוח וחלי המיד מוצאין מעוד שרובה עובד יו הציו הצאים. הוטבוה אישי שיו יחוח אוד לא שעיים כו שאה. מוצאין שאיר שאוד באלי אבו בן יהודה שאירש איש שיו יחוח אוד לא שעיים ביו באנה אישי שאירש איש שיו יחוח אוד לא שעיי שובי הואד אוד אישי שאירש איש שאירש איש שיו יחוח אוד ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים, ושאת לב צמה גאון ויל ראובן ישלו בית בארצו ועסקו וסחורות בהוישא אשה ממדינה אחדת ויש ביימה ממלך בלי כופין אחר לצא שעיים כן שאה. מצאין מעוד שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל וא מעיר שרובה ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים, ושאת רב צמה גאון ויל ראובן ישלו בית בארצו ועסקו וסחורות בהוגשים אחדת שישים שאירש איש ביימה ממלך ביימים מחלך ביימים מחלק בלי כופין האוו לאחר ומן אמר לאחרו או בו גליל אישיושה בעלי אנאיש שהמדינה שלי קטנה מזו יש בה ביה ומרחץ ורימים וחומה ולא רצותה ללכת עמו ומה שרובה בימי גאון אבא מרי זיל וכך צוה וכתב לכם. שנינו ג׳ ארצות לגישואין יהודה ועבר הירדן והגליל מהודה או מוציאין מראש יהודה לסוף יהודה עליל לסוף הגליל מוציאין ואים מוציאין אלא מציר לעיר ומכוך לכרך ואם אמודה איני יוצאה אין לה כתובה עלם אינו הוידן והארן האליל לסוף הגליל מוציאין אם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקוח מציאין או או שינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקוח מציאין או או אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקוח מציאין היו הווידן האריל למוף הגליל מוציאין אם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקוח מציאין היו הווידן האריל למוף הגליל לסוף הגליל מוציאין איז מוציאין אלא מציר לעיר ומכוך לכרך ואם אמודה איני יוצאה אין לה כתובה אבל מעיר לכרך ומכרך לעיר אין מוציאין אם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקוח מציאין היו הווידן הגליל לביה אביה שלה כתובה. כל מקוח מציאין איז האריל היו למוף הגליל מוציאין אם אינה יוצאה שלה אינה יוצאה אין לה כתובה. כל מ שהוא כשיעוד יהודה וגליל כך אנו עושיי ואם יצעה שמוליכה מביח שניחו בה כל מילי אם אינה יוצאה אין לה כתובה. אם שיש בין עירו לעיר אביה מקר יום אוד צריך להוליכה לביה אביה כל שנה שפצאנו בס המדיר בררך רהוקה שאמון הכמים מהלך יום אי מתניי הכל מעלין לאיי ואין הכל מציאין הכל מוציאין אי אנשים אי נשים אי נשיה עלה עליון לאיי ואין הכל מוציאין הרשיה אנה מצא אין לה כתובה. היו היה לא מוויי מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאתויי שבה כנעני שברח מחיל לארץ פיי רכפינן לרבו וכתיב ליה גיטא דמירותא זכתיב ליה שטר אדמיה הכל מעלין מירושלים אפילו מנוה הרע לענה ויפה אריי האיר האו אומר או אריי האי דאפיאלו מנוה הרע לענה ויפה אריי הוא אראר אריי האיר האו אומר לענה ויפה אריי הוא אומר לענה ויפה אריי האיר הוא אומר לענה ויפה אריי הוא אומר לא אריי האי דאפיאלו מנה הרע לענה ויפה אריי הוא אומר לענה ויפה אריי האי אומר שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לא יוציא (ויתו) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר לעלות נהיא אומר לא לצאת בופין אותו שלא לצאת ואם לא

ואימא נפכא. מהכה משמע דנסכא עדיפא ממעות ודינרין של כסף דאי פחותה מאי קושיא דאין ה״נ דהא קאמר מה שירנה מגבהו אלא ודאי עדיסא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כיון שכתוב בו כסף סתמא לא משמע שהוא חייב לו מטבע ואמאי מגבהו מה שירצה דמשמע שיתן לו ממטבע הפחות יי: בבלה

דוא אומר לעלות כוי. אינו נוהג בומו הוה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מלוה לדור בא״י כי יש כמה מלות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליזהר בהם ולעמוד עליהס: היא אומרת לצאת כופין אותה. מימה מאי איריא גאייי אפי׳ בשאר ארצות נמי היאך תוכל לדוחהו לנחת ממהומו וי"ל דהכח אפי׳ מנוה הרע לנוה היפה:

והיינו נכחוב שטרא אדמיה: ראין הכל מוציאין לאתויי מאי. ואם תאמר אמאי לא משני לחתויי עבד שברת לירושלים כדרבינן לעיל ואין הכל מוציאין דרישא ויש לומר דבירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רולים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר״ת:

אדמיה ואי לא מפקענא לך מדרבי אחי בר יאשיה דדריש אל תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחולה לארץ לארץ ישראל והכא לא מפקענא ליה מיניה אלא אמריי ליה זיל זבניה החם מיירי כשלא היה מולא בארץ ישראל למי ימכור לכך קאמר נכתוב לך שטרא אדמיה דאל״כ כל העבדים יפקיעו עלמן מידי אדוניהם שיברחו לארץ ור״ח פירש דהאי זבניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעצמו

שני דייני

נמ'

עין משפט גר מצוה

נו א מיי׳ פי״ג מהלי אישות הלי יט טוש״ע

לה"ע מי עה מעי ב:

נוש״ע שם פעי׳ ה: נה במיי ס״ר מהל׳ דעום

:65 35

אישות הלי יט טוש״ע

עבדים הלייט סמג עשיו

:קעי׳ פל

כא ו מיי פייג מהלי

מהייע קרי עה קער ג:

שב ז מיי׳ פ״ח מהלי עבדים הל״י קמנ

עשין סו טוש״ע יו״ל סיי

למו מעי׳ פה:

לה״ע סי עה סעי ד:

:05

לה יב מיי פט״ו מהל

אישוח הל״ו קמג עשין עח טוש״ע שס מי ח סעי

ה: כן ד מ מיי פייין מהלי מלוה ולוה הליט סמג

עשין נל טוש״ע חו״מ קי

פו ג מיי שם טוש״ע שם

םה ם עמיי פי״ג מהלי

מהלי מלכים הלי יב טושייע

למ כמיי פייה מהלי

ולמם הלי יב:

תוספות רי״ד

רהאי בינונית דגכה

שמעון מראובן לכ״ע הוה

בינוגית אין ראובן חוור וגובה ממנה דלגבי דידיה

לית ליה אלא זיבורית

געשה עידית ואין ביית גובה ממנה אלא מן

הזיבורית ונמצא שמעון

, משתכר שגבה בינונית

שבשומא הן גובים נוח לו

לאדם להיות לו מעט

בינוגית מהרבה זיבוריח.

כגון שאין מעות לראובן שאילו היה לו מעות היה

מגבהו לשמעון מעוח

עוד היה הוור וגובה

נותו ממנו ולא היה יכול

כפי הכוחר, ורב ששח

שאע״פ שאלו נעשי עיריו

ניון דלכ״ע משיבא

נמצא שלא הרויח כלוח

הפוכי משרתא הוא הילכד זה יעמור בשלו

זה יעמור בשלו והאי

אמרי רכנו זה גובה וזה

גבות הוא מאוחר מומנו

של ראשון שהראשון גובה חובו בזמנו מן השני

והשני ממתין עד שיגיע

זמנו לנבוח מו הראשוו

בהמתנת זמו אכל לעולם

היכא רזמן גכייתם שוה

יעמוד בשלו. וקי"ל רב

נתמו ורב ששת הלכה

ומרינן בהלכתא קמייתא

רב״ק דבשלו הן שמין: מתני׳ שלש ארצות

נישואין יהודה עבר

באותת הארץ ויו מעיר לעיר

הירדז והגליל איז מוציאיו

מעיר לעיר ומכרן אבל באותה

מוציאיו

בותו קרקע כיון שיש לו מעות כדכתבינן לעיל הייע קיי עה קעיי ג:

131 200

מיטות הלי יט ופ״ה

דן מייי פייג מהלי אישות הלייכ טושייע

ס״ס מהלי

aut

נפרד מיי סייי ג מהלי

אה״ע קיי עה קעיי

פו טוסייע יוייל ס

מה מייי

11 10

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

ואיז קבל מוציאין – but he can force none of them to leave Eretz Yisrael.^[16]

The Mishnah discusses the same question in regard to Jerusalem:

הַבּל מַעַלון לורוּשַלים – A person can force all the members of his household to go up to Jerusalem, (גאין הַבּל - but he can force none of them to leave Jerusalem. אָחָר הַגַּשִׁים ואָחָר הַגַּשִׁים – The same is true for both n and woman [18]

The Mishnah deals with a financial consequence of a marriage that began in Eretz Yisrael and ended elsewhere (or vice versa):

ואָשָה באָרץ ישָראָל – If one married a woman in Eretz Yisrael אַשָה באָרץ ישָראָל – and divorced her in Eretz Yisrael, גותן לה ממעות ארץ ושראל – he gives her from the coins of Eretz Yisrael in payment of her kesubah. (19) אַשָה באָרץ ישָראָל – If one married a woman in Eretz Yisrael גרשה בקפוטקיא – and divorced her in Cappadocia,[20] נותן לה ממעות ארץ ושראל – he gives her from the coins of Eretz Yisrael.[21] נַשָּׁא אָשָה בקפוטקנא – If one married a woman in Cappadocia וגרשה באָרץ ושָראל – and divorced her in Eretz Yisrael, גותן לה ממעות ארץ ישראל – he gives her from the coins of Eretz Yisrael.

The last ruling is disputed:

בותן לה ממעות בפוטקיא אומר – But Rabban Shimon ben Gamliel says: נותן לה ממעות בפוטקיא - He gives her from the coins of Cappadocia.^[22]

The Mishnah continues:

וגרשה בקפוטקיא – If one married a woman in Cappadocia וגרשה בקפוטקיא – and divorced her in Cannadocia. נותו לק ממעות קפוטקוא – he gives her from the coins of Cappadocia.

Gemara The Gemara examines the first part of the Mishnah:

דבל מעלין – The Mishnah states: A PERSON MAY FORCE ALL the members of his household TO GO UP to Eretz Yisrael. לאתווי מאי - What is the word "all" meant to include?

אַתווי עַכָּרִים – It is meant to include Hebrew servants. Even a Hebrew servant may be coerced to immigrate to Eretz Yisrael with the rest of the household.^[23]

The Gemara asks:

The Gemara explains:

NOTES

even these authorities agree that it is a worthy cause to live in Eretz Yisrael. Thus, the Sages enacted that a person should be able to force his family to move there in fulfillment of this aim.

In regard to the general issue of the settlement of Eretz Yisrael, see the following sources: Tosafos הוא אומר לעלות; Rambam, Hil. Melachim 5:9-12; Ritva to Yoma 38a; Mordechai §313 (end of tractate); Tashbetz in his Responsa 3:288 and Zohar HaRakia §76; Rashbash §1-3; Rivash §101; Kol Bo §127; Terumas HaDeshen, Pesakim §88; Responsa, Maharit II Yoreh Deah §28; Maharitatz 1:85; Knesses HaGedolah, Even HaEzer §75, Hagahos Beis Yosef §25-28, and Shayarei Knesses HaGedolah, Yoreh Deah 1:239, Hagahos HaTur §33; Shulchan Aruch, Orach Chaim 248:4 with Magen Avraham §15; Me'il Tzedakah §26; Chavos Yair §210; R' Yaakov Emden in the introduction to his Siddur; Or HaChaim to Numbers 33:53; Responsa, Chasam Sofer, Yoreh Deah §233-234 and Even HaEzer 1:132; R' Shlomo Kluger in HaElef Lecha Shlomo, Even HaEzer §118-120; Chochmas Adam, Shaar Mishpatei HaAretz 11:3: Pe'as HaShulchan 1:14-15; Responsa, Beis HaLevi 2:50 (end).

[There are numerous other sources that discuss the settlement of Eretz Yisrael, especially in contemporary times that have seen dramatic changes there. A comprehensive treatment of this topic, however, is beyond the scope of this work.]

16. [If the family is already living in Eretz Yisrael, he may not coerce them to move to some other country, even if he wishes to move to a better dwelling or a town populated only by Jews) see Rambam, Hil. Ishus 13:19).]

17. [It seems generally accepted that there is no positive commandment to live in Jerusalem. However, we find several mitzvos that require a person's presence in "the place that Hashem will choose," i.e. Jerusalem (e.g. the offering of sacrifices, the consumption of maaser sheni, the presentation of a halachic question before the Great Sanhedrin). It appears, then, that the Sages recognized that the settlement of Jerusalem is a worthy objective, and they therefore enacted a right for a person to force his household to move there.]

18. A wife too may force her husband to go up to Eretz Yisrael in order to live there, and if he refuses he must release her from the marriage and pay her the sum stipulated in her kesubah, as a Baraisa in the Gemara teaches (Rashi).

19. The Mishnah refers to a kesubah that stated "two hundred dinars (zuz)" but did not specify any particular currency (Meiri; Rambam, Hil. Ishus 16:6). Hence, it was unclear which type of dinars the husband was obligated to pay. [The name dinar was used for currency in Eretz Yisrael and the other countries of that region, but its value varied between one country and another.] The Mishnah teaches that in this case the

husband pays two hundred dinars of Eretz Yisrael, or their equivalent. A husband can commit himself to a kesubah of any currency or denomination, provided that the payment is not less than the minimum set by the Sages - i.e. two hundred dinars (zuz) of בַּסָף מְרִינָה, provincial silver, for a virgin; one hundred for a non-virgin (Ran; Nimukei Yosef; Maggid Mishneh ad loc.; cf. Meiri). (בְּסָף מְדִינָה, provincial silver, is an alloy made up of one part silver and seven parts copper. This is in contrast to כָּקָף צוֹרָי, Tyrian silver, which is pure silver. Since the provincial zuz was worth one eighth of a pure (Tyrian) zuz, 200 hundred zuz of "provincial silver" equal 25 zuz of pure silver. A zuz of pure silver equals 96 barleycorns of silver; hence, 25 zuz equals 2,400 barleycorns of silver (Rambam, Hil. Ishus 10:8). A single barleycorn weighs 0.05 grams; thus, the total kesubah obligation amounts to 120 grams of pure silver [3.86 troy ounces] (Chazon Ish. Nashim 66:21).]

Another opinion states that the minimum kesubah obligation is two hundred zuz of בָּסָף צוֹרָי, Tyrian silver, i.e. pure silver (see Ran here and Rosh Ch. 1, end of §19; see also Shulchan Aruch, Even HaEzer 66:6 with Rama).

[Contemporary kesubos use an entirely different standard - two hundred zekukin, which is a much larger sum (see Chazon Ish ibid.; see also Igros Moshe, Even HaEzer vol. IV §91-92).]

20, כַפָּתור is the land referred to in Scripture as כַפָּתור, Kaftor (Meiri; see Targum Onkelos to Deuteronomy 2:23). It has been identified with Cappadocia, an ancient province in Asia Minor, included in modern-day Turkey (Mussaf HeAruch ע׳ קפורקיא; see also HaGeographiah BaMishnah p. 171).

21. Although the payment is made in Cappadocia, he may satisfy his commitment to pay "two hundred dinars" by giving her two hundred dinars of Eretz Yisrael (see next note).

22. I.e. if he married her in Cappadocia and divorced her in Eretz Yisrael, he pays her two hundred *dinars* of Cappadocia.

The coins of Cappadocia were larger and heavier than those of Eretz Yisrael (Rashi). Thus, according to Rabban Shimon ben Gamliel, since he must pay her the number of coins stipulated in the kesubah with the heavier coins of Cappadocia, he incurs a greater expense than if he were to pay with the lighter coins of Eretz Yisrael (see Rashi to 10a ר״ה נותן לה and Tosafos ibid.). [The Gemara will explain the dispute between Rabban Shimon ben Gamliel and the Tanna Kamma.]

23. Rashi; cf. Rashi to Arachin 3b.

[A Hebrew servant (עבר עברי) is a full-fledged Jew who is obligated to work for a master for a limited period of time. A Canaanite slave (עַבָר) קנַעָנִי), on the other hand, is the permanent property of a master. Thus,

מסורת הש״ם

6) נדרים לו: ב"ב קמו.

קנהדרין דף קא. עייש,

כ) [מנהדרין דף ק:],

ג) [ערכין ג], ד) [גיטין מד:], ס) לעיל ג ומייי

נמוס׳ דיים נומן להן לבמים ואוירו יפה: שגוי וקת. אפילו) [ערפין ג:], לטונה: במרום הרים כרמו. שחין ע"שן, ח) [חוקמח מייכ ע"ש], ט) [ניינ קלנ: בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה נכורות נב.], ין נערי תוקי בראש ההר וכל זבלים שהוא מוליא לעיל י, ד"ה א"ר נחח לו נופל ווב לכרמים שתחמיו: וע״ע היטנ חומ׳ סוטה מ ר"יה לישן, כן [מוממת א בותני' הכד מעדיו, את כל בני פי״בן, לא שי הופמקי מנמום קו. ד״ה ודלמא ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו וכוי דאין מהכא קמירה דירושלים: אחד האנשים ואחד וסוגיה דנ״כ קקה: ע״שן, הנשים. אף האשה כופה את בעלה מ) ב"ב קסס: מנסום קו, לעלות ולדור שם ואם לאו יוליא () [תוספי ע״ו פרק ה], ויתן כחובה כדקתני בברייתה בגמי סולייל וכי כד 6n D3t (D כהליה: מעות הפומקיא. גדולות נרכות לד:, ס) [ועייע הוי ושוחלות יותר משל א״י: גכו׳ לאתויי נ״ב קקס: ומו׳ מנקות קו. ,r6m)71 (7"7 עבדים, היה לו עבד עברי ילד העבד החריו על כרחו: ואיידי דתנא כו׳, לאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא איצטריך כיון דאשמעינן תורה אור השלמ דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל א) ויְכָרֵכוּ הָעָם לְכֹל שכן דאין מוזיאין אפילו מן הרע הָאָנָשִים הַמְּחְנַרְבִים ליפה: דעדות. מחונה לארץ לארץ לשבת בּירוּשָׁלָים: וכן משחר גבולין לירושלים: לצאת. (גרמיה יא, ב) ם) כָּל יְמֵי אָנִי רָאָים מירושלים לגבולין או מארך לחולה (מוב לַב מִשְׁתָה הַמִיר: לארז: מקודי בתובה שנו כאו. כאו [משלי מו, מו] ההלו בכתובה וזו אתם מהולי כתובה: ג) אַנִי יָיָ אֱלֹהַיכָם אֲשֶׁר קסבר כתובה דאורייתא. הילכן הוצאתי אָתְכָם מַאָרָץ בחר שיעבוד חולינן כדין כל שטרי מִצְרָיִם לָתַת לָכָם אָת סוכ: כתוב בו כסף סתם, מחה אָרְץ כְּנַעַן לְהְיוֹת לְכָם לָאלֹהִים: ויקרא כה, להן כסף ולא פירש אם סלעין אם דינרין אס פונדיונין : מה שירצה לוה מגבהו ד) (עתה ישמע גא ארגי הַמָּלָד אָת דְכָרִי ואפילו איסרין: ואימא נסכא. חתיכות עכדו אם יי הסיתד בי כסף היה לכך לה פירש: ואימא ירח מוחה (אם בני פרימי. ותאמר שיתן לו נחשת או הָאָדָם אֲרוּרִים הֵם לְפְנֵי יְיָ כִּי נֵרְשׁוּנִי הֵיוֹם כסף שוה מאה פרוטות: וכי מי אמר לו לדוד כן, אלא מפני שהיה מהקהפה בנהלת יי לריך לברות ולנאת מארץ ישראל אַחָרים: [שמואל אי כו, יט] אל מלך מואב ואל אכיש: דבעי ר' זירא למיפה. ורב יהודה מוחה בידו להכי הוה משתמיט מיניה:

אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה ארשב״ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בודק: גמ׳ בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ״מ מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא״ר יוסי בר חנינא ימנין שישיבת כרכים קשה שנאמר אויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב״ג אומר כו׳: מאי בודק כדשמואל * דאמר שמואל גשינוי וסת תחלת חולי מעים כתוב בספר בן סירא מכל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים מובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים מבז סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו מממר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים: כותני׳ מיהכל מעלין לארץ ישראל ייואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואיז הכל מוציאיז אחד האנשים ואחר הנשים נשא אשה בא״י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא״י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל יירבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפומקיא נשא אשה בהפומהיא וגרשה בקפומקיא נותן לה ממעות קפומקיא: גמ׳ יהכד מעלין דאתויי מאי הלאתויי עברים ולמאן דתני עברים בהריא לאתויי מאי לאתויי ימנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאיז לאתויי מאי לאתויי יעבד שברח

בכלי ליקומי רש״י

וזיל משום ישיבת ארא ישראל "הכל מעליו נוה. לשון מלול וההילים לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לגוה הרעה ואין הכל מוציאין כן, שישיכת לאתויי מאי לאתויי אפי׳ מנוה הרעה לנוה היפה ואיידי דתנא רישא אין מוציאין תנא סיפא נמי אין מוציאין כרכים השה. שהלוו הוא מקום שווקים והיוקר מנוי בו ודומק עוברים ת״ר ⁰יהוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה מהיא וענים נקירושין מטון. המתנדבים, לעל ולנה אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת רומם אומם להיות יושנים והוא אומר שלא לצאת כופיו אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת נירושלים לשמור העיר מן שלא לצאת כופיז אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתז כתובה: 'נשא אשה כו': הא גופא קשיא המוינים [נחמיה יא, ב]. כל ימי עני רעים. קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בספומקיא נותז לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבודא אפינו שנתות וייע דחתה שנה שנה שנה אולינן אימא סיפא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא חלח חולי מעים נמשלי בתר גוביינא אזלינן אמר רבה סימקולי כתובה שנו כאז קסבר כתובה דרבנן: רבן שמעון בן גמליאל טו, טון, והאיכא שבתות וימים וימים אומר נותן לה ממעות קפומקיא: קסבר יי כתובה דאורייתא תנו רבנן יי המוציא שמר חוב על חבירו כתוב בו מובים. שיש לו י בכל מגבהו ממעות בכל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בכבל מונות שהיו מחלקין עניים מערב שבח לערב מגבהו ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל ^פכתוב בו כסף סתם מה ⁶ שירצה אלא כטמואל אחא קרא לאשמועי׳ ורשבים לות מגבהו מה שאיז כז בכתובה אהייא אמר רב משרשיא ארישא לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא: ב קמוז, שמין לר עני כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו מיואימא נסכא א״ר אלעזר דכתיב ביה ממבע ואימא בישראל שאין לו מעדנים [סנהדרין קא.]. שינוי ומת, מוס כמו עני שכל פרימי אמר רב פפא פרימי דכספא לא עבדי אינשי ת״ר סלעולם ידור אדם בא״י אפי׳ בעיר שרובה עובדי ימום החול אוכל פה ^{נהמן ורב} ששת הלכת כוכבים ואל ידור בחו״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל ישכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל חריבה ובשבח הוכל בשר הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאיו לו אלוה שנא׳ מדתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים מוכל הכי גרסיי תחלת מולי מתוך כך מתחיל לחלות ואית דגרסי חולי מעיים דביק דבשלו הו שמיון אומר כוכבים וכן בדור הוא אומר איז לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו״ל כאילו עובר עבודת כוכבים וכן בדור הוא אומר סכי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה' לאמר לך עבור אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדוד לך עבור אלהים ס [רשבים שם]. משנה וסמ ואוכל יותר שאינו לגיל אחרים אלא לומר לר כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים 🕫 ר' זירא הוה המשתמים מיניה דרב יהודה לאכול היינו ממילמ מעיים לפילו דבעא למיסק לארא ישראל דאמר רב יהודה ^פכל העולה מבכל לארא ישראל עובר בעשה שנאמר כתות וימים טובים רעים בבלה לו וסנהדריו שםו. בשם ננים נני, שעני

מחוצה לארץ לארץ דאמרינו ליה זבניה הכא

ואינו יכול להגניהו לפיכך מפמר גנים לגנו, שיורר מטר הגנים הגבוהים לגנו ומולפים עליו הגמים ואין לי מנחה אפיל אינ גלילות. ובמרום חרים כרמו, שאין לו השגת יד לקטת כרם נשפלה גדמים יקרים וקוינה לו גלתד מן ההרים גוולת וכל עפר מוציאין מנוח הרע לנוח היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רשב״ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנות היפה בורק. פי׳ ג׳ ארצות הו בא״י חלוסות זו מזו לנשואי אשה שאם נשא אשה בא׳ מהו אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ לארץ איו מוציאין מזו לוו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך כרך גדול מעיר והוא מקום שוקים ומכל סביבותיה באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו אבל באותה הארץ מוציאין מראשה ועד סופה מעיר לעיר ומכוך לכרך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר. שהוא מוציא לוכל (ולדייר) מוליך הרוח מן ההר לשאר כרמים שנכקעה נתנה העני נססד נשם קון. נהמשך ברף קיא. בשלמא מכדר לעיר לא דכביר שכיחי כל מילי אלא מעיר לכור מיט לא מפני שישיבת כוכים לשה באיד יוסי מניו שישיבת כרכים ששה שנאמר ויברכו העם לכל האנשים המהנדבים לשבת בירושלים פיי ומפני זה ישיבהו ששה שהכל בחיישבין שם והכתים דחוקים זה לזה ראין שם אויר אבל בעיר יש גנת ופרדסים סמוכין לבתים ואוירן יפה. רשבג"א וכוי מאי בורק כשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחילה חולי ואפילו מרעה לטובה בורק אה הגנף ומעוור עליו הלאים. תוספתא ג׳ ארצות לנישואין יהודה עבר הירדן והגליל במד"א בומן שהיה מיהורה ואירש אשה בגליל אשל בן יהודה שאירש אשה בגליל כופין אותו לצאת שע"מ כן נשאה. מוציאין מעיר שרובה עובדי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה שראל לעיר שרוכה עובדי כוככים. ושאל רב צמה גאון זיל ראובן יש לו ביה בארצו ועסקו וסחורחו כה ונשא אשה ממדינה אחרת ויש ביניהם מהלך בי ימים ומחצה כשיעור יהודה וגליל ולאחר ומן אמר לאשתו בואי עמי למדינתי שעסקי וסחורחו כה ואעייפ שהמדינה שלי קטנה מוו יש בה ביה ומרתץ וריתים ותומת ולא רצתת ללכת עמו ומח יש מו הרין והשיב שאלה זו כבר שאלחם אותה בימי גאון אבא מרי זיל וכך צוה וכתב לכם. שנינו ג׳ ארצות לגישואין יהודה ועבר הירדן והגליל מהודה לגליל ומגליל ליהודה אין הורה מראש הנגליל לסוף הנגליל מוציאין וכשמוציאין אין מוציאין אלא מעיר לעיר ומכרך לכרך ואם אמרה איני יוצאה אין לה כתובה אבל מעיר לברך ומכרך לעיר אין מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקוים שהוא כשיעור יהודה וגליל כר אנו עושיי ואם יש בעיר שמוליכה מרחז ושוופים ושכיחו בה כל מילי אם אינה יוצאה איו לה כתובתה ואם יש ביו עירו לעיר אביה מהלר יום אחד צריר להוליכה לבית אביה בכל שנה שמצאנו המריר בררך רחוקה שאמוו מכמים מהלך יום איז מתניי חכל מעלין לאיי ואין הכל מציאין הכל מעלין לאיי ואין הכל מציאין לאחויי מגי אים אי עברים. הכל לאחויי מאי לאחויי מאי היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאחויי מביר בררך רחוקה שאמוו מכמים מהלך יום איז מתניי חכל מעלין לאיי ואין הכל מציאין אלאחוי מאי גשים אי עברים. הכל לאחויי מאי דאפילו מנוה היע לנוה היע אולות היא בנעני שברת מח״ל לארץ פי דכפינן לרבו נכתיב ליה גיטא דחירואז דכתיב ליה שטר אדמיה הכל מעלין לאיי ואין הכל מעלין לאיי ואין הכל מעלין לאיי ואין הכל מציאין אלאחויי מאי דאפילו מנוה היע לנוה היש אולות היא בנעני שברת מח״ל לארץ פי דכפינן לרבו נכתיב ליה גיטא דחירואז דכתיב ליה שטר אדמיה הכל מעלין מירושלים אפילו מנוה היש הענוה היע ואין הכל מציאין לאחויי מאי דאפילו מנוה ה

אומר שלא לעלוח כופין אותה לעלות ואם לא יוציא (ויהן) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלוח והוא אומר לעלות ומין אוהו לעלות ואם לא יוציא ירק כתובה. הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לא

אפי׳ מנוה הרע לנוה היפה: ואיכוא נסכא. מהכח משמע דנסכא עדיפא ממעות ודינרין של כסף דאי פחותה מאי קושיא דאין ה״נ דהא קאמר מה שירנה מגבהו אלא ודאי עדיפא ואפילו הכי פריד ואימא נסכא כיוו שכתוב בו כסף סתמא לא משמע שהוא חייב לו מטבע ואמאי מגבהו מה שירנה שאילו היה לו מעוח היה לתשמע שיתו לו ממטבע הכתוח (י): 5377

דוא אומר לעלות כוי. אינו נוהג בומו הוה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים לעכשיו אינו מצוה לדור בא״י כי יש כמה מלות התלויות בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליזהר בהם ולעמוד עליהס: היא אומרת לצאת כופין אותה. מימה מאי איריא בא״י אפי׳ בשאר ארצות נמי היאר חוכל לדוחקו ללאח ממקומו וי״ל דהכא

ואין הכל מוציאין לאתויי מאי. ואם תאמר אמאי לא משני לאמויי עבד שברח לירושלים כדרבינו לעיל ואין הכל מוזיאין דרישא ויש לומר דבירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רולים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר״ת:

אדמיה ואי לא מפקענא לך מדרבי אחי בר יאשיה דדריש אל תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחולה לארץ לארץ ישראל והכא לא מפקענא ליה מיניה אלא אמריי ליה זיל זבניה התם מיירי כשלא היה מולא בארץ ישראל למי ימכור לכך קאמר נכחוב לך שטרא אדמיה דאל"כ כל העבדים יפקיעו עלמן מידי אדוניהם שיברחו לארץ ור״ת פירש דהאי זבניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעלמו והיינו נכחוב שטרא אדמיה:

ארץ ישראל. מפרט ה״ר יוסף כן ה״ר יום טוב אע״ג את הגוף למי שבא מנוה רע ומחוך כך חלאים באים עליו: דגרסינן בהשולח (גיטין דף מה ואס) ההוא עבדא דברח לא״י אחא גמ׳ ישיבת כרכין קשה, שהכל מתיישבין שם ודומקין ומקרנים מריה אבחריה אחה לקמיה דרבי אמי אמר ליה ניכחוב לך שטרא הבחים זו לזו ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים

הכי גרמי ככל הספרים דאמריגן ליה זבגיה הכא וויל משום ישוב אבל לא מעיר לכרך. גגמ׳ מפרש טעמלו: שהנוה היפה בורק.

רהאי בינונית רגבה שמעון מראובן לכ״ע הוה כינונית אין ראובן חוזר נוכה ממוה דלוכי דידיה רלית ליה אלא זיבור נעשה עירית ואין ב״ח נוכה ממוה אלא מו זויבורית ונמצא שמעון משתכר שגבה בינונית הגבה זיבורית ואע״פ כשומא הן גובים נוח לו לארם להיות לו מעט כינונית מהרבה זיכורית. כגון שאין מעות לראובן מגבהו לשמעון מעות ועוד היה חוזר וגובה אותן ממנו ולא היה יכול הגבוחו קרקע כיון שיש בפי הכותב. ורב ששת סבר בשל עולם הם שמין שאעייפ שאלו נעשי עירית כיון דלכ״ע חשיבא . ינונית ממנה גובה ראוב משרתא הוא הילכר זה יעמוד בשלו ראמרי רכנן זה גובה ווה נוכה כנוז שזמנו של שני של ראשון שהראשון נוכה חובו בזמנו מו השני השני ממתין עד שיגיע זמנו לגבות מן הראשון ימצא הראשת המתנת זמן אבל לעולם היכא דומן גבייתם שוה וה יעמור בשלו כרב נחמז בדיני והכי נמי עבר הירדן והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרד לכרד אבל באותה הארץ מוציאין מעיר לעיר ומכרו לכרך אבל לא

תוספות רי״ר

אה״ע פר עה פער ג: פש פ מייי פייה ניי מומים הלי יב: 100 010

כעיי יג: הה הנימות המיינ מהל יט וס״ה אישות הלי יט ופ״ה מהלי מלכים הלי יב טוש״ע

עשין נל טוש״ע חו״מ קי׳ וול מוולי ולי כו נמיי עם טועייע עם

:5 סן ד מ מייי פיייו מהלי מלוה ולוה הלייט סמג

שם יכמיי פט״ו מהלי ם היכמיי פט״ו מהלי אישות הל״ו סמג עשין עת טוש״ע שם סי׳ ה סעי

אשום הלייכ טושייע אהייע קיי עה קעיי ד: בר מ מיי עם טושיע

עשין סו טוש״ע יו״ל סי׳ רפו פעי׳ פה: םג חמיי פיייג מהלי

מישות הלי יש טושייע אחייע פי עה פעי מבז מיי פיים מהלי מבדיה הליי סמנ

עכדים הל״ט סמג עשין פו טושיע יו״ל סי׳ לסו מאן מיי פיייג מהלי

: 65 /35 הני כח: געוד מייי סיייג מהלי אישות הלי יט טושייע אסייע פרי עה פערי גד: ם המרי, פייח מהלי

היע מי עה קעי ב: 30 05 00 313 וש״ע שם סעי׳ ה: נה גמיי פ״ל מהל׳ לעות

נר מצוה נו א מיי פייג מהלי

עין משפט

וּלְמַאן דְּתָנֵי עֲבָרִים בְּהָרָיָא – And according to the one who teaches the case of Hebrew servants explicitly in the Mishnah,^[24] - what is the word "all" meant to include?

The Gemara answers:

אתויי מנוה היפה לנוה הרעה – It is meant to include someone who would be forced to move from a good dwelling in the Diaspora to a bad dwelling in Eretz Yisrael.^[25] Even he may be forced to move to Eretz Yisrael.

The Gemara examines the next statement in the Mishnah: ואין הבל מוציאין – BUT HE MAY FORCE NONE OF THEM TO LEAVE. לאָתווי מאי – What is the word "none" meant to include? The Gemara explains:

לאַתּוּײֵ עֵכֶר שֵׁבָּרֵח מְחוּצָה לָאָרֶץ לָאָרֵץ – It is meant to include a

Canaanite slave who flees from his master who lives outside of Eretz Yisrael and runs to Eretz Yisrael. This slave may not be forced to leave. דבניה – for we tell [his master.] זבניה הכא וויל – "Sell [the slave] here in Eretz Yisrael^[26] and go back to the Diaspora, if you want. But he must remain here משום ישיבת ארץ ישראל – in order to further the settlement of Eretz Yisrael."

The Gemara examines the next part of the Mishnah: הַכּל מָעָלִין לִירוּשָׁלִים – A PERSON MAY FORCE ALL the members of his household to go up TO live in JERUSALEM. לאחווי מאי – What is the word "all" meant to include here?

The Gemara explains:

אתויי מנוה הַיָּבָה לְנוָה הָרַעָה – It is meant to include someone who would be forced to move **from a good dwelling** in Eretz Yisrael **to** a bad dwelling in Jerusalem. Even such a person may be coerced to follow the family to Jerusalem.

The Gemara examines the next statement in the Mishnah: ואין הַכּל מוֹצִיאִין – BUT HE MAY FORCE NONE of them TO LEAVE Jerusalem. לאחויי מאי – What is the word "none" meant to include here?

The Gemara explains:

Theoretically, it could be לאַתווי אַפּילו מנוה הָרָעָה לנוה הַיָּפָה meant to include even someone who would be moving from a bad dwelling in Jerusalem to a good dwelling in the rest of Eretz Yisrael. Even such a person may not be forced to leave Jerusalem. However, it would be unnecessary for the Mishnah to teach us this, because we already know that a person may be forced to move to an inferior dwelling in Jerusalem, so certainly he may not be forced to reverse this move. איידי דתנא רישא – Rather, then, the true explanation of the Mishnah's wording is that since [the author of the Mishnah] taught in the beginning, אין מוציאין – HE MAY FORCE NONE of them TO LEAVE Eretz Yisrael, קנא סיפא נמי – he taught the parallel law in the end as well, אין מוציאין – HE MAY FORCE NONE of them TO LEAVE Jerusalem, even though the word "none" teaches us nothing new here.

A Baraisa records the rulings that apply when a husband and wife disagree about moving to Eretz Yisrael or Jerusalem:

תַנוּ רַבָּנָן – The Rabbis taught in a Baraisa: הוא אומר לעלות – הוא אומר לעלות IF HE WANTS them TO GO UP to Eretz Yisrael or to Jerusalem. אומרת שלא לעלות – AND SHE WANTS them NOT TO GO UP, בופין אותה לעלות – WE FORCE HER TO GO UP with him. ואם שט אין - BUT IF she will NOT go up with him despite our efforts, קצא בָלא בתובה – then SHE MUST LEAVE him, i.e. accept a divorce, WITHOUT receiving A KESUBAH.^[27] היא אומרת לעלות – IF SHE WANTS them TO GO UP, והוא אומר שֵׁלא לַעֵלוֹת – AND HE WANTS them NOT TO GO UP, בופין אותו לעלות – WE FORCE HIM TO GO UP with her.^[28] אי וואָיא וואָזא וואָן או יוציא וואַן BUT IF he will NOT go up with her then HE MUST DIVORCE her AND GIVE her the KESUBAH.

The Baraisa continues regarding a husband and wife who disagree about *leaving* Eretz Yisrael or Jerusalem:

והוא אומר שלא – IF SHE WANTS them TO LEAVE היא אומר שלא AND HE WANTS them NOT TO LEAVE. לצאת – AND HE WANTS them NOT TO LEAVE. אם לאו – WE FORCE HER NOT TO LEAVE. אם לאו – BUT IF she will NOT remain in Eretz Yisrael or Jerusalem despite our efforts, הצא בתובה – THEN SHE MUST LEAVE him, i.e. accept a divorce, WITHOUT receiving A KESUBAH. הוא אומר לצאת – IF HE WANTS them TO LEAVE, וְהָיא אוֹמֶרֵת שֶׁלֹא לְצֵאת – BUT SHE WANTS them NOT TO LEAVE, בופון אותו שלא לצאת - then WE FORCE HIM NOT TO LEAVE. אָם לאו – BUT IF he will NOT remain in Eretz Yisrael or Jerusalem, ווציא ווקן כתובה HE MUST DIVORCE her AND GIVE her the KESUBAH.

The Mishnah stated:

נשא אשה ב – If one married a woman etc.

The Gemara asks:

קַתַּנֵי |The Mishnah] itself is contradictory – הָא גוּפָא קַשְׁיָי irst it teaches: נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא – If NE MARRIED A WOMAN IN ERETZ YISRAEL AND DIVORCED HER IN א נותן לה ממעות אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל – HE GIVES HER FROM THE COINS OF ERETZ YISRAEL in payment of her kesubah. אַלָמָא בָּתֵר שִׁיעִבּוּדָא אַזִלִינ – Evidently, we go by the place where the bligation was initially incurred, at the time of marriage.^[29] אַימָא קיפָא – But then consider the latter part of the Mishnah: נשא אשה בְּקַפּוֹטְקָיָא וְגֶרְשָׁה בְּאָרֶץ יִשְׂרָאָל – If one married a WOMAN IN CAPPADOCIA AND DIVORCED HER IN ERETZ YISRAEL. נוֹתָן לָה מִמְעוֹת אָרֵץ וִשְׂרָאָל — HE GIVES HER FROM THE COINS OF ERETZYISRAEL. אַלְמָא בָּתֵר גּוּבֵיינָא אַזְלִינָן — Evidently, we go by the place **of the collection,** and *not* the place where the obligation was incurred!

The contradiction is solved:

אָמַר רֵבָּה – Rabbah said: מְקוּלֵי בְּתוּבָה שָׁנוּ בָּאן – They have taught here one of the leniencies of the kesubah laws,^[30] קסבר כתובה דרבנן – and he (i.e the Tanna Kamma of our Mishnah) maintains that the kesubah is of Rabbinic origin.[31]

NOTES

it is not surprising that a Canaanite slave could be forced to go to Eretz Yisrael (since his master may force him to go anywhere). However, it is a novel teaching that a Hebrew servant may be forced to go there.]

24. Apparently, there was a version of our Mishnah's text that read: The same is true for men, women and servants (see Rif).

25. See above, note 16.

26. Or, if there is no buyer, the master may free the slave and have him write a promissory note for his worth (Tosafos).

27. She does not receive the additional entitlements written into the kesubah either (Ran). See Rama, Even HaEzer 75:4, regarding the melog and the tzon-barzel properties.

28. See Yerushalmi, cited in Rosh (end of 13:18) and in Tur, Even HaEzer 875

29. Although the kesubah is not collectable until after divorce or the husband's death, it must be paid with the coins of the place where the obligation was incurred - in this instance, Eretz Yisrael,

30. The husband is allowed to pay either with the coins of the place where the obligation was incurred or with those of the place where it is being collected, whichever are less valuable. This is a leniency unique to the kesubah. [In the case of a regular debt, the determinant is the place of the initial obligation, as a Baraisa shall teach below.]

31. Since the obligation of paying a kesubah is only Rabbinic, the Sages were lenient, permitting the husband to use whichever type of coins are worth less.

מסורת הש״ם d) נדרים לו: ב״ב קמן.

סנהדרין דף קה. עייש,

נ) [פנהדרין דף קו],

ג) [ערפין ג.], ד) [גיטין מד:], ס) לעיל י. [עיים

בתוס׳ דייה נותן להן. לבתים ואוירו יפה: שגוי ופת. אפילו ו) [עלמין ג:], ו) ושם לטונה: במרום הרים כרמו. שאין 600010] (D ,[D"1 (""") (""") (""") בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה כורות נכ.ן, ח ומה בראש ההר וכל זבלים שהוא מוליא לעיל י. דייה אייר נחמן וע״ע היטנ חוסי סוטה ס. לו נופל וזב לכרמים שתחחיו: כותני׳ הכל מעלין. את כל כני ד"ה אים, ס ומוסמה פייצן, ל) נעי מומי מנמומ קו. ד"ה ודלמא וכוי דאין מהכא קמירה ניתו אדם כופה לעלות ולישב עמו בירושליס: אחד האנשים ואחד וסוגיא דב"ב קסה: ע"שן, הנשים, אף האשה כופה את בעלה מ) נ״נ קסה: מנסום מו לעלות ולדור שם ואם לאו יוליא נ) [מוספי ע״ו פרק ה], (ס) [לייל וכי כד וימן כתובה כדקתני בברייתה בגמ׳ הע"רן, ע) שבת הח בהליה: מעות קפומקיא. גדולות נרכות כר:, ס) [ועייע תוי ושוהלות יותר משל א״י: גכו׳ לאתויי ב"ב קסה: ומו׳ מנחום קו. ד"ה ודלמאו. עבדים. היה לו ענד ענרי ילך העבד אחריו על כרחו: ואיידי דתנא כו׳, לאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא איצטריך כיון דאשמעינן תורה אור השלם דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל א) ויכרכו העם לכל שכן דאין מוזיאין אפילו מן הרע הָאַנָשִים המָחְנַרְכִים ליפה: דעדות. מחונה לחרץ לחרץ לְשָׁבֶת בִּירוּשָׁלִים: וכן משאר גבולין לירושלים: דצאת. [ניומית יא. ב] מירושלים לגבולין או מארץ לחולה ב) כָּל יְמֵי עָנִי רָעִים וטוב לב משתה תמיר: לארץ: מקולי כתובה שנו כאן. כאן [משלי מו, מו] ההלו בכתובה וזו אחת מקולי כתובה: ג) אַנִי יָי אַלהַיכָם אַשָּר הסבר כתובה דאורייתא. הילכר הוצאתי אתכם מארץ בתר שיעבוד אולינן כדין כל שטרי מִצְרִים לָתֵת לָכָם אָת קוב: כתוב בו כסף מתם. מאה אָרָץ כְּנַעַן לְהְיוֹת לְכָם כסף ולה פירש הם סלעין הם דינרין לאלהים: וויכרא בת. להו אס פונדיונין: מה שירצה לוה מגבהו. ד) (עַתָּה יִשְׁמַע נָא ארגי המלך את דברי ואפילו איסרין: ואימא נסכא. התיכות עַכָּדּוֹ אָם ייֵ הַסִיחָדְ כִי כסף היה לכך לה פירש: ואימא

פריפי, ותחמל שימן לו נחשת חו

כסף שוה מחה פרוטות: וכי מי

אמר דו דדוד כן. אלא מפני שהיה

צריך לברוח ולצחת מארץ ישראל

אל מלך מואב ואל אכיש: דבעי

ר׳ זירא למיסק. ורב יהודה מוחה

בידו להכי הוה משתמיט מיניה:

אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לגוה הרעה "רשב"ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפגי שהנוה היפה בודק: גמ׳ בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ״מ מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא״ר יוםי בר חנינא ימניז שישיבת כרכים קשה שנאמר אויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב״ג אומר כו׳: מאי בודק כדשמואל • דאמר שמואל ישינוי וסת תחלת חולי מעים כתוב בספר בז סירא מכל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים מובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים ייכו סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו מממר גגים לגגו ומעפר ברמו לברמים: כותני׳ מיהכל מעליו לארץ ישראל מוציאין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואיז הכל מוציאיז אחר האנשים ואחד הנשים נשא אשה בא״י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא״י וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בהפוטהיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל • רבן שמעון בן גמליאל אומר גותו לה ממעות הפומהיא נשא אשה בקפומקיא וגרשה בקפומקיא נותן לה ממעות קפומקיא: גבו׳ יהכל מעליו לאתויי מאי הלאתויי עברים ולמאן דתני עברים בהדיא לאתויי מאי לאתויי ימנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי יעבר שברח מחוצה לארץ לארץ דאמרינו ליה זבניה הכא וזיל משום ישיבת ארץ ישראל "הכל מעלין

ליקומי רש״י

*553

ירח מנחה ואם בני

הָאָרָם אַרוּרִים הֵם

לפני וי כּי גַרשוּנִי הַיוֹם

מָהְקְתַּפָּחַ בְּנַחֲלֵת יִי

לאמר לך עבר אלהים

אַרָרים: (שנצאל א' כו, ים)

נוה. לשון מלול נחהילים 5333 לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין ער, כן. שישיבת לאתויי מאי לאתויי אפי׳ מנוה הרעה לנוה היפה ואיידי דתנא רישא אין מוציאין תנא סיפא נמי אין מוציאין: ברכים פשח. שהללן הוא מקום שווקים והיוקל מצוי בו ולומק עוברים ו מעות סדכתבינן לעל ת"ר @ חהוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה "היא ושנים נקידושין מטון. המתנדבים. אשר נדנה סבי בשל עולם הם שנין אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת לומס לסיוס ישלי בירושלים לשמור העיר מן שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתו כתובה: 'נשא אשה כו': הא גופא קשיא המוינים ונחמיה יא. ב). כד ימי עני רעים. קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבורא ואמינו שכמות אמו אנו ועם ייימון בשלו וואי אזלינן אימא סיפא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא תחלת תולי מעים נמשל טו, טון, והאיכא שכתות וימים בתר גוביינא אזלינן אמר רבה מימקולי כתובה שנו כאן קסבר כתובה דרבנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפומקיא: קסבר יכתובה דאורייתא תנו רבנן יל המוציא שמר חוב על חבירו כתוב בו מובים. קים לו מנות בכל מגבהו ממעות בכל כתוב בו ארץ ישראל מגכהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בכבל ומונות שהיו מחלקין מערב שבה לערב מגבהו ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל "כתוב בו כסף סתם מה ⁶ שירצה קנת אלא כשמואל אמא קרא לאשמועי ורשבים לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה אהייא אמר רב משרשיא ארישא לאפוקי מדרשב״ג דאמר כתובה דאורייתא: בהמתנת זמן אבל לעולם את השהרו בות שהרן בן בבותבות התריף הבות הבי בשו שיה או ישא לאפוקי מדרשביג דאמר כתובה דאורייתא: יקה משמעי בי בי קומן, שלו לן עי היש הזמן גבייש שות כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו מי ואימא נסכא א״ר אלעזר דכתיב ביה ממבע ואימא נשמע שלו לי מי היש היש בשלי שי [סגחדרין קא.]. שיבוי ופת. מוק כמו עני שכל ימום המול מוכל פח פריטי אמר רב פפא פרימי דכספא לא עבדי אינשי ת״ר °לעולם ידור אדם בא״י אפי׳ בעיר שרובה עובדי כוכבים ואל ידור בחו"ל ואפילו בעיר שרובה ישראל "שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל מריבה ובשבת אוכל בשנ הכי גרסי מחלח חולי מחוך כך מחחיל לחלות הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאיז לו אלוה שנא׳ 0 לתת לכם את ארץ כגעו להיות לכם לאלהים 10 הדר שאינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו״ל כאילו עובד עבודת כוכבים וכן בדוד הוא אומר ומים דגרמי חולי מעיים [רשבים שם]. משנה וסמ ואוכל יומר שמינו רגיל ה כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים אחרים אלא לומר לך כל הדר בחו״ל כאילו עובר עבודת כוכבים ״ר׳ זירא הוה קמשתמים מיניה דרב יהודה למסל מיינו מייל לפיכר אפילו דבעא למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה יכל העולה מבכל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר שבמות וימים טובים לעים לו נסנתררין שםן. בשפל גגים גגו. שעני הול בבלה

ואיט יכול להגניהו לפיכך מכוצר גנים לגנו. שיורד מער הגנים הגנוהים לגנו ומולפים עליו הגשמים ואין מוסה אפילי גלילות. ובמרום דרים ברמו, אלין לו המנת יד לקות ככם נמפלה נדמים יקרים וקונה לו גלחד מן ההרים בוולת וכל עמל שהוא מוליא לובל (ולדייר) מוליך הרוח מן ההר לשאר כרמים שננקשה וומלא העני נפסד ושם קש. והמשך בדף קייא-מציין מנוח חרע לנוה היפה אכל לא מנוה היפה לנוה הרע רשב״ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בורק. מניגאן מנוח היע כינוח השליא הביא אימור הישור שנות אים שאם נשא אשה באי מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ לארץ אין פיי ג'י ארצות הן באיי הלוקות וו מוו לנשואי אשה שאם נעא אשה באי מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ לארץ אין מוציאין מוו לוו לא מער לער ולא מכרך לכוך כוך גדול מעיר והוא מקום שוקים ומכל סביבותיה באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו אבל באותה הארץ מוציאין מראשה ועד סופה מעיר לעיר ומכרך לכוך אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר. אם שהיר בו היה אשות ואון שביהין שהשוו זשו שמי אבין ושנון זען היה אשובין איז שנון איז שנו בשלאא מכוך לעיו לא זכנר שניחי כל מאי אלא מעי לכוך מיט לא מפני שישיבת כרכים קשה איז שנו שישבת כרכים קשה שהכל מחישבין שנו העד מוויז איז שם איז איז שנו שנוים שנון שנוים שנון שנוים שנו שנוים שנו שנו שנו היה שבהיה איז בן מעי שנו איז לעשואין יהודה עבר הידון והגיל במידי בומן שהיה מיהודה איבן גליל שאיישה בגליל אכל בן הודה שאיד אשה בגליל כופין אוזו לצאת שעימ כן נשאה מוציה מוביר כוכים לעיו שרובה ישראל ולא מעי שרובה שנוי אישה בגיי כונים ורדן וואיז בנו איות מיות היושים אשת ביות הוא בן איז שאיד אישר בגיי כובים אות לצחת שלים כל נשאה מוצאין מער שובת אות לל א עלי איז איז איז איז א עלי שני קטנה מודיש בה ביה ומרווץ וויחים וחומה ולא דצחה ללכת עמו ומודיש מן וחין וחשיב שאלה וו כבר שאלהם אותה בימי גאון אבא מרידי וכן צוח וכווב לם. שנינו ג'א צח לצייה אולי למוח ולבל פיוחו לאלי מצואין לאחר ולבל ביוחו לאלי מצואין אלא מעיל לבלך ואם אמה איני יוצאה אין לה כתובה גל מקום מצואין איזה ולאלי מצואין ואם אינה יוצאה יש לה כדר ולק והלל פיוחו לאלי מצואין לאחר מבלי מוציאין מראש יהודה לטוף יהורה מראש הגליל לסוף הגליל מוציאין אין מוציאין אלא מעיל לעיר ומכרך לברך ואם אמה איני יוצאה אין לה כתובה אבל מעיל לכך ומכרך לעיל און אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקום שהוא כשיעור יהודה וגליל כך אנו עושיי ואם יש בעיר שמוליכה מרחץ ושווקים ושכיחו בה כל מילי אם אינה יוצאה אין לה כתובתה ואם יש בין עירו לעיל אביה אבין לא לא אינה יוצאה של מסאמ ביל שהוא כשיעור יהודה וגליל כך אנו עושיי ואם יש בעיר שמוליכה מרחץ ושווקים ושכיחו בה כל מילי אם אינה יוצאה אין לה כתובתה ואם יש בין עירו לעיר אביה מהלך יום אחד צריך להוליכה לבית אביה בל שוו אחינה שוות כשימו יוווז וגיז כן הע עשי הם יש בכין שמוזינו שוון שווקים ושכוח בחילו מיז את המחינה או אחר משל הוא שבו כיו אבו לאותי מנה העוון או הלע אותי או או או הלע הגיאון לאותי מבר המריר ברוך רחומן שאמות חכמים מהלך יום אי מ**תניי הכל מעלין** לאי ואין הכל מוציאין הלא שניאין אי אנשים אי שמים אי שים אל אותיי מאר העווי מאר העווי אותי הכל אותי מאר האותי הלנו הרע און הכל מוציאין לאותי מר כנעני שברת מחיל לאורים מאר העווי הכל מעלין לאיי ואין הכל מוציאין הלמוציאין הל מעיר אין הכל מוציאין לאותי מוד העווי כנעני שברת מחיל לאותי מאר העווים לאותי מאר העוויה הרע און הכל מוציאין לאותי המאר העווי מאי דאפילו מנוה הרע און הכל מוציאין לאותי הר אומרת שלא לעלוח כופין אותה לעלות ואם לא יוציא (ויתן) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר אלות ווימא היומר שלא אומרת שלא לעלוח כופין אותה לעלות ואם לא יוציא (ויתן) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות ואם לא יוציא ויומר לאותי מאר היא אומרת שלא לצאת רומי לא

אפיי מנוה הרע לנוה היפה: ואיכוא נסכא. מהכה משמע דנמכה עדיפה ממעות ודינרין על כסף דאי פחותה מאי קושיא דאין ה״נ דהא קאמר מה שירצה מגבהו אלא ודאי עדיפא ואפילו הכי פריך ואימא נקכא כיון שכתוב בו כסף סתמא לא משמע שהוא חייב לו מטבע ולמאי מגבהו מה שירלה דמשמע שימן לו ממטבע הפחות .

הוא אומר לעלות כו׳. מינו נוהג בזמן הזה דאיכא קכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מצוה לדור בא״י כי יש כמה מצות התלויות בארך וכמה עונשין דאיו אנו יכוליו ליזהר בהם ולעמול עליהס: היא אומרת לצאת כופין אותה, מימה מאי איריא בא״י אפיי בשאר ארצות נמי היאך תוכל לדוחקו לנאת ממקומו ויייל דהכא

מסיע מי עה פעי ד: ואין הכל מוציאין לאתויי מאי. פד ש מיי עם טושיע פט״ו מהלי לאתויי עבד שברח לירושלים כדרבינן לעיל ואין הכל מוציאין דרישא ויש לומר דבירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר״ת:

אדמיה ואי לא מפקענא לך מדרבי אמי בר יאשיה דדריש אל תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחולה לארך לארך ישראל והכא לא מפחענא ליה מיניה אלא אמריי ליה זיל זבניה החם מיירי כשלא היה מולא בארץ ישראל למי ימכור לכך קאמר נכחוב לך שטרא אדמיה דאל״כ כל העבדים יפהיעו עלמו מידי אדוניהם שיברחו לארץ ור״ת פירש דהאי זבניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעלמו והיינו נכחוב שטרא אדמיה:

ארץ ישראל. מפרש ה״ר יוסף בן ה״ר יום טוב אע״ג את הגוף למי שבא מנוה רע ומחוך כך חלאים באים עליו: דגרסינן בהשולה (גיעין דף מה. ושס) ההוא עבדה לברת לח״י אתה גכו׳ ישיבת כרכין קשה. שהכל מחיישבין שם ודוחקין ומקרכים מריה אבתריה אתא לקמיה דרבי אמי אמר ליה ניכחוב לך שטרא הבתים זו לזו ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים

הכרי בכל הספרים דאטרינן ליה זבניה הכא וזיל משום ישוב אבל לא מעיר לכרך. נגמ׳ מפרט טעמה: שהנוה היפה בודק.

תוספות רי״ד יהאי כינונית שמעוז מראוכז לכ״ע הוה בינוגית אין ראובן חוור גובה ממנה דלגבי דידיה דלית ליה אלא זיבורית נעשה עידית ואין ב״ח גובה ממנה אלא מן הזיבורית ונמצא שמעוו . משתכר שגבה בינוניה והגבה זיבורית ואע״כ שבשומא הן גובים נוח לו לאדם להיות לו מעט בינונית מהרבה זיבורית. וכגוו שאיז מעות לראובו שאילו היה לו מעות היו מגבהו לשמעון מעוח ועוד היה חוזר וגובה זותן ממנו ולא היה יכול להגבותו קרקע כיון שיש לו מעות כדכתבינו לעיל שאע״ם שאלר נעש׳ עיריו יון דלכ״ע חשיבא: בינונית ממנה גובה ראובן ונמצא שלא הרוית כלום מפוכי משרחא הוא הילכך זה יעמוד בשלו אמרי רכנן זה גובה וזה נובה כגון שזמנו של שני לגכות הוא מאוחר מומנו שהראשוו גובה חובו בזמנו מן השני והשני ממתיז עד שיגיע זמנו לגבות מן הראשון ונמצא הראשון משחכר וה יעמוד בשלו וזה יעמוד בשלו. וקי״ל רב תמו ורב ששת הלכה רב נתמו בדיגי והכי נמ ומרינן בהלכתא קמייתא יב״ק ׁרבשלו ה מתניי שלש נישואיו יהודה עבר זירדו והגליל איז מוציאיז לעיר ומכרך ובל באוחה הארץ לעיר גוציאין מעיר מעיר לכרך ומכרך לעיר

אשות בלי יט ומייה מהלי מלמים הלי יב טוש״ע אס״ע פי עה פעי ג: פייה מהלי 100 B 80 ולמים הלי יב:

DE D'END DE min 3 18 קערייג: ם⊓ פעמיי פי״ג מהלי

מלום ולום הלייט סמג עשין נד טוש״ע הו״מ קי׳ מנ פעיי יד:

עח טושייע שם סיי ק סעי כן ד מ מיי פייו מהלי

:05 /mn 5 5 55 אישות הל״ו סמג עשין

םג חמיי פי״ג מהלי

ז מייי פייח מהלי ענדים הלייי סמג עשיו מו טושייע יוייל סיי :00

פי״ג מהלי 100 1 85 אישות הלי יט טוש״ע להייע סיי עה סעיי ג: 1 30

בדים הלייט סמג עשיו פו טושיע יו״ד קי׳ רסו כעי׳ פל:

נה גמיי פ״ר מהל׳ דעות :60 30 נט ד מיי פיייג מהלי אישות הלי יע טוש״ע אסייע קיי עה קעיי ג ד: ם המיי פיית מהלי

אהייע קיי עה קעיי נו ב מיי שם הלי טושייע שם פער 1:

נו א מיי׳ פיייג מהלי אישות הלי יט טוש״ע

טיי משפט ור מצוה

אארי דייני

קי:

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

Rabban Shimon ben Gamliel's dissenting view is explained: רַבּן שָׁמְעוֹז בָּן גַמְלָיאָל אוֹמָר – RABBAN SHIMON BEN GAMLIEL SAYS: If one married a woman in Cappadocia and divorced her in Eretz Yisrael, נותן לָה ממעות קפוטקיא – HE GIVES HER FROM THE COINS OF CAPPADOCIA. קַסַבָּר בְּתוֹבָה רָאוֹרַיִיתָא – [Rabban Shimon ben Gamliel] maintains that the kesubah is of Biblical origin.[32]

A Baraisa teaches how these laws apply in the context of a regular debt:

תָנוּ רַבָּנָן – The Rabbis taught in a Baraisa: המוציא שטר חוב על חבירו – ONE WHO PRODUCES A NOTE OF INDEBTEDNESS AGAINST HIS FELLOW.^[33] הַכָּל מַגְבָהו מִמְעוֹת בָּבַל – if the location RECORDED IN IT IS BABYLONIA, [THE BORROWER] PAYS HIM^[34] FROM THE COINS OF BABYLONIA; בתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארע ישראל – if the location RECORDED IN IT IS ERETZ YISRAEL, HE PAYS HIM FROM THE COINS OF ERETZ Had the note been WRITTEN WITH-OUT reference to a SPECIFIC location,^[36] the type of payment is determined as follows: הוֹצִיאוֹ בְּבַבַל מֵגְבָהוּ מִמְעוֹת בַּבַל – If [THE LENDER] PRODUCED [THE NOTE] IN BABYLONIA, [THE BOR-ROWERI PAYS HIM FROM THE COINS OF BABYLONIA; הוֹצִיאוֹ בָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל מֵגְבָהוּ מִמְעוֹת אָרֵץ יִשְׂרָאֵל – if HE PRODUCED IT IN ERETZ YISRAEL, (THE BORROWER) PAYS HIM FROM THE COINS OF ERETZ YISRAEL.^[37]

The Baraisa continues with a related law:

NOTES

32. Therefore, it is treated with the same stringency as a regular debt, which is paid with the coins of the place where the debt was incurred (Rashi: see Pnei Yehoshua).

The Biblical source for the kesubah is the verse that describes the penalty for one who seduced a virgin naarah (Exodus 22:16): בַּסֵף יַשָּקל בְּמהֵר הַבְּתוּלֹת, He shall pay silver shekalim in the amount of the settlement [made] to the virgins. The word used here for settlement is מהר, mohar [a term associated with the gifts and financial arrangements made to a woman at the time of her marriage - see Genesis 34:12: הָרְבּוּ עָלֵי מְאָד מהֵר וּמָהָן, Inflate upon me exceedingly the "mohar" (marriage settlement) and gifts]. From here the Sages derived that every virgin who marries is entitled to a settlement (Gemara above, 10a, with Rashi; cf. Rosh ibid. §19 and Tos. Yeshanim to 38b; see also Mitzpeh Eisan to 10a, who cites Tosafos to Sotah 27a ר״ה איש). [The verse merely demonstrates that there is a specific amount that is settled upon the woman, but the exact figure -200 zuz – as well as certain other aspects of the obligation, are by Rabbinic decree (Ramban, cited by Ritva: Ran).]

There is a dispute among the Rishonim as to whose view we follow. Tosafos (10a ר״ה אמר) note that the standard text of Ashkenazic kesubos reads: בָּקָם ווּזֵי מָאתָן דַ-חֲוּוּ לִיבִי מִדְאוֹרַיְיתָא, two hundred silver zuz that are appropriate to you under Biblical law. This indicates that Rabban Shimon ben Gamliel's view is accepted as the halachah (Rabbeinu Tam: see also Smag, Asei §48). However, Rosh (ibid. §19) cites the opinion of Rabbeinu Chananel and all the Geonim as ruling that the kesubah obligation is of Rabbinic origin. This is the view of most Rishonim (Rif; Rambam, Hil. Ishus 10:7, 12:2; Rosh, Ran et al.). The language of the Ashkenazic kesubos can be explained even according to this view - see Rosh and Ritva to 10a.

33. The Baraisa refers to a note that stated (for example), "So-andso borrowed a hundred dinars," but it did not specify the currency (Ritva, Meiri, Shitah Mekubetzes). [As mentioned above, different types of dinars were used in Eretz Yisrael and the other countries of that region.]

34. Literally: allows him to collect.

35. The borrower always pays him a hundred dinars of the type used in the place named in the note (i.e. the place where the debt was incurred), even if it is collected elsewhere. With respect to a loan, the determining factor is the place of the obligation, not the place of collection (Ritva, Meiri)

36. Besides failing to define the specific currency, the note also omitted mention of the place in which the loan was made.

ה הוב בו כָּסֵף סְתָם – If the word "SILVER" WAS WRITTEN IN ITHE NOTE] WITHOUT reference to a SPECIFIC denomination,[38] מה וקגבהו (דאו מובהו – [THE BORROWER] MAY PAY HIM WHATEVER denomination of silver coins HE WANTS.^[39]

The Baraisa concludes:

מה שאין כּן בכתובה – THIS IS NOT SO WITH THE KESUBAH. The Gemara explains the last clause:

אָקויא – דס which law does it refer? אַמַר רַב מְשֶׁרְשָׁיַא – RAV MESHARSHIYA SAID: אָרֵישָא – It refers to the first part of the Baraisa, לאַפּוקי מִדְרָבָּן שָׁמְעוֹן בֶּן גַמְלִיאָל – and it serves דס PRECLUDE the view of RABBAN SHIMON BEN GAMLIEL, דְאָמָר אורייתא – WHO SAYS THAT THE KESUBAH IS OF BIBLICAL ORIGIN.^[40]

The Gemara quotes a law stated in the Baraisa in order to question it:

קתו בוֹ בָּטָף אָיָרָצֶה לוֶה מָגְבָּהוּ – If the word "SILVER" IS WRITTEN IN [THE NOTE] WITHOUT reference to a SPECIFIC type of denomination, [THE BORROWER] MAY PAY HIM in WHATEVER denomination of silver coins HE WANTS.

The Gemara asks:

ואימא נקבא – But say that the note refers to a bar of silver![41] This problem is solved:

אַמַר רַבִּי אָלְעָזָר – R' Elazar said: דְּכַתִיב בֵּיה מַטְבֵּעַ – The Baraisa speaks of a note in which the word "coin" is written.

37. It is understood that the place's name (where the debt was incurred) was deliberately omitted, because the parties had agreed to require payment in the currency of the place where the debt will be collected (Ritua: see Ran).

38. For example, it stated that the debt was for "a hundred of silver," and it did not specify which denomination of silver coin whether selas, dinars or pundyons (Rashi), or issars (Ran). [This part of the Baraiasa could refer to a document that did record the place where it was written. Hence, the only question is the denomination, not the currency.]

39. He may even pay issars [the smallest silver coins] (Rashi), because the burden of proof rests on the one who seeks to exact payment.

40. The first part of the Baraisa implies that the borrower must pay with the coins of the place where the debt was incurred, regardless of where it is collected. The Tanna of the Baraisa adds, "That is not so with the kesubah." because in his opinion the kesubah may be paid in the coins of either location (whichever are less valuable). This leniency is possible because the kesubah is only of Rabbinic origin. The Tanna thus disagrees with Rabban Shimon ben Gamliel, who maintains that the kesubah is of Biblical origin and must therefore be treated like a loan. where the only determinant is the place where the obligation was incurred (Tos. Rid on 111a).

The clause "That is not so with the kesubah" cannot be interpreted as referring to the immediately preceding law - namely, that where no denomination was specified the debtor may pay "whatever he wants." If that were the case, the Baraisa would mean that one who pays the kesubah does not have the option of choosing the lowest denomination. That interpretation is untenable, because in general the kesubah is treated more leniently than a loan, not more stringently. [And the Baraisa's meaning cannot be that the kesubah payment may not be less than the minimum stated in note 19, because that is too obvious to need saying.] Evidently, then, this clause ("That is not so with the kesubah") is unconnected to the law immediately preceding it; rather, it refers back to the beginning of the Baraisa (Talmidei Rabbeinu Yonah, cited by Shitah Mekubetzes).

41. Since the note said only "silver," and did not mention coins of any type, it evidently means bars of silver (Rashi). These bars had a fixed price, which was higher than the smallest silver coins. Why then does the Baraisa allow the borrower to pay "whatever he wants"? He should have to pay a hundred silver bars [or their monetary equivalent] (Tosafos, Ritva; cf. Rabbeinu Tam, cited by Tosafos, Bava Basra 165b (חודייה אימא).

מסורת הש״ם h) נדרים לו: ב״ב קמו.

סנהדרין דף קא. עייש, ג) [סנהדרין דף קא. עייש, ג) [סנהדרין דף קו],

נ) [ערפין ג.], ד) [גיטין ג) [ערפין ג.], ד) [גיטין מד:], ה) לעיל י [עיש

() [("c ale

בירושלים:

מריה אבחריה אחת לקמיה דרצי אמי אמר ליה ניכחוב לך שטרא הבחים זו לוו ואין שם אויר אבל צעיר יש גנות ופרדסים סמוכים

נתוס׳ דייה נותן להן, לבמים ואוירו יפה: שנוי ומת. אפילו ו) [ערפין ג:], י) [שט אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין לטונה: במרום הרים כרמו. שחיו ע"ש], ח) [מוספתה פייינ בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה ככורות נכ.], ין נערי תומי צראש ההר וכל זבלים שהוא מוליא היפה לנוה הרעה "רשב"ג אומר אף לא מנוה לעיל י. דייה אייר נחמן לו נופל ווב לכרמים שתחתיו: וע״ע היעל מוס׳ פוטה ו ליים ליםן, כן [מוקפתה בותני' הכל מעליו. את כל בני פרייבן, ל וערי מנחות קו. דייה ודלמא ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו וכו׳ דאין מהכא קמירה צירושליס: אחד האנשים ואחד וסוגיא דכייכ קסה: עיישן, הגשים. אף האשה כופה את בעלה מ) נ"ב קסה: מנחות קו לעלות ולדור שם ואם לאו יוליא נ) [מוספי ע"ו פרק הן וימן כתובה כדהתני בברייתה בגמי ם ולייל וכי כד הע״ים, עו שכמ בהליה: מעות הפומהיא. גדולות נרטות כד:, ס) [ועייע תוי ושוקלות יותר משל איי: גמ׳ לאתויי נ״ב קקס: ומי מנחות קו. ד"ה ודלמאז. עבדים, היה לו עדל עדלי ילר העבד מתריו על כרתו: ואיידי דתנא בו׳, דמילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא איצטריך כיון דאשמעינן תורה אור השלם דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל א) ווְכָרֵכוּ הָעָם לְכֹל שכן דחין מוציחין אפילו מן הרע האנשים המתנדביה ליפה: דעדות, מחונה לארץ לארץ לשבת וכן משחר גבולין לירושלים: לצאת. [נרמית יא, ב] מירושלים לגבולין או מארץ לחולה ב) כל ימי עני רעים (מוב לב משתה תמיד: לארץ: מקולי כתובה שנו כאן, כאן [משלי מו. מו] הקלו בכתובה וזו אחת מקולי כתובה: ג) אַנִי יְיָ אֱלֹהַיכָם אֲשֶׁר הסבר כתובה דאורייתא. הילכר הוֹצַאתִי אָתְכָם מַאָרָץ בתר שיעבוד אולינן כדיו כל שטרי מִצְרָיִם לְתַת לֶכָם אָת קוב: כתוב בו כסה סתם. מאה ארץ בנען להיות לכם כסף ולא פירש אם סלעין אם דינרין לאלהים: וויקרא כת לח ר) (עַתָּה יִשְׁמַע נָא אס פונדיונין: מה שירצה לוה מגבהו. ואפילו איסרין: ואימא נסכא. חמיכות ארגי הפלף את דברי עַכְרוֹ אָם יְיָ הֵסִיחְדְ כִי כסף היה לכך לה פירש: ואימא ירח מנחה ואם בני פריטי. ותחמר שיתן לו נחשת חו הארם ארורים הם כסף שוה מחה פרוטות: וכי מי לפני יי בי גרשוני היום אמר דו דרוד כן, אלא מפני שהיה מהקתפה בנחלת יי לאמר לה עבד אלהים לריך לברוח ולנאת מארץ ישראל אַ הַרִים: (שמאל אי כו, ימ) אל מלך מואב ואל אכיש: דבעי ר׳ זירא למיפה. ולב יהודה מוחה בידו להכי הוה משתמיט מיניה:

ליהומי רש״י בכלי

נודה, לשון מלול וחהילים לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואיז הכל מוציאיז ער, כן. שישיבת כרכים קשה. שהללן גמתו קיפע כיוו שיש לאתוויי מאי לאתוויי אפו׳ מנוה הרעה לנוה היפה ואיידי דתנא רישא אין מוציאין תנא סיפא נמי אין מוציאין את מתום שוותים והיותל לו מטונו כורבין ששה ת״ר חידהוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופיו אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה מהיא מלוי צו ודוחק עוברים ובר בשל עולם הם שמין אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת וענים [קירושין מט:]. המתנדבים, אער נדנה רומם אומם להיום יושנים כיון הלכיע השיכא והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת ירושלים לשמור העיר מן שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה: 'נשא אשה כו': הא גופא קשיא האויבים ונחמיה יא. בז, כד ימי עני רעים. כד ימי עני רעים. ואפילו שכמום וי״ע דמתר שמואל שנוי וסת הסוכי ששרוא הוא קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבודא הת יכמור בשלו האי אולינן אימא סיפא נשא אשה בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא חחלת חולי מעים ומשלי ן זה גובה הה כתובה דרבנו: רבו שמעון בן גמליאל מתובה שנו כאן קסבר כתובה דרבנו: רבו שמעון בן גמליאל שומני של שני טו, טון. והאיכא וימים שבתות ליניות הוא מאותי מומני אומר נותז לה ממעות הפומהיא: הסבר יי כתובה דאורייתא תנו רבנז י^{י ה}מוציא שמר חוב על חבירו כתוב בו מובים, שיש לו מנות ומוונות שהיו מחלקין לעניים מערב שבת לערכ בכל מגבהו ממעות בכל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בכבל מגבהו ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל מכתוב בו כסף סתם מה ישירצה שנת אל ממשל אל לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה אהייא אמר רב משרשיא ארישא לאפוקי מדרשב״ג דאמר כתובה דאורייתא: ביב קמוז זמן ון עי היכא דוסן גבייתם שוה כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו "יואימא נסכא א"ר אלעור דכתיב ביה ממבע ואימא ביב מון שיו Distan [סנהדרין קא.]. שינוי ^{זה יינמוד בשלו} ומייל וב פרימי אמר רב פפא פרימי דכספא לא עברי אינשי ת״ר ^מלעולם ידור אדם בא״י אפי׳ בעיר שרובה עובדי ומת, חות כמו עני שכל נ^{המן ורב ששת הלכה} כוכבים ואל ידור בחו״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל ^גשכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל מום המול אוכל פח מריכה וכשכם אוכל כשר אמרינן המלכולי הקטייתא הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנא׳ ¤לתת לכם את ארץ כנעו להיות לכם לאלהים ¤וכל הכי גרסי מחלת כך מחסיל לחלוח מחוך כך מחמיג נוומיי ואית דגרמי חולי מעיים י שמין: אינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו״ל כאילו עובד עבודת כוכבים וכן בדור הוא אומר ייייייי 😇 חכי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים [רשב"ם שם]. משנה וסת ואוכל נותר שאינו רגיל מעיר לעיר ומכון לכון אחרים אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובד עבודת כוכבים ^שר' זירא הוה המשתמים מיניה דרב יהודה מעיים לפיכך אסילו אנל כאומה הארץ דבעא למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה יכל העולה מבכל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר מנציאין מעיר לעין אדמות וומים נוונים לעים ן [סנחררין שם]. בשפל בבלה בנים ננו. שעני

ואמי יכול להגדיהו למיכר מממד נגיה שניר, אמרל מוור הוניה הגדוהים לנוו וחולמים עלט הואמים אולי לו מווה לפילי מוציאיו מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רשב״ג אומר אף לא מנוה הרע לנות היפה שהווה הימה רודק. כלילת. הבפרוב הרים כרמו, אלאין לה זכוג יצרי אינטי אובט אינטי עבו ותופט פניו אבעורט ווין א ואלא אובט בלילת. הבפרוב הרים כרמו, אלאין לה הצור יל אנטית כרס בפשלא דמינטי מקרים וקוני או גלאה מן הסיכים צוולת וכל עול שהוא מוציא לוצל (ולדייר) מוליך הרוח מן ההר לשאר כרמים שבנקעה וומצא העני נפסד נפים קון. והושין ביוי קיא. פיי ג' ארצות הן באיי חלוקות זו מו לנשואי אשה שאם נשא אשה באי מהן אינו יכול לכופה לצאת אחריו מארץ לארץ אין מוציאין מזו לזו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך כרך גדול מעיר והוא מקום שוקים ומכל סביבותיה באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו אבל באותה הארץ מוציאין מראשה ועד סופה מעיר לעיר ומכור לכור אבל לא מעיר לכור ולא מכוד לעיר. בשלמא מכרך לעיר לא דכברך שכיחי כל מילי אלא מעיר לברך מיש לא מפני שישיבת כרכים קשת האיר יוטי מנין שישיבת כרכים קשה שואמר ויברכו העם לכל האנשים המתובדים לשבת בירושלים פיי ומפני זה ישיבתן קשת שהכל מתיישבין שם והבתים דחוקים זה לוה ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכין לבתים ואוירן יפה. רשבג"א וכו' מאי בורק כשמואל דאמר שמואל שינוי וסת חחילת חולי ואפילו מרעה לטובה בורק את הנוף ומעור עליו חלאים. תוספתא ג׳ ארצות לגישואין יהודת עבר הירדן והגליל במד״א בזמן שהיה מיהודה ואירש אשה ביהודה או בן גליל שאירשה בגליל אבל בן יהודה שאירש אשה בגליל מנפין אותו לצאת שעיש כן נשאה. מציאין מעיר שורבה עוברי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שורבה ישראל ולא מעיר שורבה עוברי בוכבים לעיר שרובה עוברי בוכבים לעיר שארש המשירה או בן גליל שאירשה בגליל אבל בן יהודה שאירש אפה בגליל בומין אותו לצאת שעיש כן נשאה. מציאין מעיר שורבה עוברי בוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שורבה עוברי בוכבים לעיר שרובה עוברי בוכבים לעיר שורבה עוברי בוכבים לעיר שרובה עוברי בוכבים לעיר שרוב ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים. ושאל רב צמת גאון דל ראובן יש לו בית בארצו ועסקו וסחורתי בה ונשא אשה ממדינה אחרת ויש ביניהם מהלך בי ימים ומחצה כשיעור יתורה וגליל ולאחר ומן אמר לאשתו בואי עני למדינתי שעסקי וסחורתי בה ואציפ שהפרינה שלי קטנה מוז יש בה ביה ומרחץ וריחים וחומה ולא רצתה ללכת עמו ומה יש מן הדין והשיב שאלה זו כבר שאלהם אותה בימי גאון אבא מרי זיל וכך צוה וכתב לכם. שנינו ג׳ ארצות לנישואין יהודה ועבר הירדן והגליל מיהודה אלו ומנליל ליהורה אין מוציאין מראש יהודה לסוף יהודה מראש הגליל לסוף הגליל מוציאין ושמוציאין אין מוציאין אלא מעיר לעיר ומכרך לכרך ואם אמרה איני יוצאה אין לה כתובה אבל מעיר לכרך ומכרך לעיר אין מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה בתובה. כל מקום שהוא כשיעור יהודה וגליל כך אנו עושיי ואם יש בעיר שמוליכה מרחץ ושווקים ושכיחו בה כל מילי אם אינה יוצאה אין לה כתובחת ואם יש בין עירו לעיר אבית נ שאמרו הכמים מהלך יום אי: מתנני הכל מעלין לאיי ואין הכל מוציאין הכל מציאין לירושלים ואין הכל מוציאין לאחויי

כנעני שברח מחיל לארץ פיי רכפינן לרבו וכחיב ליה גיטא דחירוחא דכחיב לית שטר ארמיה הכל מעלין מירושלים אפילו מנוה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאחויי מאי דאפילו מנוה היע לנות היפה. ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אוהה לעלות ואם לא יוציא (ויחן) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר לצאת ומי אומר לצאת כופין אותו שלא לצאת ואס לא

רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בורק: גמ׳ בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ״מ מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא״ר יוסי בר חגינא מניו שישיבת כרכים קשה שנאמר »ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב״ג אומר כו׳: מאי בודק כרשמואל * דאמר שמואל ישינוי וסת תחלת חולי מעים כתוב בספר בן סירא מכל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים טובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים ייבו סירא אומר את לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו מממר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים: מתני׳ יהכל מעליו לארץ ישראל ייואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחר האנשים ואחר הנשים נשא אשה בא״י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא״י וגרשה בקפומקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל • רבן שמעון בן גמליאל אומר גותן לה ממעות קפוטקיא נשא אשה בקפוטקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא: גמ׳ יהכד מעלין דאתויי מאי הלאתויי עבדים ולמאז דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי ימנוה היפה לנוה הרעה ואיו הכל מוציאיז לאתויי מאי לאתויי יעבד שברח מחוצה לארץ לארץ דאמרינז ליה זבניה הכא וזיל משום ישיבת ארץ ישראל "הכל מעלין

ואיכוא נסכא. מהכח משמע דנסכא עדיפא ממעות ודינרין של כסף דאי פתותה מאי קושיא דאין ה״נ דהא קאמר מה שירנה מגבהו אלא ודאי עדיפא ואפילו הלי פריך ואימא נסכא ליון שלחוב בו כסף סתמא לא משמע שהוא חייב לו מטבע ואמאי מגבהו מה שירנה שאילו היה לו מעות היה דמשמע שיתן לו ממטבע הפתות ים:

דוא אומר לעלות כו׳. אינו נוהג בומו הוה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רגינו היים דנוכשיו אינו מצוה לדור בא״י כי יש כמה מצות התלויות בארך וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליוהר בהם ולעמול עליהס: היא אומרת לצאת כופין אותה. מימה מאי איריא בא״י אפי׳ בשאר ארלות נמי היאך תוכל לדוחקו לנאת ממקומו וי״ל דהכא אפי׳ מנוה הרע לנוה היפה:

ראין הכל מוציאין לאתויי מאי. ואם מאמר אמאי לא משני לאחויי עבד שברח לירושלים כדרבינן לעיל ואין הכל מוציאין דרישא ויש לומר דבירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר״ת:

אדמיה ואי לא מפקענא לך מדרבי אחי צר יאשיה דדריש אל תקגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחולה לארץ לארץ ישראל והכא לא מפהענא ליה מיניה אלא אמריי ליה זיל ובניה התם מיירי כשלא היה מולא בארז ישראל למי ימכור לכך קאמר נכחוב לד שטרא אדמיה דאל״כ כל העבדים יפקיעו עלמן מידי אדוניהם שיברחו לארך ור״ת פירש דהאי זבניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעלמו והיינו נכתוב שטרא אדמיה:

דגרסינן בהשולת (גיעין דף מה. ואם) ההוא עצדא דברת לאיי אתא גבו׳ ישיבת ברבין קשה. שהכל ממיישבין שם ודותקין ומקרבים

היפה בודק. גרמי׳ בכל הספרים דאמרינן ליה זבניה הכא וויל משום ישוב אבל לא מעיר לכרך. נגמ׳ מפרט טעמל: שהנוה היפה בודק. ארץ ישראל, מפרט ה״ר יוסף צן ה״ר יוס טוב אע״ג את הגוף למי שבא מנוה רע ומחוך כך תלאים באים עליו:

> בינונית אין ראובן חחר בה ממנה דלגבי דידיה דלית ליה אלא זיבורים נעשה עידית ואין ב״ח גובה ממנה אלא מי הויבורית ונמצא שמעון . משתכר שנרה רינונית שכשומא הן גובים נוח לו לאדם להיות לו מעט וכגון שאין מעות לראובו מגכהו לשמעון מעו ועוד היה מרור נגובה אותו ממנו ולא היה יכול לו מעות כדכתבינו לעיז שאע״פ שאלו נעשי עידי ונמצא שלא הרויח כלום ראמרי רכנו זה גובה ווה של ראשוז שהראשוז והשני ממתיו עד שיגיע ומנו לנכות מז הראשוז בהמתנת זמו אבל לעולם רב״ס רכשלו הו לנישואין הירדז נתגליל איז מרציאיו מכרך לכרך אבל מעיר לכרך ומכרך לעיו

תוספות רי״ר רהאי בינונית דגבה

שמעון מראובן לכ״ע הוה

אישות הלי יט ופ״ה מהלי מלכים הלי יב טוש״ע זהיע קי עה קעיי ג: כור מיי פייה מהלי מלמים הלי יב:

ז גמיי שם טושייע שם ומי יב: םה פעמיי פריג מהלי

עשיו נד טוש״ע מו״מ מי

ומג עקין עה טוש״ע שם סיי ה מעי ה: שן ד ש מיי פייין מהלי מלוה ולוה הלייט סמג

:05 םהיב מיי פט״ו מהלי

מייג מהני . dt n אישות הל״כ טוש״ע לקיעו מי מה ממי ל:

'dan 0"D 'mp 1 30 anp 113 עקין מו טוק״ע יו״ל קי לסו סעיי פה:

כער פר: בא רמיי פיייג מהלי זישום הלי יט טושייע אהייע סי עה סעי ג:

משות הלי ינו טושייע אסיע קריע קעריגד: קרח מיי פייח מהלי עבדים הל״ט סמג עשיו

65 כוש״ע שם פער ה: נה במיי פ״ד מהל׳ דעום הליכה: נמיד מייי פייג מהלי

אישות הלי יט טוש״ע להיע סי עה סעי נ:

נר מצוה נו א מיי פייג מהלי

עין משפט

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

The Gemara counters:

ואָימָא פָּרִיטָי – But then say that the note refers to perutos ![42] This too is solved:

אמר רב פּפא – Rav Pappa said: - פּרִיטֵי דְכַסְפָּא לֹא עַבְרֵי אִינִשֵׁי People do not make *perutos* of silver.^[43]

The Gemara commences a lengthy discussion of the greatness of Eretz Yisrael (and related matters) that continues until the end of the tractate:

תַנוּ רַבָּנָן – The Rabbis taught in a Baraisa: לְעוֹלַם וַדוּר אַדַם הארץ ישראל – A PERSON SHOULD ALWAYS DWELL IN ERETZ YISRAEL^[44] אפילו בעיר שרובה עוברי בוכבים – EVEN if he has to dwell IN A CITY WITH A MAJORITY OF IDOLATERS, ואל יַרוֹר בחוצה ארץ – AND A PERSON SHOULD NOT DWELL OUTSIDE OF ERETZ Yisrael אַפילו בּעיר שרובה ישראל – EVEN if he would be dwelling IN A CITY WITH A MAJORITY OF JEWS.[45] שבל הדר בארץ ישראל – BECAUSE WHOEVER DWELLS IN ERETZ YISRAEL והומה כמי שיש לו

וְכָל הֶדֶר בְּחוּצָה — IS CONSIDERED TO BE ONE WHO HAS A GOD, וְכָל הֶדֶר בְּחוּצָה רומה AND WHOEVER DWELLS OUTSIDE OF ERETZ Yisrael לאָרָץ בְּמִי שֵׁאֵין לוֹ אֱלוֹהַ – IS CONSIDERED TO BE ONE WHO IS GODLESS, ישַנאַמַר ,, לַתֶת לָכֵם אָת־אָרֵץ בְּנַעַן לְהִיוֹת לָכֵם לֵאלהִים׳י – ASIT SAYS:[46] TO GIVE YOU THE LAND OF CANAAN, TO BE A GOD UNTO YOU. The juxtaposition of these two clauses teaches us that "to be a God unto you" is dependent upon being in "the Land of Canaan." i.e. Eretz Yisrael.

The Gemara asks in wonderment:

וכָל שָאינו דָר בָּאָרֶץ אין לו אֵלוֹה – And whoever does not dwell in Eretz Yisrael is Godless?! But the Holy One, Blessed is He, is the God of the entire world! [47] - ? -

The Gemara explains:

אָלָא לומָר לך – Rather, the Baraisa should be understood as follows: The verse comes to tell you that בָל הַדָּר בְּחוּצָה לָאָרֵץ – whoever dwells outside of Eretz Yisrael באילו עובר עבורת בוכבים – is as if he worships idols.^[48]

NOTES

42. [A perutah is a copper coin, which is the smallest denomination of all.] Since the note said "coin." without specifying any particular type. the debtor should be able to settle his debt by paying as little as a hundred *perutos* - either in their copper form or in a silver equivalent (Rashi, as explained by Shitah Mekubetzes). [The note's mention of "silver" could be construed as referring to the silver equivalent of a hundred perutos, indicating that such payment is also acceptable (Shitah Mekubetzes).]

The Baraisa, however, does not permit the borrower to pay a hundred perutos. Although it says "whatever he wants," that refers to the smallest silver coins, viz, issars [because silver is the only metal mentioned in the Baraisa]. If the Baraisa meant perutos, which are even less valuable than issars, it would have said so explicitly (see Tosafos to Menachos 107a כוד״ה ודילמא: see also Ritva and Shitah Mekubetzes). The Gemara seeks the reason why the Baraisa does not allow payment of perutos.

43. [The borrower may not pay a hundred perutos, because the note said "silver coins" in order to exclude perutos, which are always made of copper.]

44. The Sifri (Re'eh §80) states that the mitzvah of dwelling in Eretz Yisrael is as important as all the [other] mitzyos of the Torah combined (see also Toseffa Avodah Zarah 5:2). Ramban (to Leviticus 18:25) comments that Eretz Yisrael is the main locale where mitzvos should be performed, even those mitzvos that are not related to the Land, such as the mitzyah of tefillin. Correspondingly, the sins performed in Eretz Yisrael are that much worse, since they are committed in the King's own palace.

45. [However, if the city in Eretz Yisrael is composed entirely of idolaters, i.e. he cannot live among a group of Jews, then he should not live there. It is obvious that we cannot obligate a person to live among barbarians or even within a community of wicked people (Avnei Nezer, Yoreh Deah 457:1 in a responsum written by his son, the author of Shem MiShmuel).]

46. Leviticus 25:38.

47. [The relationship between God and the Jewish people is not conditioned absolutely upon their presence in Eretz Yisrael. As Rav Saadia Gaon notes famously, "The Jewish people is a nation by virtue of its Torah." not its land or government (Emunos VeDei'os 3:7). The Holy One, Blessed is He, is still the God of the Jewish people even if they are in exile. The covenant of the Torah remains intact no matter where they go.]

48. The lands outside Eretz Yisrael and idol worship

The Torah warns in the Admonition that if the Jews abandon the Torah then Hashem will scatter you among all the peoples, from the end of the earth to the end of the earth, and there you will serve the gods of others, whom you did not know - you or your forefathers - of wood and of stone (Deuteronomy 28:64). Rashi there comments (based on Targum Onkelos) that this does not mean that the Jews will actually worship pagan deities; rather, it means that the Jews in the Diaspora will have to pay head taxes and the like to pagan priests. Rashi to I Samuel 26:19 (which is the verse the Gemara proceeds to quote) cites Targum Yonasan in a similar vein (see also Rashi to Deuteronomy 4:28).

According to Rambam in Maamar Kiddush Hashem (towards end) and Meiri, a person who lives outside of Eretz Yisrael is considered to be

engaging in idol worship because he is dwelling among and associating with idolaters. Meiri writes that, generally speaking, the environs outside of Eretz Yisrael are the permanent home of pagans while Eretz Yisrael is typically the home of the possessors of Torah wisdom and the fear of sin. Living in an idolatrous country is conducive to behavior that is antithetical to the Torah. A Jew who resides there - even if he lives in a Jewish town - cannot help but acclimate himself to his surroundings. [By contrast, living within a Torah observant country exerts the opposite pull upon a person's soul. He enjoys this benefit even if most of the townspeople are idolaters (as long as his immediate circle of friends are worthy people - see above, note 45).] Meiri points out that the Gemara speaks of Eretz Yisrael as a community of the God-fearing because that is usually the case. But any country in which wisdom and the fear of sin are common will have the same status as Eretz Yisrael regarding the decision of where to live (see also below, 111a, notes 28 and 35).

Regarding the obligation to live among upright people, Rambam writes (Hil. Dei'os 6:1): Man was created in such a way that he is drawn to [emulate] his friends and colleagues in his attitudes and deeds. He will conduct himself according to the conduct of his countrymen. Therefore, it behooves a person to associate with righteous people and to sit with sages so that he will learn from their deeds. And he should distance himself from the wicked who walk in darkness in order that he not learn from their deeds . . . Similarly, if he was in a country whose norms of behavior were immoral and whose citizens did not walk upon the just path, he should move to a place whose citizens are righteous and who conduct themselves in the way of good people.

Ramban, however, takes a somewhat different approach to our Gemara (although he may well agree with the principles espoused by Rashi, Rambam and Meiri). Ramban's explanation of our passage is echoed among many commentators (see e.g. Responsa, Rashba I §134). He states (Derashah LeRosh Hashanah, Kisvei Ramban, Chavel ed. pp. 249-251; see also Ramban's commentary to Leviticus 18:25 and Avnei Nezer, Yoreh Deah 454:14-20) that when God created the world, He decreed that the events within every country would be controlled to some extent by an angelic overseer designated for that country. There was one exception: Eretz Yisrael. Eretz Yisrael was Eretz Hashem, the Land of God. There would be no angelic entity as an intermediary between God and the people in Eretz Yisrael. Rather, the relationship would be a direct one. (Granted, God is ultimately the Master over the entire world and all its spiritual forces, yet foreign lands must endure a significant degree of separation from God. It is this degree of separation that renders those lands defiled in comparison to Eretz Yisrael.) One outcome of the distinction between Eretz Yisrael and other lands is in a country's sensitivity to sin: If the population in Eretz Yisrael engages in gravely sinful behavior, it is the nature of the land to vomit them out; but the populations of other lands can indulge in such behavior with seeming impunity: Their defiled lands will not expel them. A person who decides to maintain his residence in these lands has chosen angelic supervision over God's: He has allowed foreign spiritual forces to interpose between him and God and is reckoned as if he were himself in their service, [See Michtav MeEliyahu, vol. I pp. 273-275 who notes that once a person descends to the level of living his life under the aegis of these forces, it is all too easy for him to stumble into actual idolatry.]

מסורת הש״מ ל) נדרים לו: ב"ב קמו.

קנהדרין דף קא. ע״ש, ב) [פנהדרין דף ק:],

ג) [ערפין ג.], ד) [גיטין ג) [ערפין ג.], ד) [גיטין מד:], ה) לעיל י. [ע״ש

בירושלים:

דכי גרמי בכל הספרים דאמרינן ליה זבניה הכא וויל משום ישוב אבל לא מעיר לכרך. צגמ׳ מפרש טעמה: שהנוה היפה בודק. ארץ ישראל. מסרש ה״ר יוסף בן ה״ר יום טוב אע״ג אח הגוף למי שבא מנוה רע ומחוך כך אלאים באים עליו: מריה אבחריה אחא לקמיה דרצי אמי אמר ליה ניכחוב לך שטרא הבמים זו לוו ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדמים סמורים

נמוסי דייה נומן להן, לבמים ואוירו יפה: שנוי וסת. אפילו ה) [ערכין ג:], ה) [שם לטונה: במרום הרים כרמו. שאיו ע"שן, ס) [מוספחל פוייב ע"שן, ט) [נ"ל קלנ: בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה נכולות ננ.], ין נעי תוקי בראש ההר וכל זבלים שהוא מוציא לעיל י. ד"ה א"ר נחמן לו נופל וזב לכרמים שתחתיו: וע״ע היטג מוס׳ פוטה מ ד"ה אישן, כן [מוספתא כותני' הכד מעדין. את כל בני סיייבן, טועיי עייינן, כ) נעיי מוקי מנתות קו. דייה ודלמא ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו נירושליס: אחד האנשים ואחד וכו׳ דאין מהכא קמירה וסוגיא דב״ב קקה: ע״שן, הנשים, אף האשה כופה את בעלה מ) ב"ב קסס: מנחום קו, לעלות ולדור שם ואם לאו יוליא נ) [מוספי ע״ו פרק ה], ק)[ל״ל וכי כי וימו כמובה כדהמני בבריימה בגמ׳ רעיין, ען שנת דהליה: מעות הפומהיא. נדולוה נרכות כד:, ס) ווע״ע תוי ושוקלות יותר משל איי: גכו׳ לאתויי נ"ל קפה: ומו׳ מנ ,r60)71 7"7 עבדים. היה לו עכל עכלי ילר העבד חחריו על כרחו: ואיידי דתנא כו׳. לאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא אילטריך כיון דאשמעינן תורה אור השלם דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל א) ווְכָרֵכוּ הָעָם לְכֹל שכן דאין מוזיאין אפילו מן הרע האנשים המתנדבים ליפה: דעדות. ממוזה לארץ לארץ לשבת וכו משאר גבוליו לירושלים: דצאת [נהמת יא, ב] מירושלים לגבוליו או מארד לחולה ב) כַּל יְטֵי עָנִי רָעֵים ומוב לב משתה תמיד: לארץ: מקולי כתובה שנו כאן. כאן [משלי מו. מו] ההלו בכתובה וזו אחת מהולי כתובה: ג) אַנִי נְיָ אֱלֹהֵיכָם אֲשֶׁר קפבר כתובה דאורייתא. הילכר הוצאתי אָתְכָם מַאָרָץ בחר שיעבוד אולינן כדין כל שטרי מצרים לתת לכם את קוב: כתוב בו כמה מתם, מחה ארץ כנען להיות לכם כסף ולה פירש הם סלעין הם דינרין [אלהים: [ויקרא כה, לח] ד) (עתה ישמע נא אס פונדיונין : מה שירצה לוה מגבהו. ארגי המלך את דברי ואפילו איסריו: ואימא נסכא. חתיכות עַכִדּו אָם יָיָ הֶסְיחָדְ כִי כסף היה לכך לא פירש: ואימא ירח מנחה ואם בני פרימי. ותחמר שימו לו נחשת חו האדם ארורים הם כסף שוה מאה פרוטות: וכי מי לפני וי כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת יי אמר דו דרוד כו. אלא מפני שהיה לאמר לך עבר אלהים לריד לברוח וללחם מחרד ישרחל אחרים: (שמאל א' כו, ימ) אל מלך מואב ואל אכיש: דבעי ר' זירא למיסק. ולב יהולה מומה נידן להלי הוה משחמיט מיניה:

מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה "רשב"ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בודה: גמ׳ בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ״מ מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא״ר יוסי בר חנינא ימניו שישיבת כרכים השה שנאמר אויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב״ג אומר כו׳: מאי בודק כדשמואל * דאמר שמואל ישינוי וסת תחלת חולי מעים כתוב בספר בן סירא מכל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים מובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים לבן סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו מממר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים: כותני׳ מיהכל מעלין לארץ ישראל ייואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחר האנשים ואחר הנשים נשא אשה בא״י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא״י וגרשה בקפומקיא נותו לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל יירבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפומקיא נשא אשה בקפומקיא וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות קפוטקיא: גמ׳ יהכד מעלין דאתויי מאי הלאתויי עברים ולמאן דתני עברים בהדיא לאתויי מאי לאתויי ימנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאיז לאתויי מאי לאתויי יעבר שברח. מחוצה לארץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא

אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין

ליקומי רש״י

בכלי

וזיל משום ישיבת ארץ ישראל "הכל מעלין 5333 נודה, לשון מלול (חהילים לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין כן, שישיבת כרכים קשה. שהלון לאתויי מאי לאתויי אפי׳ מנוה הרעה לנוה היפה ואיירי דתנא רישא איז מוציאיז תנא סיפא נמי איז מוציאיז; הוא מחום שווחים והיוקל ת״ר סייהוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לאו תצא בלא כתובה מהיא. מצוי בו ורומת עוברים וענים נקירושין מטון. המתנדבים, אער נדנה אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאו תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת רוחם אותם להיום יושנים רושלים לשמור העיר מן שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה: 'נשא אשה כו': הא גופא קשיא הארנים ונחמיה יא, בן. כל ומי עני רעים. קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפומסיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבורא ואפילו שנמות וייש דאמר שמואל שנוי וסם יווה יעמוד בשלי ווואי אזלינן אימא סיפא נשא אשה בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא החלח חולי מעים ומשלי בתר גוביינא אזלינן אמר רבה מילמקולי כתובה שנו כאן קסבר כתובה דרבנן: רבן שמעון בן גמליאל טון. והאיכא שבתות גניות הוא מאותו משנו אומר נותן לה ממעות קפומקיא: קסבר יכתובה דאורייתא תנו רבנו ⁷⁰ המוציא שמר חוב על חבירו כתוב בו מובים, שיש לו מטח בבל מגבהו ממעות בכל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בכבל נות שהיו לעניים מערב שבח לערב שבח אלא כשמואל אחא מגבהו ממעות בבל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל °כתוב בו כסף סתם מה ◊שירצה קרא לאשמועי ורשבים לוה מגבהו מה שאיז כז בכתובה אהייא אמר רב משרשיא ארישא לאפוסי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא: ביב קמו.]. שחין היכא דומן בנייוס שוה כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו מינואימא נסכא א״ר אלטזר דכתיב ביה ממבע ואימא ניפוגל שוי מידיט [סנהדרין קא.]. שונוי פרימי אמר רב פפא פרימי דכספא לא טבדי אינשי ת״ר יפלטולם ידור אדם בא״י אפי׳ בטיר שרובה טובדי ומת, מום למו וחות החול אוכל פת כוכבים ואל ידור בחו״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל ״שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל מריבה ובשבת אוכל בשר הכי גרסיי מחלת מולי ממוך כך מתחיל לחלות ואית דגרסי חולי מעיים מרמון כוליות היה הדר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנא' ¤ לתת לכם את ארץ כגעו להיות לכם לאלהים ®וכל שמיון שאינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו״ל כאילו עובד עבודת כוכבים וכן בדור הוא אומר לעשואין הודה 🐖 הכי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדוד לך עבוד אלהים 🚥 מוא ואס ווכל יומר שאינו אחרים אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובר עבודת כוכבים 🗠 ר׳ זירא הוה המשתמים מיניה דרב יהודה 🕷 🕬 מיים 🕬 מי 1JUNG מעיים דבעא למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה פכל העולה מבכל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר שבתות וימים טובים רעים בבלה לו נטורו וישט, בשסי בבלה לו נטור שט, בשסי גנים גנים גנים גנים לגנו. שיורד מער הגגיס הגצוהים לנגו ומולפים עליו הגממים ואין לו מעומה לפיע

מוציאיו מנוה הרע לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרע רשב״ג אומר אף לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודס. לאלת, בערום הירא באברו אבו אבו אבו או זיון וער אבט אבט אבו וער אבי אלע של שלא שלא אין א שלא שלא שלא שלא שלא של בלאלת, בערום הרים כרבו, שלאן לו הצות יל אנא מרכשלא כמימי שורים וערים ואנו או גלאר מן ההירים ולוגו ולו על שהוא מוליא לוגל (ולדייר) מוליך הרוח מן ההי לשאר כרמים שבנקעה וומלא העני נפסד וים קוז. המשך בדו קיא פיי גי ארצות הן באיי תלוקות זו מוו לנשואי אשה שאם נשא אשה באי מהן אינו יכול לכופה לצאת אורוי מארץ לארץ אין מוציאין מזו לוו לא מעיר לעיר ולא מכרך לכרך כרך גדול מעיר והוא מקום שוקים ומכל סביבותיה באים שם לסחורה וכל בר מצוי בו אבל באותה הארץ מוציאיו מראשה ועד סופה מעיר לעיר ומכרר לכרר אבל לא מעיר לברד ולא מכרר לעיל. בשלמא מכרך לער לא דכרך שניתי כל מילי אלא מעיר לכרך מידו לארץ ישובת כרכים קשה ראיד יוסי מעיד שישובת כרכים קשה שהכל מתייפבין בשלמא מכרך לער לא דכרך שניתי כל מילי אלא מעיר לכרך מידו לא מפוי שישיבת כרכים קשה ראיד יוסי מעיד שישיבת כרכים קשה הארי יוסי מעיד מער מתייפבין שם והכתים דהוקים זה לזה ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופררסים סמוכין לבתים ואירן יפה. רשבג"א וכר' מאי בורק כשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחילת חולי ואפילו מרעה לטובה בורק את הנוף ומעורר עליו חלאים. תוספת איי צועות לנישואין יהודת עבר הירון והגליל במר"א בומן שהיה מיהודה ואירש אשה ביהודה ארבן גליל שאירשה בגליל אכל בן יהודה שאירש אשה בגליל כופין אותו לצאת שעיבו כן נשאה. מניאיון פעיר שרובה עובר ערבים לניכים לעיר שרובה ישראל רא מעיר שרובה עשארן חודו עשיר שרום העברי הביק שהיו ביחודותים שאת ביחודותים באלי איז באלי אבר שהיו באלי אברי הביק שהמרינה ישראל לעיד שרובה עוברי מנכים. נשאל רב אבון שהיו ביחודותים של שהיו ביחוד האלים בימים ממלך בימים מחצר מיצורי הודה וגליל לאחר זמן אמר לאשתו בואי מעיל מרינתי שעסקיוסחורתי בהואעים שהמרינה שלי קטנה מוו יש בה ביה ומרחץ וריתים והומה ולא רצהה ללכת עמו ומה יש מן הרין השיב שאלה ו כבי אצון אבא מרי דיל וכך צוה נכתב לכם. שנינו ג'י ארצות לעישואין יהודה ועבר הירון והגליל מיהודה לגליל ומגליל ליהודה אין שלי קטנה מוו יש בה ביה ומרחץ וריתים והומה ולא רצהה ללכת עמו ומה יש מן הרין השיב שאלה וו כבי אצון אבא מרי דיל וכך צוה נכתב לכם. שנינו ג'י ארצות לעשואין יהודה ועבר הירון והגליל מיהודה לגליל ומגליל ליהודה אין גוציאין מראש יהודה לסוף יהודה מראש הגליל לסוף הגליל מוציאין ואם אינה וציאין אין מוציאין אלא מעיר לעיר ומכרך לכיך ואס אמרה איני יוצאה אין לה כתובה אבל מעיר לכרך ומכרך לעיר אין מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקים שהוא כשיעור יהורה וגליל כך אנו עושיי ואם יש בעיר שמוליכה מרחץ ושווקים ושכיחו בה כל מילי אם אינה יוצאה אין לה כתובתה ואם יש בין עירו לעיר אביה מהלך יום אחד צריך להוליכה לבית אביה בכל שנה שמצאנו במ המריר בדרך רחוקה שאמרו הכמים מהלך יום אי: מתניי הכל מעלין לאיי ואין הכל מוציאין הלמוציאין אי אנשים אי נשים ואי עברים. הכל לאתויי מצה היפה לנוה הרע ואין הכל מוציאין לאתויי עבר כנעני שברח מחיל לארץ פיי דכפינן לרבו וכתיב ליה גיטא דחירותא דכתיב ליה שטר אדמיה הכל מעלין מירושלים אפילו מנוח היפה לנוח תיע אין הכל מוציאין לאתיי מאי דאפילו מנוה הרע לנוה היפה: ת"י הוא אומר לעלוח חיא

וומרח שלא לעלות כופין אותה לעלות ואם לא יוציא (ויהן) [כלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר שלא לעלות כופין אותו לעלות ואם לא יוציא ויתו כתובה, הוא אומר לצאת והיא אומרת שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ו^{אם}

ואיכוא נסכא. מהכה משמע דנסכא עדיפא ממעות ודינריו של כסף דאי פחותה מאי קושיא דאין ה״נ דהא קאמר מה שירצה מגבהו אלא ודאי עדיפא ואפילו הכי פריך ואימא נקכא כיון שכחוב בו כסף סתמא לא משמע שהוא חייב לו מטבע ואמאי מגבהו מה שירנה דמשמע שיהן לו ממטבע הפחוח יי:

בומו הוה דאיכא סכנא דרכים והיה אותר רבינו חיים דטכשיו אינו מצוה לדור באיי כי יש כמה מצוח התלויות בארץ וכמה עונשיו דאין אנו יכולין ליוהר בהם ולעמוד עליהס: דיא אומרת לצאת כופין אותה. מימה מאי איריא בא״י אפי׳ בשאר ארצות נתי היאך תוכל לדוחקו לנאת ממקומו ויייל דהכא חמי מנוה הרנו לנוה הימה:

לעיל ואין הכל מוזיאין דרישא ויש לומר דבירושלים ליכה למימר הכי דאין אנו רולים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר״מ: דוא אומר לעלות כוי. אינו נוסג

ואין הכל מוציאין לאתויי מאי.

ואם תאמר אמאי לא משני

אדמיה ואי לא מפהענא לד מדרבי אחי בר יאשיה דדריש אל תסגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחולה לארץ לארץ ישראל והכא לא מפקענא ליה מיניה אלא אמריי ליה ויל ובניה התם מיירי כשלא היה מולא בארץ ישראל למי ימכור לכך קאמר נכחוב לד שטרא אדמיה דאל״כ כל העבדים יפקיעו עלמן מידי אדוניהם שיברחו לארץ ור״ת פירש דהאי ובניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעצמו והיינו נכחוב שטרא אדמיה:

דגרסינן בהשולח (גינין דף מה. ושט) ההוא עבדא דברת לאיי אתא גבו׳ ישיבת כרכין קשה. שהכל מתיישבין שט ודוחקין ומקרבים

דהאי בינונית דגבה שמעוו מראובו לכ״ע הוה בינונית אין ראובן חוזר וגובה ממנה דלגבי דידיה דלית ליה אלא זיבורית נעשה עידית ואין ב״ח גובה ממנה אלא מן הזיבורית ונמצא שמעון . משתכר שנרה בינונית הגבה זיבורית ואע״י שבשומא הן גובים נוח לו ארם להינת לו מעט בינונית מהרבה זיבורית. וכגון שאין מעות לראובן שאילו היה לו מעות היה מגבהו לשמעון מעוו ועוד היה חוזר וגובה אותו ממנו ולא היה יכול הגבותו קרקע כיון שיש לו מעות כדכתבינו לעיל רמי הכוחר, ורב ששת זבר בשל עולם הם שמין שאע״פ שאלו געשי עידיו יוז דלר״ט חשורא כינונית ממנה גובה ראובן ונמצא שלא הרויח כלום הפוכי משרתא הוא הילכך זה יעמוד בשלו ראמרי רבנן זה גובה ווח של ראשון שהראשון וכה חוכו בזמנו מן השני השני ממתיז עד שיגיע זמנו לגכות מן הראשון ונמצא הראשון משתכר בהמחנת זמן אכל לעולם עמוד בשלו. וקי״ל רב חמו ורכ ששח הלרה רב״ס רבשלו הו מתניי שלש זירדו והגליל אין מוציאין מעיר לעיר ומכרך אבל באותה הארץ מוציאין מעיר ומכרך לכרך אב אכל מעיר לכרך ומכרך לעיר

תוספות רי״ר

מהלי מלמם הלי עי מושיינו אה״ע קי׳ עה קעי׳ ג: לם פ מיי פייה מהלי ולמם הלי יב:

מן נמיי עם טוש״ע שם מעיייג: מעיייג: מיז מעמיי מייג מהלי מיזות הלי יע ופייה

עשין נד טוש״ע חו״מ קי׳ מכ פערי יד:

שו ד ש מיי סייו מהלי מלוה ולוה הלייע סמג

מה י ב מייי פט״ז מהלי לחתויי עצד שברת לירושלים כדרבינן עח טוש״ע שם פיי ק פעיי

למיע מי נום מעי ד: שד מ מיי׳ שס טושייע :05

עשיו פו טוש״ע יו״ל סיי למו מעיי פה: מג ה מייי פיייג מ ד מיי פייג מהלי אישות הלייכ טושייע

אהייע פיי עה פעיי ג: פבו מיי׳ פי׳ח מהלי ענדים הליי קמג

יו טוק״ע יו״ל קי קעיי פר: כאו מייי פיייג מהלי

משום הלי ינו טושיינו אה״ע מי עה קעי כד מיי פיים מהלי ענדים הל״ט סמג עשיו

:ה טוש״ע שם סעי נה גמיי פ״ר מהלי דעות הלי כת: נמ ד מיי פי״ג מהלי

אישות הלי יט טוש״ע היע פיי עה פעי ב:

נר מצוה נן א מייי סיייג מהלי

עין משפט

The Baraisa continues:

וכן בְּרֵוֹד הוּא אוֹמֵר – AND SIMILARLY, REGARDING DAVID, [SCRIP-TURE] SAYS:^[49] , בִּיַהַלָּת ה׳, הַיּוֹם מֵהְסְתַּפֵּחַ בְּנַחֵלַת ה׳, *FOR THEY* HAVE DRIVEN ME AWAY THIS DAY FROM ATTACHING MYSELF TO THE HERITAGE OF HASHEM [Eretz Yisrael], לַאמר לֵך עַבֹד אֱלֹהִים וְכִי מִי אַמָר – [as if] TO SAY, "GO WORSHIP OTHER GODS!" וְכִי מִי אַמָר לו לרוד NOW WHO was it that ever TOLD DAVID, להים אלהים עבור אלהים אחרים – "GO WORSHIP OTHER GODS!"? אָלָא לומר לך – RATHER, the verse comes TO TELL YOU: כָּל הַדֶּר בְחוּצָה לָאָרֶץ בְּאִילוּ עוֹבֵר עבורת בוכבים – whoever dwells outside eretz Yisrael is as if HE WORSHIPS IDOLS.[60]

The Gemara begins to discuss whether it is permissible to emigrate from Babylonia to Eretz Yisrael:

רב יהודה - R' Zeira was evading Rav Yehudah, דְבָעָא לְמִיסָק לָאָרְץ וְשָׁרָאל – because [R' Zeira] desired to ascend from Babylonia to Eretz Yisrael and Rav Yehudah protested against his doing so.^[51] Rav Yehudah held that R' Zeira's anticipated move to Eretz Yisrael was prohibited בּל הַעוֹלָה מִבָּבָל – because Rav Yehudah said: בַּל הַעוֹלָה מִבָּבָל אָרֵץ וְשָׂרָאָל עוֹבֶר בַּעֲשָׁה – Whoever ascends from Babylonia to Eretz Yisrael transgresses a positive commandment, שַּנָאַמָר - as it says:

49 I Samuel 26:19

50. Since David had to flee, leaving Eretz Yisrael to [seek safety] with the heathen kings of Moab and Akish, he considered it as if someone was forcing him to serve idols (Rashi; see note 48 above).

NOTES

[According to the standard version of our text, the Gemara was bothered initially as to why a person who dwells outside Eretz Yisrael is considered "Godless," and the Gemara revised this statement to say that a person who dwells in foreign lands is considered instead to be an idolater. However, according to a version of our text found elsewhere, (see Rashi to Leviticus 25:38; Toras Kohanim, Behar, end of parshasa 5; Tosefta Avodah Zarah 5:2; Avos DeRabbi Nassan 26:2; Rambam, Hil. Melachim 5:12; Ramban, in his appendix to Sefer HaMitzuos. Asei ר״ה מצוה רביעית; see also Shitah Mekubetzes here) the

Gemara's distinction is different: The Gemara does not seek to distinguish between being Godless and being an idolater, but rather between dwelling in a foreign land and departing Eretz Yisrael for a foreign land. If one is born and raised outside of Eretz Yisrael, he is not considered Godless if he continues to dwell there. However, if he chooses to leave Eretz Yisrael and live in a foreign land, then he is blameworthy (see R' Tzvi Yechezkel Michelson in Hagahos V'Chidushin of R' Tzvi Rerlin)

51, Rashi in Shabbos 41a says R' Zeira was afraid that Rav Yehudah might issue a decree that R' Zeira remain in Babylonia. [Were Rav Yehudah to have done so, the halachic permissibility of leaving Babylonia for Eretz Yisrael would have been a moot point, since R' Zeira would have been forced to abide by the decree in any case.]

מסורת הש״ם מ) נדרים לו: צ"ב קנו.
 מנהדרין דף קל. ע"ש,
 נ) [מנהדרין דף ק:], היפה בודק. גרמיי בכל הספרים דאמרינן ליה זבניה הכא וויל משום ישוב אכל לא מעיר לכרך. נגמ׳ מפרט טעמלו: שהנוה היפה בודק. ארץ ישראל, מפרש ה״ר יוסף צן ה״ר יוס טוב אע״ג את הגוף למי שצא מנוה רע וממוך כך חלאים צאים עליו: דגרמינן בהשולת (גיטין דף מה ומס) ההות עבדה לברת לח״י התה גכו׳ ישיבת כרכין קשה. שהכל ממיישבין שם ודותקיו ומקרבים ג) [ערכין ג.], ד) [גיטין מר:], ה) לעיל י, ועייין מריה אבמריה אחא להמיה דרבי אמי אמר ליה ניכמוב לך שטרא הבמים זו לוו ואיו שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים סמוכים נמוס׳ דיים נומן להן, ו) [ערכין ג:], ו) [עס לבתים ואוירן יפה: שנוי ופת. אפילו לטונה: במרום הרים כרמו. שאין ע"ים, ס) המומפתה ה 3)p 3"3] () בידו ממון לקנות במקום טוב וקונה כלולום נכז, ה ומה בראש ההר וכל זבלים שהוא מוציא לעיל י. דייה אייר נחמן לו נופל וזב לכרמים שחחתיו: ועיע היעב מופי מועה מ הייה אישן, כן [קופפמא כזרגני' הכד מעדיו, את כל בני סי״בן, לו [ער׳ מוקי מנסות קו. ד״ה ודלמא ביתו אדם כופה לעלות ולישב עמו וכו׳ דאין מהכא פחירה נירושליס: אחד האנשים ואחד וסוגיה דב"ב קקה: ע"שן, הגשים. אף האשה כופה את בעלה מ) צ"ב קסה: מנחות קו.. לעלות ולדור שם ואם לאו יוליא נ) [מוסט׳ ע״ו פרק ה], ויתן כתובה כדקתני בברייתה בגמי ם נייל וכי כד גי 6n 516 (p .P"95 נהדיה: מעות קפוטקיא. גדולות רטות לד:, ס) [וע״ע תו׳ ושוקלות יותר משל א״י: גכו׳ לאתויי ב״ב קקס: ותו׳ מנחות קו. ד"ה ודלמאו. עבדים, היה לו נודד נודרי ילד הענד החריו על כרחו: ואיידי דתנא כו׳. לאילו משום מנוה הרע לנוה היפה לא איצטריך כיון דאשמעינן תורת אור השלם דמעלין מנוה היפה לנוה הרע כל א) ויברכו העם לכל שכן דאין מוזיאין אפילו מן הרע האנשים הפתנדבים ליפה: דעדות. מחולה לחרץ לחרץ לָשָׁבָת בירושלים: וכן משחר גבוליו לירושלים: דצאת. (נהמית יא, ב] מירושלים לגבולין או מארץ לחולה ב) כל יפי עני רעים לארז: מהולי כתובה שנו כאן. כאן ושוב לב משחה המיר: [משלי פו, מו] החלו בכתובה וזו אחת מחולי כתובה: נ) אַני וְיָ אֱלֹהֵיכָם אֲשֶׁר קסבר כתובה דאורייתא. הילכן הוֹצַאתִי אָתְכָם מַאָרָץ בתר שיעבוד חולינן כדין כל שטרי מִצְרָיִם לָתַת לְבָם אָת אֶרָץ כְּנַעַן לְהְיוֹת לְבָם קוב: כתוב בו כסף מתם, מאה כסף ולא פירש אם סלעין אם דינרין להים: [ויקיא כה, לח] ר) (עתה ישמע גא לס פונדיוניו: מה שירצה לוה מגבהו. ואפילו אימרין: ואימא נסכא. ממיכות ארני הפלר את דברי עַכְרּוֹ אָם יְיָ הֵסִיחְדָ בִי כסף היה לכך לה פירש: ואימא ירת מנחה ואם בני פריפי, ותחמר שימו לו נחשת חו הארם ארורים הם לְפְנֵי וָי בִּי גָרְשׁוּנִי הַיּוֹם כסף שוה מאה פרוטות: וכי מי אמר דו דרוד כן, אלא מפני שהיה מהקספח בנוולת וי זריד לדרות ולאמת מארד ישראל לאמר לד צבר אלהים לריך לברות וללאת מארץ ישראל אחרים: [שמאל א' כו, ים] אל מלך מואב ואל אכיש: דבעי ר' זירא למיפה. וכב יהודה מומה בידו להכי הוה משחמיט מיניה: בכלי ליכומי רש״י וזיל משום ישיבת ארץ ישראל "הכל מעלין גוה, לשון מלול וההילים עד, כן, שישיבת כרכים קשה. שהלון את מתום שוותים והיותל מלוי בו ודוחק עוברים וענים [קידושין מטו]. המתנדבים, לער ולנה רומם אומם להיום יושנים ירושלים לשמור העיר מן הסרכים ונחמיה יא. בז. ימי עני 5 מפילו שכחות וי״ט דממר שמומל שניי וסמ וחלת חולי מעים ומשלי מו, טון. והאיכא וימים שבתות שובים, שיש לי מנות מוונות שהיו מחלקין עניים מערב שבת לעלד שנת אלא כשמואל אמא קרא לאשמועי׳ ורשבים ביב קמון, שאין לך עני מוולנים [סנהדרין קא.]. שינו מת, תוח כמו עני שלל התול אוכל פת

פרה שלשה עשר

אבל לא מעיר לכרך ולא מכרך לעיר מוציאין

מנוה הרעה לנוה היפה אבל לא מנוה היפה לנוה הרעה "רשב"ג אומר אף לא מנוה רעה לנוה יפה מפני שהנוה היפה בודק: גמ׳ בשלמא מכרך לעיר דבכרך שכיחי כל מילי בעיר לא שכיחי כל מילי אלא מעיר לכרך מ״מ מסייע ליה לרבי יוסי בר חנינא דא״ר יוסי בר חנינא ימניז שישיבת כרכים קשה שנאמר »ויברכו העם לכל האנשים המתנדבים לשבת בירושלים: רשב"ג אומר כו': מאי בודה כדשמואל * שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים כתוב בספר בן סירא מכל ימי עני רעים והאיכא שבתות וימים מובים כדשמואל דאמר שמואל שינוי וסת תחלת חולי מעים ייבו סירא אומר אף לילות בשפל גגים גגו ובמרום הרים כרמו מממר גגים לגגו ומעפר כרמו לכרמים: מתני' מיהכל מעליו לארא ישראל ייואין הכל מוציאין הכל מעלין לירושלים ואין הכל מוציאין אחר האנשים ואחר הנשים נשא אשה בא״י וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בא״י וגרשה בקפומקיא נותו לה ממעות ארץ ישראל נשא אשה בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל יירבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות הפומקיא נשא אשה בקפומקיא וגרשה בקפומקיא נותן לה ממעות קפומקיא: גמ׳ יהכל מעלין לאתויי מאי הלאתויי עבדים ולמאז דתני עבדים בהדיא לאתויי מאי לאתויי ימנוה היפה לנוה הרעה ואיו הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי יעבד שברח מחוצה לארץ לארץ דאמרינן ליה זבניה הכא

לירושלים לאתויי מאי לאתויי מנוה היפה לנוה הרעה ואין הכל מוציאין לאתויי מאי לאתויי אפי׳ מנוה הרעה לנוה היפה ואיירי דתנא רישא אין מוציאין תנא סיפא נמי אין מוציאין: מסר בשל שלט זום שמין אומרת לעלות והוא אומרת לאא לעלות כופין אותו לעלות ואם לאו יוציא ויתן כתובה היא אומרת לצאת בייו דלכיע השיבא והוא אומר שלא לצאת כופין אותה שלא לצאת ואם לאן תצא בלא כתובה הוא אומר לצאת והיא אומרת בינונית ממנה גובה האובן ואובן האובן האו המצא שלא הרויח כלום שלא לצאת כופין אותו שלא לצאת ואם לאו יוציא ויתן כתובה: 'נשא אשה כו': הא גופא קשיא ^{הפוני} משותא הוא קתני נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שיעבודא ייינייו בשלי ויייאי אזלינן אימא סיפא נשא אשה בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא דאמרי נינו זה גובה הת בתר גוביינא אזלינן אמר רבה ^{מי כ}מקולי כתובה שנו כאן קסבר כתובה דרבנן: רבן שמעון בן גמליאל אומר גותו לה ממעות ספומקיא: קסבר י כתובה דאורייתא תנו רבנו יל המוציא שמר חוב על חבירו כתוב בו גובה חובו בושנו מן השני בכל מגבהו ממעות בכל כתוב בו ארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם הוציאו בכבל מגבהו ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות ארץ ישראל ^מכתוב בו כסף סתם מה ⁶ שירצה נימיא הראשון משחבל לוה מגבהו מה שאין כן בכתובה אהייא אמר רב משרשיא ארישא לאפוקי מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא: היכא דומן גבייחס שה כתוב בו כסף סתם מה שירצה לוה מגבהו "ואימא גסכא א"ר אלעזר דכתיב ביה מטבע ואימא זה יעמוד כשלו מת פרימי אמר רב פפא פרימי דכספא לא עבדי אינשי ת״ר יילעולם ידור אדם בא״י אפי׳ בעיר שרובה עובדי יימור בשלו וקי״ל וב ג^{המן הב} ^{שמה} ^{הלכה} כוכבים ואל ידור בחו״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל ^עשכל הרר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכל חרינה ובשבת אוכל נשר אמרינן הלוכא קסייתא הרר בחוצה לארץ דומה כמי שאין לו אלוה שנא׳ 0 לתת לכם את ארץ כנעו להיות לכם לאלהים ©וכל הכי גרמיי המלח סול מחוך כך מתחיל לחלות ואית דגרקי חולי מעיים שמין שאינו דר בארץ אין לו אלוה אלא לומר לך כל הדר בחו״ל כאילו עובד עבודת כוכבים וכן בדוד הוא אומר לעשואין יווויה שנו אחרים וכי מי אמר לו לדור לך עבוד אלהים אחרים וכי מי אמר לו לדור לך עבוד אלהים יוויה שנו סיוויה שנו מי מי אמר לו לדור לך עבוד אלהים [רשבים שם]. משנה ולמ יומר שמינו רגיל ווגגיא אין מאאין אחרים אלא לומר לך כל הדר בחו"ל כאילו עובר עבודת כוכבים 9 ר׳ זירא הוה קמשתמים מיניה דרב יהודה לאכול היינו מחילח חול מעיים לפיכך אפילו אגל באוחה הארץ דבעא למיסק לארץ ישראל דאמר רב יהודה יכל העולה מבבל לארץ ישראל עובר בעשה שנאמר קנחות וימים טונים רעים לו [סנהדרין שם]. בשפל בבלה

נגים גגו. שעני

מעיר לכרך ומכרך לעיר ואינו יכול להגביהו לפיכך מממר גגים לגגו. איורד מער הגנים הגנוהים לגנו ומולפים עליו הגמעים ואין לו מנוחה לפילו גלילות. ובמרום הרים כרמו, אמין לו המגח יד לקוות כרם במפלה בדמים יקרים וקונה לו בלחד תן ההרים שולו חל עפל אהוא מוליא לוגל (ולדייר) מוליך הרוח מן ההר לצאר כרמים שבנקעה וומלא העני נפסד נפם קו. נחמשך בדף קיא. בירי ישר, ישר, ישר, ישר, מוגיין מינה היפה לנוח הרע רשב״ג אומר אוי לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודק. מוציאיו מנוה הרע לנוה היפה אכל לא מנוה היפה לנוח הרע רשב״ג אומר אוי לא מנוה הרע לנוה היפה שהנוה היפה בודק. פיי גיז אותו היה באחר היה האבר היה היש האם האם האיש באביג אותו אין את משור וועי בעתו היפור שומות היה בוק. פיי גיז אינוע הון באיי הלוקות זו מות לנשואי אשה שאם נשא מהן אינועי ניכל לכומר לאצות אתיריו מארץ לארץ אין יו מוציאין מזו לוו לא מציר לציר ולא מכרך לכרך כרך גרול מציר והוא מקום סוקים ומכל סביבותיה באים שם לסחורה וכל דבר מצוי בו אבל באותה הארץ מוציאין מראשה וער טופה מעיר לעיר ומכוך לעדן אבל לא מעיר לבוך ולא מכוך לעיר. בשלמא מכוך לעיר לא דבכוך שכיחי כל מילי אלא מעיר לכוך מיט לא מפני שישיבת כרכים קשה האיר יוסי מנין שישיבת כרכים קשה שהכל מתיישבין שם והכתים דתוקים זה לזה ואין שם אויר אבל בעיר יש גנות ופרדסים ספוכין לבתים ואוירן יפה. רשבג"א וכר׳ מאי בורק כשמואל דאמר שמואל שינוי וסת חחילת חולי ואפילו מרעת לטובה בורק את הגוף ומעור עליו תלאים. תוספתא גי ארצוח לנישואין יהודה עבר הירדן והגליל במד"א בומן שהיה מיהודה ואידש אשה ביהורה או בן גליל שאירשה בגליל אבל בן יהודה שאירש אשה בגליל כומין אותו לצאת שע"מ כן נשאה. מוציאין מעיר שרובה עוברי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה עוברי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה עוברי כוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה עוברי כוכבים לעיר שרובה עוברי בוכבים לעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה ישראל ולא מעיר שרובה עבליל מיד אבינהם מהלך בי ימים ומתצה כשיעוי הודה וגליל ולאחר זמן אמר לאשה מציאין מעיר שרובה עוברי כוכבים לעיר שרובה עוברי בוכבים לעיר שרובה עוברי בוכבים לעיר שרובה ושראל ולא מעיר שרובה עוברי כוכבים לעיר שרובה עוביי הישראל ולא מעיר שרובה עוברי בוכבים לעיר שרובה עוברי בוכאי ישראל לעיר שרובה עובדי כוכבים. ושאל ב צמת גאון ז"ל ראובן יש לו ביה באדו ועסקו וסחורתו בה ונשא אשה מציינים המרגה אלי קטנה מזו יש בה ביה ומרחץ וריחים והומה ולא רצחה ללכת עמו ומה יש מן הרין והשיב שאלה זו כבר שאלחם אותה בימי גאון אבא מרי זיל וכך צוה וכתב לכם. שנינו ג׳ ארצות לנישואין יהורה ועבר הירדו והגליל מיהודה לגליל ומגליל ליהודה אין מוציאין מראש יהודה לסוף יהודה מראש הגליל לסוף הגליל מוציאין ומשמוציאין אין מוציאין אלא מציר לעיר ומכוך לעיר אין מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקום מוציאין היש מראים שלא מתובה. כל מקום שמצאנו ב⁰, שהוד הכלי היודה לסוף יהודה מראש הגליל לסוף הגליל מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקום שהוא יש בין עירו לעיר אביה האם לה אינה יוצאה שלא מתובה. כל מקום שהוא שהיה היה שלה כתובה אבל מעיר לכוך ומכוך לעיר אין מוציאין ואם אינה יוצאה יש לה כתובה. כל מקום שהוא מיליכה לבית היש בין עירו לעיר אביה מהלך יום אחליכה לבית אביה שלא מתובה כל מקום שהוא משיגו ואם אינה יוצאה שלא מתובה. כל מקום מחינה הגליל לים אינה יוצאה מראין ואם אינה יוצאה שלא מינה יוצאה אין לה כתובה אבל מעיר לבין ומכוך לעיר אין מוציאין ואם אינה יו המריר בררך החוקה שאמרו הכמים מהלך יום אי גמנגיי הכל מעלין לאיי ואין הכל מציאין לאחויי

כנעני שברח מחיל לארץ פיי דכפינן לרבו וכחיב ליה גיטא דחיוותא דכחיב ליה שטר אדמיה הכל מעלין מירושלים אפילו מנוה היפה לנוה הוע אין הכל מוציאין לאתויי מאי דאפילו מנוה הרע לנוה היפה: ת"ר הוא אומר לעלות והיא אומרת שלא לעלות כופין אותה לעלות ואט לא יוציא (ויתו) [בלא] כתובה. היא אומרת לעלות והוא אומר לעלות והט לא יוציא יו

ואיכא נסכא. מהכה משמע דנסכא עדיפא ממעות ודינרין של כסף דאי פחותה מאי קושיא דאין ה״נ דהא קאמר מה שירנה מגבהו אלא ודאי עדיפא ואפילו הכי פריך ואימא נסכא כיון שכתוב בו כסף סתמה לה משמע שהוה חייב לו מטבע ולמלי מגבהו מה שירנה דמשמע שימן לו ממטבע הפחות •: 5377

דוא אומר לעלות כו׳. אינו נוהג בומן הוה דאיכא סכנת דרכים והיה אומר רבינו חיים דעכשיו אינו מלוה לדור בא״י כי יש כמה מצוח החלויום בארץ וכמה עונשין דאין אנו יכולין ליוהר בהם ולעמוד עליהס: היא אומרת לצאת כופין אותה. תימה מאי איריא נא״י אפי׳ בשאר ארצות נמי היאך תוכל לדוחהו ללאת ממהומו וי״ל דהכא אפי׳ מנוה הרע לנוה היפה:

ואין הכל מוציאין לאתויי מאי. ומם ממתר מתמי לה תשני לאחויי עבד שברח לירושלים כדרבינן לעיל ואין הכל מוציאין דרישא ויש לומר דבירושלים ליכא למימר הכי דאין אנו רוצים שיהיו עבדים בירושלים יותר מדאי אלא מיוחסים. ר״ת:

אדמיה ואי לא מפקענא לך מדרבי אחי צר יאשיה דדריש אל תקגיר עבד אל אדוניו בעבד שברח מחולה לארך לארך ישראל והכא לא מפקענא ליה מיניה אלא אמריי ליה זיל זבניה התם מיירי כשלא היה מוצא בארץ ישראל למי ימכור לכך קאמר נכתוב לד שטרא אדמיה דאל״כ כל העבדים יפהיעו עלמן מידי אדוניהם שיברחו לארץ ור״ת פירש דהאי זבניה דהכא לאו מכירה ממש לאחרים אלא לעלמו והיינו נכתוב שטרא אדמיה:

שמעון מראובן לכ״ע הוה בינונית אין ראובן חחר וגובה ממנה דלגבי דידיה דלית ליה אלא זיבוריח נעשה עידית ואין ב״ת גובה ממנה אלא מן . הויבורית ונמצא שמעון . משחרר שורה רטוווח והגכה זיבורית ואע״פ שבשומא הו גובים נוח לו לאדם להיות לו מעט כינונית מהרכה זיבורית. וכגוו שאיו מעות לראובו שאילו היה לו מעות היה מגבהו לשמערן מעות ועוד היה חוזר וגובה וותו ממנו ולא היה יכול זגכותו קרקע כיוז שיש לו מעות כרכתבינו לעיל

תוספות רי״ר רהאי בינונית דגבה

ראמרי רכנו זה גורה ווה

לגבות הוא מאוחר מומנו

והשני ממחין עד שיגיע

ומנו לגבות מז הראשוז

כהמתנת זמו אכל לעולם

יבייס רבשלו הו

הירדו והנליל איז מוציאיו

מהראמוו

אהייע קיי עה קעיי ג: לאם מייי פייה מהלי ולמים הלי יב:

סן נמיי שם מושייע שם קערייג: פה פעמיי פריג מהלי אישות הלי יט ופ״ה מהלי מלכים הלי יב טושייע

עשין נל טוש״ע חו״מ סי׳ מנ פערי יד:

ה: סן ד ש מייי פיייו מהלי מלוה ולוה הלייט סמג

םה יב מיי פט״ן מהלי חישום הל״ו סמג טשין עם טוש״ע שם פרי ה פער

להיע מי עה מעי ד: םך פו מיי עס טוע״ע :05

עשין פו טוש״ע יו״ל פי׳ למן קעי׳ פה: סג ח מיי פי״ג מהלי אישות הלייכ טושייע

אישות הלי יט טושייע הייע פי עה פעיי ג: ס״מ סב ז מייי

זו טוש״ע יו״ל פי לפו כעי' פל: כאו מיי פייג מהלי

:62 30 נט ד מיי פיייג מהלי אישות הלי יע טוש״ע אה״ע מי עה פעי ג ד: ם המיי פייח מהלי ערדים הל"ט סמג עשיו

אהייע מי עה מערינ: נו ב מייי שם הליי נוש״ע שם פער ה: נה גמיי פ״ר מהלי דעות

נו א מיי פיייג מהלי אישות הלי יט טושייע

עיו משפט ור מצוה

17

פרה שלשה טשר 1111 קיא.

ממורת הש״מ

זייסו. ה) ולייל אם אחיו

של זה נשא כש"לן, ס)

נל.ד. זו מדושיו סמ

[יכמות קב.] ב״ק מט.

10 U U U U

שחידות ווכן גי׳ הילחוט

שלא סיבל עליו וכוי,

ןועייע רטיי קלושין (

סט: ועה. ד״ה עיסהו.

גליוו הש"ם

ומי עייו נלנול, נומן

כל אדם:

הורת אור השלם

א) בָּבָלָה יוּבָאוֹ (שָׁמָה

יהיו עַר יום פָּקָרי אֹחָם

נאם יי והעליתים

והשיבתים אָל הַמָּקום

הוה: [יומיה כו, כב]

ב) הְשְׁבַּעָתִי אָחְכָם

תטירו ואם תעוררו את

האהבה ער שתחפץ:

[שיר השירים ב, ז. ג, ה]

ג) ובל יאפר שַכֵּן חָלִיחִי

העם הישב בה נשא

עון: [ישעיה לג, כר]

) מובח ארמה מעשה

י (וָבַחְתָּ עָלָיו אָת

ולתיד ואת שלמיד

אַת צאַנֶר (אָת בְּקָרָוִי

בכל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר

אופיר אָת שְׁמִי אָבוא

אליף וברכתיף:

(שמות כ, כא)

ה) הרנינו נוים טמו כי

רַם עַכָּרִיו יִקוֹם וְנָקָם

וּכְפָר

ישיב לצריו

והושַׁבְתִירָ

החתיות

נוטה ה ע״א מוק׳

[מגיגה דף ו) [קדושין סט:

יבל עליו

כייא בעיין,

.1.5

צער

179

ב) [מוספחה למסלת ע"ו בנבוחת עמוס: ארונו בא. להוברו

כח״י: כך אסור לצאת מבבל. לפי

שיש שם ישיבות המרבינות תורה

ממיל: דנפה מפומבדיתא לבי כובי.

לגור שס: א"י הולמתו. כדמפרש:

אילימא ליוחפין, שנושאין נשיס

מא״י והא בכל מיוחם טפי דאמר

מר בפרה עשרה יוחסין (הרושיו

לף עה.): כל הארצות. הרי הן אלל

בבל: בעיפה, המעורכת שחין ניכר

בה מה בתוכה כך כל המשפחות

ספה י: אלא לעניו קבורה. של

בבל מוליכיו ארונותיהם ליחבר בא״י

ושל שאר ארצות הרחוחים מא״י

וקרוצים לבבל קוברים בבבל שיש

שם זכות תולה: וקרו ליה. לימות

המשיח: לעם עליה, על א״י:

ההוא בנפלים כתיב. ולעולם כח״י:

אינו הוים, בחמיה: ע״ו נלנול,

מתגלגלים העלמות עד א״י וחייו שם:

מחילות נעשה להם בקרקע, ועומלים

על רגליהם והולכים במחילות עד א״י

וקם מכלכלין ויולאים: דברים בגו.

גמור היה. ולא היה לריר לוכות

ל״י: שלחו ליה אחוהי לרבה. כנס

דר נחמני בסומבדיחה היה והיה לו

אמים בא״י ושלמו אגרת זו כדי

שיעלה הצלם: אילפא מוסית בה

דברים. עול שלחו לו כן: מעשה באחד

שהיה מצמער על אשה אחת, סנמו

נה עיניו והיה נח״ל: ואע״פ שחכם

אתה. יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי

רב שאין דומה הלומד מעלמו כו׳:

וא״ת אין דר רב. כאן שיוכל ללמדר:

שאין

בַּנוֹת ורוּשַׁלֵם בּּצְבָאוֹת יש כחן דברים מסומרים בדבר

אוֹ בְּאַלוֹת הַשְּׁרָה אָם זה ולריך לתת להם לב: שצדיק

א ציל בחומה וכן בכלי שרת כתיב, קרא דלעיל מיניה כתיב כי כה אמר הי אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו׳: שלא יעלו בחומה, יחד ציד מזמה: ע אבגמיי ס״ה מהלי בקטן. יענ״ן, אם תעירו ואם תעוררו. שמי שבועות בכל חתר: שלא יגלו את הקץ. נביחים שביניהם: ושלא ירחקו את הקץ. בעונם ל״ה שלא ז) המסגר לי"ל רבינא מלמים הלי יחי עארמיי שט הלי ט: ידחקו גרסינן לשון דוחק שלה ירצו במחנונים על כך יותר מדהי: ושלא יגלו את החוד. המרי לה סוד העצור והמרי לה סוד וכייה בעיי דהה כשמת נג רמיי שם הלי יא: רנא טוד ני אי החנים לאי ניזאי או האור את בשרכם, לשון הפקר: ובל יאמר שבו חדיתי. כלומר אל ימרעם לומר לר לי כי כולם נשואי עוון: אתה קדושין עכ: ונילקוע מימס ר׳ אראז על אדמה ממאה תמות, מקרא הוא

» בבלה יוכאו ושמה יהיו עד יום פקרי אותם בבלה יובאו ושמה יהיו. מע״ג תוספות רי״ד דהאי הרא בגלות ראשוו נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת יוציא ויחו כחוכה, היא כחיב י״ל דבולות שני נמי קפיד קרא: כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא אומרת לצאת והוא אומו יגלו פוד. העיבול כדחמרינן שלא לצאת כופין אותה ם השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות שלא תצא ואם לאו תצא (שנת דף עה.) לי היל או באילות השדה וגו' ורכי זירא ההוא שלא בכתובה: מתני מלמתלם ובינתלם זהו סוד העיבור: נשא אשה בארץ ישראל שלא יעלו ישראל ״בחומה ורב יהודה גירשה בארץ ישראל נוחו לה ממעות ארץ ישראל ם השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי נשא אשה בארץ ישראל חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת וגירשה בקפורקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל. שהשביע הקרוש ברור הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת נשא אשה בקפורקיאה וגירשה בארץ ישראל נוחו שהשביע הקרוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהו לה ממעות ארץ ישראל בישראל יותר מראי ורב יהודה יאם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא רשב"ג אומר נותן לה ממעות קפורקיאה, נשא מיבעי ליה לבדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הני דאמרו אשה בקפורקיאה וגירשה אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסור לעובדי בקפורקיאה נותן לה ממעות קפורקיאה. פיי כוכבים 🕫 בצבאות או באילות השרה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב״ה קפודקיאה מעות לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מומב ואם לאו אני מתיר את ממעות ארץ גרולות . ישראל, ואמריי הא גופא בשרכם כצבאות וכאילות השדה אמר רבי אלעזר אכל הדר בארא קשיא קתגי נשא אשה בארץ ישראל וגירשה ישראל שרוי בלא עון שנאמר מובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה בקפורקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שעבודא נשוא עון א"ל יירבא לרב אשי אנן בסובלי חלאים מתנינן לה אמר רב ענן יכל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא n מזבח 🗠 אולינו והדר חני נשא אדמה תעשה לי וכתיב התם מוכפר אדמתו עמו עולא הוה רגיל דהוה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל סליק לארץ ישראל נח נפשיה בחוץ לארץ אתו אמרו ליה לרבי אלעזר אלמא בתר גוביינא אולינן אמר אנת עולא 0 על אדמה ממאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם יאינו אמר רבא מקולי כתובה שנר כאן פיי ור היא אי רומה הולמתו מחיים להולמתו לאחר מיתה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה קולות שהעלו חכמים בכתובה וקסבר ח״ק בי חוואה אתא לקמיה רר' הנינא א"ל מהו למיחת וליבמה יא"ל ייאחיו כתובת אשה מררכנו ורשב״ג סבר כתובת אשת נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו אמר רב יהודה אמר דאורייתא פּלוַגתא היא שמואל הכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כד אסור לצאת מבבל בשמעתא קמייתא דמכלתין: ת"ר המוציא לשאר ארצות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבדיתא לבי כובי שט״ח על חבירו כתוב ההוא דנפס מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב יוסף ההוא דנפס מפומבדיתא בככל מגמו משעו בני כתוב בארץ ישראל לאסתוניא שכיב אמר אביי 🕫 אי בטי האי צורבא מרבנז הוה חיי רבה ורב יוסף מגבהו ממעות דאמרי תרוייהו כשריז שבבבל א״י הולמתז כשריז שבשאר ארצות בכל ישוא כחוב בי סחם הוציאו קולמתן למאי אילימא ליוחסין והאמר מר יכל הארצות עיםה לארץ ישראל ממעות ככל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות וארץ ישראל עיסה לבבל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הרר ארץ ישראל. מה שאין כן בכבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר יהוי ציון המלמי יושבת בת בכל ככתובה. אהייא אמר רב משרשיא ארישא ולאפוסי אמר אביי נקטינו בכל לא חזיא חבלי דמשיח תרגמה אהוצל דבנימיו וקרו ליה קרגא דשיובתא א״ר . מדרשב״ג דאמר כתוכה ראורייתא. פיי ארישא קאי אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר חונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים יחני בחוב בו בככל ובוי למא בתר שעבורא אזליי ולאו בתר גוביינא משא״כ ררמורה דלא אולינו כמר שעבורא אלא להקל שאם

עין משפט נר מצוה

ארץ

זיה השעבוד במקוי

מקום שהמטבע פחות

אורייחא ורינה כרין ב״ח

זאם ואינו נוטל בשבת

ער שלום אין שלום אינון שהכי בשובות ושביות אין האינות היום אין אינון אינון אינון אינון אינון אינון אינון אינון א מירי ואילו בכתובת תנין ללא שקלא שכתא שאם באה לערוף מן הלקותות ואם השביחו או הא השרת אינו כולה לערוף א את השבת שימ כתובה דרבנן ומיה לא דמיא לבייח והלכתא כסתם משנה ועור דתני לה גבי הלכתא פסיקתא התם דכל

תני ומתנו בהא מתני הלכתו פסוקות הן עיין בערך מייב בסיהו ת"ד לעולם ידור אום בארץ ישראל ואמילו בעיר שרובה עובדי כוכבים ולא ידור בחיל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכני מ) שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך בדוד הוא אומר כי גירשוני (היום) מהסחפח בנחלת הי לאמר

ר עבוד אלהים אחרים: א״ר אלעזר כל הדר בא״י שרוי בלא עוו שואמר העם היושב בה נשוי עוז: אמר רב ענו כל ארי באילו קבור באיל באילו קבור תחת המובח כתיב הכא מזבת ארמה תעשה לי וכתיב התם וכפר ארמתו עמוז עולא הות רגיל דהות סליק לאיי נת נפשיה בתו"ל אתו אמרי ליה לר׳ אלעזר קרי עליה ואנת עולאן על ארמה טמאה תמות אמרו לו

אמא ארונו אמר להו אינו דומה פולטתו מחיים לפולטתו לאחר מיתה. התוא גברא דנפלה ליה יבמה וכי הויא) ובי חוזאהו

אחא לקמיה דרי תניגא איל מהו למיחה ליבומה התם איל אם אחיו נשא גויה ברוך המקום שנקרו אחיו ידי החתי אמר רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מאיי לבכל כך אסור לצאת מבכל לשאר איצות: סליק מסכת כתובות

חשק שלמה על תום' רי"ר 6) כן היה הזין נומן שהיו שראל על אדממן.

אַרְמָתוֹ עַמּוֹ: שאיז צביוני בה איז מתיה חיים מתיב ר׳ אבא בר ממל ∞יחיו מתיר נכלתי יסומוז מאי לאו יחיו מתיר [רברים לב, מג] מתים שבא״י נבלתי יהומוז מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנבוכד נצר הוא דכתיב ראמר ן לָכַן כּוֹה אָמַר וְיָ אַשְׁחָק בָּעִיר רחמנא מייתינא עלייהו מלכא דקליל כי מביא א״ל רבי מקרא אחר אני דורש זנותו נשמה לעם עליה וּכָנֶיךּ וּכְנֹתָיךּ בַּתָרָב יִפֹּלוּ ואַדמתוּ בַּתַבָל ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נבלתי יקומון ההוא בגפלים הוא דכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותו נשמה שהמטרט ודול והנורמוא ואַרְמָתִף בַּחַבַל הַחַלָק (אַהָה עַל אָרָטָה לעם עליה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כגענית שבא״י מובמח ממנו אזלינו בתר גוביינא ַּמְטָאָה הָמוּת וְיִשְׂרָאֵל גלה יְגַלָה מֵעָל רכתובה היא מדרכנו ולא לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם 🛛 שבו לכם פה עם החמור » עם הרומה לחמור ורוח רמיא לב״ח. ולאפוקי מעל להולכים בה א״ר ירמיה בר אבא א״ר יוחנן יכל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובמה לו שהוא בן העולם מרישב״ג דאמר מונה ארכותו: (עמום ו, יז) ז) הוי ציון הַמָּלְמִי יוֹשֶׁבֶת בַּרָל: הבא ולר׳ אלעזר צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא • ע״י גלגול מתקיף לה ר׳ אבא סלא ואין הלכה כרשב״ג חרא רבא גלגול לצדיקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע 🕫 ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם דהא מתייחא מפקא [וכרית כ, יא] מיניה. ומו דמנו סחמא אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצריק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח בפי יש בכור לנחלה דלא ה והוררתיה את יורדי כותיה דתנן התם הבכור בור אל עם עולם את בניו 🕫 שמא לא יוכה למחילות כיוצא בדבר אתה אומר 🗠 וישכע יוסף את בני ישראל וגו׳ א״ר חנינא דברים מומית דימון המסובטרייה בְּאָרָץ בגו יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח את אחיו ארבע מאות אינו נומל פי שנים בנפי כתרבות שעוקם את יורני ביר פרסה © שמא לא יוכה למחילות שלחו ליה אחוהי לרבה יודע היה יעקב שצדיק גמור היה וכו׳ אילפא מוסיף הא האי האי היא היי האשה בכתובתה לַמַען לא תַשַּׁבִי וְנָחַתִּי בה דברים מעשה באחד שהיה מצמער על אשה אחת וביקש לירד כיון ששמע כזאת גלגל בעצמו עד יום מותו בנות במוונותיהו ולא אף על פי שחכם גדול אתה אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו וא״ת אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנן היבם וכולן אינן נוטלין צְּכִי בְּאָרֵץ חַיִים: (יחומאל כו, כ) ואם איז אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בעמידה מ) יִקיוּ מֵתָיךּ וְבַלָּתִי ככמוחזק ואקשיי בגמי על קומון קינו ונגע שבי עפר פי של אורה שבי עפר פי של אורה פלד ווארץ רפאים בהילוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמירה גוחה הימנה עמירה ס"ד והאמרת עמירה קשה ללב אלא ישיבה שמואל בית גובה את פלד ווארץ רפאים בהילוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמירה גוחה הימנה עמירה ס"ד והאמרת עמירה קשה ללב אלא ישיבה השבח. א״ר אבא מקולי כתובה שאנו כאן. אלמא שאיו) פה אמר האל קילא כתובה מכ״ח דב״ח טריף משבחא רלופת שאע״פ שהלופת השביחה לאחר שפנאה אתי ב״ח וטריף לה כאשר היא משובחת ולא יהיב ליה

פּורא הַשְׁפִיס (עשׁרָה רֹשְׁ הָאָרָץ (צָאֲצָאיה וֹתן נְשְׁכֶח לָטָ עָלֶיה (רוּז לְהֹלְבִים בָּה: וישניה בּב, ה אַבְּרָת אַל נְעָרִיו שְׁבוּ לְכָם בּה עם הַחַמור נַאַני (הַבַּעַר גַלְבָה עַר בֿה נַרְשְׁחְנוֹי הַנָשׁיבָה אַצ'יבָם: ובאשיה בּב, הו ל) וְשְׁבַרְשִׁ עם אַבֹּחַי וּנְשָׁאַתְנִי מִשְּׁנְרַים וּקַבַרְחָנִי בַּקָבָרָת נַיאבר אַנְכי אַעשׁה בְרָבָרָד: ובאשיח פו, הו וֹסַף אָת בְּנֵי יִשְׁרָאַל לַאבור פָּקֹר יְפְקֹר אֱלֹהִים אָחְכָם וְהַעָלָחָם אָת עַצְכוֹתֵי מִוָּה: וַביאשיה ו, כהן

ליסומי רש"י 🔹 ממעות ארץ ישראל. זהן קלום. בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ לעכ עליו וכן מאי לירושלים נערמי של של יחד בשם את רט שמשוג בערו דעו איר דעו איר איר איר איר איר של של של על על ע לעכב עליו וכן מאי לירושלים נערמין בוו. דתה לבם את ארץ בנער, בעל בעל מקרצל מומי. דריות דכם דאדרים. של אדהים אחרים. היולא מאיי למוץ לארץ בומן הבים כאלו עובד עיג ויים איול דוד ביני עממיא פלמי עשומא שנוא א כו,

ים, קמשתמים מיניה. לא היה כלה לליו לפי שהיה וכי לפן לעולת לחרן ימרלל ורכי הזרה לומכי לו לפירך לא היה כנכן לניה המדכש וברכוח ברון. היה ירא לירלות לו משום דהוה בעיר זירא למימק לאכול ורכי הזרה לא קנירא ליה זירא מן יגוור עליו מלילך נשבה מאן. נעיכ שייך לרף קיון עד יום פקדי אותם. בימי כורש כמו שמפורש בקסר עורא ניימיה כו, כבן. בצבאות או באידות השדה. שמהיו הפקר ומאכל כצניים ואילים נשיר השיים ב, זו, ובל יאמר שכן. של ימלול. חליתי, בשביל האומה הואם גלמני הרעה. העם. יצימי לאומ שלים עורא ניימיה כו, כבן. המשך בעיבן

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

brought to Babylonia and they will be there until the day that 1 attend to them - the word of Hashem - when I shall bring them up and return them to this place.^[1]

R' Zeira explains why, according to his view, this source does not prohibit a person from emigrating from Babylonia:

ההוא בכלי שרת - And R' Zeira maintained that ההוא בכלי שרת that verse was written in regard to the sacred utensils of the Temple, as can be seen from the context.^[2] God declares that those vessels shall remain in Babylonia, but people are permitted to go to Eretz Yisrael.

Rav Yehudah responds that immigration to Eretz Yisrael is prohibited, citing a new source:

ורב יהודה – And Rav Yehudah said: היב אחרינא -There is another verse written in this regard:^[3] השבעתי, אתכם בּנוֹת ירושלם בַּצָבאוֹת אוֹ באילוֹת השרה וגו׳ יי – I have adjured you, O daughters of Jerusalem, by gazelles or by hinds of the field etc. should you wake or rouse the love until it pleases. This verse teaches us, metaphorically, that we are bound by an oath not to ascend to Eretz Yisrael until the Final Redemption.^[4]

R' Zeira interprets this source differently:

וָרָבְּי ווירא – And R' Zeira maintained that הַהוּא שָׁלֹא וֵעָלוּ ישראל בחומה – that verse in Song of Songs means only that the Jewish people should not converge upon Eretz Yisrael in a wall

NOTES

1. Jeremiah 27:22. Thus, anyone who leaves Babylonia for Eretz Yisrael on his own violates God's directive to remain there.

[Although Rav Yehudah describes this as a "positive commandment," he does not mean that this is one of the Torah's positive commandments: This would be unlikely, since his source is a prophecy of Jeremiah spoken in connection with the destruction of the First Temple. Rather, the directive to remain in Babylonia is a מְצְוָת עֲשָה מדברי קבלה, an ordinance written in the Prophets, similar in some respects to a Rabbinical enactment.]

The question is raised: If there is a Biblical mitzvah to settle Eretz Yisrael (see above, 110b note 15), how is it possible for a prophet to issue a directive that is in direct contradiction to this mitzvah? Megillas Esther who poses this question (in his glosses to Ramban's appendix to Sefer HaMitzvos, Asei, ר״ה מצוה רביעית) therefore sides with the many authorities who hold there is no ongoing and permanent mitzvah to settle Eretz Yisrael. However, many authorities (including Ramban loc. cit.) assert that there is such a mitzvah. For a resolution of this difficulty according to these views, see Avnei Nezer, Yoreh Deah 454:7, citing Rashbash §1-2.

2. An earlier verse in the passage (v. 19) begins: For thus said Hashem, Master of Legions, concerning the pillars and the sea and the stands and the rest of the utensils [of the Temple] that remain in the city ... They will be brought to Babylonia and they will be there etc.

3. Song of Songs 2:7.

4. "The daughters of Jerusalem" are the Jewish people in every generation. They are sworn not to awaken God's love for them by returning to Eretz Yisrael before the time that it pleases God to bring the Final Redemption. They are sworn by gazelles or by hinds of the field meaning that (as the Gemara explains below) they will be hunted like hinds if they do not observe the oath.

[The Haflaah writes that Ray Yehudah does not abandon the first verse he cited above, They will be brought to Babylonia and they will be there. Rather, the verse in Song of Songs is used to teach us that the verse in Jeremiah is speaking about the Jews exiled from Eretz Yisrael and not the sacred utensils. Indeed, we find Ray Yehudah's view quoted elsewhere in the Gemara (Berachos 24b and Shabbos 41a), and the verse They will be brought to Babylonia is the only one cited (see also HaRif and Iyan Yaakov in Ein Yaakov).]

5. Literally: the Jewish people should not scale the wall. Rashi explains that this means they should not go to Eretz Yisrael "together with a mighty hand," i.e. with force. [Possibly, the Gemara's expression is based on Joel 2:7: באנשי מלחמה יעלו חומה, they scale the wall like men of war (Hashmatos Chidushei HaRadal, printed at the end of the Vilna

ההוא מיבעי ליה – And R' Zeira maintained that לכדרבי ווסי ברבי חנינא - that second verse is needed in conjunction with the teaching of R' Yose the son of R' Chanina. דאמר שלש שבועות הללו למה – for [R' Yose the son of R' Chanina] said: In regard to what actions were these three^[8] oaths administered? אחת שלא ועלו ישראל בחומה – (1) One is that the Jewish people should not converge upon Eretz Yisrael in a wall of force; ואחת שהשביע הקרוש ברוך הוא את ישראל – (2) and one is that the Holy One, Blessed is He, adjured the Jewish people שלא ימרדו באומות העולם – not to rebel against the nations of the world; ואחת שהשביע הקרוש בוכבים בוכבים – (3) and one is that the Holy One, Blessed is He, adjured the idolaters שלא ושתעבדו בהן - בּוָשָׂרָאָל יוֹתָר מִדָּאי – not to subjugate the Jewish people more than is sufficient.^[9] In any case, R' Zeira's point was that individuals were never adjured to avoid immigration to Eretz Yisrael.

ed. of Shir HaShirim Rabbah ועלא יעלי.] Piskei Riaz (13:8:6) repeats Rashi's explanation and adds that the Gemara is speaking of something akin to the Ingathering of the Exiles. According to the Tanchuma, it is the ascension of "multitudes and multitudes" (see Tanchuma Yashan, Buber ed., Hosafah to Devarim §3). Alternatively, our Gemara should read שָלא יֵעָלוּ יִשְׁרָאֵל בְּחוֹמָה, that the Jewish people should not ascend [to Eretz Yisrael] as a wall, i.e. in one mass aliyah (Hagahos R' Yaakov Emden, Rashash; see Yoma

Despite this oath, no Jews were prohibited to immigrate to Eretz Yisrael in the generation of Ezra. In that case, the Jews did not enter Eretz Yisrael with force, but rather in response to the royal invitation of Cyrus, the ruler of the Persian Empire [which included the Land of Israel] (see, however, Sefer HaGeulah in Kisvei Ramban, Chavel ed., p. 274 and Pnei Yehoshua here). Cyrus' role in the restoration of the exiled Jews was prophetically confirmed (see Isaiah 45:13 and Megillah 12a), and the Jewish people were called to account for not ascending en masse at that time (see Yoma ibid.; see Avnei Nezer, 454:56). 6. R' Zeira was neither ascending to Eretz Yisrael together with the masses of Jewish people nor engaging in combat to get there, thus he was permitted to go. 7. Song of Songs 3:5. This verse is identical to 2:7 in its wording,

9. The purpose of these oaths is to maintain the Jewish people in exile among the nations of the world until the Final Redemption. A prolonged exile is a completely unnatural state for any nation. In the natural order of things, a nation removed from their land and under the authority of another nation will either lose its identity within that of the host nation or rise up and conquer the host. The existence of the

permitted.^[6]

Ray Yehudah presents another source:

ורב יהורה – And Rav Yehudah said that it is prohibited by oath for even an individual to immigrate to Eretz Yisrael because השבעתיי׳ אחרינא בתיב,, – there is another verse reading, I have adjured you, O daughters of Jerusalem etc. that is written in Song of Songs.^[7]

R' Zeira re-interprets this new verse:

vowelization and cantillation. [Ray Yehudah thus expounds the second verse to teach that even an individual is forbidden to immigrate to Eretz Yisrael.]

8. There is a third verse in Song of Songs (8:4) that is similar to the above two verses, although the wording differs somewhat. These three verses refer to three different oaths.

There is vet a fourth verse (5:8) that begins השבעתי אתכם בנות ירושל ם. I have adjured you, O daughters of Jerusalem; however, the continuation of that verse differs completely from the other three and is not included in the same category with them (Maharsha). Each of the three verses (2:7, 3:5, 8:4) is preceded by a metaphoric depiction of the intense love between God and the Jewish people that existed in earlier times and that will exist again in Messianic times. Immediately after recalling this love, an oath is administered not to attempt to awaken this love until the time that God has chosen.]

נר מצוה			
ע אבגמיי פייס מסלי	בכלי שרת כתיב, קרא דלעיל מיניה כתיב כי כה אמר ה׳ אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו׳: שלא יעלו בחומה, יחד ציר חוקה:	6) ל״ל כחומה וכן כקמון. יענ״ן,	Rav Yel
10.00.00.00	אם תעירו ואם תעוררו. שמי שבועות בכל חתת: שלא יגלו את הקץ. נציחים שביניהם: ושלא ירחקו את הקץ. בעונם ל״ח שלח ידמקו גרסינן לשון דוחק שלה ירבו בתחנונים על כך יותר מדחי: ושלא יגלו את המוד. המרי לה סוד העבור והמרי לה סוד	נ) [לפשר הליל רבינא	(רב יְהוּדָה
	יז מקון גרטיק כטון זומן שנו ינט במתחנים על כן יומר מוסי. ושלא יגזו את הפוד. חמרי כה סוד העבור וחמרי כה סוד טעמי המורה: מתיר את בשרבם. לשון הפקר: ובל יאמר שכן חליתי. כלומר אל ימרעם לומר צר לי כי כולם נשואי עון: אתה	וכ"א בע"י דהא כשמא רבא נולד רב אשי כדאימא	sworn not
	על אדמה ממאה תמות. מקלא הוא	קרושין עכ: ובילקוט	verses
	בנכואת עמוס: ארונו בא. לקוכרו א בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקדי אותם בבלה יובאו ושמה יהיו. אע״ג	ליחל ר' אבאן, ג) [חוספחל דמסכת ע״ו	
תוספות רי״ר	נאיי: כך אמור לצאת מבכל. לפי נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת להאי קרא נגלות לאשון	פ״הן, ז) (ל״ל אם אחיו	you wake
יוציא ויתן כתובה. היא אומרת לצאת והוא אומר	שיש שם ישינות המרנינות מולה כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא כמינ י"ל דנגלות שני נמי קפיד קרא:	של זה נשא רסיילן, ס) [מגיגה דף ה.],	would hav
שלא לצאת כופין אותה	תמיל: דנפק מפומבדיתא לבי כובי. ם השבטתי אתכת בוות ירושלית ראראות שלא יגלו מוד. העיכול כדאמריע	ו) [קלושין פֿע: ולף	oath bindi
שלא תצא ואם לאו תצא שלא בכתובה: כלתנלי	כגול קס: א"י קולפותן, כלמפלק: או ראולות העודה ווו׳ וררו זורא ההוא (לנמ לף עה.) לי היח	עא.], ז) קדושין סא. [יכמות סנ.] נ״ק מע,	R' Zeira
נשא אשה בארץ ישראל	היישה ייוושין. עוטעין נעיט אינא ווולג ואראל מרבונאר ורב ורגר היישה מכתמכס ונינמכס זהן סוד העיבור:	(דה יו, ח) נ״ל שלא	וְרֵבְּי זֵירַא
וגירשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל.	מאיי והא נגל מיוחס טפי לאמר שלא יעלי שואל יבו ובות חבר אוורו ה מר צפרק עשרה יוחסין (קושין ב) השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוםי ברבי	קיבל עליו צער מחילות וכן גי הילקוט	th] – לוי
	ק עמנט אומן לעמה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת זף עמני: כל הארצות. הלי הן 35	וכ״ל נע״ין, ט) כ״ל שלא קיבל עליו וכו׳,	referred to
לה ממעות ארץ ישראל.	נגל: כעיפה. המעורנת שמין ניכר שהשביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת	יטי, אין אין אין יס [וע״ע רש״י קדושין	R' Levi,
נשא אשה בקפורקיאה וגירשה בארץ ישראל נותן	נה מה נמולה כך כל המשפחות שהשביע הקרוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן	קע: ועא. ד״ה עיפה].	
לה ממעות ארץ ישראל. רשב״ג אומר נותן לת	ספק י: אלא לענין קבורה. של בישראל יותר מדאי ורב יהודה יאם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא		regard to
ממעות קפודקיאה. נשא	ככל מהלין מהטמיים ליקלו לאין ביורנון ליה לרדררי לוו דאמר שנש שרונות הללו למה תלתא הוו דאמרי	גליון הש״ם	ָהָגֵי דַּאֲמָרָן
אשה בקפודקיאה וגירשה בקפודקיאה נותן לה		גמ׳ ע״י גלגול. עיין	mentione
ממעות קפורקיאה, פיי		קועה ה ע"א מוס' ד"ה כל אדם:	4) – הַקַץ
מעות קפודקיאה הן גדולות ממעות ארץ	עס זכות תורה: וקרו זיה, נימות כוכבים יי בצבאות או באילות השדה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב״ה המטית: זעם עליה, על ה״י: לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מומב ואם לאו אני מתיר את		should no
ישראל. ואמריי הא גופא קשיא קתני נשא אשה	ההוא בנפיים כתיב. ולעולס נאיי: בשרכם כצבאות וכאילות השדה אמר רבי אלעזר אכל הדר בארץ	תורה אור תשלם	tion; אַץ
multiples houses smiller	אינו, חיים. נסמיה: ע״י גלגול. ישראל שרוי בלא עון שנאמר µובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה	א) בָּכַלָת יוּכָאוּ (שְׁמָה	should no
בקפורקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל	מסגלגליס העלמות על א״י וחיין שס: נשוא עון א״ל יירבא לרב אשי אגן בסובלי הלאים מתנינן לה אמר רב ענן	יִהְיוֹ עֵר יוֹם פָּקְרִי אֹחָם	כְדֵי כּוֹכָכִים
אלמא בתר שעבודא אוליגן והדר תני נשא	מחולות נעשה להם בקרקע. ועומליס מיכל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא ממוכח	נָאָם יָיָ וְהַעֵלִיתִים וַהַשִּׁיבֹתִים אָד הַמָּקוֹם	₩. ₩ ₩.₩
אשה בקפורקיאה וגירשת	אראה היוש עלאי איז עראי אראה היושה או ורמור המה ה ורמר אראבו וואו וווא אראה	<u>[נ</u> וה: [ירמיה כו, כב]	2007 1975 1976 1977 1978 1978 1978
בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל		ב) הַשְׁבַּאֲהֵי אָהְכָם	Tourish noo
אלמא בתר גוביינא אזלינן אמר רבא מקולי כתובה		בְּעוֹת יְרוּשָׁלֵּם בְּצְכָאוֹת אוֹ בְּאַיְלוֹת הַשָּׂרָה אָם	Jewish peo possible on
שנו כאן פייזו היא אי	זה ולמין לתם להם לכ: שצדיק אמר אנת עולא ייעל אדמה ממאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם יאינו גמור היה, ולא היה למין לומת דומה קולמתו מחיים לקולמתו לאחר מיתה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה	הָעִירוּ (אָם הְעוֹרְרוּ אָת	forces of his
מקולות שמעלו תכמים בכתובה וקסבר ת״ק	אין שלחו ליו אין שלא אין אין אין אין אין אין אין אין אין אי	הָאַהֲכָּה עַר שְׁתָּחְפָּץ:	There are
כתובת אשה מדרבנן	צל נחמני צפומצדיתה היה והיה לו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו אמר רב יהודה אמר	(שיר השרים ב, ו. נ, ה] ג) וּבַל יֹאמַר שָׁבַן חָלִיתִי	(2) that the
ורשב״ג סבר כתובת אשה דאורייתא פלוגתא היא	אמיס גא״י ושלמו אגרמ זו כלי שמואל ייכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל	הָעָם הַישַׁב בָּה נְשָׂא	not be incr
בשמעתא קמייתא דמכלחין: ת״ר המוציא		עון: ושעיח לג, בר]	oaths of ou
שט״ח על חבירו כתוב		ד) פּוְבַּח אֲדָפָת תַּעֲשָׁת לִי (וְבַחְתָּ עָלָיו אָת	against the
בככל מגכחו ממעות בכל כתוב בארץ ישראל	שהיה מצמער על אשה אחת, שנמן ונוגוא ונפק כמומבריתא לבי כובי שמתיה רב יוסף ההוא דנפק מפומבדיתא נה עיניו והיל נמיל: ואעיפ שהכם לאסתוניא שכיב אמר אביי ® אי בעי האי צורבא מרבנן הוה חיי רבה ורב יוסף	עלתיף ואת שלטיד	(2) that the
מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם	נט שלי וויטי עוייני ואעים שהכם אמצות איז שכיב אבווי אב ייאי בעי וואי צוו בא בו דוויו או ביוטוי אתה. יפס לן לעלות כאן ללמוד מפי דאבורי תרוייהו כשרין שבבבל א״י קולמתן כשרין שבשאר ארצות בבל	אָת בְּקַרָד	(the intensi
הוציאו בכבל מגכהו	רג שאין דומה הלומד מעלמו כו׳: קולמתן למאי אילימא דיוחסין והאמר מר "כד הארצות עיסה לארץ ישראל	בְּכָל הַפָּקוֹם אֲשָׁר אַוְבִּיר אֶת שְׁמִי אָכוֹא	nations sho
ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגכהו ממעות	וא״ת אין דר רב. כאן שיוכל ללמלן: וארץ ישראל עיסה לבבל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הרר	אַלִיך וּבָרְכְתִיך:	would be in
ארץ ישראל. מה שאין כן בכתובה, אהייא אמר רב	ש ^{מיו} בכבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר »הוי ציון המלטי יושבת בת בבל	שמת כ, כא] הי הרגונג גונת נוגו	Jewish peop among the
משרשיא ארישא ולאפוקי	אמר אביי נקטינן בכל לא חזיא חבלי דמשיח תרגמה אהוצל דבנימין וקרו ליה קרנא דשיובתא א״ר	ה) הַרְנִינוּ גוֹיִם עַמּוֹ בְּי דַם עַבָרָיו יִקּוֹם (נָקֵם	
מדרשב״ג דאמר כתובה דאורייתא. פי׳ ארישא קאי	ארעזר מתים שבתוץ לארץ אינם חיים שנאמר ∞ ונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים	יָשִׁיב לְצָרָיו וְכָפָּר	10. [In 8:4 it the Gemara
דתגי כתוב בו בבבל וכו׳ אלמא בתר שעבורא אולי׳	the second state and the second state when the same the second backs being the second state of the second states	אַרְטָתוֹ עַמּו: [רברם לב, מנ]	11. Each ver
ולאו בתר גוביינא משא״כ	מתים שבא״י נבלתי יקומון מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנבוכד נצר הוא דכתיב דאמר	ח לכן פֿה אַמָר יָי	a total of si
בכתובה דלא אולינן בתר שעבורא אלא להקל שאם	רחמנא מייתינא עלייהו מלכא דקליל כי מביא א״ל רבי מקרא אחר אני דורש זנותן נשמה לעם עליה	אַשְׁהְוֹי בְּעִיר הַוְנָה	
היה השעכוד במקוי שהמטבע גדול והגוביינא	ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נבקתי יקומון ההוא בגפלים הוא דכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותן נשמה	וּכָנִיָּד וּבְּטָעָיד בַּחָרָב יִפֹּלוּ וְאַרְטָתְדּ בַּחָבָל	12. Or that End as bein
במקום שהמטבע פתות	לעם עליה מאי עביר ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר׳ אבהו אפילו שפחה כנענית שבא״י מובפח	הְחֻלָּק וְאַהָּת עֵל אֲדָבֶה	There is a
ממנו אולינן בתר גוביינא דכתוכה היא מדרבנן ולא	קה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם אבו לכם פה עם החמור » עם הרומה לחמור ורוח	ַטְאַאָה תָּמוּת וְיִשְׂרָאַל גָּלֹה יִגָּלָה מַעַל	[the Jewish
דמיא לב״ח. ולאפוקי מדרשב״ג דאמר כתובה		אַרְטָתוֹ: (עמס ו, יי)	beseech and
ראורייתא ורינה כדין ב״ח	הכא ולר' אלעזר צריקים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא • ע״י גלגול מתקיף לה ר' אבא סלא	 חוי ציון הַמָּלְמִי 	than is appr
ואין הלכה כרשב״ג חדא דהא מתניתא מפקא	רבא גלגול לצדיקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע 🕫 ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם	יוֹשֶׁכָת בַּת בְּכָל:	about this, t
מיניה. ותו דחנן סחמא בפי יש בכור לנחלה דלא	אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח	וכרית ב, יא) ה) (הוֹרַרְהֵיף אֶת יוֹרְדֵי	draw near (i
כותית דתגן התם הככור	את רוון 🕫 שרא מרה לתחולות רווצא רדרר אתה אותר 🛛 וושרט נותם את רוו ושראל נוו איר חוווא דררות	בור אל עם עולם	found in the
נוטל פי שנים בנכטי האב ואינו נוטל פי שנים בנכסי		וְהוֹשַׁבְתִיךָ בְּאָרָץ הַתִּתִּיוֹת כַּחַרַבוֹת	It is uncl
האם ואינו נוטל בשבח ולא בראוי ככמוחזק ולא		תַּהְתִּיוֹת בְּרֵרְבוֹת מַעוֹלָם אָת יוֹרְדֵי בוֹר	knowledge
האשה בכתובתה ולא	בה דברים מעשה באחר שהיה מצמער על אשה אחת וביקש לירד כיון ששמע כזאת גלגל בעצמו ער יום מותו	רְּמַעַן לא חַשַׁבִי וְנָחַתִּי	<i>Esrei</i> three for the Red
בנות במזונותיהן ולא היבם וכולן אינן נוטלין	אף על פי שתכם גדול אתה אינו דומה לומר מעצמו ללומר מרבו וא״ת אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנו	אֲבִי בְּאָרָץ חַיִים: (יחוּקאל כי, כ)	Sofer, Liku
בשבח ולא בראוי כבמוחוק ואקשיי בגמי על		מ) יְקְיוּ מֵהֶיךּ וְבַלְחִי	(called Yash
מאי דתני ולא האשה	שעמידה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש בישיבה שליש בעמידה שליש	יְקוּמוּן הָקִיצוּ וְרוַּנוּ	13. The ref
בכתובתה איני והאמר שמואל ב״ח גובה את	and the set of the second de second	שֹׁכְנֵי אָפָר כִּי טֵל אוֹרת טֵלֶּד (אָרָץ רְפָאִים	containing a
השבח. א״ר אבא מקולי	שאין ביי ביין קבור ביין קבורי ביין קבורי ביין איז אינער איז אינער איז אינער איז אינער איז אינער איז אינער איז א	הַפִּיל: [ישעיה כו, ימ]	and calculat
כתובה שאנו כאן. אלמא קילא כתובה מב״ח דב״ח		י) פֿה אָמַר הָאַל יי	20b with Ra
	עַקערָץ (עָאֲצָאָיה נָת) נְאֲפֶעָה נָלֶעם עָלֶיהָ וְרוּט לַהֹלְכִים בָּהּ: וַשּעהפב, הן כו וַאפָר טריף משבחא דלוקח שאעייפ שהלוקח השביחה לאחר שקנאה אתי בייח וטריף לה כאשר היא בֶם פֿת עַם הַחֲמוּר וַאֲנֵי וְהַנַאֵר נַלְכָה עֵר פָּה וְנְשְׁהֶהַוֶה (גְשׁוּבָה אֲצֵ'כָם: וַכאשה בב, הן מיזי ואילו בכתובה תגן דלא שקלא שבחא שאם באח לטרוף מן הלקוחות ואם השביחו את ו	אַכַרַהַם אָל גָעָריו שְׁבוּ לָי	or to the rea
	את השבת שימי ברוני או היו אין		0.0

1.5hm

1111 1111

מסורת הש"מ

ן (שְׁכַבְּחִי עָם אֲבֹחֵי וּאָשֶאחַנִי אָפְאָרִים וּקַבְרְחֵנִי בְּקָבַרְחָם וַיאבֵר אָנכי אָעָשָׁ בּרְבָרְף: וביאשת מּ, לו סו וַיָּשְׁבַּע יוסף אָת בְּיַני יִשְׁרָאַל לַאמֹר פָּקָר וְפָלָר אֵלָהִים אָתְכָם וָתַעַלְחָם אָת עַצְכֹתֵי בָוָד. וביאשת מ, ל

נעכל עניו זכן מחי ימיוקנים ועריון גם, רתה לכם את ארץ בנען, נפל שמקנט מומי, דהיות לכם אמדהים. כל הרכ למקי עכול אני גו לאלהים ול היואל ממנטי מנוס ענוד ענידה וזה ער בים אמדהים. כל היידיד אמר שבואל אביו ביש שאסור לצאת מאיי לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצותי סליק מסכת כתובות אדרים אחרים. היואל מליי למוץ למרן צומן הכימ כאלו ענד ע"צ וי"ת ליול גד ענוד יים, קפשתבוש בעירה, לה היה נלהם לעו למי שהיה וני מסן ענות למרן ימולו וכי היודה לומרי לא לא יכור לא מינה על תום' רי"ד לו כן ביש אחרים. היואל מנוס שמי לא לא ענוד יים, קפשתבוש בעירה, לה היה נלהם לעו למי שהיה וני מסן ענות למרן ימולו וכי היודה לומרי לא למיני לא לא יכור לניה מנדכע בנרכות בים, היה ללומו לע מפור לאור על למומן לאמרו שלא לא לא מעמור שיוד לא ליי עלא שמק לא היה לא למיק לא מפור ענות אראלי ביש אחר לניה מנדכע בנרכות בים, היה ללומו לע מפור לא למיקל לאמר שכלו לוג יש וצור עליו מלילן שבה מא. וציב שיך לדף קיז ער יום פקרי אותם. צמי מרטות צמפור עולו עומי בעיבן בצבאות אן באידות שמהיו מסקר ומאלל כצרים ולאילים שלא מפור ביור השירים ביו הכול אמר שכו אמר ענול ביורה לא מרכות ביוור לא מולי למפר שלא ביור בעיר ביור מיזה לא פרטלי וריל סו ביוור עליו מלילן שבה מא.

אוו והשבוו שים כתבות ודבון ומיד אז להיא לביית והזכחא כטחם משנת וכור דותגי לה גבי הלכחא פטיקתא התם דכל הנגי נדמתוג בחא מתגיי הלכות פסוקות הן עיין בערך מייב בסי*ה*ו **ת"ר** לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר שתובה עובדי כוכבים ולא ידור בחיל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הור בארץ ישראל ולמת כמי שיש לו אלוח וכיו 6) שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך בדור הוא אומר כי גירשוני [היום] מהסתפח בנחלת הי לאמר ן עבוד אלהים אחרים: א״ר אלעזר כל הדר בא״י שרוי בלא עוז שנאמר העם היושב בה נשוי עוז: אמר רב ענז כל ה. הקבור באיי כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבת ארמה תעשת לי וכתיב התם וכפו ארמתו עמו עולא הות רגיל דהות סליק לאיי נת נפשיה בחויל אתו אפורי ליח לר׳ אלעזר קרי עליה ןאנת עולאן על אדמה טמאת תפות אפורו לו אתא ארונו אמר להן אינו דומה קולטתו מתיים לקולטתו לאחר מיחה. התוא גברא דנפלה לית יבמה (כי הויא) ובי חתאה] אתא לקמית דרי תניגא איל מהו למיתה ליבומה ההם איל אם אתיו נשא גויה ברוך המקום שעקרו אחיו ירי התחוי אמל רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מאיי לבכל כך אסור לצאת מבכל לשאר ארצות. סליק מסכת כתובות

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

udah expounds the middle of the verse:

- And Rav Yehudah said that individuals were in fact to immigrate to Eretz Yisrael because in each of these אָם־הַעִירוּ ואָם־הַעוֹרָרוּ״ בָּתִיוּ, – it is written, should or rouse the love.^[10] Since either verb (wake or rouse) ve sufficed, the redundancy teaches us that there is an ng individuals not to immigrate to Eretz Yisrael. offers an alternative exegesis:

- And R' Zeira maintained that מִיבָּעֵי לֵיה לְכִדְרַבִּי e redundancy] which appears in the three verses above is needed in conjunction with the teaching of דָאָמֵר שֵׁשׁ שְׁבוּעוֹת הֵלָלוּ לָמָה – for [R' Levi] said: In what actions were these six^[11] oaths administered? הַלָּהָא - Three are those that we have already d. אינך – The others are as follows: שלא וגלו את 1) That [the prophets among the Jewish people] t reveal the End, i.e. the timing of the Final Redemp-ושלא ירחקו את ה (5) and that [the Jewish people] t distance the End through their sins;[12] ושלא יולו

ple as an identifiable and independent group in exile is ly because God decreed it should be so, despite the natural story.

e three decrees: (1) That the exile should not cease to exist; intensity of the exile should not be lessened; and (3) that it eased. Corresponding to these three decrees are the three ur Gemara: (1) That the Jewish people should not rebel nations of the world (the exile would cease to exist entirely); Jewish people should not ascend en masse to Eretz Yisrael ity of the exile would be reduced); and (3) that the idolatrous uld not subjugate the Jews more than necessary (the exile ntensified). By virtue of these Heavenly decrees/oaths, the ple is suspended in the unnatural state of long-term exile nations (Maharal here and in Netzach Yisrael ch. 24).

t is written אם תעירו ומה־תַּעִירו ומָה־תָּעָרו (not אם תעירו) but in regard to a's current point, this is not a significant difference.]

rse beginning I have adjured you contains a double verb. for x oaths (Rashi).

they should not despair of being redeemed and dismiss the ng far, far off (Maharsha; see Yalkut HaGershuni).

another version of our text that reads אַלא יִרְחֵקוּ אָת הַקֵּץ, that people] should not force the End, i.e. they should not importune God to bring about the Final Redemption more ropriate (Rashi). If the Jews would pray to God excessively their prayers would be capable of forcing the Redemption to Pri Tzaddik, beginning of Vaeschanan). [This version is also e Midrash (see e.g. Shir HaShirim Rabbah 2:7).]

lear how much prayer is too much prayer. It is general that the Sages ordained the recitation of the Shemoneh times a day and this prayer by itself contains several pleas lemption and the like. Regarding this issue, see Chasam tei Teshuvos §86 and Yismach Moshe in his commentary nir Moshe) to Song of Songs 2:7.

erence is either to the Secret of Intercalation (a Baraisa a set of cryptic teachings concerning the complex methods tions used to fix the Jewish calendar; see Rosh Hashanah shi ad loc. and Tosafos here; see Pirkei DeRabbi Eliezer §8),

sons behind the Torah's commandments (Rashi). [There is ^{llso} an elaborate Kabbalistic discussion of elements pertinent to intercalation (see Kinas Hashem Tzivakos in Ginzei Ramchal, Friedlander ed., p. 112). Finally, the phrase סור העבור is also used by Rishonim to refer to a specific Kabbalistic mystery that is not directly related to intercalation (see, for example, Ramban to Leviticus 18:6).]

These three oaths are three decrees that ensure that the End will arrive one day, just as the first group of three ensured that the exile would continue for some time. See Maharal loc. cit. who explains this idea at length.

[The Acharonim discuss why the oaths mentioned in our Gemara are not cited in Rambam's Mishneh Torah, nor in the Tur nor in the

NOTES

secret to the idolaters.^[18] R' Zeira thus maintained that there was no source to prohibit his immigration to Eretz Yisrael and he did in fact ascend there.^[14]

The Gemara expounds part of the verse cited above:

ייִבְּאַרָאות או בָּאַיִלות הַשָּׂרֵה׳י – by gazelles or by hinds of the field. אָמָר רָבִי אָלְעָוָר – R' Elazar said in explanation of this clause: אַמָר לַהֵם הַקָּרוֹשׁ בַּרוּך הוּא לִישְׁרָאָל – The Holy One, Blessed is He, said to the Jewish people, אם אָהָם מְקַוּימִין אֶת הַשְׁבוּעָה - מוטב - "If you abide by the oath, it will be well and good for

you, ואם לאו אַני מַתִּיר אָת בְּשָׁרְכֵם בְּצְכָאוֹת וּכְאַיְלוֹת הָשָׁדֶה – but if not, I will permit your flesh to be hunted by the idolaters as the gazelles and as the hinds of the field.^[15]

Another statement of R' Elazar, this time in regard to the greatness of Eretz Yisrael:

אַמָר רָבָּי אָלָעַזַר – R' Elazar said: בל הדר בארץ ישראל – Whoever dwells in Eretz Yisrael שרוי בלא עון – lives without sin, אַנאַמַר ,ובל יאמַר שָׁבֵן חָלִיתִי – as it says, [16] Let the neighbor [of Eretz Yisrael] not say, "I am afflicted [on account of the Jewish people living next to me," העם הישב בה נשא עון - because the הסור לעו – (6) and that they should not reveal the people dwelling within [Eretz Yisrael] are forgiven of sin. [17]

> Shulchan Aruch. It has been suggested that since these oaths do not conform to the parameters of the oaths discussed in Tractate Shevuos. but are rather fundamental elements of the relationship between God and the Jewish people in exile, they are not cited in these sources. However, Rambam does cite them in his Iggeres Teiman (see below note 15), in which he warns the Yemenite community in the strongest terms not to be misled into violating these oaths (by following a false messiah). Furthermore, Piskei Riaz, which is a halachic work, does mention these oaths. They are discussed at length by the Midrash in a historical context (Shir HaShirim Rabbah 2:7) and in other sources (see Rabbeinu Bachya to Genesis 32:7; Abarbanel in Yeshuos Meshicho I p. 11b; Kaftor VaFerach, Jerusalem ed., 5657, p. 197; Yefei To'ar to Vavikra Rabbah 19:5 and Yefei Kol to Shir HaShirim Rabbah 2:7), This subject has been discussed at great length (notably by the saintly Torah giants of the previous generations) but a thorough treatment of this issue is beyond the scope of this elucidation. For more sources that bear upon this topic, see above, 110b note 15.]

> 14. See Gemara below (112a), which records how he crossed a river to get to Eretz Yisrael. However, before he left, R' Zeira returned to Ray Yehudah [incognito] in order to hear one last teaching from him (see Shabbos 41a; see a similar account involving another Amora in Berachos 24b; see Berachos 57a regarding the dream that inspired R' Zeira to go to Eretz Yisrael).

> 15. God will remove His providence from the Jewish people and there will consequently be an "open season," as it were, on Jewish lives (see Avnei Nezer 454:47),

> The Midrash (Shir HaShirim Rabbah 2:7) cites four cases in history where the Jews did attempt to force the redemption and in each case the efforts resulted in massive bloodshed. Rambam in Iggeres Teiman (towards the end) lists several incidents in which groups of Jews followed false Messiahs and suffered misfortune and even death as a result. Rambam comments that these groups were guilty of violating the oath mentioned in our Gemara.

16. Isaiah 33:24.

17. Rashi to Isaiah, as explained by Maharsha: see Rashi here and Chochmas Shlomo

When the neighboring countries of Eretz Yisrael suffer some misfortune they may be inclined to blame the Jews for their tribulations. The rationalization for this fingerpointing would be the principle, "Woe to the wicked, woe to his neighbor" (Succah 56b). Since, they reason, the Jews are wicked and deserving of punishment, the countries adjacent to them are stricken on account of them. The prophet therefore informs us that this is not so. The Jews in Eretz Yisrael - by virtue of being in Eretz Yisrael - are innocent of sin, and

the misfortunes suffered by the neighbors are on account of their own sins (Maharsha),

Pnei Yehoshua comments that Eretz Yisrael's capacity to atone for sin is not unlimited. If every transgression committed within the Land is automatically forgiven, how is it possible that our forefathers were

קילא כתובה מכ״ת דב״ת

קיא.

שני דייני פרק שלשה עשר כתובות

א ציל כחומה ומ בכלי שרת כתיב, הרא ללעיל מיניה כמיב כי כה אמר ה׳ אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו׳: שלא יעלו בחומה, יחד ביל חזהה: ע אבגמיי ס״ה מהלי כממון. יעניין אם תעירו ואם תעוררו. שמי שבועות בכל חתת: שלא יגלו את הקץ. נביחים שביניהם: ושלא ירחקו את הקץ. בעונם ל״ח שלח ולכים הלי יא: עא דמיי עס הלי ט: ידמקו גרמינן לשון דוחק שלא ירצו במחנונים על כך יותר מדאי: ושלא יגלו את החוד. אמרי לה סוד העצור ואמרי לה סוד עב המיי עם הלייכ: אים בעיי דהה כשמם עון רמיי שם הלי יה: רגא טלד כי לאי השימא טעמי התורה: מתיר את בשרכם. לשון הפקר: ובל יאמר שכן חליתי. כלומר אל יתרעם לומר צר לי כי כולם נשואי עון: אתה

ג) [מוספתה דמסכת ע"ו בנכוחת עמוס: ארונו בא. לחוברו » בכלה יובאו ושמה יהיו ער יום פקדי אותם בבלה יובאו ושמה יהיו. אע״ג תוספות רי״ר דהאי הרא בגלות ראשוו פייסן, ד) נייל אם אחיו באיי: כד אמור לצאת מבבל, לפי נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת יוציא ויהן כתובה. היא כתיב י"ל דבגלות שני נמי הפיד הרא: שיש שם ישיבות המרצינות מורה כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא אומרת לצאת והוא אומר יגדו סוד. העיצול כלאמרינן תמיל: דנפה מפומבדיתא לבי כובי. שלא לצאת כופיז אותה השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות זלא תצא ואם לאו תצא (שנת דף עה.) כי היא לגור שם: איי קולמתן. כלמפרש: או באילות השדה וגו' ורבי זירא ההוא שלא בכתובה: מתני׳ קלמחלם וצינתלם זהו סול העיצול: אילימא ליוחפין, שנושחין נשיס נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בארץ ישראל נותן שלא יעלו ישראל ״בחומה ורב יהודה מא״י והא בצל מיוחס טפי דאמר השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי 🛛 מחילות נוכן גיי הילקוט מר בפרק עשרה יוחסין (קרושין וכיל נעיק, טו גייל וריים בפרק עשרה יוחסין (קרושין וכיל בעיק, טו גייל לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בארע ישראל חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שלא קיבל עליו וכו, לף עה.): כל הארצות. הלי הן אלל ירשה בקפודקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל בבל: בעיפה, המעורצת שחיו ניכר שהשביע הקרוש ברור הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת נשא אשה בקפורקיאה וגירשה כארץ ישראל נותן שהשביע הקרוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהן בה מה בתוכה כך כל המשפחות לה ממעות ארץ ישראל. ספק °: אלא לעניו קבורה. של בישראל יותר מדאי ורב יהודה 🛛 אם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא רשר״ו אומר ווחז לת ממעות קפורקיאה. נשא בבל מוליכין ארונומיהם ליקבר בא״י מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הגי דאמרו אשה בקפורקיאה וגירשה ושל שאר ארנות הרחוקים מא״י בקפורקיאת נותן לה אינד שלא יגלו את הסץ ושלא ירחקו את הסץ ושלא יגלו הסוד לעובדי מוטה ה ע"א מוס׳ ד"ה וקרוצים לצבל קוברים בבבל שיש ממעות קפורקיאה. כוכבים 🛛 בצבאות או באילות השרה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב״ה מעות לפורליאה הו שם זכות תורה: וקרו דיה. לימות ממעות ארץ גדולות לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מומב ואם לאו אני מתיר את החשים: לעם עלוה. נול איינ: שראל. ואמריי הא גופא בשרכם כצבאות וכאילות השדה אמר רבי אלעזר "כל הדר בארא קשיא קתני נשא אשה ההוא בנפלים כתיב, ולעולם כח״י: בארץ ישראל וגירשה ישראל שרוי בלא עון שנאמר 🛛 ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה אינו היים. כחמיה: ע"י גלגול. בקפורקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל גשוא עון א״ל יירבא לרב אשי אנו בסובלי חלאים מתנינו לה אמר רב ענו מחגלגלים העלמוח עד א״י וחייו שם: אלמא בתר שעבודא אולינן והדר תני נשא אלמא כתר מחילות נעשה להם בקרקע. ועומליס יכל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המובח כתיב הכא p מובח על רגליהם והולכים במחילות עד א״י אשה בקפורקיאה וגירשה אדמה תעשה לי וכתיב התם הוכפר אדמתו עמו עולא הוה רגיל דהוה ועם מצלצלין ויולאים: דברים בגו. ממעות ארץ ישראי סליה לארא ישראל נה נפשיה בחוא לארא אתו אמרו ליה לרבי אלעור יש כאן דברים מסותרים בדבר אלמא בתר גוביינא אולינו אמר אנת עולא 🛛 על אדמה ממאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם יאינו . ומר רבא מקולי כתובה שנר כאן פיי זו היא אי רומה הולפתו מחיים להולמתו לאחר מיתה ההוא גברא רגפלה ליה יבמה גמור היה. ולא היה לריך לוכות מקולות שהעלו חכמים בכחובה וקסבר ת״ק בי חוזאה אתא לקמיה רר' חנינא א״ל מהו למיחת וליבמה יא״ל ייאחיו ל״י: שלחו ליה אחוהי לרבה. כנה כתובת אשה מדרבנו בר נחמני בפומבדימה היה והיה לו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירך אחריו אמר רב יהודה אמר ורשכ״ג סבר כתובת אשה אחים בא״י ושלחו אגרת זו כדי דאורייתא פלוגתא היא שמואל הכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבכל כך אסור לצאת מבבל בשמעתא קמייתא שיעלה אללס: אילפא מוסית בה דמכלתין: ת״ר המוציא לשאר ארצות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבדיתא לבי כובי דברים. עוד שלחו לו כן: מעשה באחד וט״ח על חבירו כתוב ההוא דגפה מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב יוסף ההוא דגפה מפומבדיתא בכבל מגכהו ממעות בבל שהיה מצמער על אשה אחת. שנתן כתוב בארץ ישראל לאסתוניא שכיב אמר אביי 🕫 אי בעי האי צורבא מרבנז הוה חיי רבה ורב יוסף בה טיניו והיה בחיל: ואעים שהכם דאמרי תרוייהו כשריז שבכבל א״י הולמתז כשריז' שבשאר ארצות בכ'ל ישראל כתוב בו סתס אתה. יפה לד לעלות כאו ללמוד מפי הוציאו בככל מגכהו קולמתו למאי אילימא ליוחסיו והאמר מר יכל הארצות עיסה לארץ ישראל ממעות ככל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות וא״ת אין דך רב. כאן שיוכל ללמדך: וארץ ישראל עיסה לבכל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הדר ארץ ישראל, מה שאיו כו בכבל כאילו דר בארא ישראל שנאמר »הוי ציוז המלמי יושבת בת בכל משרשיא ארישא ולאפוסי אמר אביי נסמינו בכל לא חזיא חבלי רמשיח תרגמה אהוצל דבנימיו וקרו ליה קרנא רשיובתא א״ר . מדרשב״ג דאמר כתובה דאורייהא. פי׳ ארישא קאי דתני כחוב בו בכבל וכו׳ אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר הונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים שאיז צביוני בה איז מתיה חיים מתיב ר' אבא בר ממל ∞יחיו מתיד נבלתי יהומוז מאי לאו יחיו מתיד אלמא בתר שעבורא אוליי מתים שבא״י נכלתי יהומוז מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנבוכר נצר הוא דכתיב ראמר בכתובה דלא אולינו בתר שעכורא אלא להקל שאם רחמנא מייתינא עלייהו מלכא רקליל כי מביא א״ל רבי מקרא אחר אני דורש זנותן נשמה לעם עליה היה השעכור במקו׳ שהמטבע גדול והגוביינא ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נבלתי יקומוז ההוא בנפלים הוא רכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותז נשמה במקום שהמטבע פחות לעם עליה מאי עביר ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית שבא״י מובטח מנו אזלינז בתר גוביינא רכתובה היא מררבנו ולא לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם 00 שבו לכם פה עם החמור ° עם הרומה לחמור ורוח רמיא לב״ח, ולאחוסי להולכים בה א״ר ירמיה בר אבא א״ר יוחנן יכל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובמח לו שהוא בן העולם מדרשב״ג דאמר כתובה אורייתא ודינה כדין ב״ח הבא ולר׳ אלעזר צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא • ע״י גלגול מתקיף לה ר׳ אבא סלא ואיו הלכת כרשב״ג חדא מתניחא מפקא רבא גלגול לצדיקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע וגשאתגי ממצרים וקברתני בקבורתם מיניה. ותו דתנו סתמא אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצריק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח במי ש בנו למלה דלא ותית דתנן התם הככור את בניו 🕫 שמא לא יזכה למחילות כיוצא בדבר אתה אומר 🗠 וישבע יוסף את בני ישראל וגו׳ א״ר חנינא דברים נוטל פי שנים בנכסי האב ואינו גוטל פי שנים בנכמי בגו יורע היה יוסף בעצמו שצריק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח את אחיו ארבע מאות פרסה © שמא לא יזכה למחילות שלחו ליה אחוהי לרבה יודע היה יעקב שצדיק גמור היה וכו' אילפא מוסיף ולא בראוי כבמוחזק ולא האשה בכחובחה ולא בה דברים מעשה באחד שהיה מצמער על אשה אחת וביקש לירד כיון ששמע כואת גלגל בעצמו עד יום מותו אף על פי שתכם גדול אתה אינו דומה לומד מעצמו ללומד מרבו וא״ת אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנן מיכם מלו איו מליו בשבח ולא כראו ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בעמידה שעמידה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש בישיבה שליש בעמידה שליש באי האיי האיי איי ככתובתה איני והאמר ואיז ופאים בהילוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמירה גוחה הימנה עמירה ס״ר והאמרת עמירה השה ללב אלא ישיבה שמואל ב״ח גוכה את השבח. א״ר אבא מקולי שאיו כתובה שאנו כאו. אלמא

> בורא השמים (גופיהם רקע הארץ וצאצאיה נהן נשמה לעם עליה ורוה להלכים בה: ושעה מכ, ה) כ) ויאמר אַכָּרָהָם אָל נְעָרִיו שְׁבוּ כָּכָם פֹּה עָם הַחֲמוֹר וַאַנִי וְהַנַּעֵר נַלְּבָה עֵר כֹּה וְנִשְׁחָחָנָה (נְשׁוּבָה אַלֵּיכָם: נַראשת כב, ה)) (שְׁבַבְּתִי עִם אֲבֹתֵי וּנְשָׂאחַנִי סִמְצְרִים וּקְבַרְחֵוּי בְּקְבַרְחָם וֹיאמֵר אָנֹכִי אָעָשָׁה בִרְבָרֶף: ובאשת מ, לו ם) וַיַשְׁבַּע

ממעות ארץ ישראל. שהן קלום. בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ליכונמי רש"י ישראל. מנין הכמונ נכמונה למולינן למולה. רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעוח קפופקיא. שנשמער באן כאלי מנה דקמער מכוס לאומי אומין אומיו. דיין שכעון באראי או ביו אוזן איז שכעון או ממור ורונה הענד שלו ממרנו אלה למיי כופין את רבו להענותו. פגוה היפה, דמיל, לצוה הרעה, דאיי ואון אשמו יכולה לעכב עליו וכן מא"י לירושנים נערכין גם, דתת דכם את ארץ כגען, נשכר שמקנלו מנומי, דהיות דכם לאדהים, של הלר מלך ימראל אי לו לאליים וכל איולא ממנה כשובר עבודה זרה וויקוא בה, להן. כי גרשוני, מארן יפראל. לך עבוד אדהים אחרים, היולא מאיי למוך לארן בומן הנימ כאלו עובר עיג ויים איול דוד ניני עממיא פלא טעומא ושמואל א בו, ים, קסשתפים פיניה. לא היה נראה אליו לפי שהיה וכוי חפץ לעלות לארן יצראל ורכ יהודה אופר לו לפיכך לא היה נכנס

סן, קשאותים בירה מדיטי מיש מדע שישיים זמי מהן משט מתן שנית הנכיארט חומר שידע אשי איש מש נעמ מתלכת בביכות בון. מדיטי משוט החט נעי דיראל לומקל מעמל הינה לה ניסו הלה מקין מנור עלו מלילך ופבה מאז. נעיב שייך לרף קיון עד יום פקדי אותם. צימי כולם כמו שמפולם כפסר עולף וימיו כו, בבן. בצבאות או באיצות השדה, שמיו הפקר ומאכל לכנייט ואיליט ושיר השירים ב, ם, ובל יאמר שבן, צל יעראל. חליתי, נשניל האומה הואת כאמני הכעם. דעם יינים לא שקראו שיר שירים בינים לא שיר או שירי שירים בינים ואיש משור שירים בינים אות שירים בינים לא מימו לי מחסר מעור שירים בים. בצבאות או באיצות השדה, שמיו המקר ומאכל לכנייט ואילים ושיר השירים ב, ם, ובל יאמר שכלו עלי לאומי שיר מעור מתחיר אותם בימים לא שקראו שמות בינים בינים אותי בינים לא מעור בינים באינות השדה.

תשם שלמה על תום' רי"ר 6) כר היה הדיו נומו שהיו ישראל על אדממו.

טריף משבחא דלוקת שאע״פ שהלוקת השביחה לאחר שקנאה אתי ב״ה וטריף לה כאשר היא משובחת ולא יהיב ליה

אינד השלו בכתובה תון דלא שקלא שבחא שאם באה לטרוף מן הלקותות ואם השביחו את השדה אינת יכולת לטרוף. את השבה שימ כתובה דרבנן ומ״ה לא דמיא לב״ת והלכתא כטחם משנה ועוד דתני לה גבי הלכתא פסיקתא התם דכל הני דמתנו בהא מתניי הלכות פסוקות הן עיין בערך מ״ב בס״ה: ת״ר לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר

זרובה עובדי כוכבים ולא ירור בח״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכו׳

f) שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך בדור הוא אומר כי גירשוני [היום] מהסתפח בנחלת ת׳ לאמו

ך עבוד אלהים אחרים: א"ר אלעזר כל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוי עון: אמר רב ענן כל

סבור בא״י באילו סבור תתת המזבה כחיב הכא מזבה ארמה תעשה לי וכתיב התם וכפר ארמתו עמו: עולא הוה רגיל

יהוה סליק לאיי נת נפשיה בחורל אתו אמרי ליה לרי אלצור קרי עליה [את עולא] על ארמה טכאה תמוח אמרו לו אתא ארונו אמר להן אינו רומה קולטתו מתיים לקולטתו לאחר מיתה. **תחוא גברא** דנפלה ליה יבמה (כי הויא) (בי תוואה)

אתא לקמיה דרי חנינא א״ל מהו למיחת ליכומה התם א״ל אם אחיו נשא גויה ברוך המקום שעקרו אחיו ירד תחתיו אמו

רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא״י לכבל כד אסור לצאת מכבל לשאר ארצות: סליק מסכת כתובות

קרושין ענ: ופילקוע על אדמה ממאה תמות. מקרה הוה של זה נשא כשילו. ה) קניגה לף נלף ו) [קרושין סט: על.], ו) קרושין .bp וירמום מהן ד"ם מנו. for 1. a) ("d היבל עליו צער ס ווע״ע כש״ע הלושיו ועה. ד"ה עיקה]. גליוו חש״ם גמי עיי גלגול. עיין :076 370:

תורה אור השלם א) בכלה יובאו ושמה היו ער יום פקרי אתם אם יי והעליתים והשיבתים אד המקום [הנה: (יומיה כו, כב) ב) הִשְׁבַּעֲתִי אֶחְכָם בנות ירושלם בצבאות או באילות השָרה אם זה ולריך לחת להם לב: שצדיק הַעִירוּ וְאָם הַעוֹרְרוּ אָת האהבה ער שתחפץ: שר השרים ב. ו. נ. הל ג) ובַל יֹאמֵר שֶׁבֵן חָלִיחִי הַעָם הַישֵׁב בָּה נְשָׂא עוו: וישעיה לנ, כרו) מובה ארמה העשה וְזָבַהְתָּ עֶלָיו אָת עלתיך ואת שלמיך אַת צאנוי ואָת בְּקַרוּ נכל הַמָּקוֹם אוֹבִיר אַת שְׁבִי אָבוא רב שחין דומה הלומד מעלמו כו׳: אליף וברכתיף: (שמות כ, כא

ה) הרגינו נוים טפו כי דם עַכָּדִיו יִקוֹם וְנָקָם יָשִׁיב לְצָרָיוֹ וְכָפָּר ארמתו עמו: [דברים לב, מע] ה לָכֵן כּוֹת אָטֵר <u>יִי</u> תונה אַשָּׁתִּף בַּעֵיר ּבְּנֶיִה וּבְעָתִיה בַּדֶרָב פלוּ וְאַרְטָתְה בַּחָבָל תחלק ואתה על אָרָמָה ַּטְאַאָה תָּמוּת וְיִשְׂרָאַל גלה יגלה מעל ןרְמָתוֹ: (עמים ו, יו] ז) הוי ציון הַמָּלְמִי יושבת בת בכל: (זכריה ב, יא ה) (הוֹרַדְהַיִּדְ אָת יוֹרְדַי כוֹר אָל עַם עוֹלָם בארא (הושַׁבַתֵּיך חחתיות כָּחֲרְבוֹת מַעוּלָם אָת יוֹרְדִי בוֹר מעו לא תשבי ונחתי צבי בארץ חיים: [יהוקאל כו, כ] ט) יְחִיוּ מַתָיךּ וְבַלָתִי

יקוטון הָקִיצוּ וְרַגְּנוּ שׁקְנֵי עָפָר כִּי טֵּל אוֹרת טַלָּדְ וָאָרָץ רְפָאִים רופיל: [ישוניה כו, ימ]) פֿה אַמָר הָאַל

יוסף את בני ישראל לאמר פלר יפלר אלהים אתכם והעלתם את עצמתי מוה: ונראשה ג כהן

אַמַר לֵיה רַבָּא לְרֵב אַשִׁי - Rava said to Rav Ashi: אַנו בְּסוֹבְלֵי - גענו בָּטוֹבָלי - שלאים מתנינו לה – We have taught [this verse] to be speaking about those who are burdened with illness, i.e. it is this The previous teaching mentioned the capacity of Eretz Yisrael

to explate sin. Now the Gemara cites another statement in this vein: אַמָר רַב עָנָן – Rav Anan said: אַמָר רַב עָנָן – Whoever is buried in Eretz Yisrael באילו קבור תַּחָת הַמוּבּח - is

The Gemara notes a different interpretation of this verse:

group that the verse describes as "forgiven of sin,"[18]

considered as if he were buried under the Altar in the Temple, as regards the great atonement he receives.[19] הַכָּא ,,מוְבַּח - We derive this from Scripture's usage of parallel terms in two contexts: It is written here:[20] Make for Me an earthen Altar; וְכְהֵר אַדְמָתוֹ עֵמוֹ׳׳ – and it is written there: and the earth shall atone for His nation.^[21]

The previous statement dealt with burial in Eretz Yisrael. The Gemara now relates an incident bearing upon this topic: עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל – Ulla was accustomed to ascend to Eretz Yisrael, i.e. he came and went between Eretz Yisrael and the Diaspora.[22] נח נַפְשֵׁיה בָחוּץ לַאָרֵץ - He passed away outside of Eretz Yisrael. אַתוּ אַמְרוּ לֵיה לְרַבִּי אָלְעַוַר – They came and told R' Elazar that Ulla had died in the Diaspora. אַמָר [R' Elazar] remarked, אנה עולא "על־אָרמה "עמאה המוח – "You, Ulla, shall you die upon contaminated soil?!"[23] ארונו בא They told [R' Elazar], ארונו בא "His

NOTES

exiled and the Temple destroyed on account of their sins? Also, even Yom Kippur does not atone for someone who sins and relies upon Yom Kippur to atone for him. Rather, Eretz Yisrael does not atone for the brazenly wicked. To the contrary, regarding such evil men, God says (Jeremiah 2:7): I brought you into a fruitful land, to eat its fruit and bounty; but you came and contaminated My land, and made My heritage into an abomination (see also Sefer HaCharedim, Mitzvos HaTeluyos BaAretz 2:15 and Shelah, Shaar HaOsiyos אוח קי קרושה).

18. According to this interpretation, the verse does not speak in reference to Eretz Yisrael at all, and it should be read as follows: Let the neighbor [of mine as I suffer from illness] not speak [joyfully of that which] I am afflicted [hoping that I will die, because that is not the purpose of this suffering. Rather, the purpose is to render all] the people living amidst [suffering] forgiven of sin (see Maharsha).

IIn our text, the Gemara states that this interpretation was spoken by Rava to Rav Ashi. If the Gemara is referring to the most famous Amoraim by those names, this is problematic because the Gemara in Kiddushin 72b states that Rav Ashi was born when Rava passed away, so they could not have spoken to each other: In the Ein Yaakov's text, it is Ravina who speaks to Rav Ashi: These two were contemporaries (see Bava Metzia 86a). In the Yalkut Shimoni (to Isaiah loc. cit.), it is R' Abba who speaks to Rav Ashi. (Alternatively, "Rava" and/or "Rav Ashi" refer to lesser-known Amoraim by these names who did live at the same time.) There is also a well-established version of the text in Kiddushin that states Rav Ashi was born before Rava passed away. According to this version, Rav Ashi could have been a disciple of Rava, as some other sources indeed indicate (see Toldos Tannaim V'Amoraim).]

19. The earth God used to create Adam, the first man, was taken from the future location of the Altar [in Jerusalem] (Rambam, Hil. Beis HaBechirah 2:2 [see Kesef Mishneh ad loc.] and Yalkut Shimoni, Bereishis §2). The Gemara's metaphor of being buried under the Altar means that a person returns to his source in a pristine state, unsullied by the sins of this world, just as his soul returns to its sublime source in a state of purity. With this background, Ray Anan says that a person who is buried anywhere within Eretz Yisrael attains the atonement of being "buried in the location of the Altar" (Maharsha).

[Certainly, the Gemara does not suggest that there would be a special merit in being buried under the Altar in a literal sense. The presence of a corpse under the Altar could cause massive contamination and bring the Temple service to a standstill (see Yerushalmi Pesachim 9:1). Rather, the Gemara speaks of burial there metaphorically, that the

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

ההוא גברא דְנַפְלָה לֵיה יְבַמָה בְּי חוֹזָאָה – There was a certain man in Eretz Yisrael whose brother died childless and it fell to him to enter a Levirate marriage with his sister-in-law in Bei Chozaah in Babylonia. אָתָא לְקַמֵּויה דְרַבִּי חֵנִינָא – [This man] came before R' Chanina. אמר ליה – He said to [R' Chanina]: מהו למיחת וליבמה – "What is the law as to whether I am permitted to descend from Eretz Yisrael to Bei Chozaah and enter a Levirate marriage there?" אַמָר לִיה – [R' Chanina] said to him, אַחָיו נשא כותית ומת – "His brother married a Cuthean woman^[25] and died – בָּרוּך הַמָּקוֹם שֶׁהַרָגוֹ – Blessed is the Omnipresent Who killed him! – והוא ירד אחריו – should he now go down after him, repeating his mistake?!"[26]

20. Exodus 20:21. Melachim 5:11; Piskei Riaz; see, however, below).

p. 251).]

coffin has arrived to be buried here in Eretz Yisrael." אמר להם - [R' Elazar] said to them: אינו דומה קולטתו מחוים - There is no comparison between when [Eretz Yisrael] absorbs someone while he is still alive לְאָחֵר מִיתַה – to when

[Eretz Yisrael] absorbs someone after he is already dead. Thus, even if Ulla is buried here, it would have been preferable for him had he passed away here.^[24]

The Gemara relates an incident concerning the ignoble status of lands outside of Eretz Yisrael:

The Gemara notes that there is a distinction even between lands outside of Eretz Yisrael:

אמר רב יהודה אמר שמואל – Rav Yehudah said in the name of Shmuel: בְּשֵׁם שָׁאָסוּר לַצָּאת מאָרץ ושָׁרָאָל לְבָבָל – Just as it is prohibited to depart from Eretz Yisrael to Baby-

departed has achieved spiritual purity to the degree that he merits return to his source. Along these lines, Avos DeRabbi Nassan (26:2, version of the Gra), teaches that someone who is buried in Jerusalem is as if he were buried beneath the Throne of Glory.]

21. Deuteronomy 32:43. We find importance attached to burial in Eretz Yisrael in the earliest times: both Jacob and Joseph instructed that their bodies be taken to Eretz Yisrael and buried there (Rambam, Hil.

22. The Yerushalmi refers to him as עולא נחותא, Ulla the descender (Kilayim 9:3), since he was in the habit of descending to the Diaspora (Pnei Moshe ad loc.).

23. You, Ulla, who spent your life bringing the Torah teachings of Eretz Yisrael to the Diaspora, shall you suffer the bitter end of dying outside your homeland? (Ben Yehovada).

The words על־אָדַמָה טָמָאָה הַמוּת, you shall die upon contaminated soil. are from a verse in Amos 7:17 (Rashi). R' Elazar applied this verse to Ulla's situation (see Piskei Riaz).

24. Ulla himself lamented his impending demise in the Diaspora. When he realized where he would have to die, he began to weep. The people around him asked, "Why are you weeping? We will bring you up to Eretz Yisrael [after your death]." Ulla replied, "And what benefit do I have if I lose my pearl [i.e. my soul] within a contaminated land? There is no comparison between someone who relinquishes [his life] in the embrace of his mother to someone who relinquishes it in the embrace of some foreign woman." (Yerushalmi ibid.). [Ramban moved to Eretz Yisrael at the age of seventy, leaving his family behind. In his Derashah LeRosh Hashanah he mentions that [one of the reasons] he did this was so he could die in Eretz Yisrael (see Kisvei Ramban, Chavel ed. vol. I,

25. She was Jewish (for otherwise there would be no obligation of Levirate marriage) but she is described as a Cuthean because the Gemara above (110b) says that anyone who dwells outside of Eretz Yisrael is reckoned as an idolater (Maharsha: see note 48 on 110b).

26. The inquiry was whether he was allowed to go to the Diaspora permanently in order to fulfill the mitzyah of vibum and R' Chanina forbade him to do so (Tosafos to Avodah Zarah 13a ד״ה ללמוד; see also Rambam, Hil. Melachim 5:9 with Kesef Mishneh. [It is quite possible that R' Chanina would have permitted him to travel outside of Eretz Yisrael temporarily in order to release her from her vibum obligations through chalitzah.

קיא.

טיו משפט

תוספות רי״ר

יוציא ויהן כתובה. היא

ומרת לצאת והוא אומר

שלא לצאת כופין אותה שלא תצא ואם לאו תצא

שלא בכתובות: מתני׳

נשא אשה בארץ ישראל

כתובות

פרה שלשה עשר איני דייני

מסורת הש"ם

מייקן, ד) [לייל אם אחיו

של זה נשא רשילן, ה)

ו) [קדושין סט: ודף על.], ו) קדושין סח.

על.], ז) קרושין מח. [יכתות סב.] ב״ק מע.

וחידות נוכן גיי הילקוט

כיים נעיין, טו ניים

קע: ועא. ד״ה עיקה].

גליוז הש״ם

גמי עיי גלגול. עיין

כל אדם:

תורה אור השלם

א) בַּכַלָה יוּבָאוּ (שָׁמָה

אם יי והעליתים

השיבתים אל המקום

הוה: ויושה כו, כבו

ב) הִשְׁבַּעֲתִי אָתְכָם

בנות ירושלם בצבאות

העירו (אם העוררו את

האהכה ער שהחפץ:

[שר השרים ב, ו, נ, ח]

ו) וכל יאמר שכו חליתי

העם הישב בה נשא

(ון: [ישעיה לג, כר]

ר) מובח ארמה תעשה

י ווכחת עליו את

¢⊈רף

(כָפָר

פונה

בתרב

בחכל

מעל

בארץ

(רְנָנוּ

עלתיד ואת שלמיד

אליד וברכתיה:

שמית כ, כא

ה) הרגינו גוים עמו כי

רַם עַכָּרָיו יָקוֹם וְנָקָם

אָרְמָתוּ עמו:

[רברים לב, מג]

הְהַלָּק (אַהָּה עֵל אֲרָטָה

ארמתו: (עמום ו, יו)

הוי ציון המלטי

יושבת בה בבל:

(אברית ב, יא)

ה) והורדתיה את יורדי

בור אל עם עולם

מַעוֹלָם אָת יוֹרְדֵי בוֹר

אָמַעַן לא תַשַּׁבִי (נָתַמִי צְבִי בְּאָרָץ חַיִים:

שכני עפר כי טל אורת

תפיל: זישעיה כו, יט)

יקומון הָקִיצו

והושבתיך

תחתיות

ממאה תמות וישראי

ח לכן כה אמר

אָשְׁתִּדְ בַּעִיר

וּכָנֶיף וּכְנֹתָיף יִפּלוּ (אַרְטֶתְרָ

לה יְנְלָה

ישיב לצריו

אָת צאנף (אָת

סוטה ה ע״ל תוס׳ ז

קיבל עליו

N92 f") (D

צער

97

ג) ומוספתה דמסלת ע"ו בנכוחת עמוק: ארונו בא. להוברו

שלא קיבל עליו וטי, לף עה.): כל הארצות. הרי הן ללל

י) ווע״ע׳ רש״י קרושין בכל: בעיפה, המעורכת שחין ניכר

יהיו ער יום פקרי אֹהם מתגלגלים העלמות עד א״י וחיין שם:

א באילות השָרָה אם זה ולריך לתת להם לב: שצדיק

כח״י: כד אסור לצאת מבבל, לפי

שיש שם ישיבות המרבילות תורה

חמיל: דנפק מפומבדיתא לבי כובי.

לגור שם: א"י הולמתו. כדמפרש:

אילימא ליוחמין. שנושחין נשיט

מא״י והא בכל מיוחם טפי דאמר

מר בפרק עשרה יוחסין (קדושין

בה מה בתוכה כך כל המשפחות

ספה י: אלא לעניו הבורה. של

בבל מוליכין ארונומיהם ליהבר בא״י

ושל שחר חרצות הרחוקים מח״י

וקרובים לבבל קוברים בבבל שיש

שם זכות תולה: וקרו ליה. לימות

המשיח: לעם עליה, על א״י:

ההוא בנפלים כתיב. ולעולם נא״י:

אינו חיים, בסמיה: ע"י גלגול,

מחילות נעשה להם בקרקע, ועומלים

על רגליהם והולכים במחילות עד א״י

ושם מנלגלין ויולאים: דברים בגו.

יש כאו דברים מסותרים בדבר

גמור היה. ולח היה לריך לוכות

היי: שלחו ליה אחוהי לרבה. רנה

בר נחמני בפומבליסה היה והיה לו

אחים בא״י ושלחו אגרת. זו כדי

שיעלה אללס: אילפא מופיף בה

דברים. עוד שלחו לו כן: מעשה באחד

שהיה מצמער על אשה אחת. שנתו

בה עיניו והיה בח"ל: ואע"ם שחכם

אתה. יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי

וא״ת אין דר רב. כאן שיוכל ללמדך:

שאיו

נר מצוה א ליל כחומה וכן בכלי שרת כתיב, הרא לעיל מיניה כתיב כי כה אמר ה׳ אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו׳: שלא יעלו בחומה, יחד ביר חזהה: ע אבגמיי פייה מהלי כמטן. יעניין אם תעירו ואם תעוררו. שמי שבועות בכל חתת: שלא יגלו את הקץ. נביחים שביניהם: ושלא ירחקו את הקץ. בעונם ל״ח שלח מלכים הלי יא: עא ד מייי שם הלי ט: ידמקו גרסינן לשון דומק שלא ירבו במתנונים על כך יומר מדאי: ושלא יגלו את המוד. אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד עב המיים מהליכ: וכיים דמיע דהם בשמה עג ומיי שם הלי יה: רבא טלר רב אשי כראימא טעמי המורה: מתיר את בשרכם, לשון הפקר: ובל יאמר שכן חליתי. כלומר אל ימרעם לומר צר לי כי כולם נשואי עון: אתה קרושין עכ: וכילקוט מיממ ר' אבאן, על אדמה ממאה תמות. מהרה הוה

» בכלה יובאו ושמה יהיו ער יום פקרי אותם בבלה יוכאו ושמה יהיו. אע״ג דהאי הרא בגלות ראשון נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת כתיב י"ל דבגלות שני נתי קפיד קרח כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא יגלו פוד. העיצור כדאמרינן שלא השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות • (שנת דף עה.) כי היא או באילות השדה וגו' ורבי זירא ההוא תכמתכם ובינתכם זהו סוד העיבור:

שרובה עובדי כוכבים ולא ידור בח״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוה וכי

) שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך בדוד הוא אומר כי גירשוני נהיום) מהסתפת בנתלת ה' לאמר ך עבוד אלהים אחרים: א"ד אלעזר כל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוי עון: אמר <mark>רב ענן</mark> כל

קבור בא״י כאילו קבור תתת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה תעשה לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו: עולא הוה רגיי

הוה סליק לא״י נח נפשיה בחו״ל אתו אמרי ליה לרי אלעזר קרי עליה [אנת עולא] על ארמה טמאה תמות אמרו לו

תא ארונו אמר להן אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיחה. התוא גכרא דנפלה ליח יבמה (כי הויא) ובי חוואה)

אחא לסמיה דרי הנינא א״ל מהו למיחת ליבומה התם א״ל אם אחיו נשא גויה ברוך המקום שעקרו אחיו ירד תחתיו אמו

רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מא״י לבכל כך אסור לצאת מבכל לשאר ארצות: סליק מסכת כתובות

חשק שלטה על תום' רי"ר 6) כו היה הדיו נומו צהיו ישראל על אדממו.

שלא יעלו ישראל ״בחומה ורב יהורה ירשה בארץ ישראל נותן השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי 🛛 לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בארץ ישראל חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת וגירשה בקפורקיאה נוחן לה ממעות ארץ ישראל. שהשביע הקרוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת נשא אשה בקפורקיאה שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהז וגירשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. בישראל יותר מראי ורב יהודה 🛛 אם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא רשב״ג אומר נוחן לה ממעות קפודקיאה. נשא מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הגי דאמרו אשה בקפורקיאה וגירשה אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסור לעובדי בקפודקיאה נוחן ממעוח קפורקיאה. פי׳ כוכבים 🛛 בצבאות או באילות השרה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב״ה מעות קפודקיאה הן גדולות ממעות ארץ לישראל אם אתם מקיימיו את השבועה מוטב ואם לאו אני מתיר את שראל, ואמריי הא גופא בשרכם כצבאות וכאילות השדה אמר רבי אלעזר "כל הדר בארץ קשיא קתני נשא אשה ישראל שרוי בלא עון שנאמר ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה בקפורקיאה נוחן לה ממעות ארץ ישראל אלמא כתר שעבודא נשוא עוז א״ל ירבא לרב אשי אנז בסובלי חלאים מתנינן לה אמר רב ענז יכל הקבור בארא ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא המזבח אולינו והדר תני נשא אשה בספורקיאה וגירשה אדמה תעשה לי וכתיב התם יוכפר אדמתו עמו עולא הוה רגיל דהוה ממעות ארץ ישראל סליק לארץ ישראל נח נפשיה בחוץ לארץ אתו אמרו ליה לרבי אלעזר אלמא בתר גוביינא אזלינו אמר אנת עולא • על אדמה ממאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם יאינו . אמר רבא מקולי כתובה שנר כאן פיי זר היא אי רומה קולמתו מחיים לקולמתו לאחר מיתה ההוא גברא רגפלה ליה יבמה מקולות שהעלו חכמים בכתובה וקסבר ת״ק בי חוזאה אתא לקמיה דר' חנינא א״ל מהו למיחת וליבמה יא״ל יאחיו כתובת אשה מדרבנו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירך אחריו אמר רב יהודה אמר . ורשכ״ג מכר כמובת אשה ראורייתא פלוגחא היא שמואל ייכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כד אסור לצאת מבבל בשמעתא קמייתא דמכלתיוו ת״ר המוציא לשאר ארצות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבדיתא לבי כובי על חבירו כתוב ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב יוסף ההוא דנפק מפומבדיתא כככל מגכהו ממעוח בכל כתוכ בארץ ישראל מגכהו ממעות ארץ לאסתוניא שכיב אמר אביי 🕫 אי בעי האי צורבא מרבנז הוה חיי רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כשרין שבכבל א״י קולמתן כשרין שבשאר ארצות בכל ישראל כתוב בו סתם בְּכָל הַשְּׁקוֹם אֲשֶׁר אתה. יפה כך נענות כחן ננמוד מפי אַוּפִיר אַת שִׁמִי אָבוֹא רַצ שחיו דומה הנותד מענמו כו׳: הוציאו בכבל מנכהו קולמתו למאי אילימא ליוחסיו והאמר מר °כל הארצות עיסה לארא ישראל נות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעות וארץ ישראל עיסה לבבל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הדר ארע ישראל. מה שאין כן בכבל כאילו דר בארא ישראל שנאמר אהוי ציוו המלמי יושבת בת בכל בכתובה. אהייא אמר רב משרשיא ארישא ולאפוקי אמר אביי נקטינז בכל לא חזיא חבלי דמשיח תרגמה אהוצל דבנימיו וקרו ליה קרנא דשיזבתא א״ר . מררשכינ דאמר רמורה ראורייתא. פי׳ ארישא קאי אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר חונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים

תני כתוב בו בכבל וכו שאין צביוני בה אין מתיה חיים מתיב ר׳ אבא בר ממל ∞יחיו מתיך נבלתי יקומון מאי לאו יחיו מתיך אלמא רחר שערורא אזלוי לאו בתר גוביינא משא״כ מתים שבא״י נבלתי יקומון מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנבוכד נצר הוא דכתיב דאמר 🖫 בכתובה דלא אזלינו בתר שעכורא אלא להקל שאם רחמנא מייתינא עלייהו מלכא רקליל כי מביא א״ל רבי מקרא אחר אני דורש ינותו נשמה לעם עליה היה השעבור במקוי שהמטבע גדול והגוביינא ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נבלתי יהומוז ההוא בנפלים הוא רכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותז נשמה כמקום שהמטבע סחוח לעם עליה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנטנית שבא״י מובמח ממנו אזלינן בתר גוביינא דכתובה היא מדרכנן ולא לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם 🛛 שבו לכם פה עם החמור " עם הדומה לחמור ורוח מיא לב״ח, ולאפוסי להולכים בה א״ר ירמיה בר אבא א״ר יוחנז יכל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בז העולם . אררשב״ג דאמר כחובה ראורייתא ודינה כדין ב״ח הכא ולר' אלעור צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא • ע״י גלגול מתקיף לה ר' אבא סלא ואיו הלכה כרשב״ג חדא רבא גלגול לצדיסים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע 🕫 ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם האי מוניוא מפקא מיניה. ותו דתנו סתמא אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצריק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח בפי יש נמי ולומלת לא כותיה דתנן התם הבכור את בניו 🕫 שמא לא יוכה למחילות כיוצא בדבר אתה אומר 🗠 וישבט יוסף את בני ישראל וגו׳ א״ר חנינא דברים נוטל פי שנים בנכסי האב פתינות בגו יורע היה יוסף בעצמו שצריק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח את אחיו ארבע מאות ואינו נוטל פי שנים בנכסי פרסה "שמא לא יזכה למחילות שלחו ליה אחוהי לרבה יודע היה יעקב שצדיק גמור היה וכו' אילפא מוסיף ולא בראוי ככמותוס ולא זאשה בכתובתה בה דברים מעשה באחד שהיה מצמער על אשה אחת וביקש לירד כיון ששמע כואת גלגל בעצמו עד יום מותו במזונותיהן ולא אף על פי שחכם גדול אתה אינו דומה לומר מעצמו ללומר מרבו וא"ת איז לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנן הינם ומלו אינו נוטליו בשבת ולא כראוי ם יייי מייד וגלמי ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בעמידה כבמוחזק ואקשיי בגמי על מאי דתני ולא האשה שעמירה השה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש בישיבה שליש בעמידה שליש בכתורמת איוי והאמר של ואין רפאים בהילוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמידה נוחה הימנה עמידה ס״ר והאמרת עמידה השה ללב אלא ישיבה ב״ח גובה את השבח. א"ר אבא מקולי כתוכה שאנו כאן. אלמא שאיז ילא כתובה מכ״ת דב״ח

י) כה אמר האל טריף משבחא דלוקת שאע״פ שהלוקת השביתה לאחר שקנאה אתי ב״ת וטריף לה כאשר היא משובחת ולא יהיב ליה בורא הַשְׁמִים (גוֹמֵיהָם רֹקַע הָאָרָץ (צָאַצָאָיהָ נֹהָן נְשָׁמָה לָעָם עָלִיהָ (רוּה לֵהֹלְכִים בָּה: וַישעיה מכ, הן כ) וַיֹאבֶיר מידי ואילו בכתובת תנן דלא שקלא שבחא שאם באה לטרוף מן הלקוחות ואם השביחו את השרה אינה יכולה לטרוף אַכְרָהָם אָל נְעָרִיוֹ שְׁבוּ לֶכָם פֹּה עָם הַהֲמוֹר וַאָנִי וְהַנַּעָר גַלְּכָה עֵר פֹּה וְנָשְׁהַחָוָה וְנָשׁוּבָה אָלֵיכָם: וְניאשית כב, הן את השבח שיש כתובה דרבנן ומיה לא דמיא לבית ומלכתא כסחם משנה ועוד דתני לה גבי הלכתא פסיקת אותו דכל הני דמתנו בהא מתניי הלכות פסוקות הן עיין בערך מייב בסייהו ת"ר לעולם ידוו אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר וֹסָף אַת בִּנֵי יִשְׁרָאַל לָאמר פָּקָר יִפְקָר אֲלֹהִים אָתְכָם וְהַעָלָתָם אָת עַצְמֹתִי מָזָה: וְנראשית ו, כהן

> ליקן אי רשיי ממעות ארץ ישראל. שהן קלום. בקפושקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל, מנון הכתוג נכתונה לחולינן לקולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות קפומקיא, שנטתענד נהן נותל הכתוג לכתוגה לחוליים לקולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר נותן לה ממעות מקול קפומקיא, שנטתענד נהן נותלה מלוה לקסגר כתוגה לחוקים לעיליה. לאתוי עברים. שלה שלה שלה ענד כעני מקול י לירושלים נערכין גון. לתת לכם את ארץ כנען. נשכר שמקנלו מלומי. להיות לכם לאלהים, שכל לעכב עליו וכו מא״ הרר נארן שלאל אני לו לאלהים וכל היולא ממנה כשובר עבודה זרה וויקרא כה, לחן. בי גרשוני, מארן שראל. לך עבור אדהים אחרים. היולא ממיי למון לארן צומן הבים כאלו עובר עיג ויים אחיל דוד כוני עממיא פלאי טעומא ושמואל א כו, יש, קסשתפים פיגיה, לא היה נראם אליו לפי שהיה וכוי מפן לעלום לארן יפראל ורכ יהודה אופר לו לפיכך לא היה נכנס

נציה התדרבן הברכות ברזן. היה ירא לוילות לו מנוס להוה בעי לי זילא למיפה לתיפלה לו ביהודה לא סבירא ליה וירא פו יגוול עליו מלילך ושבה מאז, וציב שייר להי שיח עד יום סבדי אותם. בימי כוכש בכמר שלמויר ביותי הביה נבי בצבאות או באידות השדה. שקטיו הפקר ומלכל נצגיים ואילים נשיר השירים ב, ון. ובל יאמר שבן, של ימראל. הדיתי, נשניל האומה הואת נאמני הרעה, העם, ימראל שנקראו עם היושב נירושלים יהיים כאות עון נישניה לג, כדן. (המסך בעיב

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

lonia,^{27]} פָּר אָסוּר לָצֵאת מִבָּכֶל לִשְׁאָר אֲרָצוֹת – so too it is prohibited to depart from Babylonia to other countries.^[28]

- אילימא ליוחָסִין – In regard to what issue was this said? אילימא ליוחָסִין – The Gemara continues in this vein: If you will say that it was said in regard to genealogical fit-וב יוֹסֵף רְאָמְרֵי תַּרְוַיִיהוּ – Rabbah and Rav Yosef both ness.^[31] i.e. that the most genealogically fit men in Babylonia said: אַפּילוּ מפּוּמְבְּדִיתָא לְבֵי בּוּבֵי – It is prohibited to depart marry women from Eretz Yisrael and are absorbed into Eretz even from Pumbedisa to Bei Kubei, which was a village near Yisrael's purer environment, that cannot be, because Babylonia is Pumbedisa.^[29] superior to Eretz Yisrael in regard to genealogical matters! A related incident: הארצות עיסה לאַרַץ For the master has said:[32] הארצות עיסה לאָרָץ דהוא דְנָפַק מפומביתא לבי בובי – There was a certain per-ישראל – All lands are as dough compared to Eretz Yisrael, son who left Pumbedisa to live in Bei Kubei and שמתיה רב which is like fine, sifted flour. That is to say, most communities ווסח – Rav Yosef excommunicated him.[30] outside of Eretz Yisrael are not as genealogically pure as those of Another such incident: Eretz Yisrael, וארץ ישראל עיסה לכבל – and Eretz Yisrael הַהוּא דְנָפַק מִפּוּמְבְּדִיתָא לְאָסָתוווא – There was a certain student itself is as dough compared to Babylonia, which is untainted who left Pumbedisa for Astonia; אַמר – he died. אַמר genealogically.[33] אָלָא לְעָנְיַן קבורה - Rather Rabbah and Rav אבוו – Abaye commented, אַ אַרָבָּגָן הָוָה חָיֵי – אי בָּעֵי הַאי צוּרְבָא מֶרְבָּגַן הָוָה חָיֵי Yosef must have been speaking in regard to burial: The coffins of "If this young Rabbinical scholar had wanted to, he could have the worthy persons who die in Babylonia are taken to be buried in lived, by choosing to remain in Pumbedisa." Eretz Yisrael, while the coffins of those worthy people who die in The Gemara cites a statement regarding the relative qualities other lands – farther from Eretz Yisrael and closer to Babylonia - are taken to be buried in Babylonia.^[34]

of Eretz Yisrael and Babylonia:

רבה ורב יוסף דאמרי תרוויהו – Rabbah and Rav Yosef both said: The Gemara draws a comparison between Babylonia and Eretz דּשֶׁרין שָׁבְּכֶבֶל אָרֵץ יִשְׁרָאָל קוֹלַטָתו – The worthy persons in Yisrael: Babylonia are absorbed by Eretz Yisrael; בשרין שבשאר בל הדר בְּכָבל בָּאִילוּ דֵּר :- Rav Yehudah said – אַמָר רָב יָהוּדָה אָרָצוֹת בָּבֶל קוֹלַטָתו – the worthy persons in other countries are בארץ ישראל – Whoever dwells in Babylonia is considered as absorbed by Babylonia. if he were dwelling in Eretz Yisrael,[35] שנאמר ,,הוי ציון המלטי

NOTES

27. The Gemara in Bava Basra 91a cites a Baraisa that it is forbidden to However, if he had not moved away from Pumbedisa, the place of depart Eretz Yisrael for other lands (see also Tosefta Avodah Zarah 5:2) Torah, he would never have become involved in such matters. This is because one thereby removes himself, to some extent, from the the Gemara's point: Since his move was the ultimate cause of his fall, observance of mitzvos (Rashbam to Bava Basra loc. cit.). [I.e. one can Rav Yosef is described as excommunicating him for simply moving to no longer observe mitzvos such as terumah and shemittah that are Bei Kubei. confined for the most part to Eretz Yisrael (see Responsa, Rashba I 31. The Mishnah in Kiddushin (69a) lists ten genealogical categories of

\$134); for a related discussion, see above, 110b note 48.] Jews. The Jews in some categories are restricted from taking a spouse The prohibition to leave Eretz Yisrael is to do so permanently, to move from some of the other categories. Generally speaking a person who is to a home outside of Eretz Yisrael; but if one wishes to travel outside and entirely fit in the genealogical sense is someone who is certain that he is then return, he may do so under certain circumstances (see above, note descended from our forefather Jacob and that none of his forebears 26). Also, if the economic conditions are conducive to famine, one is permarried someone who was prohibited to them. A person is genealogimitted to leave. Even then it is deemed to be saintly conduct not to depart cally tainted if a halachic doubt exists as to his ancestry. In this light, Eretz Yisrael (see Bava Basra 91a and Rambam, Hil. Melachim 5:9 which the Gemara considers the statement that the worthy men in Babylonia speak of a case where most of the Jewish people were residing in the are absorbed by Eretz Yisrael. Land). 32. Kiddushin 71a.

28. Because Babylonia hosted yeshivos that were constantly involved in 33. A dough is a mixture of many elements: yeast, water, flour, salt and the dissemination of Torah (Rashi). Piskei Riaz comments that besides bran. So too the lands of the Diaspora - and to a lesser extent, Eretz the abundant Torah study that took place in Babylonia, most of the Yisrael - were a mixture of persons with unblemished lineage and world's Jewish population lived there in the time of the Gemara. In a persons with tainted lineage. Babylonia, on the other hand, was fine, parallel statement, the Chazon Ish writes that Poland, where the sifted flour: a group of families with uniformly unblemished lineage (see yeshivos are established and the saintly Chafetz Chaim resides, along Rashi to Kiddushin 69b ר״ה עיסה; cf. Rashi to Kiddushin 71a ר״ה עיסה, with the other Torah luminaries and great men of the spirit, has the second explanation). status of Eretz Yisrael, and other countries have the status of lands Babylonia is completely untainted because when Ezra ascended to outside of Eretz Yisrael in regard to leaving one for the other (Igros Eretz Yisrael at the beginning of the Second Temple era, he brought Chazon Ish I §177; see also III §63 regarding Russia; see Meiri cited with him all the persons with tainted lineage. The population left above, 110b note 48).

Regarding the value of living in a "place of Torah," Pirkei Avos (6:9) relates: R' Yose ben Kisma said: I was once walking along the road, when a certain man met me. He greeted me and I returned his greeting. He said to me, "Rabbi, from which locale are you?" I said to him, am from a great city of scholars and sages." He said to me, "Rabbi, would you be willing to live with us in our place? I would give you thousands upon thousands of golden dinars, precious stones and pearls." I replied, "Even if you were to give me all the silver and gold, precious stones and pearls in the world, I would dwell nowhere but in a place of Torah."

29. Rashi to Kiddushin 70b. The Jews who lived there were all descended from Canaanite slaves (Gemara ibid.). [Pumbedisa was the

Maharal above explains, based on Pesachim 87b, that Babylonia is ^{seat} of one of the two great academies in Babylonia. Although Bei Kubi the Jewish people's motherland in that Abraham hailed from Ur was close to Pumbedisa geographically, it was, apparently, distant in Kasdim [a town in the lower Euphrates valley, the area that would terms of its spiritual status.] become Babylonia] (see Genesis 11:28 and Rashi to Pesachim ibid.; 30. Ben Yehoyada explains that Rav Yosef did not excommunicate him see Ramban to Genesis ibid. and Maharsha here and to Pesachim ^{merely} for moving to Bei Kubei. Rather, this person was guilty of some ibid.). The Gemara there explains why God exiled the Jewish people unsavory conduct for which he deserved to be excommunicated. to Babylonia with the following analogy: If a man becomes angry with

The Gemara analyzes and explains this statement:

behind in Babylonia was genealogically pure. Eretz Yisrael was still superior to other lands because the family lines of Eretz Yisrael were under the constant scrutiny of the Sanhedrin [on account of the Kohanim there, whereas the family lines of other lands were not subject to such scrutiny] (Rashi to Kiddushin 69b ר״ה כל הארצות and ר״ה וארץ and ר״ה (ישראל).

34. Babylonia is preferred over other lands because it has the merit of Torah study (Rashi).

35. Regarding other countries, Eretz Yisrael and Babylonia are the preferred lands in which to live (Maharsha), Eretz Yisrael because of its holiness and Babylonia because of its great Torah institutions (see Rashi above; see Meiri, cited on 110b note 48).

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

שלשה טשר

מסורת הש"ם

קרושין עכ: לימל ר'

ו) [קרושין

על.ז. ו) קרושין

יכמות סנ.ז ב״ת

לה יו, ס) ("ל

קיבל עליו צער

מחילות ווכן גי׳ הילקוט

עליו וכו/, שלא כיבל עליו

י) [וע״ע רש״י קרושין

סט: ועה. ד״ה עיסהו.

גליוו הש״ם

גמי עיי גלגול. עיין

:076 30

תורה אור השלם

א) בכלה יובאו ושמה

יהיו ער יום פקרי אחם

נאס יי והעליתים

וְהַשִּׁיבֹתִים אָל הַמָּקום

הזה: [יומיח כו, כב]

ב) השבעתי אתכם

בְּנוֹת יְרוּשְׁלֵּם בְּצְבָאוֹת

תעירו ואם תעוררו את

האהבה ער שתתפץ:

שיר השירים ב, ו. ג, ה]

ג) וּבַל יֹאמַר שָׁבַן חָלִיתִי

העם הישב בה נשא

עון: ושעיה לנ. כרו

ר) מובח אַרָמָה תַעֲשָׂה

י ווָבַחְתָּ עָלָיו אָת

עלתיד ואת שלמיד

אָת צאנף (אָת בְּקַרִף

בְּכָל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר

אפיר את שמי אבוא

אליף וברכתיה:

[שמות כ, כא]

ה הרנינו גוים עמו כי

רם עכריו יקום ונקם

אַרְמָתוֹ עַמּוֹ:

[דברים לב, מג]

וּכָנֶיף וּכְנָתָיף בָּחָרָכ יִפֹּלוּ ואַדְטַתִּי בּחבל

תַּחַלָּק וָאָתָה עַל אָדָטָה

שְׁמַאָה הָמוּת וְיִשְׂרָאַל וְלָה יְגְלָה מֵעֵל

אדמתו: (עמים ז, יו)

הוי ציון הפלפי (

ושבת בת בכל:

(וכריה ב, יא]

ז) והורדתיד את יורדי

בור אל עם עולם

מעולם את יורדי בור

מַען לא הַשָּׁבִי (נָהַהִי

צְכִי כָּאָרַץ חַיִים:

(יחוסאל כו, כ)

מ) יחיו מחיד ובלתי

קומון הַקיצוּ וְרַגְנוּ

שכני עפר כי פל אורת

פיל: וישעיה כו. יטו

י) פֿה אָמַר הָאַל

וְהוֹשַׁבְתִיך

תחתיות

בְּאָרִץ

אם, כמשתמים מיניה, לא היה נראה אליו לפי עהיה וכוי חסץ לעלות לארץ ישראל ורב יהודה אומר לו לפיכר לא היה נכנם

כתרבות

בְּעִיר הַוְנָה

וְאַרְמָחָדְ בַּחָבָל

ר) לְכַן כּוֹה אָמָר

וכפר

ישיב לְצָרָיוֹ

אשתר

קועה ה ע״ל מום׳

וכייל בעיים, ני) נייל

מ״ק], ז) [נ״, מש של וה נשא רמ״ל], ס) לף ק.],

:vp

ולף קת,

ן מט. שלא

א ציל בחומה וכן בכלי שרת כתיב, קרא ללעיל מיניה כתיב כי כה אמר ה׳ אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו׳: שלא יעלו בחומה, יחד ביר חזקה: ע אבגמיי פיים מהלי נסמוך. יעניין, אם תעירו ואם תעוררו, שמי שנועות ככל לזחת: שלא יגלו את הקין. נצילים שניניהם: ושלא ירחקו את הקין. נעונם ל״לו שללו עא רמיישם הלי ילו: סן למשר לייל בינא ידחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדאי: ושלא יגלן את הסוד. אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד וכיית בעיי דהה כשמת רכא עלד כר לאי כדאי מאימא טעמי המורה: מתיר את בשרכם. לשון הפקר: ובל יאטר שכן חליתי. כלומר אל יתרעם לומר צר לי כי כולם נשואי עון: אתה עג ומיי שם היי יא: ונילקוט אבאן, על אדמה ממאה תמות. מקרא הוא

א בבלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקרי אותם ג) [מוספתה דמסכת ע"ו בנבוחת עמוק: ארונו בא. להוברו בבלה יוכאו ושמה יהיו. אע״ג תומפות רי״ר דהאי הרא בגלות ראשון נא״י: כך אסור לצאת מבבל. לפי נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת יוציא ויחז כחוכה, היא כתיב י"ל דבגלות שני נמי קפיד קרח: שיש שם ישיבות המרבילות חורה כתיב ורב יהודה כתיב קרא אחרינא רת לצאת והוא אומר ממיל: דנפה מפומבדיתא לבי כובי. יגדו פוד. העיצול כדאמריטן שלא לצאת כופין אותה השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות 🗠 שלא תצא ואם לאו תצא לגור שס: א"י קולמתו. כדמפרש: (שנת דף עה.) כי היל לא בכתובה: מתני או באילות השדה וגו' ורבי זירא ההוא אילימא ליוחסין, שנושחין נשים מכמתכם ובינתכם זהו סוד העיבור: נשא אשה בארץ ישראל שלא יעלו ישראל ״בחומה ורב יהודה וגירשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. מא״י והא בכל מיוחס טפי דאמר השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי מר נפרק עשרה יוחסין (קרושין נשא אשה בארץ ישראל חנינא ראמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת היישה בקפודקיאה נוהן קף עה.): כל הארצות. הרי הן אלל לה ממעות ארץ ישראל. בבל: בעיפה, המעורבת שאין ניכר שהשביע הקרוש ברור הוא את ישראל שלא ימרדו באומות הטולם ואחת נשא אשה בקפורקיאה צה מה בתוכה כך כל המשפחות וגירשה בארז ישראל נוחו שהשביע הקרוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעבדו בהז לה ממעות ארץ ישראל. ספק י: אלא לענין קבורה. של בישראל יותר מדאי ורב יהודה ואם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא רשב״ג אומר נותן לה בבל מוליכין ארונותיהם ליקבר בא״י ומעות קפורקיאה. נשא מיבעי ליה לכדרבי לוי דאמר שש שבועות הללו למה תלתא הגי דאמרו ושה בקפורקיאה וגירש ושל שאר ארנות הרחוהים מא״י אינד שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסור לעובדי בקפורקיאה נוחו לה וקרונים לכבל קוברים בכבל שיש ופורקיאה פי׳ כוכבים 🛛 בצבאות או באילות השדה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב״ה מעות קפורקיאה שם זכות תורה: וקרו ליה. ליתות הן ממעות ארע גדולות לישראל אם אתם מקיימיו את השבועה מומב ואם לאו אני מתיר את המשיה: לעם עליה. על איי: ישראל, ואמריי הא גופא בשרכם כצבאות וכאילות השרה אמר רבי אלטזר יכל הדר בארא ההוא בנפלים כתיב. ולעולם נח״י: קשיא קתני נשא אשה בארץ ישראל וגירשה אינו חוים. בסמיה: ע"י נלנול. ישראל שרוי בלא עון שנאמר מובל יאמר שכו חליתי העם היושב בה בקפודקיאה נוחן לה ממעות ארץ ישראל מתגלגלים העלמות עד א״י וחיין שם: נשוא עוז א״ל יירבא לרב אשי אנן בסובלי חלאים מתנינן לה אמר רב ענן אלמא בתר שעבורא מחילות נעשה להם בהרהע. ועומלים יכל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא n מזבח אולינו והדר חני נשא על רגליהם והולכים במחילות עד א״י אשה בקפודקיאה וגירשה אדמה תעשה לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו עולא הוה רגיל דהוה בארץ ישראל נותז לה ושם מנלגלין ויולאים: דברים בגו. מעות ארץ ישראל סליק לארץ ישראל נח נפשיה בחוץ לארץ אתו אמרו ליה לרבי אלעזר יש כאן דברים מסותרים בדבר אלמא בתר גוביינא אולינן אמר אנת עולא • על אדמה ממאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם יאינו או בְּאַיְלוֹת הַשֶּׁרָה אִם זה ולריך לתת להם לב: שצדיק אמר רבא מקולי כתובה רומה הולמתו מחיים להולמתו לאחר מיתה ההוא גברא דנפלה ליה יבמה גמור היה. ולא היה לריך לזכות מקולות שהעלו חכמים חייי שלחו לוה אחוהו לרבה. רוה בכתובה וקסבר ת״ק כתובת אשה מדרכנן בי חוואה אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה רא"ל י אחיו בר נחמני בפומבדיתא היה והיה לו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירך אחריו אמר רב יהודה אמר רשב"ג סבר כתובת אשה אמים בא״י ושלמו אגרת זו כדי דאורייתא פלוגתא היא שמואל הכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כד אסור לצאת מבבל שיעלה אללס: אילפא מוסיף בה בשמעחא קמייחא דמכלתין: ת"ר המוציא לשאר ארצות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבריתא לבי כובי דברים. עול שלחו לו כו: מעשה באחר שט״ח על הבירו כחוב ההוא דנפה מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב יוסף ההוא דנפה מפומבדיתא בכבל מגכהו ממעות בכל שהיה מצמער על אשה אחת. סנתן כתוב בארץ ישראל לאסתוניא שכיב אמר אביי 🕫 אי בעי האי צורבא מרבנז הוה חיי רבה ורב יוסף נה עיניו והיה בח"ל: ואע"פ שחכם מגבהו ממעות ארץ ישראל כחוב בו ראמרי תרוייהו כשריו שבבבל א״י הולמתו כשריו שבשאר ארצות בכל אתה. יפה לך לעלות כאו ללמוד מפי הוציאו בבבל מגבהו רב שאין דומה הלומד מעלמו כו׳: קולמתן למאי אילימא ליוחסין והאמר מר "כל הארצות עיסה לארץ ישראל ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגבהו ממעוח וא״ת אין דר רב. כאן שיוכל ללמדך: וארץ ישראל עיסה לבבל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הדר ארץ ישראל. מה שאין כן שאיו בכבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר יהוי ציון המלמי יושבת בת בכל בכתובה. אהייא אמר רכ משרשיא ארישא ולאפוקי אמר אביי נקטינו בכל לא חזיא חכלי דמשיח תרגמה אהוצל דבנימיו וקרו ליה קרנא דשיובתא א״ר מררשב"ג דאמר כתובה דאורייתא. פי׳ ארישא קאי אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר יונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים תני כתוב בו בכבל וכו שאין צביוני בה אין מתיה חיים מתיב ר' אבא בר ממל ∞יחיו מתיר נכלתי יקומוז מאי לאו יחיו מתיד אלמא בתר שעבורא אזלי ולאו בתר גוביינא משא״כ מתים שבא״י נכלתי יקומוז מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנכוכד נצר הוא דכתיב דאמר בכתובה דלא אוליגן בתו רחמנא מייתינא עלייהו מזכא דקליל כי מביא א״ל רבי מקרא אחר אני דורש זנותו נשמה לעם עליה שעבורא אלא להקל שאם היה השעבור במקו׳ שהמטבע גרול והגוביינו ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נכלתי יקומון ההוא בנפלים הוא דכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותן נשמה במקום שהמטבע פחות לעם עליה מאי עביר ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנטנית שבא״י מובמח ממנו אזלינז בתר גוביינא דכתובה היא מדרבנן ולא לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם 0 שבו לכם פה עם החמור 0 עם הדומה לחמור ורוח מיא לב״ח. ולאפוקי להולכים בה א״ר ירמיה בר אבא א״ר יוחנו יכל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובמה לו שהוא בז העולם מדרשב"ג דאמר כחוכה ראורייתא ודינה כדין ב״ת הכא ולר' אלעזר צריסים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא • ע״י גלגול מתסיף לה ר' אבא סלא ואין הלכה כרשב״ג חדא דהא מתניחא מפקא רבא גלגול לצריקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע 🕫 ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה הפריח בפיש בנוולותולה לא כותית דתנן התם הבכור את בניו 🕫 שמא לא יזכה למחילות כיוצא בדבר אתה אומר 🛛 וישבע יוסף את בני ישראל וגו׳ א״ר חנינא דברים נוטל פי שנים בנכסי האב בגו יודע היה יוסף בעצמו שצריק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח את אחיו ארבע מאות האינו נוטל פי שנים בנכסי האם ואינו נוטל בשבת פרסה ישמא לא יוכה למחילות שלחו ליה אחוהי לרבה יורע היה יעקב שצריק נמור היה וכו' אילפא מוסיף ולא ניאי וסי ביפוחוק לא האשה בכתובתה ולא בה דברים מעשה באחד שהיה מצמער על אשה אחת וביהש לירד כיוו ששמע כזאת גלגל בעצמו עד יום מותו בנות במוונותיהו ולא היבם וכולן אינן נוטלין בשבת ולא בראוי אף על פי שחכם גדול אתה אינו דומה לומר מעצמו ללומר מרבו וא״ת אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנו ואם איז אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בטמידה כבמוחוק ואקשיי בנמי על ולא האשח מאי דחוי שעמירה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש בישיבה שליש בעמירה שליש בכתובתה איני והאמר פאר ואמר בהילוך כל ישיבה שאין עמה סמיכה עמידה נוחה הימנה עמידה ם״ד והאמרת עמידה קשה ללב אלא ישיבה שמואל ב״ח גוכה את

השבח. א״ר אבא מקולי כתובה שאנו כאן. אלמא שאיז קילא כתובה מב״ח רב״ח

קיא.

עין משפט נר מצוה

בוֹרָא הַשְׁמֵיָם (נוֹמֵיהָם רֹפָע הָאָרָץ וַצָאֲצָאָיהָ נֹתַן נְשָׁמָת לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּה: וַישׁניח כו ווֹאָרָר בּוֹר בּוֹר בּרָג ווֹשׁיהַם רֹפָע הַאָרָץ ווּאַצָאָיה נֹתוּ נְשָׁמָת לָעָם עָלֶיהָ וְרוּחַ לַהֹלְכִים בָּה: ווישעיח מכ, הו כו וויאַניר טריף משבחא דלוקת שאע״פ שהלוקח השביחה לאחר שקנאה אחי ב״ח וטריף לה כאשר היא משובחת ולא יהיב ליה מידי ואילו בכתובה תגן דלא שקלא שבחא שאם באה לטרוף מן הלקוחות ואם השביחו את השדה אינה יכולת לטרוף אַכֶּרָהָם אָל נְעֶרִיוֹ שְׁכוּ כָּכָם פֹה עם הַחֲמוֹר וַאַנִי וְהַנַּעֵר גַלְּכָה עֵר פֹה וְנִשְׁתַחָוָה וְנָשׁוּכָה אֲלֵיכָם: וביאשה כב, ה את השבת ש״מ כתובה דרבנו ומ״ה לא דמיא לב״ה והלכתא כסחם משנה ועוד דתני לה גבי הלכתא פסיפתא התם דכל) (שְׁכַבְּחִי עִם אֲכֹתֵי וּנְשָׁאתַנִי מִמִּצְרִים וּקְבַרְתַנִי בְּקָבֵרְתָם וַיֹאמֵר אָנִכִי אָעָשָׁה כִדְבָרֶד: ובראשה מו, לו מ) וַיִשְׁבַּע הני דמהנו בהא מתניי הלכוח פסוקות הן עיין בערך מייב בסייה. ת"ד לעולם ידור אום בארץ ישראל ואמילו בעיר שרובה עוברי כוכבים ולא ידור בחיל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוח וכוי יוֹפַף אֶת בְּנֵי יִשְׁרָאַל לַאמֹר פָּקֹר יְפְקֹר אֱלֹהִים אֶתְכָם וְהַעֲלָחָם אֶת עֵצְמֹתֵי מָזֶה: וַכּאשת נ, כה)) שנאמר לתת לכם את ארץ כנעו להיות לכם לאלהים וכר בדור הוא אומר כי גירשוני והיום) מהסתפת בנחלת הי לאמר ליקומי רש״י 👘 ממעות ארץ ישראל. קהן קטת. בקפומקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ יקום אישראל, מנין הכמוב כמובל למולין לקולה. רבן שמעון בן במליאל אומר גותן לה ממעות ישראל, מנין הכמוב כמובל למוס לקמנר למוכה למוליין לקולה. רבן שמעון בן במליאל אומר גותן לה ממעות ממור ורולה העבר שלה ימכרט מלה בליי כופין את רכו להעלומו. מגוה היפה. דמיל. לגוה הרעה. לאיי ומין אשמו יכולה

ד עבוד אלהים אחרים: א"ר אלעזר כל הדר בא"י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוי עוז: אמר רב ענו כל וקכור בא״י כאילו קכור תחת המזכח כתיב הכא מזכח אומת תעשה לי וכתיב התם וכפר אומתו עמו: עולא הות רגיי דהוח סליק לא״י נת נפשיה בהו״ל אתו אמרי ליה לר׳ אלעזר קרי עליה זאנת עולאז על ארמה טמאה תמות אמרו לו ענכ עליו וכן מאיי לירומלים נשרכין גזן. לתת לכם את ארץ כגען. בער שמקטו מלומי להיות לכם לאלידים. אכל הרר בארן ישראל אני לו לאלהים וכל היולא ממנה כעובד עבודה זרה וויקרא כה, לחז. בי גרשובי. מארן ישראל. לך עבוד אלהים אהרים. היולא מאיי למון לארן כומן הנים כאלו עובד עייג וייים איול דוד ביני עממים פלחי טעומא ושמואל א כו, חשק שלמה על תום' רי"ר א) כן היה הדין נומן שהיו ישראל על אדמתן.

לגית המדרט וברכות ברזן. היה ירא ליראות לו משום דהוה נעי לי זירא למיפק לארשא דימראל ורג יהודה לת פנירא ליה זירא למיפק לארשא דימראל ורג יהודה לת פנירא ליה זירא למיפק לארשא דימראל ורג יהודה לת פנירא ליה זירא למיפק לארשא דימראל ורג יהודה לת פנירא ליה זירא למיפק לארשא דימראל ורג יהודה לת פנירא ליה זירא למיפק לארשא דימראל ורג יהודה לת פנירא ליה זירא למיפק ביציבן באר אורת ביציג היה היא לא שנקראו עם היואל גירוא לימרא דימראל ורג יהודה לא פנירא ליהוד לא שירא לארש לימראל לא ראש לארש לימרא ליה זירא למפר ביציבן באר בין ביציבן בארש לארש לימראל שנירא שירים בין זירא למומר לארש לימראל אינור לארש לימראל שנירא לא שנירא בינה בין ביציבן הארש לאר ליה לארש לימראל לארש לימראל אינורא בארש בין ביא אורא בארש בין ביא אורא בארש ביג

יושֶׁבֶת בֵּת־בַּבְלי, – as it says, Woel O Zion; escape, O you who dwells with the daughter of Babylonia.^[36]

The Gemara notes another praiseworthy aspect of Babylonia: אָמַר אָבוי – Abaye said: וַקָּטִינָן – We have a tradition that דָבָל לא חַזְיָא חֶבְלֵי דְמַשֵׁיח – Babylonia will not have to experience^[37] the travails of the Messiah.^[38] The Gemara comments:

to Hutzal DeBinyamin,[39] וקרו ליה קרנא דשוובתא – and they will call it, in the Messianic era, "the Corner of Salvation."

The Gemara turns to a discussion of the merit of Eretz Yisrael in regard to the Resurrection of the Dead:[40]

אָמַר רַבִּי אָלְעַזר – R' Elazar said: מַתִּים שַׁבְּחוּץ לַאָרֵץ אֵינַם חַיִּים – The dead who are buried outside of Eretz Yisrael will not be resurrected, ונַתַּתִי צְבִי בְּאָרֵץ חֵיִים׳ – as it says,^[41] and I will place tzevi in the land of the living. This is expounded as follows: אָרָץ שַׁצְבְיוֹנִי בָּה מְתֵיה חֵיים – The land in which My favor (tzivyoni) is there (Eretz Yisrael) - its dead will come to life: but שאין צביוני בה אין מתיה חיים – a land in which My favor is not there (all other lands) - its dead will not come to life. The Gemara objects to this interpretation:

קתיב רָבִּי אָבָא בר ממל – R' Abba bar Mammal challenged this teaching from a verse:[42] ייִקומון יקמון יקמון - Your dead will come to life, my corpses will arise. Now, what does each of these expressions mean? מאי לאו – Is it not that these clauses should be understood as follows: אַיָּקאָרָץ, מְתִים שֶׁבָּאָרָץ, ישראל – Your dead, i.e. the dead buried in Eretz Yisrael, will come to life: עבלתי יקומון׳׳ מתים שבחוץ לארץ, - my corpses, i.e. the dead buried outside of Eretz Yisrael, will arise. Thus, the dead will be resurrected no matter where they are buried.^[43] ומאי ,,ונתתי צבי בארץ חיים" - And what then is the meaning of the verse that R' Elazar expounded: And I will place tzevi in the land of the living? אַנְבוּכַד נְצֵר הוא דְכָתִיב – This verse is written in reference to Nebuchadnezzar who would come upon the land^[44] and conquer it quickly, דאמר רחמנא – for the Merciful One says in this verse, מויתינא עלייהו מלכא דקליל כי טבוא – "I upon it, denotes a Canaanite slave, who is included among those

_ מיבעי ליה לכדרבי אבהו – [That verse] is needed in conjunction with the teaching of R' Abahu, דאמר רבי אבהו – for R' Abahu said: אפילו שפחה בנענית שבארץ ישראל – Even a Canaanite maidservant who is living in Eretz Yisrael מוּבְטַח לֵה שָׁהָיא בָת העולם הבא – may rest assured that she will be a denizen of the World to Come. אָלָעָם עָלֵיהיי – We derive this from Scripture's usage of parallel terms: It is written here: Who gives a soul to the people (am) upon it: וכתיב התם - and it is written there that Abraham told his Canaanite slave, Eliezer:^[47] ישבו־לָכֵם פּה עָם־הָחָמוֹר׳׳, – "Stay here by yourselves with (im) the donkey." which is interpreted to mean: עם הַרוֹמָה לַחַמוֹר – עם הַרוֹמָה לַחַמוֹר You are part of a people (am) that is similar to a donkey.[48] Just as the word "people" denotes a Canaanite slave in this context, so too the word "people" in the verse, Who gives a soul to the people

NOTES

his wife, to where does he send her? To her mother's house! Similarly. when the sins of the Jewish people culminated in the destruction of the Temple, God decreed that they should return to their original source, Babylonia. When the Jews could no longer be in Eretz Yisrael, Babylonia became the new national home (see Hagahos R' Yaakov Emden).

36. Zechariah 2:11. [In the verse's plain meaning, the prophet addresses the people of Zion who are living in exile in Babylonia. According to the Gemara's exposition, the Babylonian community is addressed as Zion because whoever dwells in Babylonia is considered as if he were dwelling in Eretz Yisrael.] 37. Literally: see.

38. The period of suffering that will occur at the dawn of the Messianic Era. The word , travail, connotes the pain of a woman in childbirth (Rashi to Shabbos 118a). The pain of a woman in childbirth is used frequently as a metaphor for the suffering that will accompany the birth of the Messianic Era (see e.g. Jeremiah 30:6). For nine months corresponding to the nine months of pregnancy – the anguish will be particularly acute. During that time, the entire Jewish people will be under the domination of a single government, and thus will have no avenue of escape (see Sanhedrin 98b with Maharsha; see the Gra's Beur al Kamah Aggados to Bechoros 8b). Our Gemara states that [the Jews in] Babylonia will be an exception.

39. I.e. when Abaye cited a tradition that בֶּכֶל, Bavel, would escape the travail he did not mean the entire country of Babylonia. Rather, he meant a certain city in Babylonia.

[According to Ramban (beginning of Megillah ר״ה ועכשיו) our text should read "Hutzal," without the "DeBinyamin" ending. Ramban ^{cites} Rashi that there are two cities named Hutzal: "Hutzal" by itself is in Babylonia and "Hutzal DeBinyamin" is in Eretz Yisrael. Hutzal

40. At some point in the Messianic Era, God will resurrect the dead. This is one of the fundamental beliefs of Judaism (see Mishnah, Sanhedrin 90a; Rav Saadia Gaon (Emunos VeDei'os §7: Rambam. in his introduction to the Mishnah in Sanhedrin, in Hil. Teshuvah 3:6 and in his Maamar Techiyas HaMeisim). For a summary of views concerning the timing and purpose, etc., of the Resurrection, see Appendix to Schottenstein edition of Sanhedrin, vol. III. 41. Ezekiel 26:20. 42. Isaiah 26:19. 43. The only distinction is that the dead buried in Eretz Yisrael will arise in the merit of Eretz Yisrael, while those buried on the outside will have to possess their own merit to be resurrected (see Maharsha).

48. [It was unnecessary for Abraham to mention the donkey in his instructions to Eliezer. Hence the two superfluous words - עם החמור – are expounded as עם החמור, a nation (similar to) a donkey. The Hebrew word van mean both with and nation, depending on the vowelization.]

will bring upon them a king who is as swift as a gazelle (tzevi)." The Gemara defends the first interpretation:

מקרא אחר (R' Elazar) said to him: My teacher! מקרא אחר אני דורש – There is another verse that I may expound to prove that only those who are buried in Eretz Yisrael will be resurrected. For the verse states:[45] ... – ,ג'תן נשמה לעם עליה ורוח להלבים בה" – ... Thus said God, Hashem ... Who gives a soul to the people upon הַרְגָמָה אַהוּצָל דְבְנָתָמון – Interpret [this tradition] as referring it, [Eretz Yisrael] and a spirit to those who walk within it.[46]

The Gemara asks: ואלא הכתיב – But, as R' Abba bar Mammal pointed out, it is written: אָבֶלְחָי יִקומון – my corpses will arise; if this clause does not refer to corpses outside of Eretz Yisrael, to what does it refer? The Gemara answers:

- ההוא בנפלים הוא דכתים – That clause is written in reference to miscarried fetuses. These fetuses too will be resurrected if they are buried in Eretz Yisrael.

The Gemara asks:

האי ,,נתן נשמה – And R' Abba bar Mammal, האי ,,נתן נשמה – אבא בר ממל לעם עליה׳׳ מאי עביר ליה – what does he do with this verse, Who gives a soul to the people upon it?

The Gemara answers:

DeBinvamin is the city Hutzal of the tribal portion of Benjamin (see also Ran to Megillah, the top of 2a in the pages of the Rif). However, Tos. HaRosh (Megillah 5b ר״ה הוצל דבנימין) maintains that the correct version of our text is "Hutzal DeBinyamin" but that this refers to a city in Babylonia, as our Gemara indicates.]

44. I.e. Tyre, as is indicated by the context (see Maharsha).

45. Isaiah 42:5.

46. [In this verse, resurrection is indicated only for those people who are in Eretz Yisrael.]

47. Genesis 22:5.

				,					I.			
עין משפט גר מצוה	קיא.	כתובות	עשר	שלשה	פרק	י דייני	שני	מסורת הש״ם			SHNEI DAYANEI	CHAPTER 1
ע אבגמיי פייה מהלי	מה. ימד ביד מוקה:	וגו׳: שלא יעלו בחומ	הים ועל המכונות	אל העמודים ועל	כה אמר ה׳ א	ויניה כתיב כי	בכדי שרת כתיב. קרא דלעיל נ	6) ליל כחומה וכן	1	receiving a soul in the World	to Come. ^[49]	
מלסים הלי יא: עא ד מייי שם הלי ט:	ו בעונס ל״ה שלה	שלא ירחקו את הקץ	ביתים שביניהם: ו	נלו את הקץ. כ	מתת: שלא יו	שבועות בכנ	אם תעירו ואם תעוררו. שמי	נסמוך. יעניין, נ) [אסשר לאיל רבינא		The Gemara expounds the	next part of the verse	cited above:
עב דומיי שס הלייב: עג ומיי שס הלי יה:	ור וחתרי נה קוד. ז ושואו וווי אחד	ממרי נה סוד הענ אומר זר או רו רואר	יגקן את הפור. רלומר אל נתרוות	תר מורמי: ושהו ה אורו הולורוו	ניס עכ כך יוי וחרי ורד ואמ	ירכו בתחנונ ירה לחוו הה	ידמקו גרסינן לשון דומק שלא טעמי המורה: מתיר את בשר	וכיית צעייי דהה כשמת ' רצה נולד רב אשי כדהימה (יות שהאים שאין אין אין אין אין אין אין אין אין אין	minit to those who wal	k within it.
	י עותי עון. אונוי			Parks Parks			עלתי התורה. מוזיר אוז בשו על אדמה ממאה תמות. מקלח	קלוטין עכ: וכילקוט		אמע באוין און עוויקרים באיי - And as	D' Vinning	h han Abha
	ו ושמה יהיו. אע״ג	ררלה יונא	יום פקדי אותכ	שמה יהיו ער	כלה יובאו וי		בנכוחת עמוס: ארונו בא. לק		1	וְרְמְיָה בֵּר אַבָּא אָמֵר רַבִּו ווֹחָנָן	אַמַר רַבָּי – ג דווינווויזאַ – ג	II Dar Adda
תוספות רי״ד	י קרא בגלות ראשון	נ דהאי	א בכלי שרר				כאיי: כך אסור לצאת מבבל,	מייהן, ד) [לייל אם אחיי		said in the name of R' Yoch	anan: רְבַּע אַמּות בְּאֶרֶץ	כָּר הַמְהַצְּך אַן
יוציא ויתן כתובה. היא אומרת לצאת והוא אומר	שני נמי קפיד קרא:	כחיב י"ל דבגלות	קרא אחרינא				שיש שס ישיבות המרבילות ח			אומא Whoever walks fou	ir amos in Eretz Yisrae	מוּבְטָח לו 1
שלא לצאת כופין אותה	ד. העיבור כדאמרינן	ו שלא יגלו סו	שלים בצבאור			ובי. בוהע	תמיל: רנפק מפומבריתא לבי כ	ו) [קלושין סט: ולף (אָן אָל maj שהוא בּן הָעוֹלָם הַבָּא – maj	y rest assured that he	e will be a
שלא תצא ואם לאו תצא שלא בכתובה: כותני'	דף עה.) כי היא	D35)	בי זירא ההוא			לק: או	לגור שס: א״י קולמתן. כלמפ			denizen of the World to Con	me. ^[50]	
נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בארץ ישראל נותן	זהו קול העיבול:		ה ורב יהודר			, C'D'	אילימא ליוחסין. שנושאין כ מא״י והא בכל מיוחס טסי די	נרס יו, יו) ניים שלא		The Gemara returns to the	e earlier statement of R'	Elazar that
לה ממעוח ארץ ישראל.	דרבי יוסי ברבי	א מיבעי ליה לכו					מחייי והה צבר מיוחט טטי זי מר צפרק עשרה יוחסין (ק			only those buried in Eretz Y	Yisrael will merit resur	rection, and
נשא אשה בארץ ישראל וגירשה בקפודקיאה נותן	ל בחומה ואחת	שלא יעלו ישראי	לו למה אחת	שבועות הל	א ראמר ג'		רף על.): כל הארצות. הרי הן	וכייה נעיים, טונייה שלא קיבל עליו וכוי, ל		asks in amazement:		,
לה ממעות ארץ ישראל. נשא אשה בקפורקיאת		לא ימרדו באומוו					בכל: כעיסה. המעורכת שאין	י) [ועיע רעיץ קרוקין ו	1	אלעזר And accordin	v לארע R'Elazar עלארע	צרוקום שבחוי
וגירשת בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל.		י כוכבים שלא				מות שהע	נה מה נתוכה כך כל המשפ			אינם חוים – the righteous	norsons buried outsid	le of Eretz
רשב״ג אומר נותן לה	בתיב ורבי זירא	רו ואם תעוררו נ	ורה 🛛 אם תעי	מראי ורב יה	ראל יותר מ	של בישו	ספק °: אלא לענין קבורה.			Yisrael will not be resurred		
ממעות קפודקיאה. נשא אשה בקפורקיאה וגירשת	תא הני דאמרן	ת הללו למה תל	זר שש שבועוו	רבי לוי דאכ	עי ליה לכו		בבל מוליכין ארונוחיהם ליקבר ב				teut.	
בקפורקיאה נותן לה	ו הסוד לעובדי	נ הקץ ושלא יגל	שלא ירחקו אר	את הקץ וי	שלא יגלו		ושל שאר ארלות הרחוקים מ וקרובים לבבל קוברים בבבל			The Gemara explains:		
ממעות קפודקיאה. פי׳ מעות קפורקיאה הן	ור להם הקב״ה	רבי אלעזר אמ	ות השרה אמו	ות או באיל	בים 🗠 בצבא		וקרוניט לנכל קובליט בכבל שם זכות תולה: וקרו ליה. לי			אָמֵר רַבִּי אִילְעָא – R' Il'a sai	id: עַל וְדֵי גְּלְגוּל – The	ey will merit
גרולות ממעות ארץ ישראל. ואמריי הא גופא	אני מתיר את	מוטב ואם לאו	את השבועה	תם מקיימין	ראל אם א		המשיח: דעם עדיה. על מ			resurrection through rolling		l until Eretz
קשיא קתני נשא אשת בארץ ישראל וגירשה	ל הדר בארץ.	רבי אלעזר ייכ	השרה אמר	ת וכאילות	יכם כצבאו	fיי: בשר	ההוא בנפלים כתיב. ולעולם נל	תורה אור השלם		Yisrael and they will come to) life there.	
בקפורקיאה נותן לה		ור שכן חליתי ה					אינן חיים, כסמיה: ע״י גל			The Gemara takes issue w	ith this explanation:	
ממעות ארץ ישראל אלמא כתר שעבודא	ה אמר רב ענן	' חלאים מתנינן ל	שי אנן בסובלי	ירבא לרב אָ	א עון א״ל י		מתגלגלים העלמות עד א״י וחיין			וּתְקִיף לָה רַבִּי אַבָּא סֵלָא רַבָּא	n – R' Abba Sala the	e Great ob-
אולינן והדר תני נשא אשה בקפורקיאה וגירשה	ב הכא המזבח	זחת המובח כתי	כאילו קבור ו	אָראַ ישראל	ל הקבור ב	- · · · · · · · · · · · · · · · · · · ·	מחילות נעשה להם בקרקע. ועומ על רגליהם והולכים במחילות עד	והאארהות על האהות		jected: לַצַרִיקִים צַעַר הוא		
בארץ ישראל נותן לה		מתו עמו עולא ו				בנו, ארמ	ועם מצלצלין ויולאים: דברים	ווי וישה ט, כבן		an ordeal for the righteou		
ממעות ארץ ישראל אלמא בתר גוביינא אזלינן		יץ אתו אמרו לי				_{לצר} םקיר	ש כאו דברים מסותרים ב	בנות ירושלם בצבאות י		this?		
אמר רבא מקולי כתובה שנו כאן פיי זו היא אי		מרו לו ארונו בא				ודיק אמר	וה ולריך לתת להם לב: שצ	או בָּאַיְלוֹת הַשְׂרָה אָם		The Gemara offers a some	what different explanati	on
מקולות שהעלו חכמים		ז ההוא גברא דנ					נמור היה. ולא היה צריך לי			אַמָר אָבָּיָי – Abaye said:		
בכתובה וקסבר ת״ק כתובת אשה מדרבנן		הו למיחת וליבמ					ליי: שלחו ליה אחוהי לרבה.	[מער השתחת רון ה]				
ורשב״ג סבר כתובת אשה דאורייתא פלוגתא היא	רב יהודה אמר	ירד אחריו אמר	ם שהרגו והוא	ז ברוך המקו	ו כותית ומו		בר נחמני בפומבדימא היה והיי אמים בא״י ושלחו אגרת זו	1 (· · · · · · · · · · · · · · · · · ·	l.	will be tunnels formed for		
בשמעתא קמייתא דמכלתין : ת״ר המוציא		ול לבבל כך אסו					מייט צמי ועמון מגימי וו שיעלה הצלם: אילפא מוסיף			they will be resurrected, the		
שט״ח על חבירו כתוב		יהו אפילו מפומב				NØ2 988	דברים. עוד שלחו לו כן : מעשה בו	ר) מְוַבַּח אֲרָטָה הַעֲשָׂה		travel in the subterranean t	unnels until Eretz 11sra	tel and arise
בכבל מגכהו ממעות בכל כתוב בארץ ישראל		יב יוסף ההוא רנ					שהיה מצמער על אשה אחת. ל			out of the ground there. ^[52]		
מגבהו ממעות ארץ ישראל כתוב בו סתם	יי רבה ורב יוסף	יבא מרבנן הוה חי	אי בעי האי צוו	אמר אביי יי:	זתוניא שכיב	חכם לאס	בה עיניו והיא בח"ל: ואע"פ שו	Jina wi Awa wi		In light of the above discu		yzes Jacob's
הוציאו בכבל מגכהו	ור ארצות בבק	זן כשרין שבשא	בר א״י קולטו	כשרין שבנ	מרי תרוייהו		אתה. יפה לך לעלות כאן ללמוד	בכל המקום אשר י		request to be taken to be bui		
ממעות בכל הוציאו בארץ ישראל מגכהו ממעות		כל הארצות עיסו					רב שאין דומה הלומד מעלמו וא״ת אין דך רב. כאן שיוכל ללמ	אַןכּיר אָת שְׁמִי אָבוֹא (אַלִיף וּבַרְכְתִיד:		נִי מִמִּצְרַיִם וּקְבַרְתַּנִי בִּקְכֻרָתָם״	וּנְשָׂאת, – Jacob said: ^{[53}	" "For I will
ארץ ישראל. מה שאין כן בכתובה. אהייא אמר רב	נאווי בכ היוו	בורה אמר רב י זוי ציון המלמי י	אלא לענין קו	ניסה לבבל	ץ ישרא <i>ר ו</i>		אזג אין אר דב. כאן פונט פאו שלין	[שמות כ, כא]		lie down with my fathers a		
משרשיא ארישא ולאפוקי		الا حربة المراجعة مترموهية. 11. حربة المراحة مترموهية		באוץ ישו	1112'852'7. 1118 - 12'852'		אמר אביי נקמינן בכל י	ה) הַרְנִינוּ גוֹיִם עַפּוֹ כִּי דר ווררוו וראם		Egypt and bury me in th	eir tomb." מר קרנא	א – Karna
מדרשב"ג דאמר כתובה דאורייתא. פי׳ ארישא קאי	ושיובונה הו	נקנו זינז קניבה. ל האריגל ללליררול ו	וובי וביניבין ירו ראריו ביין	ון וגונגעטעני א הייגר לכל כל ל	ובלי ונגישיו	1 5111 572 1 5111 1 512	אמר אניי נקטינן ננק אלעזר מתים שבחוץ לא	ַנָם עַבָּוְיוּ וּנְקָט יָשִׁיב לְצָרָיו (כְפָּר		commented: דְּבָרִים בְּגוֹ –		
דתני כתוב בו בבכל וכו׳ אלמא בתר שעבודא אולי׳							אלעוו מונים שבחוץ לא שאין צביוני בה אין מתי	· • • • • • • • • • • • • • • • • • • •		verse] to which we must p		
ולאו בתר גוביינא משא״כ ככתובת דלא אולינן כתר							שאין צביוני בה אין טוני מתים שבא״י נכלתי יקומו			ישצריק גמור היה Our fore		
שעכורא אלא להקל שאם	יז כונ בין אמון	ם המנגעוניעני ענגע ניווי דררילל הירררל ללל	בבי בתוך ווייב והרא אחר אוו	ו שאיים היונוני	בו וויץ גראו א ורא רו אורוש		בונים שבאי גבלוני קובו רחמנא מייתינא עלייהו ו	אשתר בעיר תונה		completely righteous man.		
היה השעכור במקו׳ שהמטבע גדול והגוביינא							ורוח להולכים בה ואלא ו	ובַנֵיף וּבְנֹתַיף בַּתָרֵב י		Now, if the dead who are bu		
במקום שהמטבע פחות ממנו אולינן בתר גוביינא	שבא״י מובמח	י אפחה בוטויה	ר" ארהו אפיק	ארהו הארור	ינ קישון יי ור לרדררי	העונים נשיין הירורוזו לו	לעם עליה מאי עביר ליו	יפֿלוּ (אַרְטָּחְוּ בַּחָבָל) הַחַלָּק (אַהָה עַל אַרָטָה				
רכתובה היא מררבנן ולא	מה לחמור ורוח	ם החמור » נום הדו	שבו לכם פה מו	רחיר החת ו	לווה ווליה ו	רחור הרא	לה שהיא בת העולם הבא	ַ מָאָה תּמוּת וְיָשָׁרָאַ <i>ר</i>		resurrected, אָרִיחַ אֶת בְּנַיו		
דמיא לב״ח. ולאפוקי מדרשב״ג דאמר כחובה							להולכים בה א״ר ירמיה ב	גָלה יְגָלָה <u>מַעַ</u> ל אַרְמַתוֹ: (עמס ו, יו)		his sons to carry him all th	•	
דאורייתא ודינה כדין ב״ת ואין הלכה כרשב״ג חדא	ז ר' אכא סלא	נלנול מתהית לו	י אילטא י ט״י	זניו זין זיו בע	ארש איות ו	ארחוע לא	הבא ולר׳ אלעזר צדיקים	ו) הוי ציון המלמי		there? We are forced to say		
רהא מחניחא מפקא	רתני בקבורתם	אתני ממצרים והנ	מ בהרהט מונש	ז נטשות להנ	אביי מחילור	הוא אמר א	רבא גלגול לצדיקים צער	יושָׁבָת בַּת בָּבָל:		lest he n וִזְבֶּה לְמְחִילוֹת –	ot merit passage to E	lretz Yisrael
מיניה. וחו דתנן סתמא בפי יש בכור לנחלה דלא	ים למה המריח	שבחוצה לארא חי	ה ואם מתים ע	ודים גמור הי	זב אבינו שו	ינו היה ינומ	אמר קרנא דברים בגו יוד	וינית ב, יא) ח) (הוֹרַרָתָּיף אָת יוֹרְרַי				
כותיה דתנן התם הככור נוטל פי שנים בנכסי האב	ר חנינא דברים	בני ישראל וגו׳ א׳	ישבע יוסף את	ותה אומר ייי ו	וצא בדבר א	מחילות כיו	את בניו • שמא לא יוכה ל	בור אָל עֵם עוֹלָם				NO
ואינו נוטל פי שנים בנכסי							בגו יורע היה יוסף בעצמו			49. Even the least spiritual of		
האם ואינו נוטל בשבח ולא בראוי ככמוחוק ולא	ו׳ אילפא מוסיף	נדיק גמור היה וכ	נ היה יעקב שא	הי לרבה יודי	חו ליה אחו	מחילות שלו	פרסה יי שמא לא יוכה לנ	מַעוֹלָם אָת יוֹרְדֵי בוֹר		spirituality in the holy environ	is of Eretz Yisrael (Mahard	al).
האשה בכתובתה ולא בנות במזונותיהן ולא	מו עד יום מותו	ע כואת גלגל בעצ	לירד כיון ששמי	אחת וביקש	זר על אשה	שהיה מצמע	בה דברים מעשה באחר י	לְּמַעָן לא תַשַׁבִי (נֶתַהִי		50. R' Moshe Chaim Luzzatto		
היבם וכולן איגן נוטלין	ומנו רבי יוחנן	קר רב יש לך רנ	מרבו וא״ת אין	עצמו ללומר	מה לומר מ	תה אינו דוו	אף על פי שחכם גדול או	ן די דיטן די (יחוקאל כו, כ]		couched in broad and absolut		
בשבת ולא בראוי כבמוחזק ואקשיי בגמי על	תרבה בעמידה	לתחתוניות ואל	ו שישיבה קשה	ורבה בישיבר	רברים אל ר	י בשלשה ו	ואם איז אתה עולה הזהו	מ) יְחִיוּ מֵתָיךּ וְכַלָתִי		holds true only with certain pr		
מאי דתני ולא האשה בכתובתה איני והאמר	בעמירה שליש	ש בישיבה שליש	נים אלא שׂליע	נה קשה לעי	ליכה שהליו	תרבה בהל	שעמירה קשה ללב ואל	יקומון הָקִיצוּ (רַנְּנוּ ארנו וופר בי מל אורת		circumstances (Maamar al Ha		
שמואל ב״ח גובה את	לב אלא ישיבה	ית עמירה קשה ל	ירה ס״ר והאמו	ה הימנה עמ	עמירה נוח	מה סמיכה	בהילוך כל ישיבה שאין ע	שַרְנֵּ עָשָּׁוֹ בָּי שָּׁר אוויוי שַלֶּוּ וָאָרָץ רְפָאָים		our Gemara as a case in point. Torah willfully cannot be gua		
השבח. א״ר אבא מקולי כתובה שאנו כאן. אלמא	שאין	· ·			-		· · · · ·	הַפּיל: [ישעיה כו, ימ]		Come merely because he took		
קילא כתובה מכ״ח רב״ח א משובחת ולא יהיב ליה	ותי ב״ח וטריף לה כאשר היו	וקת השביחה לאחר שקנאה א	רחא דלוסת שאע״ם שהל	ויא מריף מש	ה: (ישויה פב, ה) C	י ורוח להלכים בו	ע הָאָרץ וצאַצָאָיהָ נֹתַן נְשָׁמָה לָעָם עָלָיו	י) פֿה אָמַר הָאָל וְיָ גּורא השמים ונוטיהם רֹס		this, like many similar Aggadic	statements. refers to a sn	ecific spiritual
השרה אינה יכולה לטרוף	הלקוחות ואם השביחו את ו	א שבחא שאם באה לטרוף מן ז לא דמיא לב״ח והלכחא כסו	ו בכתובה תנן דלא שקלו	צת כב, ה] מידי ואיי	שוּבָה אֲלֵיכָם: (נראי	פה וגשתחוה וגש	ם פֿה עָם הַחֲמור וַאָּנִי (הַנַּעַר נַלְּכָה עָר	אַכָרָהָם אָל נְעָרִיו שְׁבוּ לֶכָ		attainment (Sifsei Chaim, En		
ארץ ישראל ואפילו בעיר	ז: ת״ר לעולם ידור אדם ב	קות הן עיין בערך מ״ב בס״ו	ו בהא מתניי הלכות פסו	<u>ניש</u> בע אונ וושבו) (נישבע הני דמחו	[ד] [בראשית מו, ל] מ	אַכִי אָעשָה כִרְבָרָן	ותוי ממצרים וקברתוי בקברתם ניאמר א	ל) (שְׁבַבְּתִּי עִם אֲבֹתֵי וּנְשָׂא	1	explanations along these lin	nes, see Maharal here	
		״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל להיות לכם לאלהים וכך ברוד			ក្រុមបទសមារប្រើផ្	¥, 103, 11()()	אַל לַאמֹר פָּלָר יִפְּלָר אָלהִים אָתְכָם (הַאַ הייניה	· (파) · 전: - 한: -		MeEliyahu vol III, pp. 193-195.		

ליקןמי רשיי ממעות ארץ ישראל, שהן קלות. בקפומסיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל, מנין הכתוב ככתובה לחוליט לקולם. רבן שמעון בן גמליאל אומר גותן לה ממעות קפומקיא, שנטתעבר בהן כשלר קלוה לקפנר כתובה לחורייתה לעיל יש. לאתווי עבדים. שלה יש לי ענד כנועי מהול קפואסקית, מממער נסן כמה ממה דקפר כמוס למותימו נפיר לן. לאוויי שבו ידי אני אי של על על על איי איי ממור רולה סנגד אלו מנכעל 10 כמי נסול 10 איי מסוק מרט לסנגון, בעורה ידים ראיי, לנוח ארינה, לאיי ולאן לאמו יכולה לעכנ עליו וכן מאיי ליוואלים נצרכין גון. לתת לכם את ארץ בגען, נשכר שמקנלו מלומי. להיות לכם לאלהיום, שכל

הווה של האור להן אינו רומה הביור המיים לקולטתו לאחר מיוחד. ההוא גברא רופלה ליה יבכה (כי וזויא) בני וזוואה) אתא ארנוו אמר להן אינו רומה קולטתו מתיים לקולטתו לאחר מיוחד. ההוא גברא רופלה ליה יבכה (כי וזויא) בני וזוואה) אתא לקפית דרי חנינא איל מהו למיחת ליבומה התם איל אם אחיו נשא גויה ברוך המקום שעקרו אחיו ירד תהתיו אמר רב יתודת אמר שמואל כשם שאסור לצאח מאיי לבכל כך אסור לצאח מבכל לשאר ארצות: סליק מסכת כתובות

ענטכ עניו וכן מתיי ניומנים וערכין גו, דתה דכם את ארץ בגען. כמכר מתקמי להיות דכם אאדרים. שכי הרכ בלרן ישראל איי לואר שיל הישר איש לבל לך אחר לבש את ארץ בגען. כמכר מתקמי להיות דכם אאדרים. שכי אדרים אחרים. היולא מאי למוך למרן כומן הכימ כלאו שנכד עיצ ויים לחיל דור ביני עממיא פלמי לעולם, דך שור שישר אל על תום' רי"ד 6) כך היה הדין טום שהיו שראל על אממן. שאדרים אחרים. היולא מאי למוך למרן כומן הבית כלאו שנכד עיצ ויים לחיל דור ביני עממיא פלמי לעולם. דך שנור שישר ששת מיש בעיבה לא היה נולא מלי למול או למון למרך שלאל העל דעל לו בי שראל היה כומם בצבאות או באידות השדה. שמהיו הפקר ומלל עניים לאילים ושיור עליו מלילך ושבת מאז. (ערים להיה כומם בצבאות או באידות השדה. שמהיו הפקר ומלל עניים לאילים ושיור עליו מלילך ושבת מאז. (ערים היה כומם לו שיוור עליו מלילך שבת מאז. (ערים היה כומל שנולא ביה). (ערים לא מי כומל היה כומם בצבאות או באידות השדה. שמהיו הפקר ומלכו לנכיים לאילים למילה אלית לו ליו שניו עליו מלילך ושבת מאז. (ערים לא מי מכול בצבאות או באידות השדה. שמהיו הפקר ומלכו לנכיים לא מיכול היה כומם

6) שנאמר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך ברוד הוא אומר כי גירשוני [היום] מהסתפח בנחלת ה׳ לאמר לך עבוד אלהים אחרים: א״ר אלעזר כל הדר בא״י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוי עון: אמר רב ענן כל הקבור בא״ כאילו קבור תחת המובח בתיב הכא מזבח ארמה תעשה לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו: עולא הזה רגיל

רהוה סלים לא״י נת נפשיה בחו״ל אמו אמרי ליה לו׳ אלעזר קרי עליה (אנת עולא) על אדמה טמאה המות אמרו לו

61. Rabbah did, in fact, ascend to Eretz Yisrael (Tosafos to Bava Basra 155a ר״ה איתמר) at least temporarily (Toldos Tannaim V'Amoraim ibid.; see Bava Metzia 86a), and he may have studied under R' Yochanan as well (see Toldos Tannaim V'Amoraim).

EI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

through the subterranean tunnels.^[55] The Gemara cites a parallel teaching:

NOTES

51. Moses is buried outside of Eretz Yisrael proper, and yet the Gemara (Sanhedrin 90b) uses a statement concerning his own resurrection as a proof that the Torah refers to the Resurrection of the Dead (see Haflaah).

52. [Thus, there will be no suffering borne by the righteous, and yet even they will emerge from the ground only in Eretz Yisrael.]

53. Genesis 47:30.

54. Thus, he did not require the merit of Eretz Yisrael [in order to be resurrected] (Rashi).

walk within it. פיוצא בַּרָכָר אָתָה אומר – There is a teaching similar to this iiyah bar Abba matter that you can say: יי אַראָל וגוי אַראָל ווי אַריבּנֵי ישָׂרָאָל ווי ... – בל המהלך ארבע: Then Joseph adjured the children of Israel etc. saying. "When arael מובטח dod will indeed remember you [to bring you to Eretz Yisrael], then ut he will be a you must bring my bones up out of here. "[66] אַמָר רַבִּי חָנִינָא – R' Chanina commented: דְבָרִים בָּגוֹ – There are unspoken issues יוֹרֶעַ הַיָה יוֹסָף f R' Elazar that in [this verse] to which we must pay attention: יוֹרֶעַ הַיָה יוֹסָף esurrection, and בְּעֵצְמוֹ שֵׁצְרִיק וָמוּר הַוָה Joseph knew himself to be a completely righteous man, ואם מתים שַׁבְּחוּצָה לָאָרֵץ חֵוִים – and if the dead buried outside of Eretz Yisrael will be resurrected, utside of Eretz - לְמָה הָטְרִיחֵ אֶת אֶחָיו אָרָבַע מֵאוֹת בַּרְסָה why did [Joseph] trouble his brothers to carry his body a distance of four hundred parsaos? We must say that Joseph was concerned They will merit האוונה למחילות – lest he not merit passage to Eretz l roll until Eretz Yisrael through the subterranean tunnels.^[57]

> The Gemara cites the text of a letter sent from Eretz Yisrael to Babylonia that bears upon the above teaching:

the Great ob- שלחו ליה אחוהי לרבה – The brothers of [Rabbah bar Naching of bones is mani] sent the following to Rabbah in an attempt to per-יוֹדֵע הַיָּה יָעָקֶב שֶׁצַרִיק have to suffer suade him to join them in Eretz Yisrael:[68] איוֹדֵע הַיָּה יָעָקָב שֶׁצַרִיק וכו׳ – Jacob knew that he was a completely righteous man etc.^[59] Rabbah's brothers also wrote the following:^[60] - There אילפא מוסיף בה דברים – Ilfa added some points to [this he earth. When teaching:] מַעֵשָה בָאָחָר שֶׁהָיָה מִצְטַעֵר עַל אָשָׁה אַחַת – There was an incident involving one man in Eretz Yisrael who was pining for a particular woman who lived outside of Eretz Yisrael. ובִיקש לִירָד – He planned to descend from Eretz - קיון שַשַמע כּואת Yisrael in order to marry her and live there, ביון שַשַמע כּואת – but as soon as he heard a teaching such as this, (i.e. the teaching id:^[53] "For I will about why Jacob wished to be buried in Eretz Yisrael,)" بالإلا port me out of בעצמו ער יום מותו – [this man] endured by himself in Eretz אָמָר – Karna Yisrael until the day of his death. אַף עַל פּי שֶׁחֶכֵם גָּרוֹל n issues in [this אָקָה – Even though you (Rabbah) are a great sage, you would אַנגן דומה be better off if you came to Eretz Yisrael, because אַינו דומה v that he was a לומר מרבו – there is no comparison between one who learns from himself to one who learns from his tz Yisrael will be teacher. אמר האמר – And if you will say that, in Eretz [Jacob] trouble Yisrael, אין לך ב – you do not have a teacher who is capable of teaching you, that is incorrect; יש לך רב you do have a erned אמא לא teacher. איזם – And who is he? R' Yochanan.^[61] ואם to Eretz Yisrael אין אָהָה עולה – But if in the end you choose not to ascend to

> 55. In the version of our text found in Ein Yaakov and Yalkut Shimoni, the Gemara concludes not that Jacob feared he might not merit passage through the tunnels, but rather Jacob did not wish to undergo the ordeal of traveling through the tunnels (Mesoras HaShas).

56. Ibid. 50:25.

57. See note 55 above.

58. Rabbah lived in Pumbedisa and his brothers wanted him to ascend to Eretz Yisrael (Rashi). Their father, Nachmani, had four sons: Rabbah, Rav Chananya, Rav Oshaya and Keilil. Rabbah lived in Babylonia, Ray Chananya and Ray Oshaya lived in Eretz Yisrael. [Keilil died and left behind Abaye, whom Rabbah raised] (Toldos Tannaim V'Amoraim ערך רבה בר נחמני).

59. [If our forefather Jacob was concerned that he would not merit passage through the tunnels (or if he did not want to experience the difficulty of doing so), then surely you should be concerned as well!]

60. Rashi; see Hagahos R' Yaakov Emden.

מסורת הש"ס א ציע כחומה וכן בכלי שרת כתיב. קרא דלעיל מיניה כתיב כי כה אמר הי אל העמודים ועל הים ועל המכונות וגו׳: שלא יעלו בחומה, יתר ביד תותה: יעניין, אם תעירו ואם תעוררו. שמי שנועות ככל אתת: שלא יגלו את הקץ. נכיאים שניניהם: ושלא ירחקו את הקץ. בעונם ל״א שלא מר מיישם הי יו: רבינא נאמן. נ) [לפשר לג״ל רבינא כ״ל בע״י להל כשמת קרושין עב: ובילקוט אימא רי אראי ג) הווספתא דמסכת ע"ו של זה נשא רש״לו. הו [יכמות קנ.] נ״ק מט. נדה יו, ס) ("ל שלא

סיבל

אִשְׁתְּךּ בָּעִיר

נלה יִגְלָה

והושַׁרָתִיך

יקומון הַקיצו

שכני עפר כי טל אורת

[פיל: [ישעיה כו, יש]

) כה אמר האל י

(רגנו

טן, קמשתמים מיניה, לא היה נראה אליו

בּוֹרָא הַשְּׁמִים וְנוֹמֵיהָם רֹקַע הָאָרָץ וְצָאֲצָאֶיהָ וֹחֵן וְשָׁמָה לָעָם עָלָיהָ וְרוּחַ לֵהֹלְכִים בָּה: וישעיה מב, הן כ) וַיֹאמֶר

אַבְרָהָם אָל נְעָרִיו שְׁבוּ לֶכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאָּגִי (הַנַּעֵר גַלְּכָה עֵר כָּה וְנִשְׁהַחֶוֶה (גְשׁוּבָה אֲלֵיכָם: וַניאשת נב, ה) ל) לְשְׁבַכְהִי עֵם אֲבֹתֵי וּנְשָׁאתַנִי מָמִצְרִים וּקְבַרְחֵנִי בְּקְבַרְתָם וֹיֹאמֵר אָנֹבִי אָעְשָׁה בְרְבָרְדְ: וּנראשיה מו, לו מ) וַיּשְׁבַע

יוֹסָף אֶת בְּנֵי יִשְׁרָאָל לָאמר פַּקָר יָפָקר אַלהִים אָתְכָם וְהַעָלָתִם אָת עָצְמֹתִי מָזָה: וַנראשת ג נהן

ליקןמי רש"י ממעות ארץ ישראל. שהן קלות. בקפופקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ ישראל. מנין הכתוכ נכתוכה לתולינן לקולם. רבן שמעון בן נמליאל אומר נותן לה ממעות קפומקיא. שנטתעבר נהן כמלר מלוה דקתכר כתונה למורייתה (לעיל ה). לאתויי עבדים. שלם יש לו עבר כנעני מהול

שושי איז השמופה טין שמה משי זקשה אמיט זותריות ועדי כן אחריי שברים. מסי כן נעד כעל מסול מסול מסול מסול מסול מסול מכור רולה סעבר עלה מכרט לאל כאלי טופן אם רט לשעלום. בעודה הימה הימיל לעודה הרעה. לאי הילו אסון יכולה לעני עליו ע לעכנ עליו וכן מלי איז לא ליולט נערכין גנז, להת לכם את ארץ כנען, בשלר שמקבלו מלומי, להיות לכם לאלהים, של

הדר נמרן ימרמל מני לו למלהים וכל היולא ממנה כעונד עבודה זרה וויקרא כה, להן. בי גרשוני. ממרן ימרמל. דך עבוד אדהים אחרים. היולא ממיי למון לארץ כומן הכית כאלו עובד עייי וייים מיול דור ניני עממיא פלתי טעותא ושמואל א כו,

לפי שהיה וכוי חפץ לט

עלום לארץ ישראל וכל יהודה אוסר לו לפיכך לא היה נכוס

SHNEI DAYANEI CHAPTER THIRTEEN KESUBOS

three matters: אַל תַרְבָה בִישִׁיכָה – Do not spend much time ושִׁיכָה קמיכָה – Furthermore, any sitting that is sitting, אַיִשִׁיבָה קשָה לְתַחְתוֹנִיוֹת – because too much sitting without support, אַיִשִיבָה קשָה לְתַחְתוֹנִיוֹת – standing is more can be harmful in regard to hemorrhoids. אַל תַרְבָה בַּעֵמִירָה relaxing than it. _ And do not spend too much time standing, שֶׁעַמִירָה קַשָּׁה because too much standing can be harmful to the heart. אַמידָה סַלָקא דַעָתָד – Could you think that standing is actually אל תרבה בהליכה – And do not spend too much time walk- more relaxing than sitting?! והאמרת – But you have said that ing. אַמִירָה קָשָה לַעֵינוים – because too much walking can be אַמִירָה קָשָה לַעֵינוים – standing can be harmful to the heart. - ? harmful to one's eyes. אלא - Rather, divide your time as follows: אלא ישיבה A third sitting, שליש בעמידה – a אלא ישיבה – Rather, he means as follows: Any sitting

ידחקו גרסינן לשון דוחק שלא ירכו בחמונים על כך יותר מדאי: ושלא יגלו את החוד. אמרי לה סוד העבור ואמרי לה סוד עב היישים האיני עו רמיי עם הלי יא: דנא טול דנ אשי לאימא טעמי התורה: מתיר את בשרכם. לשוו הפהר: ובל יאמר שבו חליתי. כלומר אל יתרעם לומר לר לי כי כולם נשואי עוו: אתה על אדמה ממאה תמות, מקלא הוא בבלה יוכאו ושמה יהיו. אע״ג » בכלה יובאו ושמה יהיו עד יום פקרי אותם בנבואת עמוק: ארונו בא. לקוברו תופפות רי״ר וא ז) וליל אם אחיו באיי: כר אסור לצאת מבבל. לפי דהאי הרא בגלות ראשוו נאם ה' ורבי זירא ההוא בכלי שרת יוציא ויתן כתובה. היא כחיב י"ל דבגלות שני נמי הפיד הרא כתיב ורב יהורה כתיב קרא אחרינא שיש שם ישיצות המרציצות תורה [מניגה דף הן, שים שס ישיכות התרכינות תורה) [מושין סנו: ודף תתיל: דנפק מפומבדיתא לבי כובי, אומרת לצאת והוא אומר יגדו פוד. העיבור כדחמרינן שלא לצאת כופיו אותה השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות 🛛) קלושין פת לגור שם: א"י קולטתן, כדמפרש: שלא תצא ואם לאו תצא (שנת דף עה.) כי היח או באילות השרה וגו' ורבי זירא ההוא שלא בכתובה: מתני׳ חכמתכס ונינתכס זהו סול העיצול: נשא אשה בארץ ישראל אילימא ליוחמין. שנושחין נשים שלא יעלו ישראל ״בחומה ורב יהודה מא״י והא בצל מיוחם טפי דאמר גירשה בארץ ישראל נוחן עליו צער לה ממעות ארץ ישראל השבעתי אחרינא כתיב ורבי זירא ההוא מיבעי ליה לכדרבי יוסי ברבי 👳 מחידות ווכן גי הילקוע מר בפרק עשרה יוחסין (קרושין וריש בעייק, ט) כייל נשא אשה בארץ ישראל חנינא דאמר ג' שבועות הללו למה אחת שלא יעלו ישראל בחומה ואחת שלא קיבל עליו וכו, לף עה.): כל הארצות. הלי הן הלל וגירשה בקפודקיאה נותן לה ממעות ארץ ישראל. ין וע״ע רש״ קדושין בכל: בעיסה, המעורכת שחין ניכר שהשביע הקרוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות העולם ואחת נשא אשה בקפורקיאה סט: ועל. ד"ה עיסה]. בה מה בתוכה כך כל המשפחות שהשביע הקדוש ברוך הוא את העובדי כוכבים שלא ישתעברו בהן וגירשה בארץ ישראל נותו לה ממעות ארץ ישראל. ספה י: אלא לעניו הבורה. של בישראל יותר מראי ורב יהודה אם תעירו ואם תעוררו כתיב ורבי זירא בבל מוליכיו ארונותיהם ליהבר בא״י גליון הש״ם מיבעי ליה לכדרבי לוי ראמר שש שבועות הללו זמה תלתא הני ראמרן ממעות קפודקיאה. נשא ושל שאר ארנות הרחוקים מא״י אשה בקפורקיאת וגירשה נמי עיי גלגול, ממו בקפודקיאה נותן לה ממעות קפודקיאה. פי׳ אינך שלא יגלו את הקץ ושלא ירחקו את הקץ ושלא יגלו הסור לעוברי איגך שלא יגנו אות ווקן ושירה יויקן היי אינן מעות קפווקיאה הן כוכבים 0 בצבאות או באילות השרה אמר רבי אלעזר אמר להם הקב״ה מעות קפווקיאה הן כוכבים 0 בצבאות או באילות ממעות ארץ מוטה ה ע"ל מומ׳ ד"ה והרובים לבבל הוברים בבבל שיש כל אדם: שם וכות תורה: וקרו ליה. לימות לישראל אם אתם מקיימין את השבועה מומב ואם לאו אני מתיר את המשיח: לעם עליה, על א״י: ישראל. ואמריי הא גופא בשרכם כצבאות וכאילות השרה אמר רבי אלעזר יכל הדר בארץ קשיא קתני נשא אשה בארץ ישראל וגירשה ההוא בנפלים כתיב, ולעולם בח״י: תורה אור השלם ישראל שרוי בלא עון שנאמר 🛛 ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה בקפודקיאה נוחן לה אינו חיים. בתמיה: ע"י גלגול. א) בכלה יובאו ושמה יהיי עד יום פקרי אהם מתגלגלים העלמות עד איי וחייו שם: ממעות ארץ ישראל אלמא בתר שעבודא נשוא עוז א״ל יירבא לרב אשי אנן בסובלי חלאים מתנינן לה אמר רב ענן נאם יי והעליתים מחילות נעשה להם בקרקע. ועומדיס ^{0 כ}כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא המזבח אולינן והדר תני נשא והשיבתים אל המסום על רגליהם והולכים במחילות עד א״י . אשה בקפורקיאה וגירשה אדמה תעשה לי וכתיב התם חוכפר אדמתו עמו עולא הוה רגיל דהוה ה{ה: [ירמיה כו, כב] בארץ ישראל נותן לח ושם מכלכלין ויולאים: דברים בגו. ב) השפטתי אתכם ממעות ארץ ישראל סליק לארץ ישראל נח נפשיה בחוץ לארץ אתו אמרו ליה לרבי אלעזר בְּנוֹת יְרוֹשְׁלֵק בְּצְבָאוֹת יש כאן דברים מסותרים בדבר אלמא בתר גוביינא אולינו אמר אנת עולא • על אדמה ממאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם יאינו או באילות השָרָה אם זה ולריך לחת להם לכ: שצדיק העירו ואם העוררו את גמור היה. ולא היה לריך לוכות שנו כאן פיי זו היא אי דומה הולטתו מחיים להולטתו לאחר מיתה ההוא גברא דגפלה ליה יבמה מטולות שהעון המים האהכה ער שתחפץ: בכתובה וקטבר ת״ק בי חוואה אתא לקמיה דר' חנינא א״ל מהו למיחת וליבמה רא״ל ״אחיו מ״י: שלחו ליה אחוהי לרבה, כנה [שיר השירים ב, ו. ג, ה] כתובת אשה מדרבנן דר נחמני בסומבדיחה היה והיה לו נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו אמר רב יהודה אמר וושביג סבו מוובת אשה נ) וכל יאמר שכן חליתי ראורייתא פלוגתא היא אחים בא״י ושלחו אגרת זו כדי העם הישב בה נשא שמואל הכשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל קמייתא בשמעתא שיעלה אללס: אילפא מוסית בה עון: [ישעיה לג, בר] לשאר ארצות רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבדיתא לבי כובי דמכלתין ת״ר המוציא ד) מְוּבּח אֶדָטָה הַעֲשָׁה דברים. עוד שלחו לו כן: מעשה באחר ט״ח על חבירו כתוב ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב יוסף ההוא דנפק מפומבדיתא בכל מנכזו ממיוח בל וובחת עליו את שהיה מצמער על אשה אחת. שנתן כתוב בארץ ישראל עלחיד ואת שלמיד לאסתוניא שכיב אמר אביי יי אי בעי האי צורבא מרבנז הוה חיי רבה ורב יוסף בה עיניו והיה בח"ל: ואע"פ שחכם ממעות ארץ אָת צאנף ואָת בְּקַרָד דאמרי תרוייהו כשרין שבבכל א״י קולמתן כשרין שבשאר ארצות בכל אתה. יפה לך לעלות כאן ללמוד מפי ישראל כתוב בו סחם בכל המקום אשר הוציאו בככל מנכהו קולמתן למאי אילימא ליוחסין והאמר מר °כל הארצות עיסה לארץ ישראל אוֹביר אח שמי אבוא רב שחין דומה הלומד מעלמו כו׳: ממעות בכל הוציאו בארץ וא״ת אין דך רב. כאן שיוכל ללמדך: אליה וברכתיה: ישראל מגבהו ממעות וארץ ישראל עיסה לבבל אלא לענין קבורה אמר רב יהודה כל הדר ארץ ישראל. מה שאין כן (שמות כ, בא າກປະ בכבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר והוי ציון המלטי יושבת בת בבל בכתובה. אהייא אמר רב ה) הַרְנְינוּ גוּיִם עַמּוֹ כִּי אמר אביי נקטינו בכל לא חזיא חבלי דמשיח תרגמה אהוצל דבנימיו וקרו ליה קרנא דשיובתא א"ר מושיא ארישא ולאפוקי רם עַכָריו יָקוֹם וְנָקַם ישיב לצריו וכפר אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר חונתתי צבי בארץ חיים ארץ שצביוני בה מתיה חיים ראורייתא. פי׳ ארישא קאי אַרְמָתוֹ עַמוֹ: רתני כתוב בו בכבל וכו׳ שאין צביוני בה אין מתיה חיים מתיב ר' אבא בר ממל ∞יחיו מתיך נבלתי יקומון מאי לאו יחיו מתיך אלמא רחר שטרורא אולט [דברים לב, מג] ולאו בתר גוביינא משא״כ מתים שבא"י נכלתי יקומון מתים שבחוץ לארץ ומאי ונתתי צבי בארץ חיים אנכוכר נצר הוא דכתיב דאמר 🖫) לכן פֹת אמר בכתובה דלא אולינו בתר תונה שעבורא אלא לחקל שאם רחמנא מייתינא עלייהו מלכא דקליל כי מביא א״ל רבי מקרא אחר אני דורש וותן נשמה לעם עליה וּכָנֶיהְ וּכְנֹתָיהְ בַּתָרָב יִפּלוּ (אַדְמָחָהְ בַּחָכָל זיה השעבור במקוי ורוח להולכים בה ואלא הכתיב נכלתי יקומון ההוא בנפלים הוא דכתיב ורבי אבא בר ממל האי נותן נשמה שהמטנע גדו הוגובייא כמקום שהמטבע פחוח לעם עליה מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדרבי אבהו דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנטנית שבא״י מובמח תחלק ואתה על ארמה ממנו אזלינן בתר גוביינא שמאה תמות וישראי דכתובה היא מדרכנו ולא ה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתיב התם 🛛 שבו לכם פה עם החמור 🛚 עם הרומה לחמור ורוח מעל דמיא לב״ח. ולאפוקי מדרשב״ג דאמר כתובה להולכים בה א״ר ירמיה בר אבא א״ר יוחנז יכל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובמח לו שהוא בז העולם אדכותו: ועמים ג יו דאורייתא ודינה כדין ב״מ ן) הוי ציון הַמֶּלְשִׁי יוֹשֶׁבָת בַּת בָּבָל: הכא ולר׳ אלעזר צריקים שבחוץ לארץ אינם חיים אמר רבי אילעא • ע״י גלגול מתקיף לה ר׳ אבא סלא ואין הלכה כרשביג ח רבא גלגול לצדיקים צער הוא אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע 0 ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם רהא מתניתא מפקא [וכריה ב, יא] איניה. ותו דתנו סתמא אמר קרנא דברים בגו יודע היה יעקב אבינו שצריק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח במיש בכוו לנחות דלא ותוררתיה את יוררי כותיה דתנן החם הבכור כור אל עם עולם את בניו © שמא לא יוכה למחילות כיוצא בדבר אתה אומר ייושבט יוסף את בני ישראל וגו׳ א״ר חנינא דברים נוטל פי שנים בנכסי האב בּאַרץ בגו יודע היה יוסף בעצמו שצדיק גמור היה ואם מתים שבחוצה לארץ חיים למה המריח את אחיו ארבע מאות ראוור וריול תו שונת רורתי כחרכות אם ואינו נוטל כשבח פעולס איי יורני כור פרסה יישמא לא יוכה למחילות שלחו ליה אחוהי לרכה יורע היה יעקב שצריק גמור היה וכו' אילפא מוסיף הא באיי כמוחק אי מען לא תשבי ונתתי האשה בכתובתה בה דברים מעשה באחד שהיה מצמער על אשה אחת וביקש דירד כיוו ששמע כזאת גלגל בעצמו עד יום מותו כנות במזונותיהן ולא צְכִי בָּאָרץ חַיִים: אף על פי שחכם גדול אתה אינו דומה לומר מעצמו ללומר מרכו וא״ת אין לך רב יש לך רב ומנו רבי יוחנו היבם וכולו אינו נוטליו בשכת ואם אין אתה עולה הזהר בשלשה דברים אל תרבה בישיבה שישיבה קשה לתחתוניות ואל תרבה בעמידה ט) יְחִיוּ מֵתַיף וְבֵלָתִי

שעמירה קשה ללב ואל תרבה בהליכה שהליכה קשה לעינים אלא שליש בישיבה שליש בעמירה שליש

בהילוך נאין ראמרת עמירה קשה ללב אלא ישיבה שמיל ביח גוחה הימנה עמירה ס"ר והאמרת עמירה קשה ללב אלא ישיבה שמואל ביח גובה את

שים, קסשתמים פריה, מה טירה שיה שישיי וכי ימון שמש מהן ישימו הכיאותי שא שיק מדימי לעם נצמ התרכו בניכוח ברם, מי הל לילחול משום החו בעיר ויזי למעקל העלה לו כיחהל 6 מקול מיוול לעו מלילן (פבה מאז, נציב שיך לדף קיק עד יום פקדי אותם. בימי כוב בספר עולה ניומיה בו, בבן. בצבאות או באידות השדה. שמטיו הפקר ומלכל כלביים ומילים נשיר השירים ב, ה. ובל יאמר שבן, על שללל. הדיתי. בעיל האומה האמ בלמני הכעם. העם, ישראל שנקראו עם היוש בעיר השירים ב, היו לה לימול מי מאומי לה ביחה למיני למיול לי ומי שלו מלילך ומבר מאז. בצבאות או באידות השדה. שמטיו הפקר ומלכל כלביים ומילים נשיר השירים ב, ה. ובל יאמר שבן, של ישלי שלי המי הללי לימות מי המיר היום בנייה המירים ב, ה. ובל ישר שבי או באידות המי המילו בנייה מנילים בשיר השריים בי היום למול מימל למלכל למללים למללים המילו השריח. בעיר הבא היום בנייה שלי המיר המירים בנייה למ

השבח. א״ר אבא מקולי שאין רמורה שאוו ראז אלמא

כבמוחזק ואקשיי בגמי על

מאי דתני ולא האשה

בכתובתה איני והאמר

קילא כתובה מבייח דכייח

כיא.

עיז משפט נר מצוה

ע אבגמיי פיים מהלי

טריף משבחא דלוקח שאע״פ שהלוקח השביחה לאחר שקנאת אתי ב״ח וטריף לה כאשר היא משובחת ולא יהיב ליה מירי ואילו בכתובה תנן דלא שקלא שבתא שאם באה לטרוף מן הלקוחות ואם תשביחו את חשרה אינת יכולה לטרוף את השבה שימ כתובה דרכנן ומיה לא דמיא לבייז והלכתא כסתם משנה ועוד דתני לה גבי הלכתא פסיקתא התם דכל

הני דמהנו בהא מתניי הלכות פסוקות הן עיין בערך מ״ב בס״ה: ת״ך לעולם ידור אדם בארץ ישראל ואפילו בעיר

שרובה עובדי כוכבים ולא ידור בח״ל ואפילו בעיר שרובה ישראל שכל הדר בארץ ישראל דומה כמי שיש לו אלוח וכו מר לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לאלהים וכך בדוד הוא אומר כי גירשוני [היום] מהסתפת בנחלת הי לא ט שנאמן זונו לכם או און כבן איזו אל איז כם או און כבן איזו אין כבן איזו און איז איז איז איז איז איז איז איז איז א לך עבוד אלהים אחרים: א"ר אלעזר כל הרר בא"י שרוי בלא עון שנאמר העם היושב בה נשוי עון: אמר רב ענן כל

הקבור בא״י כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא מזבת אדמה תעשה לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו: עולא הות רויל הוה סליק לא״י נח נפשיה בחו״ל אתו אמרי ליה לר׳ אלעור קרי עליה [אנת עולא] על אדמה טמאה תמות אמרו לו אמא ארונו אמר להן אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה. תהוא גברא דנפלה ליה יבמה (כי הויא) [בי הוזאה]

אתא לקמיה דר׳ חנינא א״ל מהו למיחת ליבומה התם א״ל אם אחיו נשא גויה ברוד המקום שעקרו אחיו ירד חחחיו אמר רב יהודה אמר שמואל כשם שאטור לצאת מא״י לבבל כך אסור לצאת מככל לשאר ארצות: סליק מסכת כתובות

חשק שלמה על תום' רי"ר 6) כך היה הדין נומן שהיו ישראל על אדמתן.

Eretz Yisrael, הַוָהָר בְּשָׁלֹשָה דְבָרִים – take care in the following third standing שָׁליש דְבָרִים – and a third walking. בָּל

The Gemara asks:

The Gemara explains:

עמירה שיש בה שאין בה סמיכה – where there is no support,^[1] עמירה שיש קמיכה נוחה הימנה – standing where there is support is more olaying than it [2]

The letter concludes by reporting a halachic decision in Eretz Yisrael on a different topic:^[3]

וכן אַמְרוּ – And they also said that ויצחק ושמעון ואושעיא אַמרו - דבר אחד – Yitzchak, Shimon and Oshaya said the same thing, namely that הלכה ברבי יהורה בפרדות - the law follows R' Yehudah in regard to the animal husbandry of mules. רתניא – for it has been taught in a Baraisa:[4] רָבִי יְהוּדָה אומר – R' YEHUDAH SAYS: פרדה שתַבעה – Regarding A FEMALE MULE THAT INDICATED A DESIRE to mate. אין מרביעין עליה לא סוס ולא המור – ONE MAY NOT MATE HER WITH A HORSE OR A DONKEY: אלא מינה – RATHER one may mate her only with HER own KIND, i.e. a male mule.^[5]

The Gemara identifies the three Amoraim mentioned in the conclusion of the letter: אַמָר רָב נָחָמָן בָּר יָצָחָק – Rav Nachman bar Yitzchak said: יצָחָק וֵה רַבִּי יִצְחָק וֵה רַבִּי יִצְחָק וָה ייצָחָק ווֹד - "Yitzchak" refers to R' Yitzchak Nafcha: שמעון זה רבי שמעון בו פוי – "Shimon" refers to R' Shimon ben Pazi, ואמרי לה ריש לקיש - and some say it refers to Reish Lakish (R' Shimon ben Lakish); אושעיא וה רָבִי אוֹשָׁעוָא בְרָבִי – "Oshaya" refers to R' Oshaya the great scholar of the generation.^[6]

The Gemara returns to the subject of resurrection: אמר רבי אלעזר – R' Elazar said: אמר רבי אלעזר –

NOTES

1. E.g. if one were to sit upon a bench or a backless chair. Sitting with support would be where one sat upon a chair with a back or where one reclined upon a couch (Rashi).

2. Rabbah's brothers began this section of the letter with the words, אָם אין אָמָה עולה הוחר, but if you do not ascend [to Eretz Yisrael] be careful in the following matters. The implication is that if Rabbah were to ascend. he would not have to be mindful of how much he stood or sat. Iyun Yaakov explains that one of the praiseworthy traits of Eretz Yisrael is that it prevents the onset of various illnesses, preserves a person's health and lengthens his days [even without the standard precautions].

Chasam Sofer (Derashos Chasam Sofer p. 402 ר״ה ועד״ז) states that Rabbah's brothers were instructing him regarding the regimen of his Torah studies, not his physical activities. "Sitting" refers to his involvement in the needs of this world, i.e. earning a living; "standing" refers to the continued study and review of one topic; and "walking" refers to the study of new topics or new levels of a topic. Outside of Eretz Yisrael, the brothers informed him, he had to take control of his schedule: If he devoted to much time to worldly pursuits, he would be afflicted with tachtonim, the tribulations of our lower world (olam hatachton). If he spent too much time on reviewing one topic, his mind would suffer, as he would be going over and over the same material without understanding it well, In Hebrew, לב, heart, often refers to the mind.] On the other hand, if he spent too much time exploring new topics and perspectives, his mind's eves would suffer. as he would be encountering levels of perception that he was not yet ready to assimilate. In Eretz Yisrael, however, these points were of less concern, since the environment was naturally conducive to such a regimen. [Chasam Sofer explains the rest of the letter in this vein as well.]

3. [Possibly, Rabbah had been interested in how the Sages in Eretz Yisrael ruled on this matter. Alternatively, Rabbah's brothers may simply have wished to conclude their letter with a halachic statement (see Berachos 31a). Iyun Yaakov suggests that this part of the letter continues the attempt to persuade Rabbah to immigrate and contains a subtle argument to this effect; see there.]

4. A few words of introduction are in order to understand the following discussion:

There is a Torah prohibition to mate a male animal of one species with a female animal of a different species. e.g. a horse with a donkev. If two animals of diverse kinds *did* mate, and an animal was produced from the union, the prohibition applies to that hybrid animal as well: It is forbidden to mate the hybrid with an animal of a different kind. However, in order to adhere to this law, we must define the species to

Ignoramuses – those ignorant of Torah knowledge – will not be resurrected. אנאמר ,, מתים בל־יחיו וגו׳ ״ – as it savs:^[7] [They are] dead. never to come to life etc., lifeless, never to arise.

The Gemara cites a Baraisa in corroboration of this statement: תניא נמי הכי – This has also been taught in a Baraisa: מתים, יכול – [They are] DEAD. NEVER TO COME TO LIFE. יכול - ONE MIGHT THINK that this applies TO ALL the dead; - הלמור לומר – SCRIPTURE THEREFORE TEACHES US at the end of the verse: רְפָאִים בּל־יַקָמו׳י, – [They are] LIFELESS (refa'im), NEVER TO ARISE. בְּמָרַפָּה עַצָמוֹ מְדְבָרֵי תּוֹרָה הַפַּתוּב מְדָבֶר – THE VERSE IS SPEAKING OF SOMEONE WHO MAKES HIMSELF LAX (merapeh) in the study OF WORDS OF TORAH. Such ignoramuses are "never to arise," i.e. they will not merit to be resurrected.^[8]

The Gemara records a protest to R' Elazar's statement:

אמר ליה רבי ווחנז – R' Yochanan told [R' Elazar]: לא ניחא - למרייהו האמרת להו הכי – It is not pleasing to the master of [those ignoramuses] that you speak of them so.^[9] Rather, that verse is – ההוא במרפה עצמו לעבודת פוכבים הוא דכתיב written in regard to someone who makes himself lax concerning the sin of idolatry.^[10]

R' Elazar responds:

אמר ליה – He said to [R' Yochanan]: אמר ליה – אמר אחר אני דורש There is another verse that I can expound to support my teaching, דְּכָתִים תַּפּּיל״ – for it

which the hybrid belongs. For example, let us say a male horse and a female donkey mate and produce a female mule. We must determine whether the halachah deems the mule to be a kind of horse, a kind of donkey or a new kind of animal, in order to know the kind of animal with which we may mate her.

This point is the subject of Tannaic disputes (see Chullin 78b-79a and Tosefta Kilavim 1:5; see also Rashash here). One opinion maintains that the identity of the mule is determined by its mother. If the mule's mother was a horse, then the mule is considered a horse and if the mule's mother was a donkey, it is considered to be a donkey, regardless of the father's species, R' Yehudah disputes this and instead maintains that we must at least take the father's identity into account. Thus, in our case where the mule's parents are a male horse and a female donkey, R' Yehudah would allow the mule daughter to be mated neither with a purebred horse nor with a purebred donkey, for although it is a donkey from the mother's side, we must concern ourselves with the possibility that we must follow the father's side as well, and it may be part horse.

5. [Specifically, in our case a male mule whose father is a horse and whose mother is a donkey.]

6. [See Rashi to Chagigah 7a רייה ר׳ אושעיא ברבי.] The halachah follows the view of these Sages, that there is a doubt whether we must reckon with the father's identity (see Derech Emunah, Hil, Kilavim 9:38).

7. Isaiah 26:14.

8. For each and every Jew. Torah is the essence of life. It is the spiritual force that accounts for one's being that constitutes each person's reality (see Or Gedalyahu, Shemos p. 50a). [Life should be impossible without it. However, in this world, a person is given life as a Heavenly gift, so that he may have the opportunity to exercise his freedom of choice and study the Torah, But in the world that is destined to be after the Resurrection, his existence will depend entirely upon the Torah. If he chose well when he had the opportunity and engaged in the study of the Torah, he will live, but if he chose to be an ignoramus, he will remain lifeless.]

9. [It appears that R' Yochanan not only disagreed with R' Elazar's point, but also took exception to the tenor of R' Elazar's statement. Possibly, R' Yochanan held that God would not wish such a relatively large number of Jews to be excluded from the Resurrection of the Dead (see Sanhedrin 111a with Rashi).]

10. Although the Baraisa seemed to confirm R' Elazar's teachings. R' Yochanan understood the Baraisa differently, viz. that the Baraisa is speaking of someone who is lax in the [observance of] words of Torah to the degree that he strays after idols (Maharsha).

מפורת הש״מ

פרה שלשה טשר

א) מולין עט. ניי אולין כלאים ס"א], גי [מנהדרין יי דדרכות לד: שאין בה ממיכה. כמו נמטות או נקתדראות יש סמיכה נספסלין וכקאות אין סמיכה: אין מרביעין עליה לא סום ולא המור. מספקא ליה אי חוששיו לורע האב אי לא הלכר אפיי היא בת חמורה נהבה איו מרציעיו עליה חמור שמא חוששיו לורע האב ונמלא מרציע כלאים ורבנן פליגי עליה ואמרי אין חוששין לורע האב ואם בת סוסיא היא מרביעין עליה סוס ואם בת חמורה היא מרביעין עליה חמור הכי מנהדרין לע.],ד) [שנחמן מיתה בפרה אותו ואת בנו: רפאים בל יהונו. " מרפה עלמו מדברי תורה: וארץ רפאים תפיל. וארץ לרפאים הפיל: מצאתי להם פסמים ננ:ז, ה (מהזרין נעי קוסי מולוו תקנה. יהנו לתלמידי חכמים מנכסיהם:

ד"ה מטה], ו) [שנת (יו העושה פרקמטיא. מתעסק נממון ה) [ל"ל ר׳ יומי וכ״ה) נעיין, ט) [לייל חיין מ״ח כדי להגיע לידם שכר והם וברם ענבים ושמא כוי פנויין לעסוק בתורה ע"י אלו וכתיב וכייה נעיין, ין [עירונין חיים כולכם היום ע״י דיבוקן של מ: וש״נן, ס מגילם ו ע״ם, ל) [שם ע״ש], חלמידי חכמים יוכו לחיות: גדוםהאות מ) [ל"ל למרסה עלמוי וכדי מידת. דרוש פסת בר לשוו

פיסת היד שהיא רחצה וחטה רחצה גליון הש״ם תוס' ד"ה בלבושיהו וכו' בלבושיהן מחיים, וכירושלמי שט אמר על ההיא דרבי אווו לא כמו דכר נש אויל הוא אמי ולכנן אמרי כמו דדר נש אויל הוא אמי מכואר דפליגי צוה רצי ורכנן וס"ל לרכון דעומדין בלבושיהן שנקברו. ולייע: הגהות הגר״א [א] גמ׳ אריש בן תחליפא, ל״ל מלפמל: לעוי רש״י רידיא״ה. פירוש לים, גפו מולנים ורטיי נ״מ דף קטו ע״ב ד״ה ללימ). גפו שמולה מו קות (רש"י חולין דף

ל ע"ל ד"ה גפן ועי ע"ב ד"ה מן הדליות ורשיי יחוקאל לא, ו): תורה אור השלם א) מַתִים בַּל יְחִיוּ

רְפָאִים בּל יָקָמוּ לְכֵן

וישעיה כו, יד]

יקומון הַקִיצוּ וְרַנְע

הפיל: ושעיה ט, ימן

היום: ורפרים ד, דן

אכלה הוא אל כנא:

[דברים ד. כר]

ולרבקה בו בי הוא

הארמה

ורברים ל. כו

ו יהי פסת בר בארץ

(תהלים עכ, מו

ולמען דוד עבדיי

מלכים בי יש, לר

אשר

לאַכֿחַיד

פָקַרְתָּ

ותשמירם

בלבושיהו. משמע כלכושיהן שאיו בה סמיכה עמירה שיש בה סמיכה שנהברו דהיינו נוחה הימנה וכן אמרו יצחה ושמטוז תכריכיו אבל בירושלמי דהנושא אמר ואושעיא אמרו דבר אחד הלכה כר' יהודה רבי לבניו מעטו בתכריכין שעתידין בפרדות "דתניא רבי יהודה אומר "פרדה לדיהים שיעמדו בלבושיהו משמע שתבעה איז מרביעיז עליה לא סום ולא מעטו בתכריכין שעתידין לדיהים שלא חמור אלא מינה אמר רב נחמן בר יצחק יעמדו בתכריכין אלא ° בלבושיהן מחיים:

יצחק זה רבי יצחק נפחא שמעון זה ר״ש לא משכחת אלא פת אפויה וכלי בז פזי ואמרי לה ר״ל אושעיא זה רבי מילת דרוש פסת ל׳ כחונת פסים: שתתמר. לטון סומר דהל: הינן אושעיא ברבי אמר ר' אלעזר עמי הארצות אינז חיים שנאמר »מתים בל יחיו וגו׳ תניא נמי הכי מתים בל יחיו יכול לכל ת"ל » רפאים בל יקומו במרפה בלפת, ניקנ כו עד שעשה לידמו בתוכו ואעפ״כ שהלו את המותר עצמו מדברי תורה הכתוב מדבר א״ל ר׳ יוחנז יילא ניחא למרייהו דאמרת ששים ליטריו: נפשח. נבדל חחד להו הכי ההוא במרפה עצמו לעבודת כוכבים הוא דכתיב א"ל מקרא מהן מן הקלח: והייגו עולים בסולם. אחר אני דורש דכתיב 💩כי מל אורות מליך וארץ רפאים תפיל כל ללהט עליו העליונים: ודם ענב המשתמש באור תורה אור תורה מחייהו וכל שאיז משתמש באור תורה תשתה. מתוך העונה תשתהו ולא אין אור תורה מחייהו כיון דחזייה דקמצמער א״ל רבי מצאתי להו תקנה מלטרך לדורכו: הומר. כור והוא שלשים סחיו: גרבי, סחה: איו לר מו התורה 🛛 ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כולכם היום וכי אפשר לדבוקי כל אילו מרה. שלה יעשה פרי: בשכינה והכתיב חכי ה' אלהיר אש אוכלה אלא כל המשיא בתו לתלמיר אין בו יין, אין בו ליחלוח בפרי: חכם והטושה 9 פרקממיא לתלמידי חכמים 9 והמהנה תלמידי חכמים מנכמיו פותה. לשון הסתה שהיין מסיח את מעלה עליו הכתוב כאילו מדבק בשכינה כיוצא בדבר אתה אומר 🕫 לאהבה השכול: רמוז לי בעיניד. וממלגם את ה' אלהיד ולדבהה בו וכי אפשר לאדם לידבה בשכינה אלא כל המשיא לשון שחוק ומחוך חוך לי בעינים בתו לתלמיד הכם והעושה פרקממיא לתלמידי הכמים והמהנה תלמידי שלך וטוב לי מיין כשתראני פנים חכמים מנכסיו מעלה עליו הכתוב כאילו מרבק בשכינה א״ר חייא בר להוכות ושותהות: ואחוי לי שיניר. יוסף עתידיז צדיקים שמבצבציז ועוליז בירושלים שנאמר 🛛 ויציצו מעיר כעשב אף זו לשון שחוק שהשוחק שיניו כגלין: איפגר. לשון בטול: דלית. הארץ ואיז עיר אלא ירושלים שנאמר יוגנותי אל העיר הזאת וא״ר חייא כרם המודל על גבי כלונסוח בר יוסף עתידים צדיקים שיעמרו במלבושיהו • ה״ו מחמה מה • חמה שנהברה טריליח״ה בלע״ו: הוה עבדא מפי, ערומה יוצאה בכמה לבושיו צדיקים שנקברו בלבושיהו על אחת כמה שהרי ראית שבכל יום היין מחמעט וכמה וא״ר חייא בר יוסף ״ עתידה א״י שתוציא גלוסקאות וכלי מילת שנאמר מו האשכולות ווהו עונש הבטול: יהי פסת בר בארץ ת"ר יהי פסת בר כארץ בראש הרים אמרו עתידה הדמתי בנשת. הולם עמול השחר: חמה שתתמר כדקל ועולה בראש הרים ושמא תאמר יש צער לקוצרה תלמוד לומר סירעש כלבנון פריו הקב״ה מביא רוח מבית גנזיו ומנשבה עליה ומשרה את סלתה ואדם וַהְאַבּר בָּל וַכָר לָמו: יוצא לשדה ומביא מלא פיסת ידו וממנה פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו העם חלב כליות חמה אמרו ב) יִחְיוּ מַתָּיךּ וְבֵלָחִי עתידה חמה שתהא כשתי כליות של שור הגרול ואל תתמה שהרי שועל קינן בלפת ושקלוהו ומצאו בו ששים לימריז בלימרא של צפורי תניא אמר יירב יוסף מעשה בשיחיז באחד שהניח לו אביו שלשה שכני עפר כי טל אורת בדי חרדל ונפשח אחד מהן ונמצאו בו תשעה קבין חרדל ועציו סיככו בו סוכת יוצרין: אמר ר״ש בו טַלָּר וָאָרָץ רְפָאִים את החליפא קלח של כרוב הניח לנו אבא והיינו טולים ויורדים בו בסולם חודם טנב תשתה חמר אמרו לא ג) (אחם הרבקים בַּי כעולם הזה העולם הבא העולם הזה יש בו צער לבצור ולדרור העולם הבא מביא ענוה אחת בקרוז או אלהיכם חיים כלכם בספינה ומגיחה בזוית ביתו ומספה הימנה כפמום גדול ועציו מסיקיו תחת התבשיל ואיו לר כל ענבה ד) כָּי יְיָ אֱלֹהָיָדְ אַש וטנבה שאיז בה שלשים גרבי ייז שנא 🔊 ודם טגב תשתה חמר אל תהרי חמר אלא חומר כי אתא רב דימי אמר מאי דכתיב שאומרי לגפן עירה אין לך כל גפן וגפן שבא״י שאין צריך עיר אחת לבצור שולשורקה בני אתונו אין לך כל אילו סרק שבא"י שאינו מוציא משוי שתי אתונות ושמא תאמר אין בו יין ת"ל יי ככס ה) לאהבה את אַלהָיף לשמע בּלְלוֹ ביין לבושו ושמא תאמר אינו אדום ∞ת״ל ודם ענב תשתה חמר ושמא תאמר אינו מרוה ת״ל ∞סותה ושמא תאמר אין בו מעם ת"ל י חכלילי עינים מיין כל חיך שמועמו אומר לי לי ושמא תאמר לנערים יפה חַיֶּיך (אֹרָך יָבָיך לָשָׁבָת ולוקנים אינו יפה ת״ל י ולבן שנים מחלב אל תיקרי לבן שינים אלא לבן שנים י פשמיה דקרא במאי כתיב כי אתא נשבע וי רב דימו אמר אמרה כנסת ישראל לפני הקב״ה רבונו של עולם רמוז בעיניך דבסים מחמרא ואחוי לי לאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיַעֵּקֹב לָתַת לָהָם: מוסי ורוח. קוומס. שיניך רבסים מחלבא מסייע ליה לר' יוחנו דאמר ר' יוחנו שוב המלביו שינים לחבירו יותר ממשקהו חלב שנאמר ולבו שנים מחלב אל תהרי לבו שינים אלא לבוז שינים רב חייא בר אדא מהרי דרדהי דר"ל הוה איפגר שנים הזוא בנפלים. תלתא יומי ולא אתא כי אתא א"ל אמאי איפגרת א"ל דלית אחת הניח לי אבא ובצרתי ממנה יום ראשון בּראש הָרִים יִרְעָש ספילים מעו ג' מאות אשכולות אשכול לגרב יום שני בצרתי ג' מאות אשכולות שתי אשכולות לגרב יום שלישי בצרתי בּלְכָנוֹן פִּרְיוֹ (יְצִיצוּ וממס יש לי מלק לעמיד ממנה ג' מאות אשכולות שלש אשכולות לגרב והפקרתי יותר מחציה א״ל אי לאו דאיפגרת הוה עבדא מפי מעיר פעשב הארץ: מיה בכתונות בפרק רמי בר יחזקאל איקלע לבני ברק חזנהו להנהו עיזי דקאכלז תותי תאיני וקנפיף דובשא מתאיני וחלבא מייף ז) (גַנוֹרְזִי אָל הָאַיֹר הואת להושיעה למעני גימית פעס מנייהו ומיערב בהדי הדדי אמר היינו זבת חלב ודבש א״ר יעקב בז דוסתאי מלוד לאונו שלשה מיליו פעם אחת (גימית פעס מייה) אמר ר״ל לדידי חזי לי זכת חלב ודבש של תאינים 🕫 אמר ר״ל לדידי חזי לי זכת חלב ודבש של צפורי והוי 🚆 שיתסר מיליו אשיתסר מיליו יאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי זבת חלב ודבש של כל ארץ ישראל ח) חָמְאַת בָּקָר (חַלֵב צאן עם חקב כוים והויא

בשו ואַיּלָים בְּנֵי ונשאתני oc.1, נישניהכו, ישן. ויציצו מעיר, שעמרין ישראל לנין ולפרות מעיר ירושלים ודלאמריען (כתובות דף קיא). הקדוש ברוך הוא עושה להם מתילות לצריקים והולכין ועולין לירושלים וביהדרין צו, ויציצו, שלאל. מעיר, מתוך ירושלים כששב השדה וההילים עב, אות שמת בר. לקון ססיון חוספת ורגוי ורנומיט פירשוהו לשון גלוסקאות לימות המשימ דיא פסת בר לשון רלון כמו פיים שהבריות מתפייסין ומתרלין מאת המקום כשטהן שובע בעולם וההילים עב, אות משמת גלוסקאות ארמבות כמין פס יר ומשמש

מ למו למונה פסים. בד. ממו לשכור בר (ברמשית מב) ולענין כלי מילם, בר, נהי כמו כרה כממה (שיר השירים ו) ישבה לון. ידעש כלבנון פריו, מטין נכין כפירום האילו ככליות של שור הגדול שהיה בימי שמעוו בו שטה וההילים שםו. והמשר בדף קיבו

כיא:

נר מצוה עד א מיי פייט מהלי כלחים הלי ד סמג לאוין רפא טוש״ע י״ד מימן כלו כעיף ז וט:

ליקומי רש״י שוא עון. כי מסקוה להמם, לארך ישראל לקוברו שכל הנקבר שם נקבר בלה הטה שנחמר ועם היושנ נה נשוח עון כדאימא בכמובות (דף זית.) ומריק כה.ן. מזבח צאדמה ולא יבננו על נבי עמודים או על גני לפיס (נ״א נסיס) (מכילמא). ד״א nun iin na ainn mat אמושת ארמה בשעת מניימן. תעשדת די שמהה מחלמ עשיימו לשמ .17 [שמות כ, כא]. וכפר ודמתו עמו. ויפיים אדמסו ועמו על הלרומ מענרו עליהם ושעשה להם האויל, וכפר, לשוו לוי ופיום כמו (ברחשים לכ כז הכפרה פניו ומיניה לרוגזיה. וכפר ארמתו, ומה היא כשעמו לממו ממנחמים ארצו מסנחמם כן הוא אומר (חהלים פה ב) רנית ה׳ מרצד במה עמכ ודברים לב, מגו, אי נדרר טובים הוי [חגיגה און עם אלל ארץ עיסדה פסולת אלל ארץ ישראל לפי שבני ארץ ישראל עסוקין לנדוק מלויים שם וקירושיו סטון. עיפה, כעימה שהיה מעורנת וכשם ר' משה מרומה״ט שמעתי נויהה כפסונת עונים שנסחט משקה שלהם ושם עא.ן. ספק עירובין כעיסה זו שמור מים וקמת מלת וקובין ושם 58581 2781 .000 עימה לבבל, שעוכל הפרישם וינה משם ושת מטם. הוי ציון המלמי וכוי. אף וה לשון הכרוה החספו עם גלות ליון וכמלטו ממור בכל וזר ב, יאן. תרגמה. פרש מומס ומוטה הזו. ונתתי צבי בארץ חיים. ו בירושלים כתפלכת [יחזקאל כו, כ], יחיו מתיד, כמו המפלל שימיו הלדיקים בנקשה ממך יחיו חומן שמוממין עליר לומר נכלחי יחומון נכלוח עמי שנכלו עלמו עלי להם מהי מקומה זו חילוף למה מומו אבל אלו יקומון לי ועירוביז לטוז. נותז למתהלכים למניו הישעיה משעה שנחלט הורע במעי יקומון [סנהדרין קי:]. עם החמור עם הרומה 636 לחמור. אינו כנהמה ושה מנת. אליווור

ענד אנרהם הוה ויבמות

טיו משפמ